

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204695

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

Call No. T81.6

Accession No. T1041

Author S94KS

Title శ్రీ కౌశల్యపరిణయము

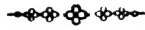
This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీ గామయనము.

శ్రీకౌసల్యావరణము.

వావిలికొలను సుబ్బరాయ ప్రసీతిము.

ఇది,

శ్రీమద్వివిగదప, ఉండ్రాజవరములోని తాల్కొలను, మీద నున్నది.

మహారాష్ట్ర

శ్రీరాజా నెల్లంకి వేంకట రామారావు బహద్దర్ గారిచే

గౌరవనశంబునఁ దొలుతఁ బ్రకటితమై

చెన్నపురి,

పోస్ట్ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడినది.

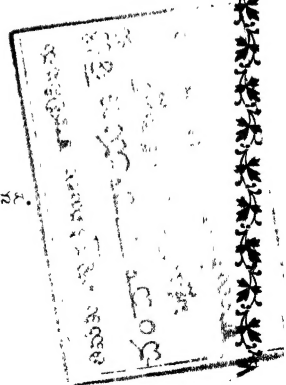
మూడవ కూర్పు.

1929.

[All rights reserved.]

పోస్ట్ గౌరవానుమోదించు లింగేశ్వర్

నిలిజ, ఎక్కడోడ తొమ్మిది.

మొదటికూర్పు పీఠిక.

శ్రీకౌసల్యాపరిణయ మను నీకావ్యమును హూణశకాబ్దము ౧౮౯౪-వ సంవత్సరము మార్చి నెల ౧౬-వ తేదీకి సరియైన విజయ సంవత్సర ఫాల్గున మాస శుద్ధపక్ష ౧౦ శుక్రవారంబున గడపమండలమందలి రాజంపేటతాలూకా యోబలి గ్రామము గణకవరుండగు బ్రహ్మశ్రీ గౌరవరము చెంచయార్యుచే నిర్దిష్టమైన శుభ ముహూర్తంబున మాతృప్రేరణంబునను, మిత్రబోధంబునను బ్రారంభించి, ౧౮౯౪-వ సంవత్సరము నవంబర్ నెలకు సరియైన జయసంవత్సర కార్తికమాసంబున సాంలంబుం గావించితి. ఇది యస్మద్విత్తులకు స్వీకృతము. అప్పుడు కడపమండలమునందలి రాజంపేట తాలూకాలోని పొత్తిపి నాటిలో జేసిన టంగుటూరును గ్రామమునందుఁ బ్రథమరైవన్యాసపాఠకుఁడు (రివిన్యూ ఇన్స్పెక్టర్) గ రాజకీయోద్వేగంబున నుంటిని. దీని వ్రాతప్రతిని గృహితులయగు భద్రాచలరిఘుపతికి సమక్షంబున సమర్పించి పదం పడి ప్రకటింప నెంచి వెంటనే ముద్రింపఁ బూననైతిని. అనంతరము సంప్రాప్తమైన సభూతప్రశ్నాహవశంబునను, తయగుపేడాజనితజీవనవిద్యాసంబునలనను, నాకోరిక ననువేరినయ్యె. “అన్యథాచిత్తితం కార్యం, వైవమన్యత్ర చిత్తయే” ట్లనట నున్న సిద్ధమేకదా ఇట్లుండ భగవదనుగ్రహమువలనను, మ-రా-రా-శ్రీ, సమర్థి రంగయ్య శ్రేష్ఠ బి.ఎ., ఎఫ్. యస్. యు, గారి సాహాయ్యమువలనను, నీ తిరువల్లిక్కేణియం దుండు హిందూపాఠశాల యధ్యక్షుల కరిణను, నేనీ యుపాధ్యాయోపజీవికాను సారి వైతినిగాని స్థన యంతయు నా కుపప్లవకారియ యయ్యె. కెక్కుమాటలేల, నాజీవుం డెన్నివారంబులో నాకద్వారకవాటనోద్యమపరుం డయ్యెంగాని తద్వారరక్ష కలచే విఫలీకృత ప్రయత్నండుయ్యె. ఎక్కటి నిట నిట్టి యిక్కట్ల నుండ “మిత్ర మాపత్సజానీయా” త్తనునానుడి సరిదాఁక నస్మద్విత్తులగు బ్ర||శ్రీ మ-రా-రా-శ్రీ, లంకలపల్లి వేంకట సుబ్బయ్య ఎం.ఎ. గారును బ్ర||శ్రీ. మ-రా-రా-శ్రీ, కొత్తపల్లి వేంకట పద్మనాభశాస్త్రిగారును నొనర్చిన నిన్నిద్రసాహాయ్యంబునన యొడలఁ బ్రాణంబు లెట్టెట్టా చిక్కింబట్టియుండితింగాని తుద కది దుస్సాధమనియెంచి యవివా హితకన్యవోలెనున్న యీకావ్యకన్యంగాంచి దైవకృపరాదాయె దీని న్ముద్రించి కను లారఁగాంచు భాగ్యంబు లేదాయె, నని చింతించి మీఁదఁ బేర్కొనిన మిత్రులకు దీని మీఁదు మైత్రీకారణంబునన నాయనంతరము ముద్రింపించి ప్రకటింపుఁడని యప్పు గించి జీవజీవనంబులపై నాశ చాలించి నాయభిజనం బగుకడపకుఁబోయితి. ఆహా! దైవతంత్రము!!

“యచ్చిత్తం తదిహ దూరతరం ప్రయాతి

యచ్చేతసా నగణితం తదిహాభ్యుపైతి.”

కం. సుభువుగ నగు నని యెయ్యది

దలఁతుము యది యేగు మిగుల ♦ దవుదవ్వగుచుం

గలలోనే నెది యగు నని

తలఁపము యది యప్పు డగును ♦ దైవవశమునకా !

అచ్చట దురుష్కృతమకులసంభవుండును, శాంత్యైదార్యాది సుగుణగణ విభవుండును, బ్రతిఫలాపేక్షారహితమనీమాభేషజప్రదానక శామాననీయభిషగ్వరుం డును, నగు నన్నేమియ్యా నాపాలిజియ్యగ నెయ్యంబున నన్నుఁ గ్రమంబునఁ బున స్తీవితం గావించె.

నేనిట్టి యాపన్నదశ నుండ నిట బ్ర॥ శ్రీ. వేంకటపద్మనాభశాస్త్రులుగా కీర్త్యో, సాంతంబుగఁ బఠింప నెంచి యెడవాడడవా చదువుచు నా సమయమున నీ పట్టనము నకు విజయము చేసియుండిన వీరిప్రభువురాలును, శ్రీమ-శ్లో॥ వీరవరములోనగు తాలూకాల జమిందారురాలును, నగు మహారాజరాజశ్రీ శ్రీరాజారావు చెల్లెయ్య మ్మారావు బహద్దరువారి దర్శనార్థమై వారి సన్నిధానమునకు వెళ్లుచు దీని వెంటం గొని చనిరఁట. అప్పు డచ్చట శ్రీరాజా రావు చెల్లెయ్యమ్మారావు బహద్దరువారి సోదరులును, శ్రీమద్వినిగడప డొడాజవరములోనగు తాలూకాల జమిందారులును నగు మహారాజరాజశ్రీ. రాజా వెల్లంకి వేంకట రామారావు బహద్దరువారును, వారి భాగినీయులును శ్రీమత్పీఠికాపురసంస్థానప్రభువులును నగు మహారాజరాజశ్రీ శ్రీరాజా రావు వేంకట కుమార మహిపతి సూర్యారావు బహద్దరు జమిందారువారును నుం డిరఁట; ఆప్రభుయుగం బది యేమి గ్రంథంబని యడిగెనఁట. శ్రీకొనల్యాపరిణయం బనుఁజేరి 'గొంత చదువుఁ డనియన వేంకటపద్మనాభ శాస్త్రులుగారును గొంత చదివి రఁట. పిమ్మట రాజా వెల్లంకి వేంకటరామారావు బహద్దరువా రిది యెక్కడఁ గొన నగునని యడిగి యముద్రితంబని తెలిసికొనిరఁట పదపడి యొకనాఁడు వారు మైలా పురిలోనుండు తమవసతిక శాస్త్రులవారిని బిలిపించి యీగ్రంథము సాంతంబుగఁ జది వించి విని డీనికి ముద్రాభృతి మే ముసంగెదము దీనిముద్రంపఁ బ్రయత్నింపుఁ డన నిది జీవత్కవికృత మనియు, నాకవిగారి సమృతి నొందెద ననియు శాస్త్రీగారు చెప్పిరఁట. ఈగ్రంథమంతయు ౧౯౦౧-వ సం॥ అక్టోబరు నెల ౧౯-వ తేది గల లేఖామూలక ముగ శాస్త్రులవారు నాకుఁ దెలియపఱిచిరి. నేనును శుభోదర్శంబున కిది యంకు రార్పణంబుగ నెంచి యట్ల కావింపుఁడని ప్రత్యుత్తర మిడితి. వారును దీనిని బహు ప్రయాసమున కోర్చి ముద్రంపించిరి. మహారాజరాజశ్రీ రాజా వెల్లంకి వేంకట రామారావుబహద్దరు జమిందారువారిని నాపాలివేల్పుపురిగొల్పెనని నెమ్మది నమ్మెద. కాకున్నచో గడపమండలవాసి నే నెక్కడ ? కృష్ణామండలసులగు నీప్రభువుగారె క్కడ? ఎన్నియో యుత్తమగ్రంథములం బఠించిన వీరికి నాకృతి రుచించు టెట్లు? నేటికాలపుప్రభువులకు నాంధ్రీవిద్యాభిమానముండు టెట్లు? ఉండెఁబో దానికై

ధనవ్యయముచేయ సాహసికు లగుటెట్లు? అయిరిపో యయాచితంబుగ నన్యులకృతికి ముద్రాభృతీకై వందలు వెచ్చించు నుదారు లగు టెట్లు?

ఈ కావ్యకన్య జన్మప్రభృతి శ్రీరామచంద్రునకు మన్మనోదత్తియయ్యు నష్టమ వర్షంబునఁ గాని వివాహయోగ్య గాదని కాఁబోలు నేటివఱకు నావేల్పు బాహి రంబుగ దీని సంగీకరింపక యుండ నని తోచెడి.

ఇంతకాలము నన్ను సెలవునైననుంచి యిప్పుడు నా దేహంబు స్వస్థతఁ గాంచుట వలన మరల హిందూపాత శాలాధ్యక్షులు నాయం దుదయగలిగి నన్ను నీకొలుపునఁ బ్రవేశ పెట్టిరి.

ఇట్టి మహాపక్ష్యతులు నా కొనఁగించిన నైసుకృతుల కొక్కరికేని నే నెట్టి ప్రికృతియుఁ జేయఁ గలఁ. ఇన్నిమష్కరంబుల సుకరంబులుగ నొనర్చిన యఘటన ఘటనాచార్యుఁ ధునిఁగిం గు శ్రీరామచంద్రుఁడ వారి యోగక్షేమభారంబు వహిం పఁబోయి బారి నాడెవంబుఁ బ్రార్థించుచున్నవాడ.

ఆ. వె. దైవకృతియు లిపుడు ♦ భావింప విష మయ్యు

మీఁద నామతిమున ♦ మేల యిచ్చు.

అని నే నేనాఁడ వ్రాసిన దానికి శ్రీకౌసల్యాపరిణయము కరణి శ్రీకౌసల్యాపరిణ యంబు లక్ష్యమై పరిణమించెను. రాల నీటఁ దేలించిన మేటి కసాధ్య మెయ్యది?

శ్రీకుమారాభ్యుదయము వ్రాసి ముగించిన పమ్మట నొక్కనాఁడు రాజంశం బలో నేను „శిరిస్తాదాక్” పదవియందు నుండుతి నాజనయిత్రి తాను గోటటికి మూనకు వచ్చిన క్రొత్తలోఁ బిన్నవయసున నున్న నాపితృవృలు మహారాష్ట్రభాష లోని కౌసల్య పెండ్లికథను జదువుచుండఁ దాను వింటిననియు, జరకాలమున వినికి యగుటఁ గథయంతయు మఱచితి ననియు, దానిం గృతిగా నొనర్చు మని యందకు కులుగఁ గొంతకథ చెప్పెను. విన్నవించుట నది వింతగ నుండుట సామూహ్యంబుగ దాని నెఱుంగఁగోరి యిప్పుడు నాయెఱింగిన మిత్రులకును, బండ్డితులకును, సంస్కృ తాంధ్ర పుస్తకవిక్రేతలకును, వ్రాసితిఁగాని మనోరథము మాత్రము సఫలము గాద య్యె. ఇట్లుండ ౧౮౯౩-వ సంవత్సరమున శ్రీకుమారాభ్యుదయముం బ్రకటించితి. తదనంతరము వేంకటగిరిలోనున్న బ్రాశ్రీ. మ.రా.రా.శ్రీ లంకిలపల్లి వేంకటసుబ్బయ్య గారు లేఖాపరిచితులగుట వారికి నాసంకల్పంబెఱింగింప వారు దామామహారాష్ట్ర గ్రంథంబుఁ బఠించితిమని యాకథాంశంబు లేఖామూలకమున నెఱింగించిరి. ఆ యుత్తరమును మాతృకగాఁ గొని నే నీకృతి రచియించితి.

ఇందలి కొన్నివర్ణనములం దిప్పుడు కొంచె మప్రస్తుత మగపడుచున్నదని తోఁ చెచేది యవిగ్రంథ విరచనకాలమునకు ప్రస్తుతములుగా నుండెనని చదువరులు గ్రహింతురుగాక.

నా వ్రాతప్రతిలోని రమారమి ౧౦౦ పద్యములు క్లిష్టముగ నుండుటచేతను బూర్వపర్వ నాసామ్యము నొందియుండుటచేతను నీముద్రితప్రతియందుఁ దొలఁగించి టిని గాని యాటవ యాశ్వాసమునఁ గడపటఁ గొన్నిపద్యము లెక్కువగఁ జేర్చితి.

౩-వ యాశ్వాసంబున * గుర్తుగల పద్యముల కన్నింటికి నప్రస్తుతంబున రామాయణార్థము గలదు.

ప్రత్యాశ్వాసాంతపద్య ప్రథమపాదప్రాసాపిరింబులఁ గ్రమంబుగఁ జూచినచో “కౌసల్యాపివాహం” “రామార్పణమస్తు” అని యేర్పడును.

శ్రీకుమారాభ్యుదయంబునకు ముక్తిర్మత్త్యము నొకానొకఁడు సందేహించిన కారణముననట్టికళంకల క్షణమియకుండుటకై ౧౨-వ పుట ౧౮౫-వ పద్యంబునను, ౩౦-వ పుటలో ౧౯౮ చక్రబంధపద్యంబునను, ౫౩-వ పుట ౧౧౩-వ పద్యంబునను, ౧౧౩-వ పుట ౫౧-వ పద్యంబునను, నింకఁ గొన్నిపద్యంబులను నాను రిమిడ్చితి. ౫౦-వ పుట ౮౩, ౫౧-వ పుట ౮౭, ౮౯, ౯౨-వ పుట ౭౮, ఇట్టిపద్యముల కర్థము కాదినవేత్తొడి సంఖ్యా సూత్రంబులంబట్టి గ్రహంపవలయును.

ఆంధ్రభాషాస్థితి యిప్పుడు కొంచె మభ్యుదయోన్నతి మగుచున్నట్లు తోఁచుచున్నది గాని

“కం. వెలయాండురెండైతెనను

గులకాంతకు నీడుగారు కువలయమంచుక

బలువిద్య లెన్నియైనను,

గులవిద్యకు నాటి రావు ♦ గువ్వలచెన్నా”

యన్న యసమానవాక్యమును మఱవక తమదేశము నభ్యుదయంబునకును, నమయైహికాముష్మిక లాభంబులకును, నిదానమైన మాతృభాషకు, సంపూర్ణ గౌరవముఁ జూపుబుద్ధి భగవంతుఁ డెప్పు డాంధ్రుల కొసంగునో.

నే నీకృతి రచించిన పిమ్మట నాపరిచితు లొకరు, శ్రీపాద వేంకటాచలకిని ప్రకీర్తనైన శ్రీకౌసల్యాపరిణయంబును ౫-వ ఆశ్వాసముల గ్రంథమొం డివఱకే యున్నదని యొకముద్రితప్రతి నంపిరి. దానింజూడ దానికిని దీనికిని గృతివేరునను, నాయికా నాయకనామములను, మాత్రము సామ్యముంజేసుగాని కథావిషయంబున నించు కంతయు సంబంధములేదు. మఱియొక కౌసల్యాపరిణయ మనుయత్నగాన ప్రబంధము ప్రకటనమును వార్తాప్రకటనంబుగా దానిం గొని చదివితినీ గాని యది కథయందు మాత్రము కొంచెము సామ్యము గలదై యుంజెను.

శ్రీకుమారాభ్యుదయమును ప్రకటించినపిమ్మట దానిం జదివిన పరిచితాపరిచితులగు పండితులు నది మిక్కిలి కఠినశైలిఁ బండితైక వేద్యంబుగ వ్రాయఁబడినదనియు, నీతూరివ్రాయంబడు గ్రంథమును గాలానుగుణముగఁ గొంచెము సులభశైలి రచింపుమనియు, బోధించిరి. పాలి హితబోధ మనునరించి సులభశైలిని నీకృతి నిర్వహించితి. ఇంతకు సులభశైలి కావ్యములకు గుచింపదని తెలంచెదను.

అయినను దీనిపై సజ్జనాభిప్రాయ మెటులుండునో యారసి వలసినచో నితరమీద దాని ననుసరించెద.

వర్ణనాంశములయందు సాధ్యమైనంతవఱకుఁ బ్రకృతి ననుసరింపఁ బ్రయత్నించితిఁ గాని యాయుద్యమ మెంతవఱకు సఫలమయ్యెనో చదువరులకే యెఱుక. యవతి ప్రత్యంగవర్ణనాదుల కిందు వలసినంత యవకాశ మున్నను బ్రకృతికాలమునం దవి రుచిపకుండుట యటుండ నవి పాపావహాంబనియు నెంచి వానిని మానితి.

ఈకావ్యమునకు మూలగ్రంథం బీసేర నెసఁగుచున్న దని వినుటచేతిను, బహిఁ యమః పి కంతకును బీజభూతంబగుటన, దీనికి శ్రీకృష్ణల్యా పరిణయం బనుపేరిడి నను బహియభాగము మాత్రము మిక్కిలి యల్పమైయున్నది. (మృచ్ఛకతికవలెనిది యెంచుబడుం గాక.) కావునఁ బహియనామమాత్రమున శృంగారవర్ణనాభూయిష్ట మిది తలఁచి యెప్పుడేని గర్వంఁకుదురు గాక.

పూర్వవిశేషములు ద్రోక్కనిశోనలును, నూహించివిషయములును, లేవు. అయినను సాధ్యమైనవఱకు నూతనవర్ణనములే వ్రాయఁ బ్రయత్నించితి. నేనుగొత్తిగ నూహించి వ్రాసినాఁడు ననియనుకొన్న వర్ణనములు కొన్ని పదపడి సంస్కృతాంధ్ర కావ్యములంజూచి యట్టివానినెల్లఁ దొలఁగించితి. ప్రమాదంబున నింకను నట్టివి తప్పి యుండిననుండవచ్చును. ఈనియమము పద్యశైలియందును నవలంబించి సాధ్యమైనంత వఱకుఁ బ్రయత్నించితిని గాని గుణపక్షపాతంబును దుర్బేద్య చిరతరపతనాపరిచయ బలకారణంబునను గొన్ని యెడల దీనిం బొటించుమి నెఱుంగుదు.

ఈగ్రంథమునందలి గుణగుణవిమర్శలకు సమచిత్తులగువిపశ్చిత్తులే శరణము. సజ్జనులు స్వభావముగ గుణగ్రహణపరాయణులగుట వారిప్రార్థిత లయ్యు గుణ మునే గ్రహింతురు. అట్టివారికి విధేయుఁడైన సమస్కరించుచున్నాఁడను. “ప్రమాదో ధీమతా మపి” యనియుండ నిత నాయట్టి కింబిజ్జనకాప్రమాదము లేక యుండును.

ఈగ్రంథమునుబ్రకటింపఁగలుగుటకై ధనసాహాయ్య మొనర్చిన మహారాజరాజ శ్రీరాజా వెల్లంకి వేంకటరామారావు బహద్దరుజమిందారుగారికి నాయురారోక్ష్య శ్వర్యాద్యభ్యుదయంబు లొసంగ భగవంతునిఁగూర్చి యిట్లు ప్రార్థించుచున్నాఁడ.

పంచరత్నములు.

స. శ్రీకరుణామధుఃశ్రీమీఱుపుష్పనందీస్ఫురన్నేత్రాబ్జవిలసితుండు
పూతధీనిత్యవిభూతిదాసనిద్ర, పద్మానిమేషాక్షిప్రణవిభుఁడు

మాకుతనుతనరఁమానల్లభులకు న, మర్త్యత్వ మొసఁగినఁమానధనుఁడు
గౌతమప్రియవధూఁఁఘనజాడ్యహరుఁడగు, సతిభవామయతాపఁహృతిచఁగుండు
రాజు వెల్లంకి వేంకటఁరామరాయ, బహదరంకితుఁబెంపాలఁబహుశోత్రు
రేయుఁబవలును బ్రోచుతఁశ్రీచిరాయు, రతులితారోగ్యవిభవఁగతునిఁ జేసి. ౧

తే. క్షీరనిధిజాతి, యిందరి, ♦ శ్రీవధూటి, భువనమాత, రమాదేవిపూర్ణకృపను
రాజకులజాతవేంకటఁరామరాయ, మందిరావాస యగుత న ♦ క్తందివంబు. ౨

ఉ. శంకయొకింతలేక యనిశంబు విరోధివహాధినీహృదా
తంకకరంబు, స్వాశ్రితసుందర్యన మైనసుందర్యనంబు వె
ల్లంకి కులాబిహము, నకలం. కనుజాతనుజాతసంగతుఁ
వేంకట రామరాయ స్పృహఁవివతి విశ్రుతికిఁది బ్రోవుతె. 3

సీ. రాజకులాంభోధిఁరాకాసుధాంశు భా, ప్రకటేలగుణజాలు ♦ సుకలుఁ బెంపు
చెలఁగ సంతతిబుధాఁకిర్వచనకలిశో, ల్లాసమానసు, దయాఁభాసమాను
యదుకులప్రవరపాఁదాంబుబాసన్తన, మ్రాసితచరితు దుర్మానరహితు
రాజుతి నిర్జరాంధ్రక శాబ్ధిమ భనభ, ప్రకసుధాన్వాదిసఁపూరిచిత్తుఁ
త్రేమ వెల్లంకి వేంకటఁరామరాయ, మహిషవర్షుని నసమానఁమహిముఁగాఁగఁ
బ్రోచుఁగావుత నిరతంబుఁబుధవినుతుఁడు, చుట్టుఁగైదుపువలముఁఁబట్టుప్రోడ. ౪

సీ. విశ్రుతసత్కీర్తిఁపెదరామ రాయఁడే, పూతచరిత్రునిఁతాతితాత
ఘనతరసమ్మానఁధనుఁడు మల్లారావు, ధాత్రీశఁడేప్రభుఁతాతతండ్రి
విబుధసం స్తవనీయఁవేంకటకృష్ణరా, యండేదయాఁలుఁతండ్రితండ్రి
గణనీయగుఁడుజగన్నాథరాయఁ డే, దానశీలాత్మునిఁతండ్రి యట్టి
రామపదభక్తు వేంకటఁరామరాజ, విభవరేఖ్యునిఁబ్రోవుతఁవిశ్వధర్త
భక్తశుభకర్త సతిలోకఁపంకహర్త, జానకీభర్త కరుణచేసంతతంబు.

తిరువల్క్కిరి
1902 సం॥
మే ౨౭ 4-రేడి. }

సుజనవిధేయుఁడు,
వావిలికొలను సుబ్బరావు.

శ్రీరామాయః

శ్రీ శారదామైత్రయః

శ్రీకౌసల్యాపరిణయము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ఇష్టదేవతాస్తుతి. ౩౯

నారాయణనిత్యముత్తమభగోష్ఠీసభ్యతాన్వయః
ధ్యానితుం జతుగాత్మ్య, సంసరణవిస్తారాభినిస్తారకుః
శ్రీనాదాత్మకు, శ్రీనివాసు, హరి, నిశ్చింతాప్తి నాత్మోద్భవా
స్తానాశోద్యమవైరిసంహరికౌశల్యాయనమః, రామునిన్.

సీ. ఏనతిశీలంబు ♦ హృదయంగమంబునై, రాము నిస్తులయశోధాముః జేసె
నే రమణీమణి ♦ సూరిమి లోదాల్చి, పాంసుల రత్నగర్భగ రహంచె
నేకరుణాలయ ♦ హిరినింఁగ నెంచిన, పలున కిప్పించె నధన్యసుఖంబు
నేధన్తనగ్గల ♦ యేపారుకరుణచే, జెనఁటికాకము చింజీవి యయ్యె

ఆ. నాపివీలికాజ ♦ మేపురంసీశ్రీల, యేమె శ్రితులఁ బ్రావ ♦ నెదురుపోవు
నట్టిమాత, త్రిజగదవగీర్ణ గుణపూత, సీత నన్న ధన్యుఁ ♦ జేయుఁగాత.

సీ. మూఁడువేదంబులు ♦ ముప్పిరి నల్లిన, వేశితోఁ గృతిఁదాల్చు ♦ పాణీతోడ
వెన్నెల ల్లరియించు ♦ వెల్లనివలిపంపు, టొల్లెతోఁజిన్నిజాబిల్లితోడ
జేదోడువాదోడు ♦ చెల్వారుముద్దల, చిలుకతో మురిపెంపు ♦ బలుకుతోడ
నగమపథనిస ♦ సధపమగరిస య. స్వీణతో నిర్జీతో శ్రేణీతోడ

తే. వ్రాలువిరిచూలునిల్లాలు ♦ పూలనాలు, దాల్చుప్రోయాలికేరాలు ♦ వేల్పుచాలు
నేలు విద్దెలజవరాలు ♦ మేలుగ్రాల, జాల నాపాల నిల్చి నన్నేలుఁగాత.

మ. ధవు సర్గాశ్రతిభాత్మ్య గాంచి నిజమధ్య, స్వాదునిశ్వాస, స
చ్చవి, లావణ్య, నితంబసామ్య మొనరం ♦ జల్పంగ బోధించినన్
దివి, వాతా, గ్నిపయఃకుచక్రములఁ దా ♦ నిర్మింప శాలీమండై
సపువాణిం గవుఁగింటజేర్చు నజు స్వాంతంబందు భావించెదన్.

ఉ. నీరసయక్తిరక్తిమ ♦ నీమధుధర్మము నిర్మలత్వముం
బేరువహించుమేనఁ బ్రభవించుటయుం గన సాటి యెవ్వరే

బోరన గారినిదలను ♦ బూనగ నాపగ నేర్తు నెట్లు మైఁ
జేరుపనంచుఁ దా సవతిచేడల నొక్కట నూటడించు సం
సారి హరుండు నాబహుళసంకటముల్ హరియించుఁ గావుతన్.

౫

ఉ. వైరిగదా మరుండు మగువా! తగవొనె తదంకపాళులం
జేరుప నంగపాళి మదిఁజింతిల కింత? యనం గపాలితోఁ

గూరిమిఁ గూర్పఁగా మనలఁ ♦ గుంటెనకాఁ డగు నాయనంగుడున్
వైరియె? యంచు నవ్వెడుభావాని దయన్ శుభవాఁని నిచ్చుతన్.

౬

తే. ఎవని ముదలార నేవింతు ♦ రెల్లవిబుధు, లెవనిమున లారసి చరించునెల్లనట్టి
మొదటితలయారిత్రీసేనఁ మొదలియారి, మీఱున్నదృవములఁద్రుంచుమేలు వెంచు.

ఉ. స్వాంతమునన్ భాంతు గుణవంతు, మహాబలవంతు, చైత్యశు
ద్ధాంతతమాలపత్రఘటితాంతుని, దాంతుని, శాంతు, దుష్కృత
ధ్వాంతిఖరాంతుమంతు, ననుధాతనయాశునశోశాంతు, సే
మంతు, దయానిశాంతు, హనుమంతు, నతాయననీవనంతునిన్.

౭

కం. సకలకళాధారు శర, త్సకలకళాధామసుచిని ♦ సైంధవగణినిన్
శకటికృతసైంధవగళు, సకలు న్ననుఁ జేయ భక్తిఁ న్నుతిఁ యితున్.

౮

శ్లో సంస్కృతాంధ్యకవీంద్రవినుతి. శ్లో

ఉ. భారతి యేమహామహుని ♦ వాక్కునురంగమునందు సదృశో
భారతినాట్యముం జలిపెఁ ♦ బాత్రమునాఁ దొలుదొల్త హర్షశో
భారతి మీఱ సంఘెలరంబులు కర్ణరసాయనంబుగా
నాఱుషి నేఁ దలంతుఁ గవితామరశైవలినీత్రివిక్రమన్.

౧౦

కం. భేదముఁ దొలఁగింపఁగ న, మోదము ఘటియింప భోగమోక్షత్రీ లా
పాదింపఁగఁ జాల్పించు, వేదము రచించు నపరంబిధు నేఁ గొలుతున్. ౧౧
తే. కాళిదాసకవీశ్వరుఁఘనుని దండి, పండితుని దండి, జయదేవుఁబాణు, మాఘుఁ
జోరుని, మయూరు, భవభూతిభారవి, మది, సుకవిలో కేశులనుగొల్తుఁసూక్తులొదవ

ఉ. భీముని, నన్న పార్వ్య, నెఱిఁపెగ్గడఁ, దిక్కన, నాయధర్వణున్
సోము, ననంతుఁ, బెద్దనను ♦ సూరన, భాస్కరుఁ. బాత్రతత్కవి
నామ కవీశు, వెండి సిరినాథుని, దిమ్మనఁ, బిన్నవీరన్
రామనృపాలభూషుఁ, గవిరాజుల నెంతుఁ బ్రశస్తస్తూక్తికిన్.

౧౩

కం. సాధునికరవంద్యుల నే, సాధునికకవీశులన్ మహాత్ముల మది నా
రాధనకయి తెలుతున్ గం, సాధునికాభంగభంగఁగంభీరోక్తిన్.

౧౪

వ. అని దేవతావందనంబును, బురాతనా ధునాతనసత్కవీశ్వరానందనంబునుగాంచి
జన్మసాఫల్యంబుగనొక్కపుణ్యకార్యంబురచియింపఁదలంపుచెంగలినపనుద్యమించి.

చం. కవియును సర్తనాంగనయుఁగట్టము లెంతలు గల్గియున్న న
య్యవి వెలిఁదోఁచినక వెలయున్ వలయున్ వెలినాడు సత్తజ్జీ
భువిపయిఁ జూపఱు ల్లనఁగఁబోరు హృదంతరవర్తివేదనన్
నెనమిడి లోపమే దెగడఁ నేర్తును నిఘ్నగవాక్పరంపరన్.

౧౬

సీ. చిత్తమా యూదరాఁచుత్తిమై గ్రాలదు, పాత్తి మాయూదరాఁవృత్తి మగుటఁ
గరము విచక్షణాఁకరములు గానియి, క్కరముల వ్రాము నాఁకరము లెపుడు
పాదము ల్లర్కశఁపాదకంటకశిలా, క్షోదముల్ యూతనాఁపాదము లగు
దేహంబు గోగఁసంఁదోహంబుబలిమి మం, దేహంబు బ్రదుకె సంఁదేహ మగును

తే. ఇట్టినునుఁటిమానిసిఁకెట్టులొదవు, విబుధహృదయంగమాలాఁపవివిధచతుర
సటన ఘటరావణు సుభటఁకటకపటల, కమ్రుఖాపిర్ముఖరావకావ్యకిన్య.

సీ. సరసుల సర్గోష్ఠిఁ దిరిగెడు కవిగాజ, హంసలఁ బదరాగఁ మరుదు గాదు
విబుధులసంగతిఁ విపారిండు పిచివిధా, శుకపుల నొప్పారుఁ శంధిసూక్తి
బహుశిఖాఁగాఘాగఁపటిమైన నయహీనుఁ, శోపెడి బహుశిఖాఁగొప్ప బలుక
నిషయాన భవముక్తిఁ వెల సడివారికి. భావజాశ్చస్యన్నశుల్ఁపలుకఁ సుఖపు

తే. కంజవృక్కంజలోచనాఁకంజరేధ, మంజుమంజీరశింజానఁపుంజ మింటఁ
బుంఁగొనియున్నభాగముల్ఁ పొదలుచున్న, లలితకవితావిలాసినిఁయలగుటయదే?

సీ. కలమెత్తివ్రాయంగఁగడఁగితి నా గ్రామ్యవచనభూయిష్ఠంబుఁవ్రాయసంబు
వీను లొగ్గి మొకింతఁవినియెద నందునా, బండుబూతులె చెవిఁనిండుచుండుఁ
గన్నులు విచ్చి నేఁగనుఁగొందునందునా, కంటకతరుదరుఁ ల్లానబడును
స్వచ్ఛందవృత్తినిఁజరియింతు నందునా, ధర నాథవంతుఁడఁదిరుగరాదు

తే. కాన నావాన ససమాసఁమాసభాస, మాససదఁగణర్థనాఁమాఘర్షణ
భావనానూనమాత్మసంభావనార్హ, శారదాదేవి యెటులుండుఁసంతసమున.

వ. కావ్యరచన దైవపూజావిశేషంబుగ మనీషులు భాషించుటఁ గృతికృత్యంబునఁగృ
తకృత్యుండ నయ్యెద నని తలంప నయ్యది పూర్వకృతా పూర్వసుకృతాధిక్యం
బునంగాని నిరంతరాయంబుగఁ గొనసాగనేర దని సంఁదేహమంఁదేహుండనై
ఁదోలాంధోభితమానసంబున నెయ్యదియుం దోఁచుమి శ్రీరామధ్యానంబు సలుప
నెయ్యదిహృదయగోచరం బగు నద్దానిం గరణీయంబుగ నాచరించెఁ దత్కరుణా
నిదర్శనంబులనేకంబులు హృదగతంబు లయ్యు జంక నేలయని దృఢచిత్తుండనై శ్రీరా
మ సాన్నిధ్యంబుఁగల్గించుకొని నర్థనిమితిలోచనుండనై ధ్యానించుచున్న
సమయంబున.

౨౦

సీ. రాహుగ్రహస్యనిర్గళదబ్బమండలం, బన నొప్పు నెమ్మొముహూర్తతోడ
గ్రీష్మసాయాహ్వానః♦దృశ్యమానం బగు, తనులతఁ దనులతఁదారసింప
ననహమాత్యయవే ♦ నలివాయుకంజాత, ముల కన్నుకన్నలు♦పుగుచూపఁ
గాననకృత్రిమ♦గర్తవినిర్గత, కిరిణినా నిజ యానకలన మమరఁ

తే. జెలఁగికుటుమాపుచీరకు♦చ్చెట్లు గునిసి, యాడమిఁగొల్లఁగొనగోల్లిననువుపటిచి
చెదలు వెండుక; లొయ్యనఁజేవచ్చి, నిలిచె నొకలేమ మామకి♦నికలసేమ.

వ. ఇట్లు మదీయోషశంకంబుఁ జేరినయక్కలకిగి నుపలక్షించి. ౨౨

ఉ. ఆవిరి గప్పుగా మినుకుటన్దమొకో, నునునుందు నాకి పో
వావిరిఁ దాటి తేలు సితవారిజమొక్కొ, దినాంతవేలల
బోవుచునుండ నెండ పరిఁపూర్ణసుధాకరబింబమో, యనం
గా విరిఁబోణినెమ్మొగము ♦ కారణమేమియె నాడి. తేజెడికా? ౨౩

సీ. దయ నాకు సిరు లీయ♦దయచేసినట్టి యా, లచ్చియంగునో మేను♦సచ్చగాదు
పద్యముల్ నానోరఁ ♦ బ్రొక్కినైఁ బలికిందు, వాసనాఁ బుష్టకఁపాణి గాదు
జగతి భక్తులఁ బ్రోదు♦నగజాత యందునా, రుదురాకపేరు పేరెదను లేదు
మదనమోహిని యని ♦ మదిలోనఁ దలఁచునా, చిత్తివిభ్రమ మెల్లఁచేదు నన
తే. మహినిమహినియంద్రిఁగిమహినుమున్నె? వేల్పుఁగ్నియకెట్లులీనతిలుగులుగు?
ననుచుఁదలపోసి యిట్లంటి♦నతివతోడ, నైజనుగురుభావంబు♦నయము మెత్తయ.

ఉ. ఎవ్వతెవమ్మ నీవు? కితి ♦ మేమి యొకో యరుదే? నీమదికా
నెవ్వగ గూరియున్నగతి ♦ నీదుస్వరూపమె చెప్పెడుం గటా
నొవ్వఁగ నేరు పల్కిరి నిఁనుకా? నను ధన్యునిఁ జేము తెల్లనా
గువ్వలయెక్కిరింతగలఁకొమ్మహా? యమ్మహా తమ్మిచూలికికా? ౨౪

వ. అని తనయమానుషం బైన తేజోవిశేషంబుకలన భయభక్తి సంభ్రమంబులు
ముప్పిరిగొన మోడ్పుఁగేలునమిగులమాటాడనేరని నన్నుఁగనిసాదరంబుగనాయంబ
యిట్లనియె. ౨౫

తే. అన్న! కన్నులవిల్లుని♦యన్నయన్న, గాఁగ నన్నెన్నమినిన్నఁగానఁ గాను
ముచ్చటైనను నచ్చితి♦ముచ్చటింతుఁ, గలదు నాదీనదశకును♦గారణంబు. ౨౬

ఉ. మాసరచింత లొంది విష♦మవ్యసనావిలచిత్తి నొట సం
లోనములేమి నెట్లు పరిఁగోషముకల్పిఁ జరింతునో? యనా
శ్వాసితదుఃఖితే మనసి ♦ సర్వ మసహ్య మటన్నపల్కు వి
శ్వాసము గాదె? శోకనమఁశాత్రవుఁ డుండునె వేఱొకం డిలకా. ౨౭

తే. ఆరుకుక్షుండు క్రోధంబు నూచుభంగి, నభి బడ బాగ్ని దనలోననాచినట్టు
లాఠిమదిలోన నాచుమంతలచింతి, ననినిపై బుత్రి ! యిటు నడయాడుదాన.

ఉ. ధారణఁ గృష్ణరాయలు తుద స్థలయాంధ్రగ్రసాధినాథులు

గారవమార నన్ను గనఁగా ఘనగౌరవవృత్తి నుంటి ము

న్నీరస నిష్ప డవ్యగతి నీరసమొప్పుగఁ జూడ నాప్రజల్

నీ సరూప మొప్పె ధరణీసురసత్తిమ! యేమిచెప్పుదు.

30

తే. ఆంధ్రనాథునిపాలితంబైనయట్టి, యంధ్రదేశంబునందలియాంధ్రులెల్ల

నాదులనయలఁగా నెంతుమోదమొప్ప, నాంధ్రభారతి నే నొటనవనివిబుధ.

కం. రాజనయలచే బూర్వము, పూజలుగొనవారు నామపుత్రులు లయ్యో!

రాజుల సేనకు లగు ని, ప్రజలఁ గొలిచెదరు నేను దీనత్విమున.

వ. అదియైనను సజ్జన సేవయా యందువేని

33

కం. అభములు మతిగుణవిద్యలఁ, గ్రుధ సాధుల నేచ బ్రహ్మకొడుకులు సుమి వా

రధికారులు గావుననో, యధికారులుగాఁ జరింతురనజీవులక్ష.

34

చ. కఠకులొకనంబుల నెఁగొదిగఁ జూచు, హసించు, నంచున

గొఱలినవారి గాంచి కొఱుక రదమల్, నగుఁబొటుఁ జాటఁగాఁ

జాతున నాడు, వ్రాయు, నుజీచూచును, లేచును దాచ నిద్రి హా!

యజుచగునన్ని పాతిగుఁమో, యధికారపితౄవేషమో.

35

సీ. ధరణీప రాగంబుధరణీపరాగంబు, నమ్మితిరుగఁగరాదుసుమ్మి పతులఁ

బలిసుహృదరము లశ్రీతిసుహృదరములు, తబ్బిబ్బులొ మదిచూచె నేని

వరచంద్రహాసంబుచరచంద్రహాసంబు, మెలఁకువ గలిగియఁమెలఁగవలయు

సధికారచితియాధికారచితి, దూరంబునంచె తాఁదొలఁగవలయు

ఆ. బలుకిరాదు నిజముఁబలుకికి పోరాదు, పోవరాదు మించిబుద్ధిమంచి

చిక్కనేని మిగులఁ జక్కల నిడుము, కూళిజనులకొలుపుచాలబుచ్చు.

36

కం. ఇట్టిడుములఁ బడుటను నా, యిట్టిని లగుపట్టు లేమియెంతచదివిన

గుట్టుగ నున్నారకట, గట్టిగ ననఁ బట్టులేమి గడుకొని కావ.

32

కం. ఈవిధి శ్వవృత్తిఁ దిరిగెడి, సేనకులే గాక మఱి యశేషజనంబుల్

నానలను చూడ రోసిరి, నే నగచెద దాని కెదనునిరతముఁ బుత్రా.

37

కం. అందం బగుకొఱజాబిలి, మందలఁ గద నొఱయు నాకుమును పెప్పుడు, నే

చెందెండు జనిన మెడపై, నొందెందఁ గద యర్థచంద్రయోగం బకట.

38

సీ. నాపుత్రులే నన్నునాదరించుటఁ జేసి, యాహారముల మీఁదియాశి లేదు

నాకుఁ గూర్చునుతొఁపిడి నుండమి గాంచ, నగలు మై సవరింపవగవుకలుగు

కం. మార్గం బెఱిగియుఁ గడు దు, ర్మార్గంబునఁ జనుటకన్నఁ మానమె మేలా
దుర్గంధసుమముకన్నను, నిర్గంధసుమంబుమేలుఁ నిక్కం బరయన్. ౫౦

సీ. పాదముల్ దీర్ఘముల్ ఛేదించవలె నండ్లు, నాకు విశ్రమ మేలఁ నడవ? నండ్లు,
కొఱసున్న మనువీడఁ గొడువ యేమిట? నండ్లు, వర్ణ సంకరవృత్తి వలయునండ్లు
నద్యృత్తి తులఁ జాలనంకట మండ్లు, నద్భవునిల్ దలయేరు ఁ సలుపు నండ్లు
శ్మంగారి నేటికిఁ జేదఱకా? యండ్లు, ప్రాశోక్తు లతిగూఢభావ మండ్లు
తే. నుశకుంతల ముద్దిచ్చి వలలె ననగ, బల! సకుంతల ముడ్డిచ్చి బలలె నండ్లు
నేటి నననాగరికి పుల్ నూటి దప్పి, పద్యనియమంబు నందు నాభాసులగుచు.

సీ. లంఘము ల్వాక్ష్వితి బంధంబు లండ్లు శ్మం, గారంబు లెల్ల విఠికార మండ్లు
గిన్నంబు వేదనాదుర్భావ మని యండ్లు. మధురతామలరుచి మధ్య మండ్లు
వాక్యచాతుర్యంబు భావనక్రిత యండ్లు, యమకంబు దుష్పథగమక మండ్లు
బహువిధాల స్మృతుల్ భారమాత్రం బండ్లు, ప్రాసయోగంబు బీభత్స మండ్లు
తే. వరిపదన్యాసకుశలని బగు వండ్లు, చిత్రకవితావినోదంబుఁ బి యటండ్లు
మత్స్యతత్త్వలాలితమ త్తినయులు, భన్యగీర్ణదర్శితా భావు లగుచు ౫౧

సీ. ప్రత్యక్షిరక్తమఁ పటిమచే జెన్నాగు, వాసవదత్త కేవాసి తఱిగె?
యమకంబు నింఢారఁ గొమరై నకాళిదా, సునళోదయమున కేసాబగు దప్పె?
గూఢభావనిరూఢిఁ గూడిక ర్మశివాక్య, భరితనైషధ మెట్టి వన్నె వాసె?
సకలకవిత్యకా శల్యంబుఁ జూపిన, మాఘున కేయవమాన మొదవె?

తే. గటకటా! యింతదలఁపకఁ కుటిలయుక్తి, దేరతేరకు నాదుకుమారక్షలను
దూఱుచుదురు బహువిధదోషములను, దీని కేనేమివచియించుదానఁ జెప్పుమ?

ఉ. నాథులుగాని ప్కలులఁ జల్పితిమల్ గొని జాతివాక్యముల్
గా ధరింతువర్ష! కృత్తిగా నొనరించిన లెస్స యండ్లు; దు
ర్మేధను నట్టివాక వికిమేలిధనంబు లొసంగుచుండు రా
రా! ధనికుల్; మదీయగతియయ్యయ్యె యెంతకు వచ్చెఁ జూచితే. ౫౨

తే. నేను దుర్దిశఁజెందినదాన ననుచు, ప్రాధకవితల నావృద్ధి ఁ దరంగదనుచు
రచ్చకూతలెమిగులస్వాఠరస్యమనుచు, బలుకుచుండురుమితిమీఱి బవిసిమాలి.

తే. శబ్దశాస్త్ర నిషిద్ధోక్తి సాధుమగును, వినఁగను వినోదమైయుంట ఁ ననెదరేని
రతిసుఖంబున కైటంకుహితమొసలువ? సిరులకొఱకునుజౌర్యంబుఁ చెల్లునొక్కా?

మ. ప్రతిశబ్దంబు మధించి దానఁ గలస్వాఠరస్యంబునుం జూచి య
ప్రతిమానూనవిలాసచాతురి రహింపన్ సౌమ్యవస్థుర్నిమైఁ

గృతిరత్నంబు ఘటింప భాష సవనుశ్రీకాంతి శోభిల్లుఁ గా

క తలంపం బొడిజల్లిమాట లన నెక్కాలంబున న్వృద్ధియా.

౫౭

౮. వాక్యసరణి వేటు ♦ భావకాశెల్పంబు, సరణివేటు; రెంటిసరస మైన

కవిత కవితగాక ♦ కడు మ యేదైనను, నుకవు లెఁగఁబోరుశుద్ధ మనుచు. ౫౮

కం. 'సామరతతికై' వ్రాసిన, సామాన్యపుంగళుల ప్రకృతిశాస్త్రము లుండఁ

సామము నుభవై; నగరే, ధీమహితులు కావ్యములనుదీర్చిన నట్టుల్? ౫౯

తే. చాలనకులకు లెస్స పాంచాలి నుమ్ము, తఱచుపురుషోత్తములకు వైదికశిల్పెస్స
యావ్యజనులకుగొడిసాంభ్యంబుఁగొలుపు, లోకులెల్లినరుచుటాటప్రాకటంబు.

చ. తలఁచకు చివ్రబంధకః తల్ రచియింపఁగ రా దటం చెడఁ

సలలిత కావ్యసంఘటనసారిసనేలైనమన్య గాడె? ని

శ్చెలసుమనః ప్రకల్పితబింసప్రసవాదిరూపద్యముల్

నలిననివాసిసీహృదయః నాధున కప్పినసేయ దోషమే?

ఉ. కావున వీరివారివలెఁగానిపంబులఁ బోకు మయ్య! నఁ

ద్రోవలు దప్పగిడ్చుచును ♦ దొందర పెట్టకు మయ్య! పూర్వు లే

శ్రోవను బోయి రాతెఱఁగుఁదోషము లెంచకు మయ్య! నేర్పుమై

భావన సేయ నయ్య! బహుభంగుల నీకు యశంబు చేకులు.

౬౨

వ. అంతిరాయభయంబునను భిన్నదర్శను లగులోకుల నెల్ల నెల్లు మెచ్చింప వచ్చు

ననియు తీచ్చనడి యున్న నిన్ను హెచ్చరింపఁ జనుదెంచితి. లోకంబునంతయు

నేకాకృతి మెప్పింప దైవంబు వలనఁ గాదన నీ వన నెంత. కావున నిర్భయుండవై

యుత్సాహంబు వాటించి నిరాఘటంబుగఁ గృతీత్రారంభింపు మని దయాపో

షణ మనస్తాపణ చింతాశోషణ శంకాపేషణ మృదుమధుర భాషణంబుల భాషా

యోషాంతింబు సంభాషించి తిరోహితయైనఁ జెలిసి యని యమ్మహాదేవి యల

హోకగాఁ దలంచి.

౬౩

కం. చింతామణీరూపిణివై, చింతామణివేదికఁబయిఁజెలువలరెడు శ్రీ

కాంతామణి! భక్తోత్కర, చింతామణి వనుచు వినుతి ♦ చేయుదు వాణి.

౬౪

కం. భళిరే! త్వన్నామాప్తిని, దళమే నిర్వక్రవాగ్విధానక్షమమాఁ

దలమే త్వత్కరుణాకం, దళ మేనరు నాఁకు నట్టి ధన్యుని బాగడఁ?

౬౫

ఉ. నీరజపీఠపాసరమణీ! రమణీయమణీమయేద్ధమాం

జీరకకింకణీనికరశింజితపూళరుఫంఝభార్యటుల్

దోరముగాఁగఁ నిస్తులితఁధోరణి మీఱ నవారణంబుగా

నా రసన న్నటించుచు ఘటంబుగఁ గూర్పఁగదమ్మ శ్రేయముల్.

౬౬

మ. సనయుల్ పూర్వకవీశు లాడని వచఃశ్వాతుర్యమా లేదు; నే
జననీ! వచ్చియు రాక యాడిన మహిఃప్రప్రీతి యొప్పార నొ
య్యనఁ ద్వత్కంఠగభవ్యకావ్యసుమణీహారంబునం గ్రిందునై
కన నొప్పాపతకంబుచందమున మఃత్కావ్యంబు లాలింపవే. ౬౭

ప. అని ముకుళితకరుండనై యన్ముహాదేవిం హార్చి నమస్కరించి హర్షపులకతగాత్రుం
డనై దశకంఠరమదసింధురపరిసింధురపరమేచకకంఠరాంగ సమర్పితంబైన మాను
కీనప్రబంధంబు గుణబంధురపదధురంధరంబై వసుంధర సమంధరగతిఁ గవి
యుగంధరహర్షారం బగుననితలంచి మదీయాత్మారాముండగుశ్రీరాముని శుద్ధాం
తరంగశుద్ధాంతరంగసంగతుంజేసి మోక్షఫలాపేక్షఁ దత్కమలాక్షు నృత్యైతికి
సధ్యక్షుఁగాఁడలంచుమఁ దదుచితకథా న్వేషణపరుండనైయున్న సమయంబున.

కం. మాయమ్మ కనికరమ్మన, మాయమ్మయ, యనగుణంబుమామమ్మగుఁ జ
మ్మాయమ్మయందు, నడవడి నాయమ్మిక, నమ్మక మ్మీయమ్మ గుణమ్ముక.

కం. కనకమ్మ సద్గుణంబులఁ, గనకమ్మ మదాఘలకునుగనఁ గమ్మ తెఱం
గునఁ గొమ్మలలో నెలయుటఁ, గనకమ్మ యనంగఁ గాంచెఘనవిఖ్యాతిక. ౭౦

ఉ. అయమ యొక్కనాఁడు భరితానుజరామసమేతరామమా
యో యన డాయవచ్చి తనఃకుల్ దనయుల్లముఁ బల్లవింపఁగా
జేయ విధేయలై స్మృషలుంచేరువఁ జేసి వినోదవైఖరిక
హాయిగ ముచ్చటించెను సమంచితపుణ్యకథా ప్రసంగముల్. ౭౧

ప. వారెవ రెవ రనిన నేనును నాయనుజుండు. ౭౨

ఉ. రంగనయాంతరంగమె హాఠిరంగని స్నేహితు లెల్ల మోద మూ
రంగన, వేంకటేశపదరంగనటస్మృతియై మనీషిసా
రంగనయప్రసంగ మలరంగ నయాంగఃస్థిజ్ఞఁ డైనమా
రంగన; నాటి వానికి ధరం గన సాధుగుణానుషంగునిక. ౭౩

ఉ. పూతయశోవిశోభితుఁడుభూనుతకంచనపల్లివంశవి
ఖ్యాతుఁడు నాదుమామ ధుతకలృషహృన్నలిసీనమర్చిత
శ్రీతరుణీశపద్యగకుశేశయవేంకటసుబ్బరావు శ్రీ
సీతమ వీరియాత్మభవశిష్టపణాయితశీల రంగయుక. ౭౪

ప. నా మఱిదలు. ౭౫

ఆ. పాలవాయి వంశభవుండు గండీరావు, నరసమాంబయనెడుతరుణియందుఁ
బ్రేమఁగాంచినట్టిరెండవకూతురు, రంగమ సుగుణగణరంగమ యన. ౭౬

ప. అట్టిసమయంబున. ౭౭

కం. కనుగొనల దయారసము, లునగునలాడంగ నడిమిఁగొమరుకముగురం
దును గనుగొని సుబ్బన్నను, నను సుగుణవతీమతల్లిఁనాతల్లి యనెక. ౭౮

చ. తెలియఁగ వింటిఁ బుత్ర! భవదీయపితృవృత్తులు పిన్ననాటఁ బా
టిలిన మరాటబాసను బఠింపఁగఁ గోసలరాజపుత్రఁ దా
నలరుచు బంతిదేర్ఘయొడఁయండు వివాహము నాడఁబూన వా
రల కుదయించు నెన్నఁ డని ధరావనుఁడుక నెన వారి నేఁచుటల్. ౭౯

కం. వినిన స్త్రీవాకధల, నిన్వినిపింపుము నాయనా! సఁవిస్తరముగ నా
విని యెఱుఁగ నేను దల్లి మును దీని నదెల్లు పలుక ధిమొనయుదు ననినక. ౮౦

తే. రాదుగా నాకు నా మహాఽరాప్తభాష
పెద్దకాలంబు నందలివినికి గలదు
దాన దిజ్ఞాత్ర మెఱిఁగించుదానఁ గొంత
బుధులవలనను దెలియుముఽపూర్ణముగను. ౮౧

చ. అని యించుకించుక వచించుటయు నిట్టి నిస్తులప్రశస్తకథాప్రపంచంబు నమస్తంబు
నవిస్తరంబుగ నెఱుంగ బద్ధదీక్షుండనై విచారించుచున్నెడ. ౮౨

సీ. శ్రీరామచంద్రపఠదారవిందార్చనా, నిస్తులశేముషీనిధి యెహడు
ప్రాకటలంకలఽపల్లెనద్వంశస, స్మహానీయమాక్తికఽమణియెనండు
ద్రావిడహూణాంధ్రఽదేవభాషాదిష, డ్భాషావిధిజ్ఞమఽనీషి యెనఁడు
ధీరవీరాసామిఽసూరిప్రమోదవ, ర్ధనశీలశీతలఽథాముఁ యెవ్వఁ
తే. డట్టివేంకటసుబ్బయ్యఽదార్యహితుఁడు, గోర వాల్మీకునకు మున్నఁనారదుండు
పోత నెఱిఁగించి పెరరేఁచెఁజాలఁగనను, రమణ నీకావ్యవీరచనాఽరంభమునను. ౮౩

వ. ఆయనకు. ౮౪

ఆ. కులము దానిలోడు ధిచెలువారె బాండితి
వన్నెదెచ్చె రెంటి ధికెన్నగుణము
పోక లాకు లున్నఁ ధిబాలుపారఁ దాంబూల
మునను వన్నె సున్నఽమునను గాదె. ౮౫

అయోధ్యాపురీచరిత్రము.

శా. ప్రాజ్ఞగ్రామణీ యాతఁ డిట్టులను సాభాశ్రయంబుపెంపార నో
విజ్ఞానప్రియ! పుణ్యతీర్థముల సేవింపంగ మున్నే మహా
విజ్ఞాల్ దోడయిరార జరించునెడలం ధిబ్రీతిం గనుంగొంటి రా
మాజ్ఞం బాలితమై రహించిన యయోధ్యార్థ దేవతారాధ్యక్ష. ౮౬

తే. ముక్తిదాయకపట్టనములను మొదలఁ

గొలువఁబడు నెది యపరవైఁ కుంత మెది

చూడఁజూడంగ మఱియింతఁ చూడఁజూడ

వలయునని యాస నెయ్యదిఁ గొలుపుచుండు.

౮౭

వ. అట్టి యయోధ్యపురి చరిత్రం బించుక వచించెద విను మని యిట్లనియె.

౮౮

కం. శ్రీరాములు వైకుంఠముఁ జేరం జనుటయును బిడసఁ జిత్రము! సరయా

నీరము లయోధ్య ముంచిన, వారావృత మగుట విన్నవాడవుగావే.

౮౯

కం. అగ్నిదివి బహునర్తము, లంపగనీట న్మునిగిఁ యవిదిత మయి యి

ట్టాపురి చెలంగ నుజ్జయ, నీపురవల్లభుడు సర్వనీతిపరుండఁ.

౯౦

ఉ. ఖండితశాస్త్రవత్క్రమం డఖండపరాక్రమశాలి క్షుణ్ణపా

ఖండలమూర్తి సర్వననఖండయుతావనిమండలప్రజా

మండలరక్షణాత్మకభావం డనక్షోభిహం విప్రమా

ర్కుండనుధారితేనం వాకంకుండు రహించె గదా యతఁ జెడఁ.

౯౧

మ. సకలోష్ణపిత్తవత్క్లిష్ణవత్క్లిష్ణనగ్నిఁ సుదృఢనోత్పాహియై

యకలంకప్రతిభావిశేషమున నివృత్తప్రతిభావగా

సః గాఢీకనలోలుడై చిన చ సన్వేషించె నిర్ణానికై

యనీట! నిర్మితమౌబె గాని కనలేఁడయ్యెని బుగ్గిత్తునుఁ.

౯౨

తే. శాస్త్రచోదిత మైవత్క్లిష్ణల మద్యై, జలనియంబయి యుండుటఁ బాలవగచి

తెలిసి పెద్దలనలనుఁగల తెఱంగు, ధైర్యనిజ్జకాంచనాహార్యుఁ డవును.

౯౩

కం ఏతాదృశ మగుక్షేత్రము, భూతలమునఁగానకుంటఁ పోలునె? జనతా

పాతకనిపాతనార్థము, ఖ్యాతి యెసంగినను మృత్యువైనను మేలౌ.

౯౪

కం. అని నిశ్చయించి నారా, యగుఁగూర్చి తపస్సమాధిఁ నతినిష్ఠఁ జరిం

చినఁ బెక్కుహాయనంబులు, జనపాలునిఁ జూచి శౌరిఁ సదయుం డగుచుఁ.

౯౫

వ. భవనీప్రసంగబెయ్యది? వేడుమనుటయుదేవా! భవదీయరామావతారంబున నయో

ధ్య యెట్టులుండె నట్టివిధంబున లోకంబునకు న్నోచరింపవరంబొసంగవేయనవుడు.

కం. శ్రీకాంతుఁడెట్టు లను నో, భూకాంత! త్వదీప్సితంబుపాసఁగ దొసంగఁ

ఈకాంక్ష విడుపు మనఁగ రమాకాంతునితోడఁ బల్కుమానవవిభుండఁ.

౯౬

కం. అసువుల నైనను నీ కెచి, యెసఁగెదనే కాని విషునోర్తునె కోర్కె

వ్యసనం బైనను రానీ, యస మైనను గాని విషునాశయ మనినఁ.

మత్తకోకిల. అంత సాహస మేల యయ్య భారాధిపా! విను మొండు నీ

స్వాంతవిధిని జూడ నెయ్యవి యాశచేసెదొ యట్టిచో

ఔంతయుం గన నిచ్చు నించుక ధిచ్చగించిన నీధునీ
కాంత నా జనపాలవర్షుడు ధి కాంక్షచేసెను గొన్నిటికా.

౯౯

వ. అవి యెయ్యవి యనినఁ గైకయ్యాకోపభవనంబును, శ్రీరామజననస్థలంబును, గాంచన సీతయు, గోప్రతారం బనురామనిగ్రాణఘట్టంబును, హనుమాన్ గడియు, నాగేశ్వరాలయంబు ననుకొన్నిప్రదేశంబులు నేటికిని దృశ్యమానంబులై విక్రమార్కయశ స్తంభంబులుం బోలె నొప్పుచున్న యని. వానిపెంపుసాంపు వర్ణింపవలెనీయని మఱియి.

౧౦౦

కం. అచోష్ణు విడిచి సరయువు, విచ్చేయుటకతన నేడు ధి వీక్షింపఁగనొ
నచ్చుఁజందురురేకన, మెచ్చులుగొలుపుచుఁ బునఁమీపమునందుకా.

౧౦౧

తే. స్వామినిగ్రాణఘట్టవీక్షణముచేతఁ, గనుల నీరూర కుండినఁగాఁడు నరుడు
గైకయ్యాకోపభవనవీక్షణమునల్పి, యామెఁ దిట్టనిమానవుఁడవని లేఁడు.

౧౦౨

ఉ. క్రాలెడి నెట్లు కాళి మఁరికిరికి, యజ్జయనీపురికా మహా
కాళినికేతనం బెఱులు ధి భ్యాతినహించెనొ, నైమిశాటవికా
వాలెఁడు జగవాపి యెటు ధి భ్రాంతికిరిని, నట్లయోధ్యఁ దీ
గాభుల నుత్తిమోత్తమమునై సుభదం బగు గోప్రతారముకా.

౧౦౩

ఉ. వేలుపుటాలపాలనగుఁడెల్లెయ్యె? కాదు; ద్రవించిపాటు తా
రాలలనామనోహరునిరశ్మలరాళియె? కాదు; సత్కుధా
జాలమొ? కాదికేమనినఁ ధి జూతురం బగుక్రొత్తముతైపు
స్థిలలతేట గావున ధునీజలమల్ సికతాళి తారచూ
ర్ణాళి గతికా గనంగ నగు ధి నందు సమేయపు లోతు గల్గియుకా.

౧౦౪

కం. కాంచనజనకాత్మజ రే, గాంచఁగ నగుఁగాని పగలఁ ధి గనరా దెటులే
నెంచఁగఁ దామా సీతా, చంచలనయనామరీచిసంపత్తులకా.

౧౦౫

కం. రంగగుహారతి సీతా, మంగళదేవత కొసంగ ధి మణిగణదీప్తికా
బంగారొడలయనం దమయంగంబుల మఱియందుఁడయ్య దిదృక్షుల్.

౧౦౬

మత్తకోకిల. వేయిగన్నులు గోరితిం బృథ్వీసుతం గనువేళల
నేయిజిహ్వలఁ గోరితిం ధరణీసుతకా వినుతింపగా
వేయిశిర్షము లాసచేసితి ధి వెండి ధ్యానము చేయఁగా
వేయు నేటికి జన్మమేటికి ధి వేదిజం గనకుండినకా.

౧౦౭

కం. హనుమాన్ గడిని విచిత్రము, వినమా వివరింతు వినఁగ ధి వీనులవినఁ
గన మానస మలరదొకొ, ఘనమానమువానరాళిగల దచ్చోటకా.

౧౦౮

కం! అటవీచరాళికొఱకై, విటవులదట్టంబునైన ధి వివినమ గల ద
చ్చట నుండు మొండిలోకలఁ, జటులతరాకారములనుఁజాఖామృగముల్.

౧౦౯

చం. అసమానప్రతిపత్తి నైన, విఫలాఙ్గదంబుచే నైన, బా
యసము లోకులు సంఘటించికొని రా ధాండాలతో వానరుల్
విసుమానంబుగ బారుతీరి నియమావిచ్ఛిత్తిమై బోరకే
లసమానం బగునీతిఁ గైకొనెడలీలల్ నిత్యదర్శన
గ్రసనాభ్యాసులు వైష్ణవుల్ గుడిని నేరం జాల రో మిత్రమా ! ౧౧౦

చం. అనంగనంగ మాటలు తిమంతటనే విరమించు; బాష్పముల్
గనంగగనంగ మోదిమునఁ ధి గాల్యలువాటును గంటఁ; దత్త-ధర్మ
వినగివినగి వీనులకు ధి విం దయి పొందుగ విస్తఃస్థు; నే
మనఁగ! మనంగనేల సగఁరాద్భుతలీలలు చూడకుండినా? ౧౧౧

కం. రామద్రుసూతిగృహముం, గామించి యెత్తెనఁ జూడఁగా నోషివో
భూమిఁ బ్రసూతిగృహంబును, గామించియ యెనఁ జూడఁగా నోషి డయా.

మ. తతశ్చంగారక శానిధాననగరిఁ ధాతాబ్జదృగ్గేహనీ
ధృతరత్నాయితమంగళాయతనసుశ్రేణుల్ దగు న్నేటలై;
పతకంబో యన సూర్యవంశభవభూపాలావళీసరితా
ర్చితనాగేశ్వర దేవతాయతన ముచ్చీ మించు మన్యంబునన్. ౧౧౩

ప. అవి వచియించె నిల్లు మదీయజనయిత్ర పేరణంబున సుహృద్దీరితంబగు శ్రీకౌస
ల్యాపణియకథను బ్రబంధంబుగ రచియింపఁ గొతుకాఫీనమానసుండనై. ౧౧౪

కం. కారయిత రాముఁ డట న, త్సారమతిఁ శ్రోత రామచంద్రుం డట నా
నేరమి నేరం బగునే? కారాకూరంబులేలకడఁగెదఁ గృతికిన్. ౧౧౫

చం. అరయంగ మత్పురాకృతమహాసుకృతంబు లనెట్టివో యహా ?
ధరఃసి లభ్య యయ్యె విబుధప్రకరస్తుతమంజువాణీ నా
కరుదుగ, దాని నే జనకుఁడై హనణిల్లుట ధారవోసెదన్
వరహితధర్మ దాసగుణభాసితిక్తిక్తి రామమూర్తికిన్. ౧౧౬

ప. అని తత్ప్రసాదపరిబ్రష్టై యతనిని నిధానంబుఁ గల్పించుకొని నుతించెద. ౧౧౭

*** కృతి పతి నుతి. ***

తే. ధరిణి దోఁగాడుచును బోవఁ ధల్లి జేరె
గాలుసేతులు డస్సిన ధి నేల బొజ్జ
సాఁకగఁ బగుండి తలయెత్తి ధి చూచుచిన్ని
చూపులను నేడు న న్నిటు ధి చూడవయ్యె. ౧౧౮

చం గునగునఁ దప్పతప్పటకుఁగుల్ చెలంగం బరు వెత్తుచుం దటా
లున మెడఁ గొగిలింప నొడిఁలో నెగఁబ్రాఁకగ ముద్దుపెట్టుచు

జ్ఞననియిడేమి నాయన! యశన్ మురిపెంబున “నమ్మ! పాయ” యం

చనియెడు ముద్దునెమ్మొగమునందముఁ జూపఁగదయ్య రాఘవా! ౧౧౯

చం మురిపెపుఁజక్కబొట్టు, నునుముంగురులల్లిసంపిణ్ణిజడల్

పంఁగఁగ ముద్దుగూర్చు జనఁపాలును, సొంపగుపాలబుగ్గులు

స్థిరహాసితంబు, వక్తమానఁ నాణెపుజందెము నొప్పు మానిణి

సరసతఁ దోడుఁగూడిచనుఁచారులరాకృతిఁ జూపు రాఘవా! ౧౨౦

చంబుగిలెడు సూర్యపుండ్రమునుఁ బుగ్గును జాక్కయుఁ, గమ్మవాసనల్

నిగనిగలాడు హారములుఁ నీ టగుపోగులు, వల్లెవాటు, మే

ల్యగల పచ్చదోవతులుఁ పాదములం బనుపంటు లత్తుక

ల్నుమొగ మొప్పు పెండ్లిహాయిలం గనిపించు జానకీశ్వరా! ౧౨౧

సీ. తిలఁబ్రాలు దోయిటఁదాల్చియొండఁబులను, మీఱు నుత్సాహంబుఁ మేరమీఱ

శిరమునఁ బోయుచోఁగరమునాఁడిఁ జెమర్చు, మేనుల సర్వఁమీలితంపుఁ

గనులఁ బరస్పరంబును జూచి చూడక, యరివాణ మది రిత్తిఁదగుటయైనఁ

దెలియక కేల్పఁచిఁతెలిసి లోఁ గొడుకుచు, నాస్యబింబంటులఁనావరింపఁ

తే. బనుపుపొడి హరిదళిమూనుఁపాత్రములన, ననుపమానవిలాసఁహార్యులైన
శ్రీవధూవరులార! మీఁచెలుపుచూప, నాకునాక్షాత్కిరంపుఁడీననుపుమెఱయ.

మ. తిలఁబ్రాల్ దోయిట దోయిలించి తిలమీఁదిం బోయుభూపుత్రికో

జ్వలశోభాయుతబాహుమూలములపైఁ ఁ బార్శ్వస్థభామాలిపైఁ

జెలియూచునల్లిపై సభాసదులపైఁ సీతాస్యపద్మంబుపైఁ

దెలెపైఁ బాతరలాడుచూపులఁ బ్రసాదంపం గదే రాఘవా! ౧౨౩

తే. చెలఁగి యద్వాహపీఠ వసించువేళి, నూతనాభ్యస్తచౌక్యఁనోదములను

నెదురుకోలాడు మీసిగ్గుఁ కుదురుబెదరుకలికిచూపుల నామోలఁగులుకరాజ

మ. దరహాసాంకుర మొప్పు మోవిపయిఁ బ్రోద్యత్కొధవహ్ని చుట్ట

శృంగభూతము లై సనేత్రములతోఁజూకృప్తిబద్ధాంగుళి

వరవిన్యాసముతోడ, భార్గవుని నిర్భక్తింప నీచూను ని

ఘరబాణాన్ని మదీయదుర్గతికిఁ గూర్చు భస్మసాత్కారముఁ. ౧౨౫

చం లడఁపికిఁ బోర కాల్పడ, రయంబునఁ గట్టర నారచీర లి

ప్పుడ యని కైక వల్కిననుఁబోణిమి వాసెనె? యశ్రు లూరెనే?

లిడఁబడనే పదాళి? ధృతిఁదప్పెనె? యేమియు మోము వాడెనే?

చడెనే కడంక? యట్టి యతిఁచిరపుఁదాలిమి నా కొసంగరా. ౧౨౬

శా.రామా! రామయ! రామచంద్ర! రఘువీరా! యంచు నాపోవుచు

రామాపూరుషగౌలకానధులు కాంతాంగప్రవేశోన్మతిఁ

రా, మీ వెంట గృహంబు నూరు విడి యాఁరా వారి వంచించితో
న్వామి! మీ నెను వెంటఁ బర్వు లిడుమఁత్సాంసంబు నూరార్పవే!

౧౨౭

ఉ. ప్రాణమూలె నిన్ను నెడఁబాయని సత్ప్రకృతీధభార్య, య
గ్లానిని గొల్వ శేషగుణలక్ష్మణుఁడను, వన మున్సిపట్టుగా
జానగుటం గదా వనికిఁసాగితి వర్జిలి; నేవిభూతియం
దేనియు నీకు వేఱు గలదే విభవంబు వచింపు తత్త్వమున్?

౧౨౮

ఉ. దాసరితప్పు లన్నియును ఁ డండముతో సరినాథ! వీడు మీ
దాసతఁ గాంచె నిష్ఠభయదాన మొసంగఁగ నర్హమంచుఁ గా
కాసురు సాహరాధుఁ గృపఁగావఁగఁ బల్కితి వట్లు వీడు మీ
దాసులదాసుఁ డిష్ఠభయదాన మొసంగెదో తల్లి! కానకీ!

౧౨౯

చం. పలుగునటయ్య రామ! ధరఁగాంచినర్హమృగం? బదేమి ధి
కలిలమొ; యాన దోస వెఱుఁగం గలదా? విను నీదుమాయయే
యలమనె నిన్ను? ముప్పనిడేనయ్యలజన్నిద మయ్యవారి కన్
పలుకు యథార్థ మయ్యె నెటుపాలనసేసెదో నన్ను మోహితున్,

౧౩౦

చం. తెలివి దొఱంగి నీవు చెగితిల్లితి నందురు సీమఱందినిన్
చెలియనివారు, రాక్షస తిత్తి వధియింపఁగఁ బ్రాణనాథుఁడుం
బలికినబాస దీర్ప నటుపన్ని తుపాయముఁ గాక నీకునుం
గలుగునటమ్మ సేత! యొకకాలమునన్ భ్రమ మానసంబున్.

౧౩౧

తే. దండ్యులే లేరు నా కని ఁ ధరణితనయ
తన్ను భర్తించుదైత్యకాంతలను మనిచె
శరణున్నను బ్రోతు నన్ శపథ మూని
గ్రుడ్డుఁ బెకలించితివి కాకిఁగోడుకుడువ
సేవ్యతరు లేరొ మీలోనఁ ఁ జెప్పనయ్య?

౧౩౨

శా. లీలాలోకి నమాత్ర లోకములఁ గల్పింపన్ హరింపంగనా
లీలామూర్తివింపామరు, బలెనె జాలిం బొంది తేలా కడున్?
ఏలా క్రోతుల నాశ్రయించితివి తండ్రి! కట్టి తావార్తి? న
చ్చీలా! ధాత్రిని గర్భయోగమ యనుఁపేయంబుగాఁ దెల్పనో.

౧౩౩

ఉ. కర్మము భుక్తమైన మఱిగాని లభింపదు ముక్తి యన్న యా
కర్మశవాక్యపద్ధతులఁ ఁ గాఱియఁ జెందితిఁ గాని రామ! నీ
వర్జిలిఁ బక్షిరాజునకు ఁ నక్షయసౌఖ్యము లీయఁ జూచి నే
శర్మద నైనమీదయ కఁసాధ్యము లే దని నిశ్చయించితిన్.

౧౩౪

ఉ. గాటపుభక్తిఁ జిత్తమునఁజ్ఞాతనయాప్రమదైక హేతువున్
నాటుచు సేతువున్ దనుజునాయకపట్టనధూమకేతువున్
జీటికిమాటికిఁ హృదయఁసీమ ధరించి భజంతు నాధను
ఘోటిని బాపజైలశలఁకోటిని మక్తినధూటివేటినిన్. ౧౩౫

ఉ. పక్కికి మోక్షమున్ దనుజువానినాథులకుం బ్రభుత్వము
ల్లిక్కున నీవి నీదయకు ధిలక్యము లందురు, తేర కిచ్చిణే?
యెక్కటిపోరఁ బ్రాణముఁదీసియో గడంగరె? యేమిలేని యీ
బక్కగువాగుబోతునకుఁభద్రముఁ గూర్చినఁగాదె నాత్యహం. ౧౩౬

ఉ. తమ్ములు బిడ్డలున్ సఖులు ధానవనైదెగు రాముఁ డన్నఁ గో
పమ్మన రజ్జులాడి దశఁవప్రియ నాటంగ మేను నిం నీ
యమ్ములు విశ్వతోముఖముఁతై మఱి విశ్వమయుఁడ నెందుఁ జ
త్తిమ్మునఁ జూచె నంత్యదశఁధన్యత నట్టిది నా కోసంగుమీ. ౧౩౭

సీ. వసుధఁగల్గినమేలిఁనన్నెపుత్తడిబొమ్మ, దానగుణకల్పధరణీజాత
రత్నగర్భగర్భఁరాజతసురమణి, రామసీలఖచితఁహేమభూష
దనుజారిరామశతఁతేఘ్నికి జానకి, నతఁడొక ప్రక్షాళిఁనచణసీతి
నాధవక్తస్థలీఁనవ్యయోజనగంధ, భక్తసంగఘాతంబు ధిపట్టుఁగొమ్మ
తే. దైత్యకులవల్లికాకోటిఁదిశనక మల, జనక ధరణీతలేశ్వరఁసవనఫలము
మైఖిలీదేవి మోక్షసంఁపదలదీవి, నాకు నాక్షాత్కంఁదుతఁనాథుఁగూడి. ౧౩౮

సీ. వాసవమణిసీలఁభాసురగాత్రుండు, చారువీరాసనఁసంసితండు
వామజానుస్థితఁవామక రాజుండు, జ్ఞానముద్రాంకాపఁసవ్యకరుండు
మణిమయకోటీరఁమండితశీర్షుండు, శ్రీవత్సకౌస్తుభఁహిమౌతుండు
రాణియై జానకి ధానింబ డాపల, శిస్తనీరేజాతిఁహస్త యగుచు
తే. వెలసి, తమ్ములుఁబావని యెలనఁ గొల్వ, లోకములనేలు నతిజనఁశ్రీకరుండు
రమ్యగుణక్షీర్ణి పట్టాభిరామమూర్తి, పాయక వసించు నామనఁపద్మపీఠి. ౧౩౯

ఉ. అన్న యటంచు నమ్మి పరమాపదఁ బాపసతిమ్ముఁగుట్టు ను
నన్న పాకాలుమంటి, వతివంచును సత్యరతుండ వందులో
నున్నకఠోరగర్భవిఘ్నోర్విని ద్రోసితి వంచనన్ సతిం,
గన్నసుతాభి వీధులనుఁగాధలఁ జెప్ప విసంగసైచి తే
మున్నదొయింక నాదుగతి యుల్లమున న్నిను నమ్మియుండుటన్. ౧౪౦

ఉ. శ్రోతిగఁ బుట్టియైన నినుఁగొల్వకపోయితి; గ్రద్దనౌచు నం
శ్రీతిని బ్రాణ మియ్యంగనుఁమేకొననైతిని; భూజమూషికం

బై తగుసాయముం జలుపఁనైతిని; బోయత నౌను సాపడక
జాతిఫలంబు లీయ; నెటుఁసారకమానో మదీయజన్మమఁ.

౧౮౧

చం. అడవిని రాయివైన, గహఁనాంతరమందలి గ్రద్ద నైన, గా
అడవిని దుష్టకాక మయి యాటడివెట్ట, నయోధ్య విఫలో
మిడికెడుకుక్క నైన, దమిఁమీఱఁగ దండక నృత్యమైన, దం
దడి నిల జన్మ మెత్తినగఁదా భవదాస్య విలోకనాస్తిచే.

౧౮౨

సీ. దొరకునే నాబోటిఁవిరసమానసునకు, దావకీనపదాబ్జ సేవనంబు
వెలయునే నావంటిఁవిససమేధునకును, దావక భక్తిసుఁధారసంబు
చలువునే నాయట్టిఁజాత్యైకమానియు, ద్వజన్మవేళ నభ్యర్చనంబు
గలుగునే ననుబోలుఁఘనతమోంధునకును, దావకీనముఖేందుఁదర్శనంబు
తే ఏది గతి నాకు రిక్తుకుంఁడెవ్వఁ డయ్య, నీ వనాదృతిచేసిన నీరజాక్ష !
యన్యమేదియుఁ గోర నొనల్లుఁగాని, చాలు నీపాదభక్తి నొనంగి తేని.

౧౮౩

మ. అనతాంబులు లేవె యవ్వి ఖలసంహారంబునుం జేయవే
యవి నీనామసదాఽవ్యయాభిఁచి నేలూ పొందవం చాత్మలో
దప్రలం జింతిన సేసిచేసి కలతఁత్వంబెల్ల నేఁ గంటి రా
ఘవ ! దివ్యామృతలబ్ధజన్మ మొనరంగఁగా లేమినిం గాదొకో.

౧౮౪

సీ. క్షోణీసురాత్మజాఁసుప్రదామోదక, యని యన్న భవభయం బణగిపోవు
నీ వబ్బసుఖము నిఁన్నీద్రతఁజేసెద, వనిన నిత్యశ్రీల నమరు సుఖము
ధీరామలగుణవిఁహారా యటన్నను, బాపసంఘవిభంగఁపటిమ బ్రాతె
యమితనయాన్వితాఁశ్రమనర్థనా యన్న, నిత్యవిభూతిని నెగడఁగల్గు

తే. శరణు శరణంటి రామ! నీఁబిరుదములను, మామకాఖ్యార్ణ సంఖ్యాకఁధామసంస్థ
వర్ణములఁ ద్రోసిచదివినఁనిర్ణయ మగు, నఱయె నర్చిననన్నునీయపయశంబు

సీ. అనతారములు లేవె యాబాలగోపాల, మును మక్తి జేర్పంగఁగనవు గాక
మంత్రిము లృహి లేవె మనసీయమహసీయ, తారకఖ్యాతికఁ దగవుగాక
సత్యవాదులు లేరె సాతత్వవైయాత్య, రామవాక్యాభిఖ్యఁ రాదుగాక
కరుణాపరు లేరె శరణన్న సుర లెన్న, వైరిసాదరు బ్రోవఁలేరుగాక

తే. ప్రతులుధరలేరె యేకభాఁర్యావ్రతస్థు, లెచటఁ గనరాదుగాక ని న్నెన్నఁదరమె
భక్తరక్షణని స్తంద్రఁపార్థివేంద్ర! రవ్యగుణసాంద్రపట్టాభిరామచంద్ర !

సీ. బాజాజీజనములునీజాతి గోజాడ, బేజాటుపడినట్టిఁవితముతోడ

తహశీలుదారులతహతహపాటులఁ, గలతచెందినబుద్ధియలతతోడ
గ్రామైకరాత్రంబుగా దివసైకభు, క్తంబుగాఁ బడుప్రయాసంబుతోడ
క్షయము కారణముగ నస్వర్వారపర్యంత, గమనాగమనభవశ్రమముతోడఁ

తే. బలుకఁ గడఁగితి నీమాతృపరిణయంబుఁ

జెడుగునుడుగుల నుడిపి నాఁనుడులఁ గృతిని

గడఁగనంగను జేయుమా ♦ కరుణమీఱ

రక్షి తామరలోకేంద్రరామచంద్ర!

౧౪౭

సీ. పట్టనిగొడుగులుపవలించిమబ్బలు, కరిదీపికలు తటిద్దణము లిరులఁ

గై వారములు మేటిఁఘంటాపథంబులు, పటకుటీరంబులు ♦ పాదపములు

పాకశాలలు వృక్షవారమూలంబులు, పచ్చడిమెతుకులే ♦ పాయసములు

తోటితలారులుఁజ్రోవతోడులు నెడ, తీయనిచర్చ మాదిగలరచ్చ

తే. గాఁగ నోరంతప్రొద్దెదోకారణముగఁ, బొట్టకొఱకునుదురుగానాబోలు లేడి?

నిన్నుఁ గావ్యముఖంబునఁనెన్ను లేడఁ, దానకీనకృపాదృష్టిదపుల కున్న? ౧౪౮

సీ. సత్త్వభక్తిక్షీరసంక్లిన్నమై నిర, తామలశ్రద్ధాసుహృద్య మగుచు

నమరుకాసల్యాహృదాలవాలంబున, విష్ణుపదధ్యానబీజ మెసఁగ

నా జిదోపదకారుఁడనువేలరక్తి సు, భాభిషేకింబునఁననువుఁజూప

నంకురమై గాధిజావితమై యేచి, మృదులసీతాలతావృతిము నగుచు

తే. నలువముక్కుంటిపట్టుఁగొమ్మలకుఁ బ్రాణి, కమలజాతాంశకిర్పిరిఁజాయమాన

మొరసియవ్యయఘలదమైయొప్పురామ, కల్పమిడుఁగాకి నామసఃకాంక్షితములు.

ఉ. ఆసురశిక్ష భూమితనయాన్నిప్రవేశము కాకరక్షణం

బాసరమాధవాభయమునంబుధిబంధన మాంజనేయసే

వాసుకృతంబు పుష్పకనివాసము కార్ముకభంజనంబు మే

ధానుభగత్వ మోక్షదకథల్ దిగధీశవిధిన్మృతశు లా

వాసపటాళి వ్రాసి యతిభక్తి భజించెడి రాముఁ గొల్చెదన్.

౧౫౦

చం. క్షితివయఁ బుత్రభిక్ష శచికిం, బతిభిక్ష సురప్రవంతికా

సతికిని, జీవభిక్ష దివసప్రభుసూతికి, గౌతమర్షికి

హితగతిఁ బత్నిభిక్ష, ద్రిదివేశుల కస్థలితాన్నభిక్ష, నా

యతమతి నిచ్చు వేల్పు పరమాత్ముడు నా కిడు మోక్షభిక్షమున్.

౧౫౧

తే. రామచంద్ర! నుతుండు మున్రాగమునను

బాడ నీజన్మకథనంబు ♦ నాడు వినితి

రామచంద్రసుతుం డనురాగమునను

బలుకునీమాతృకథ మది ♦ యలర వినుము.

౧౫౨

కథాపారంభము.

కం. శుకుని స్వర్జితకట్యం, శుకునిఁ ముఖకాంతిహసితశోణమనీచ్యం

శుకుని న్వాన్యసమునీశశి, శుకునిం గని యనియెఁ బార్థసూనునినుతుఁడు. ౧

చం. అడిగెనువారి కేమి యనఁయంబును జెప్పెడివారు గల్గె దా

రుడుగక స్రశ్న సేయ నగు నూఁకొను టంతియ కాదె? వేసట

బడలక చెప్పఁగా నలదె నీ వారనిప్రేమ; ధనైకకాంక్షచే

నడిగెడియాచకుండు దెలియంగ సమర్థుడె దాతృకప్రముఖ? ౨

కం. అట్టుల కావున నిన్నా, శ్లఙ్గిట్టును గదలనీక యడుగఁగ మీరుం

బట్టుగఁ బ్రేమం జెప్పట, బుట్టెను మఱిమఱియు నడుగ బుద్ధియు నాకు. ౩

చం. హరి జనియించి తా దశరథావనినాథతనూజుడై తనుం

బోగొను నంచు రావఁడు నీ పూర్వమె విన్నియుఁగల్గి కంసువై

ఖరి మహితాంగరాయములఁ గల్పన సేయక యున్నె? చెప్పుమా

ధరణిపుజన్మకర్మచరిత్ర హరి యాతనియందుఁ బుట్టుటల్. ౪

కం. నాచెవులు హరికథ ల్విన్, వాఁచినయవి యానతీవేదాచపు లొలుక

వాచంయమివర్యా! నీ, వాచరతిము రవికులోద్భవచరితంబు. ౫

ఆ. అనుదుఁ దన్ను వేఁడునభిమన్యునుతుఁ జూచి, చిలుకజోగి కరుణచిలుకఁ బలికె

నీదుప్రశ్నచూడనిఱలో తరం బయ్య, రాకుమార! యుత్తిరాకుమార! ౬

కం. చిత్రము దశరథుసచ్చా, రిత్రము వినుమా యశోజితి నిర్వసుతు

గాత్రము గర్గురుపౌడువఁ బ్రవిత్రము భవపంకహృతిపవిత్రం బగుట. ౭

కం. సాధువిరోధులు జనధన, మేధాబలముల నదెంత మీఱుచు నున్న

సాధింపలేరు సజనుల, సాధువుల స్వాధవుండుసంరక్షించు. ౮

ఉ. అందనిమానిపండు కడుప్రాస్థునకు, భృశినీచలోభి కిం

పొందుయశంబు, మందునకును త్తమనాహితి, పాపజాతికి

దెందమునందు బద్దయ, కడిందిపనుల్ నిఱుపేద, కెట్లటం

చుందురు వైర్యసాధ్యను సయోధ్యను లోకులు శత్రుకోటికి. ౯

తే. నేల గలయంతవట్టును నేలఁ గలిగి

కోఁచలై నృపు లగట్టఁ గోసలపురి

భూజనములకు నైలింపభూజ మనఁగ

రమణ విహరించు రఘుధరాఽరమణఁ డధిప.

౧౦

వ. నిరఘ్నం డైన యూరఘ్న మొక్కనాఁడు సర్వతంత్రస్వతంత్రు లగుమంత్రులును, బర
మనసుక్షీకాతువులగుకాతులును నుచితానుచితవివేకులగుప్రాడ్వివాకులును, నాగా
మిశ్రభాశుభవిజ్ఞు లగుదైవజ్ఞులును, సకలకళాధారు లగుధీరులును, నిజప్రతాపహ
సితసూరు లగుశూరులును, వినయరసామంతు లగుసామంతులును గొల్వఁబేరోల
గంబున నున్నయెడ దౌవారికుం డరుదెంచి.

౧౧

కం. ఊరు విదర్భాపురమట, వారు పురోహితులట జనఽచరుఁ డనఁపంగం

గూరిమిని వచ్చినారట, వారికి మీదర్శనంబుఽవలెనట దేవా.

౧౨

కం. దేవర! వచ్చితిఁ దెలుప ని, దే వరమతి యొప్పు నిలిపి ఽజేహలికడ నే

దౌ వారికి సెల వెయ్యది, దౌవారికునకును ముదలఽదయసేయుఁ డనఁ.

౧౩

వ. తరణికులాభరణం బాదరణంబున వారల రాని మృనుటయు వారలు చనుదెంచి
యాశీర్వచనపూర్వకంబుగ

౧౪

న్వాగతము. తారసిల్లి యుఽదారసభంబుల్, గారవించునడి ఽగ్రావముల నీ

చారుక్షీర్తి; సుఖఽసంపదయే? యం, చారయంగ నృపుఽన్వాగత మిట్టుల్.

౧౫

వ. రఘుమహారాజును వారల నుచితసత్కారవిధుల మన్నించి యర్హాసనాసీనులం
జేయఁబనిచి తదాగమననిదానం బడుగుటయు వారలు

౧౬

కం భాజుఁడు యాచకనిర్జర, భాజుఁడు మాదాంధవైఽఽపుష్కరజాతౌం

భాజుఁడు జననుతసద్గణ, భాజుఁడు మీసేమ మమగఁ ఽబంపే నృమ్ముణ.

౧౭

వ అతండు తనయనుజాత యగునిందుమతి స్వయంచరమ హేమాత్మనంబునకు

౧౮

కం. ధ్రువంతులు సౌందర్యర, మావంతులు విక్రమమహిఽమామంతులు స

న్యావంతులు కులగుణసుష, మావంతులు రండు శౌర్యఽమావంతులఁజే.

౧౯

వ. అని యందఱునృపాలురకుం దెలియఁ బఱిచి మమ్ము మీకడ కీకమ్మనిచ్చి పుచ్చిన
వచ్చితి మనుటయుఁ దమకమ్ముగ్రమ్మ నక్కమ్మఁ గరమ్మునఁ గరమ్మునికరమ్మగు
కనికరమ్మునఁ గొని కని తదాహ్వానమ్మునకు మనమ్మున సమ్మతించి వారలఁ
బాఁవంబంచి తనయంచున రమాకుమారు మాకుమారుఁ గుమారు మాఱుపఱుచు
వేషమనీషాబలవిశేషంబుల మీఱుచు

౨౦

కం. తన యాకారము దోఁపఁగఁ, దనయాకారంబుతోడుత నయాకృతి శ్రీ

తనయాకృతివిలసిల్లెడు, ఘను నజునిం జూచి పలికె ఽగారవ మారణ.

౨౧

ఉ. వీరలవాక్యముల్ వినితెఱవీరుల కియ్యది యాత్మపౌరుషో

దారవిహారభంగి నరుఽదారఁ బొగడ్డుకు నెక్కు వేళ; దో

స్సారముపేర్చి నీవు నవఃసారసలోచనఁ గొంచురమ్ము పు
త్రా! రహిమీఱునీబల ముదాత్తయశంబు జగం బెఱుంగఁగన్,

౨౨

ఉ. సారముదంబుపేర్చి నవఃశారమనోజ్ఞ గ్రహింప విప్రతి
సారముమీఱఁ దారు భుజఃసారమున న్నృపవర్యకో ట్లహం
కారముతోడు మన్మథవిఠకారముఁ గూడఁగ దుష్ట మాక్రియా
కారము లుగ్గడించి ప్రతిఠకారము సేయఁగఁ జూతు రాత్మజా.

౨౩

ఉ. ఘోరచమూసమూహములుఁఘోటు లవారణవారణంబు లే
పార నపారమైన భటఁవర్గ మనర్గళరీతిఁ గాలఁగాఁ
జేరి విదర్భరాజపురిఁజెన్నుగఁ గన్నియఁ గొంచు నిర్భర
శ్రీ రహిమీఱ రమ్ము జయఃశీలుడవై తనయా! రియమ్మనన్.

౨౪

కం. విను తనయా! వినుతనయా, వనిత నయముమీఱఁ చెప్పిఁభద్రం బనుచున్
సనయముగా దీవించుచుఁబనివిను మని పనిచే దోడుఁపడ సైన్యంబుల్.

౨౫

వ. ఇట్లు పంచిన నజండును

౨౬

-|| అజమహారా జిందుమతిస్వయంవరమునకుం బోవుట. || -

కం. ఇందుమతి లేని సౌఖ్యము, పొందొకపొందే తలంపఁబూరుషమణికిన్
ఇందు మతి లేని సౌఖ్యము, పొందొకపొందే తలంపఁబూరుషమణికిన్

౨౭

వ. అని సముత్సాహంబున

౨౮

మ. చని కాంచెన్ వసుధేశనందనుఁడు భాస్వచ్ఛారువీచీశిఖా
యనశీతాంచితవాత్సోలితసుఞ్చోల బ్జబ్జబ్జోలాంతఞ్చో
లవలీలాప్రవిఘ్నూర్ణమానవరఞ్చోలాస్యన్మిళిందాంగనా
కనదక్షిణజనేక్షణక్షణదదీక్షాశిర్మదన్ సర్మదన్.

౨౯

ఉ. సర్మదఁ గాంచితే యనుగుఁసర్మద! నిర్మదలోక పాక్షికిన్
శిర్మద, దృష్టిమాత్రకువిఠచారజనాఘవిదారణక్రియా
ధర్మద, స్నానలోలజనఠాశమనేష్వపహాసిహ్రాదిసి
వర్మద, శీతవాతతట ధివర్తిసున ర్తనజాతఘర్మదన్.

౩౦

వ. అని చెలికానికిం జూపుచు డాయం బోయి

౩౧

కం. నీవారము గ్రసియించుచు, నీవారిని గొనినవానినిర్జయువతుల్
నీవార మనుచు నుండురు, నీవారము గావు మమ్ముఁనిండుగుదయన్.

౩౨

శా. ఆమందాకినిసంగమంబు మదిలోఁనాసించునే? యెంచునే
శ్యామాంగ న్యమునాప్రవంతిని? సరఃస్వత్యాపగం దేపకు

నామంబొప్ప రహస్యప్రవర్తనల నానందించునే యభియున్ ?

నీమందానిల మింత సోఁకుతఱి మేనిం బూర్వభాగీరథ!

33

కం.తనమనుమరాలి వగు నిఁ

దనమనము విరాళిఁ దూలఁ దహతహఁ గను నీ

తనుమహిమయె యటుగాక య

తనుమహిమయె రేవ ! నిజము దలఁప జలధియున్.

3౪

- ఇతి అజనిసేనపై వనగజంబు గవియుట. -

వ. అని యజ్జవాలుపడగదొరయెజ్జ బొజ్జ బుజ్జగించు నజ్జలధిపతికజ్జలవతి వినుతించుచు
ముజ్జగంబులకర్పరజ్జవులు నజ్జనజ్జగ నుజ్జగింపంజాలు నజ్జలంబుల నజ్జకంపు నజ్జన
నజ్జనపతి పరిషజ్జనంబులతో మజ్జనాదికంబు లొనర్చి యాయజ్జన నాపజ్జ నొక
నజ్జహజ్జలంబులసెజ్జ నున్న నట్టియెడ నట్టియగుట్టు నుట్టుపడ నెట్టన మిన్నముట్టి
నదిట్టరూపంబునఁ గుట్టారంబులు పదఘట్టనంబుల నట్టిట్టు బిట్టుకొట్టుకొనియూడ
దట్టించిన రట్టనఁ జెట్టులెల్ల నొక్కపెట్టు మొదలుముట్టఁ బట్టుచెడి నేలమట్టంబుగ
వ్రాలఁ గావలంబునకుఁ దానలం బైనయొక మదావలమదావళంబు హేరాళిం
బుగ రొదాళంబంతరాళంబు నగుల సరాళంబుగఁ గవిసి పాళంబు వేళాకోళం
బుగా విచ్చలవిడిఁబెచ్చు పెరిగి పొచ్చెంబులేక పొచ్చిన నచ్చవుమచ్చరంబున
సేనఁజొచ్చి క్రచ్చఱవచ్చి కచ్చనఁ బైవచ్చిన పెచ్చారులు పిచ్చలింపఁ గ్రచ్చి
యు గాటంబుగ వాటంబుగ నాటిన గూటంబులఁ గట్టుటఁ గొట్టుడుఘోటంబుల
కూటంబులఁ గూటంబులతోడఁ గరహటంబులఁబాలె నిరాఘాటంబుగఁ బీడి సపా
టంబుగఁ బొటనంబుసేసియు నఖండ కాంక్షద్దండవేదండ ప్రకాండదండంబుల
తుండంబుల శుండదండంబునఁ బ్రచండంబుగఁ బట్టి చండరనపిచండిలబిడ్డండంబు
ఖండఖండంబులుగ నేలఁ జమరుచుఁ జూపలు సంచలింప సంచరింప బంచబంగా
శమైనపంచమంగళంబులును బచ్చముపాడైన నిగిడారుగుడారులును గలిగి వాఁడి
దటిగి వాడఁబాటిన సేనం జూచి

3౫

కం.తామరకొలనిచెఱంగునఁ, బామరజనములను గజము ద పటుగతీఁ గలఁచెన్

ఏమఱుఁ దగునే సేనల, కీమఱుకుమఁ బావలదె ద హితమతి నగుచున్.

3౬

కం.ఏనిక మదనహితం బగు, నేని కడిమిఁ గలనఁదక్కఁ నితరతలములన్

తేనికీనిఁ జంపరా దన, నే నిఁక సైన్యమును దంతియేపడఁగించున్.

3౭

వ. అని

3౮

కం.వాలెము నాతిండు వైచిన, వాలెముకలఁ దూఱి నేలఁవాలుచు జముప్రోల్

పాళెముఁగొనెఁ గర; నరపతి, పాళెము సంతోషముననుభవరవర్తింపన్.

3౯

వ. ఇట్లు జడిపింప బెడిదంబుగ నడిదంబున నడిచిన గజంబు పుడమిం బడుటయు నక్క
డిందిమగండు డెందంబునం గుందుచు ౪౦

కం. వెఱిగాన నడిగమువైచిన, మొఱుయిడుచుం జచ్చె గజము ♦ ముఱకంబఱిగాఁ
బిఱునుచెడి పిడుగుతాఱున, నొఱిగిలఁబడినట్టి గట్టాఱికో యని తోఁపఁ. ౪౧

ఉ. కారణమేది వారణనికారణకారణ మైనయాయనం
స్కారభవాఘమిట్టులు నికారవిధంబున వచ్చెఁ గా; ప్రతీ
కారము సేయు టెట్లు? నుడికారముచే నఘమాఱునే? నిజా
గారముఁ జొచ్చుటెట్లు? ననుఁ ♦ గన్నఘనుం గను టెట్లు పాపినై? ౪౨

మ. అనుచుం గూఱినవంత వందురుచు నున్నంతం గడుఁ వింతయై
వనకుంభేంద్రతనూవినిర్గతమహాభాస్వత్ప్రభాజాలముల్
ఘనమై దిక్కులఁ బిక్కుటిలై, జనసంఘం బొప్ప నిశ్చేష్టమై
కనరాఁగ న్నడుమంత్రమందు నొకయాకారంబు తోరంబుగఁ. ౪౩

కం. భగ్గున వెలుంగుదోచిన, ధిగ్గిని చూపఱకు మనము ♦ దిటచెడఁ గాంతిఁ
దిగ్గన ప్రమాగన్ను వడ, నిగ్గునఁ దరతరమచూడ ♦ నిపుణులి నందుఁ. ౪౪

సీ. నగు మోముగలవాఁడు ♦ నగధామహిమధామ, నరధామమైయొప్పు ♦ వపువువాఁడు
తఘకుఞ్జాపులవాఁడు ♦ తలెహీర మణిహీర, సదహాఠికంధరాఁపదమువాఁడు
సోగియురూపమువాఁడు ♦ సురరాజురవిరాజ, దీప్తిరాజుతి మైన ♦ శేజువాఁడు
హైమచూపమువాఁడు ♦ హరి హేతిరుచిభూతిఁ, బరిభూతియొసరించు ♦ వాలువాఁడు
తే. ఇంబుమీఱినమణికోటంబువాఁడు
కంబుజిగిబిగినవృక్కంఠంబువాఁడు
డంబువెలసినవిపులవక్షంబువాఁడు
చూడఁజూడంగఁ దోచె నాఁచూపఱులకు. ౪౫

వ. ఇట్లొక దివ్యపురుషుండు దోచి యజునిం జూచి ౪౬

కం. ఏను బ్రయంవదుఁ డనియెడి, గానకళానిపుణుడైన ♦ గంధర్వుండం
గాన కైద మీఁదుమిక్కిలి, మానీంద్రు మతంగుఁ జెనక ♦ మాననికిమకఁ. ౪౭

కం. ఆయన చుఱుచుఱ నను నౌ, రా యనుచును జూచి మదిని ♦ రాజుగఁ గోపం
బోయన మత్తుడవై యిటు, సేయుట నేనుంగురూపుఁ ♦ జేగొను మనియెఁ. ౪౮

ఉ. తిట్టిన బిట్టుకోపమునఁ ♦ దెల్వీ వహించి స్మయాంధకారముం
దొట్టినయట్టికన్నులకుఁ ♦ దోరపుబీతు వెలుంగుఁ జూపి నా
కట్టిడిసేత నిట్టు లొడిగట్టితిఁ జెట్ట నటంచు నన్ను లోఁ
బట్టుగఁ దిట్టుగొంచు మునివహ్యనిపాదయుగంబు వట్టుచుఁ. ౪౯

కం. కొడుకులు దొడిబడిచేసిన, దుడుకులకుం దండ్రు లిట్లు ♦ దుటుకునఁ జంపం
గడఁగుట కటకట కాదే, కడగంటను నెవరు చిలుకఁ ♦ గనుమా! తండ్రి. ౫౦

తే. ఆచరించితి నీకు మఃహాపరాధ
మైన దయఁజూడుమా నన్ను ♦ మానివర్య!
తండ్రి తనవక్షమును గాలఁ ♦ దన్ను శిశువు
ముద్దులాడునొ నేలపై ♦ మోచి చనునొ? ౫౧

కం. దరమున వేడఁగ నిటు లా, దరమునఁ గని యనియెఁ గొన్ని ♦ తరముల మీఁదం
దరము ససరానియజుఁ డీదరిఁ దఱియ స్వచ్ఛు నట్టి ♦ తఱి నీవు నెనఁ. ౫౨

కం. అరవాయి గొనక నీ వా, తరవాయిని దాఁకుమా! బెదర వాయిని నిఁ
దరవారిఁ ద్రుంచు నాతఁడు, సరివాయును నంత ఘోరఁశాపం బనుటఁ. ౫౩

ప. ని న్నయోధ్యాధీశ్వరుం డగురఘువుతనూజ నజుం గా నెఱుంగుదు, నాదు చిన్న
విన్నపం బొండు కలదు వినుతు వినుము ౫౪

కం. ఉపకారికి నుపకార మ, చపలమతిం జేయవలయు ♦ శక్తుఁడు గాఁడే
నుపకృతినిఁ దగదు మఱవఁగ, శ్వేపచుఁడుగద మేలుమఱచుఁజడమతి యధిపా.

ఉ. రక్తిమెయి న్వచించెద ధరాధవనందన! విన్ను నాయథా
శక్తి, ధవత్కృతంబునకు ♦ సాటిగ నే నొనరింప నేర, నా
- స్తగిని నత్రరాజ మిది ♦ సంగరరింగమునఁ జయంబు ను
వ్యక్తముగా నొసంగునది ♦ యాదృతి నిచ్చెద వే గ్రహింపుమి. ౫౬

కం. సమ్మోహన మనఁబడు నిది, సుమ్మో హననంబు నేయు ♦ నూడులతుటుముల్
గ్రమ్మిన నాహవమునఁ; గై, కొమ్మా కొమ్మను గొనంగఁ ♦ గొమ రగు నీకుఁ.

ప. అని సమ్మోహనాస్త్రంబుఁ బ్రయోగోపసంహారక్రమంబులతోడ సకలకసమంత్ర
కంబుగ నొసంగి చనుటయు ౫౭

కం. అటు విక్రమంబు వెలుగఁ, బటుతరసంరంభ మెనర ♦ మార్తాండకులుం
డట వడిఁ జనిచని కనె నా, దటఁ గ్రథకై శికపురంబు ♦ దర్శింజ్జ్వలుండై. ౫౮

కం. దుర్భర శాత్రవభీషద, నిర్భరలక్ష్మీనివాసః నిస్తులితమణీ
గర్భామణికుండలసం, దర్భరుచిం జెలఁగు నావిదర్భం జొచ్చెఁ. ౬౦

ప. అప్పు డప్పరంబున ౬౧

—ఇందుమతీస్వయంవరమహోత్సవము. —

సీ. ఘోటక వరనిరాఁఘాటకర్కశఘుర, స్ఫటితపాంసులాఁస్తాకరజము
సారసామజసువిస్తారసాగరమదా, సారసారస్యవిశాలపథము

- స్వంఽనవేగనుఁస్పందితభూస్థలీ, సంసితతారకాఁసంచయంబు
భటకదంబకసముద్భటకహాకహమహా, ర్భటబధిరితదిశాఁభద్రగజము
తే. లోకనేహసమాగతాఁర్హకలోక, లోకసురభీకృతానిలాఁటీకనంబు
మారుధాటీకనల్లక్ష్యమహిమజూపె, బరమహర్షదమై స్వయంఁచరమహంబు
కం. ఇందుమతి స్వయంఽనరమునఁ, బొందుమతి న్మూఁగియున్నభూపుల డాక
న్నందును స్పందనమును మది, యందు నిరాశతయఁ గలిగె ఁ నజనిం జూడక ౬౩
సీ. ఏయూరు వీని దీఁయెడ కేల యే తెంచె, నంచుఁ బలికె నొక్కఁయవనిధవుఁడు
ఈక్రందునను నిల్వ ఁ నెవ్వరివశము నే, జనియెద ననె నొక్కఁజనవిభండు
నాదుసీమాటి కీఁనాతి సాటియె చూడ, వచ్చితిఁ గాకంచుఁ ఁ బలికె నొకఁడు
నాదేశ మామంత్రియాదేశమున నున్న, దేగఁగావలె నంచు ఁ సాగె నొకఁడు
తే. భోజుఁ డీమూల నాభోటిఁరాజమణికి, జూపెననికింక వేంచేసెఁభూపుఁ డొక్కఁ
డజనిఁజూచినమాత్రభూఁభుజులలోన, నిందుమతిఁబొందునడియాసఁడిందుపడుట.
సీ. ఓరమీసంబు నొఁయ్యారంబు మీఱంగ, నులివెట్టి నులివెట్టి ఁ నులిచె నొకఁడు
కలుగనియావలిఁతలఁ దెచ్చిక్రించును, నక్షంబు విఱిచె భూఁపతి యొకఁడు
సరిగచేలలు మణిఁసరిగలు మెఱయించి, తనభాగ్యమును జూపె ఁ ధని యొకఁడు
వంకరుమాలు పఁల్పొంకంబుగాఁ జాట్టి, చుంగులు దిద్దె రాఁచూలి యొకఁడు
ఆ. వాతర ట్టటంబు ఁ పలికనఁ జెలిఁగొని, వారబట్టి శత్రుఁబలపయోధి
వీడఁ చూడ నేడఁ ఁ వీడు చేరుదు నంచు, బిరుదు లాడు నొక్కఁబిరుదులాఁడు.
వ. ఇట్లు హాటకసయంబులై వాటంబు లగు తెఱనోటిమెకంబులపీటలనీటు మెఱయఁ
బోటుమగ లగునృపాలురకోటులు బిరుదుమాటల గాటంబుగా వాలుమగంటిమిఁ
జాటుచుఁ బలుపోకలఁ బోవుచున్న సమయంబునఁ దొయ్యలుల గుసగుసలు, కొండి
కల నసనసలు, నధికారి వినవినలు, జవ్వనుల పకపకలు, రోచెలుల వికవికలు,
భూపతుల చకచకలు, నర్తకుల తైత్తలకులు, దుర్బలుల తికమికలు, దివ్వెటుల మక
మకలు, క్రొన్నగల నిగనిగలు, కస్తూరి భుగభుగలు, మగరాల ధగధగలు, భార
కుల సొటసొటలు, కృశలయెడఁ దటతటలు, తప్పెటల పటపటలు, పెందుడుము
పెటపెటలు, తామసుల మటమటలు, నందడిని గీటగీటలు, తాలుముల గీటగీటలు,
శకటముల దడదడలు, తలయార్ల గడబడలు, తరవార్ల తళతళలు, నందియల
ర్పుళర్పుళలు, వాసనల ఘుమఘుమలు, మద్దియల ధిముధిములు, డామికల ధమ
ధమలు, జ్యాలతల శమశమలు, డిండిముము ధణధణలు, ఘంటికల ఘణఘణలు,
ర్పుల్లగుల ర్పుణర్పుణలు, తాళముల ఖణఖణలు, రోదోంతరాళంబు నిండుటయు
భోజండు తగినపరివారింబు నయ్యెప్రదేశేంబుల నిలువఁబనిచి కలకలంబు వారింపఁ
జేసె నయ్యవసరంబున.

- సీ. భూకాంతహృదయాత్మభూకాంతముఁ గరంచు, నింబై నశశికాంతబింబ మనఁగ
రాజరాజులమనోరాజి రాజుఁగఁ జేయు, నోజరాజులు మారుతేజ మనఁగ
శారక భూపకుఁమారకమానన, దారణస్మరతరవారి యనఁగ
నతనుగ్రహవిప్లవసృతినురాట్సుతులకు, మారుస్వస్థావేశమంత్ర మనఁగఁ
తే. జూపఱుల కనిమిషసిద్ధి ధూతవెట్టి, ధ్యాతలు ప్రకామమున నుబ్బినప్పరోయు
తేందిరాసుందరి యనంగమందగతుల, నిందుమతివచ్చెబ్రియసఖిబృందయ్యుక్తి. ౬౭
- సీ. శింజినీరావంబుఁచెలువార సుకుమార, తను సుకోదండచలనము మీఱఁ
గువవిశిఖాపాతజవము రన్ముంబుగా, వలమానపైత పైధ్వజము గాఁగ
విలసితపరివారములహాశాపళియేపు, నంభోజపతితోడు బృంభ మొనరఁ
గరకంకణంబులు ధులుఘల్లుమనఁగను, శ్రవణావతంసకరవణరవము
తే. దశదిగ్భ్రాంతముగ మోహితమము నిండ, మానవాధిపమానవిలూనపరత
వీశ్యంగారరసములు వెల్లిగొలుపు, మదన మోహినియైతోచెత్కూపతులకు ౬౮
- ప. ఇట్లు చనుదెంచి యాయన్నులమిన్న చెన్నుమీఱఁ దనయన్నకుఁ దిన్నగ్రమొక్కి
యొద్దనున్న నాకన్నియకు నచ్చోమూఁగిన గాజలోకంబున ధరాపతుల వేర్వేఱ
నిరూపించి వచింప భోజంశు సునంద యనుచెలికత్తెను నియోగించిన నచ్చెలియు
నెచ్చెలియున్న శిబికపజ్జ నడతెంచుచు నాయాభూపతులం జూపుచు నిట్లనియె.

—ఇందునుటికి సునంద గాజనందనుల నిరూపించి చెప్పట. ౬౯—

- ఉ. సంగరరంగసంగతివిశంకటవైరితురంగతుంగనా
రంగశతాంగముఖ్యచతురంగబలంబులఁ జూపుఁదూపుల
భంగము నొందఁజేసి నయనప్రనిషంగియశెంబుఁ గన్నకా
ళింగుఁ గనుంగొనంగ దె లలింగ గమనీయస్మగేంద్రమధ్యమా. ౭౦
- ఉ. మానిని! వీనిశౌర్య మనమానము చూ విసుమాన మూరిక
య్యానను మాఱుకొన్న గజయాన! యనంత మహాపదాస్థుఁడౌ
నాన దొలంగి వేడఁ గనినన్ సదనంతమహాపదాస్థుఁడౌ
గానివిభుండు; వీని సరి ధ గాన జగాన జగానయంబునన్. ౭౧
- ప. అనినఁ బరిహాసగర్భితదరిహాసకలిత యగునవ్వనితం గని ౭౨
- చం. అతివ! పరాజ్ఞుఖంబున సహాయులతోడుతి ముచ్చటించుచున్
మితిరహితానురక్తి నునుమీసము గువ్వచు మాటిమాటికిన్
జతనముమీఱ నిన్నుఁ గనునన్నలఁ జూచుచు నున్నవాఁడు సు
వ్రతరతు వీనిఁ జూచితివె ధావభవాభునిఁ జోళభూవిభున్. ౭౩

చం. మదకలగామినీ! యితని ♦ మార్తర మారుతురంగసంఘముల్

మదకలకంఠరావమున ♦ మానుషభాషణముల్ మహాటవీ

పదమున నాత్మజాతికిని ♦ బాఠముఁ జెప్పుచుఁ బాలుచక్రైరణ

పదములు దోష బాష్పములఁ ♦ బట్టుగఁ తెప్పల నప్పుళించెనున్.

28

వ. అని యాయమయనవధానం బనంగీకారంబుగఁ గొని యావలఁ జని

29

చం. కవటలు కేలఁబూని తమఃకమ్ము మనమ్మునఁ గ్రమ్ము నీదెసం

గవియు విలోకనంబులను ♦ గ్రమ్ములుపంగ వలంతిగాక తాఁ

దివురుచుఁ గేలు మూసి ♦ వెనుదీయుచుఁ జూచుచు విచ్చుగొడరా

జవరుఁ గనంగదే వికచసారసప్రతివిశాలలోచనా !

2౬

ఉ. ఓయమ! పాయసంబె యని ♦ యొయ్యన బాలకుఁ డేడ్వ నంబలిం

బాయస మంచు నిచ్చి పిదఃపం బులకిండుముఁ గోర దానిలోఁ

ద్రోయును సైంధవంబు; మఱి ♦ రోదన మూరక చేయ నేతికై

వేయును వేడినిరముల ♦ వీనివిరోధివృత్తులుకాంతయున్.

22

వ. అని యాపైదలియనాదరాలోకనం బుపలక్షించి చని

2౮

చం నిరుపమదన్యవాసరమణీమణిసన్నుకుటీతలంబుపై

నిరవధిరూపభాసరమణీ! రమణీయశయద్వయంబు సా

దరముగ నిల్చి దిద్దుచును ♦ దత్తరత నినుఁ దేలఁజూచు భూ

నరుఁ గనవచ్చు వైరినరఃపా విస్మయనిఁ జేదిపాలునిన్.

2౯

వ. ఈతనిశత్రువులచరిత్రంబు చిత్రంబు

౩౦

కం రణమున నీ శరణం బనఁ ట్టణమునఁ దమకాన భద్రఁగరిమ వహింతున్

రణమున నీశ రణం బనఁ ట్టణమునఁ దమకాన భద్రఁగరిమ వహింతున్.

౩౧

వ. అనిన వా తెఱ విటుచుటయు.

౩౨

చం నవలవలీదళాంకురమునం దనగోచులగీఱ లోలి నా

ప్ప వనజలోచనుండు ఖణిఃప్రతివిభంగము చేసి నీపయం

దవులఁగ దృష్టినిల్చి ముగుఁదా! ఖడికిం జరిగెం సురాప్రభా

వులను చూడవచ్చు పరిఃపూర్ణకృపాలయబాంధవాననా !

౩౩

నీ. కోటబోర్తలుపుల ♦ సూటిబద్దలుగొట్టి, గొల్లలగర్వంబుఁ ♦ గొల్లవెట్టి

చేటికావితతులసిగ్గులు చెడఁదిట్టి, నందనవనవాటిఃపొందు మెట్టి

మేటివధూటికాఁకోటిఁ బైపడి పట్టి, ఘోటఘోటీదంతిఃకోటిఁగట్టి

యంబరయూనముల్ ♦ డంబుమీఱఁగ మెట్టి, సురనాథువీటిని ♦ జుట్టుముట్టి

తే. వీనిధాటికి నెదిరినశివరైరి, కూటములు మాటిమాటికి ♦ దీటుమీటి

స్వర్గమును జూఱఁగొందు రశివర్గముగ, వీనివీడఁచుఁ దలఁతురో ♦ వెఱ్ఱు లగుచు.

వ. అనిన నున్ను రనుకాంతం గని

౮౫

చం. పలువలువ న్రదాగ్రములఁ ♦ బల్కఱునొక్కఁచుఁ గేల లీలగా

నలిన మమర్చి దాని జతిశివంబునఁ ద్రిప్పుచు సత్యసక్తిపైఁ

దలఁగక వామహస్తమునఁ ♦ దాలము వైచుచు నిన్నుఁ జూచుచుం

గులికెడువీని గంటె యశిశుంతల! కుంతలదేశకాంతున్.

౮౬

వ. అనిన మందగమనా యేమిప్రలాపించెద వనుడు

౮౭

ఉ. మానవలోకపాలు రసమానయశిస్సులు సద్వయస్కులున్

దానజనావనావనవిధానపరాక్రమసంవిధాను ల

బ్రాహ్మణ! లాటభోటకరశివోటవరాటవిరాటభూపతుల్

వానిని వాని వాని మతి ♦ వానిని వానిని గంటె మానినీ!

౮౮

వ. అని యిట్లు క్రిమక్రమంబున నందఱు జూపుచుఁ దన్మృఖనయనవికారభ్రాచలనా

ధరవిధంబుల నింగితం బెఱింగి చనిచని సునంద యానందఃకందః తాంతరింగయై

యజునిం జూపి.

౮౯

శా. భూమిం బూజ్యత నొందఁ గోరి యజుడే ♦ పుట్టెం దదాభిఖ్యచే

నీమాడ్కిం; జతురాననత్వమును లో ♦ కేశత్వమున్ దివ్యహా

హైమాంగంబుఁ బ్రజాపతిత్వమును సత్తాస్థితిన్ స్వీకృతి

శ్రీమాహాత్మ్యము రాజసంబును సతీ ♦ చేకూగునే కానివోన్

౯౦

మ. ప్రకటస్ఫుర్తినిమ్మాన్తగొన్న సుమనాఃరాచుండు కంజాక్షి! యీ

యకలంక స్ఫుటనీరజాంబకుఁడు భామా! కాదనం గల్గునే

యొకటన్. సద్విజవల్లభత్వమును బ్రద్యుమ్నప్రభావంబు నీ

సుకుమారాన్తి మనోహరాకృతియు నెవో లోకజిద్భావమున్.

౯౧

నీ. నందనవనమున ♦ మందారముల మోక, చలివెల్లుముత్యాలశివదులజోక

శారదాకాంతకు ♦ జాబిల్లినునురేక, ముత్తొల్లివద్రిమ్మరిఁ ♦ బుండరీక

మలకఱకంపని ♦ తలమీఁదిమినువాడి, శౌరదాగమమున ♦ సరసరాక

కామునిజయధాటికావ్యంబునకుఁ డీక, మహిఁ జలిమలను హిమానివేక

తే. యాక గనరాక సతిరేకఁ డైనజోక, డాక సతిలోక మగుదాక ♦ వీక నిలక

ప్రాకటంబగునితనినుశ్లోక మితఁడు, నీకరుణకును బాత్రుఁ డానినే కదమ్మ. ౯౨

తే. మేనికొమరునఁ బోలు నామేనుకొమరు

సంబకంబులు మరుప్రథమాంబకములు

నేల రా రేరు సరిదూఁగఁ ♦ నేలరాదె

భోజనమాజాత ! జితనవాంభోజవదను.

౯౩

వ. అని యావలఁ జనువాననే యనవుడు.

౯౪

*శ్లో॥ ఇందుమతి యజుని వరించుట. శ్లో॥

కం. విని సక్తి జాతిచుఱఁజూచుచు, మనమునఁ దమియూర నిందుమతి యతికాంక్షం

గనులారఁ గనుఁగొనియెను, నిసవంశాభరణు రాజహీరాభరణుఁ.

౯౫

కం. శ్రీకువలాప్తవదనుఁ గనఁ, గోకనదవిశాలనయనంశుముదము లలరెఁ

వీకఁచెడి పరవృపాలక, లోకనసత్కీకనదముఁలు న్నైకుళింఁచెఁ.

౯౬

కం. హీరాసుతుని బోలెడి, యారాసుతుని గనంగ ♦ ననిమిషనయనఁ

సారాంగన యని తలఁతురు, సూరెలఁ గనుఁగొనుచునున్న ♦ సూరుల్ శూరుల్.

చం. ఇరుగడఁ జేరి చామరల ♦ హెగ్గడిగఁ జైలు వీచుచుండియుం

గడివరగామనీకుచయుఁగంబులఁ గుంకుమపుత్రభంగముల్

కరఁగి ప్రభిన్నచోళిబిలఁకాపథన ర్తన నిర్గమించె నాం

తరకరుణారసంబు జతఁనంబునఁ దా నెలిఁబొంగెనో యనఁ.

౯౭

కం. ఇందుమతి క్షితిని నిక్కపు, టిందుశిలావ్రతిమయేమొ ♦ యిటులొటఁ గదా

పొందుగఁ గరఁగెడిని దనూ, వ్యంధిజలమిషమున రాజఁచంద్రునిఁ జూడఁ.

౯౮

కం. హరిణీలోచన యసుగతి, తిరుణీమణి యగుచు మత్తఁదంతివిధమునఁ

వరణీయతిరణికులమణి, ధరణీభరణీపకంఠఁధరణీసరణిఁ.

౧౦౦

ప. ఇట్లు లాకుందరిదన ముకుందక రారివింద గ్రహణానందంబునఁ బాలసంద్రంబు

వెడలి నడఁచెంచు బృందారికబృందవంద్యమా నేదిరాసుందరి చందంబునఁ జతు

రంతయానంబు వెలువడి మందమందఁనూనంబున సూక్తిగంబులు దక్కుంగలవాఁ

డిమగలనూడిగంబులకుం బిలుచు తెఱఁగున మొరయఁ, గ్రొక్కారు మెఱుంగు

తెఱుంగునఁ దుఱంగలిందు నొడలిఁజాలు నృపాలురకనులచాలు డీలుపడ నిరులఁ

గప్పు, నంబరంబుడంబున విడంబించునడుమంతిరంబు సురాకర ధరాధరత్రపాకర

పయోధర భారంబున జవజవలాడఁ, జూపఱులచూపు నెలమేపరులకు మేపాసంగు

రంగుచెంగలించుచీరచెఱంగు బంగారుసింగారంబు పొంగార్చునవకంపుటంగంబు

సోకున సాలివ్రాలులీలఁదూలాడ, రాకాశశౌంక కిళింకాంకూరశౌంక సంగిల్పింప

జాలు తిలకం బలికంబునఁ బుండరిక నిష్కందమకరందబిందునందోహ గ్రసనదో

హలతుందిల మత్తహిందోళింబు చందంబుననందంబుమీఱుచురుచికటారిబహారిం

బుఁ దుటారించు బహారింపుమిటారింపుగల మిటారికోపుఁజూపులు తూపులుపాలె

భూపులయేపులరూపులుమాప, మవ్వంపుఁబెంపుసొంపున నిండుమొగుంబు జలివి
లివంపున నెయ్యంబు దలంపక కికురించెననితలంచి తపించునంచున జంపాడుజలివి
లిజల్లి యెల్లవారి యుల్లంబులఁ బల్లవింపఁజేయ ముంగై మురారిరంగై నతాల
ముంగై మురారులు బరాబరులువచించుపోలికరవళింప, నీలవేణికాజీవనరాజీవంబుల
పై మిట్టిపడు రాజీవంబులతీవి నానీల వేణీ వేణికాభారఖచిత కుసుమవిసరంబులపై
మగతాలనూసకంబులడాలు జాలువాఱ, వర్షాగమావసానంబున నింకంబాఱునే
ఱులఁ బరిదృశ్యమానంబు లగు పులినతలంబులపై నందందలంఘించు జలవిహంగ
మంబులయంగున నితంబబింబంబులపై జడకుచ్చులు కుప్పిగఁతు లిడ నిజవివాహం
బుద్ధోపించువడువున నందెలు ఘలుఘలు రనఁ జనుదెంచి కరారవిందంబునఁజెలు
వొందుదామం బుద్ధామహర్షంబున నతనికంతలగ్నంబుఁ జేసి వదించుటయు. ౧౦౧

కం.నిగియు నేలయు నిడఁగ, మంగళవాద్యంబులెల్ల ♦ మఱిమఱిమ్రోసెన్

బొంగెడుజలనిధి యన ను, ప్పొంగఁగఁ దనలోన మిగులభాజన్యపతియున్. ౧౦౨

కం.మనసారసనయనయ పైఁ, మనసార వరించి మిగిలె ♦ మాఱుటమరు నం

గనలార వధూవరులం, గనలారఁ గనుం డటంచుఁ ♦ గాంతలు దమలోన్. ౧౦౩

వ. హర్షోత్కర్షంబునవెలయు వేల్పులు పూలవానఁ గురియించి రంత. ౧౦౪

తే. అజనిఁ జూచిన వెనుక నయ్యమరిసతుల

కాత్మపతులను గనఁగ బయ్యంక లోదవె

రాజుఁ జూచినకంటను ♦ రమణుఁ జూడ

మొట్ట మతియయ్యె నానుడి ♦ దిట్ట పడఁగ. ౧౦౫

కం.తనకేడ్చి యొక్కకన్నను, ఘనఁగుపరుసకుఁగ నొక్కఁకన్నేగె ననన్

జననాథులు తమపరిభవము నజనిపెం పిబ్బడించుపొ కొన్నఁగంగన్. ౧౦౬

కం.ఇచ్చోఁ గచ్చకుఁ జొచ్చిన, వచ్చును భాజండు తోడు ♦ బావకుఁ గానన్

గ్రచ్చఱఁ బురికి ప్పచ్చిక, విచ్చేసెడిచోటఁ దాఁకివెర నగు ననుచున్. ౧౦౭

చం.కుటిలమనస్కలై నృపతిఁకుంజరు లొక్కట నొక్కమాటగాఁ

జలులఁరూఢిపటలఁసంగతి భంగ మ దంతిరంగమున్

బెటలఁగ వేప నిల్చిరి దఱివిష్టనాంతరసంప్రతిష్ఠలై;

స్ఫుటము భవిష్యదర్శమల ♦ సూచనలున్ మునుమున్న కల్గెన్. ౧౦౮

కం.అవాలమగం డచ్చో, వైవాహికవిధులు జరిగఁబడపడి పురికిం

దా వెడలెఁ బడఁతొఁగూడుచు, బావయుదనకచ్చుహరణావారముఁగొనుచున్.

శ్లో అజుఁడు శత్రుసేనలఁ బాటఁ దోలుట. శ్లో*

ఉ. అంగనఁ గూడి భూరిచతురంగబలంబులతో నయోధ్యకుఁ
రంగుగఁ బోవఁ జేవ యడఁరంగ శతాంగతురంగతుంగసా
రంగపదాతినంగ మొలఁచియంగఁ గలంబకదంబహస్తు లై
పోగి కళింగవంగవృషపుంగవు లాత్మబలానుచుండులై. ౧౦౦

కం. తాతినఁ దోడ్కొని, వే కినుకను రేఁగుత్రాచుఁడవిధమున నజుఁడు
వీరకు ను బలువీరున వెఱ, తాతునను వితాకు గొనఁగఁదలఁగ వైచె. ౧౦౧
కం. అమ్ములఁ గాయమ్ములు గా, యమ్ములుగా వీరభటచయమ్ములు వెసనా
యమ్ములు విడిగిన నాతి, ధ్యమ్ములు గొన యమునియాలయమ్మున కరిగె.

క. ఇనవంశ్యుఁడు రణమండలి, నినమండలమెల్లఁ గప్ప ధి నేయ శిరము లా
యినమండలమున గండ్లియి, ఘనమయి యంతంతకమరె ధి గనజోద్యంబై.

సీ. అరిచమూబహుసమూహాధవాసువాయువుల్, గ్రోలు నా జహ్నుగఁజాలకంబు
మదనాగములు వేగఁమహిఁ బటాపంచలు, గా నాశుగంబులు ధి కిదిసిపటుచు
నభియూతివిభువాజిసభయూతి చేకమై, కనఁ గండలు పగల్చు ధి ఖగచయంబు
నుతగంధపరిపంధి ధి ధృతికందమూలముల్, పెకిలించు విశిఖాళి ధి భీకరముగ

తే. నారసంబులు నీరసంబాని సంబ
రమునఁ దాముగఁ బైవచ్చు ధి క్రిమము దోచె
గాండసంధానసంప్రయోగక్రమంబు
లేర్పడకయుండ వై చునాధిపత్యమహిమ. ౧౦౪

మ. తిలసారంబుప్రవాలముంగను ధనుర్దండంబు, జ్యూనల్లి స
న్నుతితంత్రీవిధమై, పృషత్కములు చెన్నుంగాంచఁ గోణంబులై,
ధుతమాన్వీనినదంబు ప్రక్షణనమైదోషంగ భూపాలుఁ డా
శ్రుతి యానారదువీణతోఁ గలుపజూచుకా మహాని యూడక దివి. ౧౦౫

మ. కను లాబాలిక మోమున న్నిలిపి పల్కూ సాగె భూమిశుఁడు
గొనముఁ బాణముఁ గూర్చు తేసెడు తెఱంగుల్ గొనఁగా రావుగా
దొనలు న్వెల్లియుఁ గాపు తల్లిగములేతున్నాడఁ బ్రాణాప్తిమైఁ
జనుదేనోపు నటంచు నెంచెను ద్విషత్సైన్యంబు దైన్యంబున. ౧౦౬

చం. తలఁచినయంతమాత్రిమునఁ ధి దద్దయు నామొగవశాను, ముల్కులు
జ్వలదసమాస్త్రము ల్విపులసారములుఁ మఱి న్నాదమంబులుం
గల వాళొ వీనివింటికినిఁ ధి గన్ను లటంచుఁ దలంచె లేమయుం
గల వాళొ వీనివింటికినిఁ ధి గన్ను లటంచుఁ దలంచె వైరియు. ౧౦౭

- కం.క్రందనము వీడి భటు లా,క్రందనమును జేయసాగ ♦ త్కృభృత్తులు సం
క్రందనవిక్రముఁ దాఁకిరి, క్రొందుగ నహమహామహాకావిరావము వెలయున్. ౧౧౮
- కం.మూతలు వడఁ గన్నులు జీ,మూతముపై నిట్టొముగ ♦ ముసరెడి బలుజీ
మూతములనఁగను పొరుష, మూతలుగాఁ గొనుచుఁ గురుసి ♦ దుగ్రశిరంబుల్. ౧౧౯
- కం.వారించుచు వానిని దెగ, నారించుచు శిరచయముఁ బ్రసారించుచువే
కారించుచుఁ బరస్పపతులఁ బూరించుచు సంకు దెనలు ♦ పూరటిలంగన్. ౧౨౦
- కం.తలపడునైదిని వ్రేయును, దల పడ ధారిణిని; నేయఁ ♦ దలఁపడు కొం
దలపడు నంబేదల; బా,ధలుపడువారికిని నగచు ♦ దయదైవాఱన్. ౧౨౧
- తే. గుణముఁ గూర్చిన సురులును♦గుణముఁ గూర్చి
నడుమఁగై పూనఁ గై పూని♦సడుమునందు
సరముఁ బూనినఁ దారును ♦ సరముఁ బూని
నిభుడు నైచినవానినే ♦ వ్రేసి రపుడు. ౧౨౨
- కం.దిటచెడక వైరిఖిగములఁ, బటుశిరములఁ ద్రుంచివైచి ♦ ప్రబలుం డనిలం
పట యేల తేరకనుచును, దటుకున సమ్మోహనంబుఁ ♦ దగి సంధించెన్. ౧౨౩
- కం.తెగ నిండఁ దీసి వైచినఁ, బగతురు మానంబుతోడఁ ♦ బ్రజ్ఞయుఁ దూలం
దెగఁగోసి చేల వైచినఁ, దగుచొప్పువిధానఁ బడిరి♦ధాత్రీసల్పి. ౧౨౪
- ప. ఇట్లు వైస్య బు నొంది కొంతవడికిఁ దెలిసి యరిసైన్యంబు పలాయమానప్రము
ఖంబగుటయు నజండు ౧౨౫
- కం.తనసీమఁ జేరఁ జనియెఁ గ,దనసీమను గెల్పుగొనుచుఁ ♦ దడయక నొడివెం
దనసీమ మరయుతండ్రికిఁ, దనసామజవధముమొదలు ♦ తక్కుచరితముల్ ౧౨౬
- ప. పదంపడి యజుండు పితృదత్తం బైనరాజ్యభారంబు వహించి యిందుమతీద్వితీయుం
డై ద్వితీయపురుషార్థంబునార్థంబు సేయుచు నతులగతులఁ గాలోచితంబుగాబ్రా
ద్దులు పుచ్చుచుండ నిందుమతీయునాపన్న సత్త్వయైదశిరఘండనుకుమారుంగనియె
నతండును దినదినప్రవర్ధమానుండై యేకాదశివర్షంబునం దుపసీతుండై యశావన
పదంబునం బదంబిడుచు నుండె నంత నొక్కనాఁ డజుం డిందుమతిం గూడి యా
రామసీమ నిచ్చావిహారంబు సలిపి శ్రమం బపనయింప. ౧౨౭
- కం.సారప్రసేవకల్పిత, సారసకష్టారక్త ♦ సంధ్యకగంధో
దారాస్తరణంబునఁ బా,తీరతుపారితలతాకుతీరము బయల్. ౧౨౮
- కం.చదరింగ మాడ నవలా, చదు రంగము పొంగఁ జేయ ♦ సరహక్తులఁ దోఁ
పదు రంగమున నడుప నో,జు దురంగము నంటు బంటుజరపెడిచోటన్. ౧౨౯
- కం.బోటీ! తోలిమూడడుగుల, గోట ఘటించితి నటన్న ♦ గోచల కగునా
కేటికెగోట యటంచును, గోట బిగిం జెఱుచు మంత్రిగొట్టుంబులతోన్. ౧౩౦

కం. అస్తాపదమయ మగునా, యస్తాపదమందుఁ జొచ్చి నవి చొరక చతు
ష్టగృహంబుల వాజియ, థేష్టముగాఁ గ్రుమ్మరు నవిఁ నృప్తగృహంబై. ౧౩౦
చం. సురదుర్జీర్ణిశోభితుఁడు ♦ సుందరపల్లవకోమలాంగుళి

వరనఖరాంకురాగుణితఁ వారణదంతకృతాంగనాగృహీ
తరుచిరవారణంబుఁ గని ♦ తన్నిరొ! జేగుఱుఁగాయ నా దటం
చరయఁగ లేక మోహపడి ♦ యాడి ముదంబున నాడుచుండఁగన్. ౧౩౨

కం. తెఱగంటి తెఱన లిచ్చిన, తెఱకొనుమందారమాలఁ తేజన మహతిం
గొఱలఁగ వేగము వఱలఁగఁ, దెఱగన్నులతపసి మింటిఁ తెరువునఁ బోవన్. ౧౩౩
కం. పవిహాలిక సుమమాలిక, జనరాళికుచాద్రిసీమ ♦ జనమునఁ బడియెన్
సవు రాఱఁగ మితిదీఱఁగ, ను విరాలిఁ గనంగ తేఁ డఁ నూనప్రేమన్. ౧౩౪

* ❦ ప్రహరణకలితావృత్తము. ❦ *

పరిమళదళినీ ♦ భృమరచయమనో, హరసురసుమనః ప్రహరణకలితన్
దరుణిని ధరణీతలగతఁ గనియెన్, ధరణిపుఁ డిలపైఁ ♦ దట్టుకునఁ బడియెన్. ౧౩౫
వ. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి కొంతవడికి లేచి కాలధర్మంబునొందిన నిజసహధర్మచారిణి గని
పట్టరానిశోకింబున. ౧౩౬

* ❦ ఇందుమతీ మృత్తికై యజుఁడు పలవించుట ❦ *

ఉ. తీయనిమాన మేల సుదఁతీ? యని, తీయనివిల్లుమత్తదం
తీ! యని, నన్ను నేల వలఁతీ! యని, సొంపులునింపుజాణిబం
తీ! యని, సద్గుణాభివసఁతీ! యని, సుందరతావిభూతిదొం
తీ! యని, నన్నుఁ జూప సుమఁతీ! యని, హా యని పల్లటిల్లుచున్. ౧౩౭

ఉ. హా! రమణీయనిష్కుటవిహారమునాసను వచ్చి నేను నీ
హారమయూఖవక్త్రయు నహా రసుమాణులమై రహించ నీ
హారము గర్కశం బగుప్రహారమునన్ సతి నిచ్చె మిత్తి కా
హారముగాఁ గ్రీయాసమభిహారముగాఁ బలవింప నే నిటన్. ౧౩౮

చం. అల విరు లంట బాణము, లఁనంగుఁడు జో దఱు, పాంథకోటులం
బాలియఁగఁ జేయు నంట, మదిఁ ♦ బుట్టుఁ దలంచిన నంట, యీమతం
బిలపయి మోహపేతు నని ♦ యిచ్చుఁ దలంచితి నాస్తికుండనై
చెలి! నినుఁ గూడి దాని కిటు ♦ చేసెనొ మారుఁడు నేను శాస్తిగన్. ౧౩౯

తే. నాస్తికుల నెల్ల నిటుపట్టి శాస్తిసేయు, విదితశ్చక్రియుఁ గలిగిన ♦ వేల్పు లందు
దైవభక్తియుజనములఁ దలఁగఁగలదె, కాన మారుండె దైవంబుఁగాఁ దలంతు.

చం మరుశరవార మంచు నణుమాత్రము గౌరవ ముంచి మారసం
గరసమయంబునం దలఁపఁగానక పైపడి గూవు మాపుట
సరసిజగంధి! వృత్తు వయి ధిచాలె వధింపఁగ; రిత్తవోవునే
వరరణశూరశస్త్ర మనువాక్కు; విషోద్భవముల్ ప్రసూనముల్.

గరగ

మ. భసలీనీలశిరోజపాశ! కిమలవాహర మాతమ్మిక
ట్లసికి న్నామమ గానఁ దత్కలితశయాస్యాస్యాముఖాస్యామే?
యిసుమంతేఁ దరుణే సహాయతయు లేదే మర్మసిద్ధింపియో
నసిధారావ్రతచర్యఁ గంజభవుఁ డేలా చూపె సంసారికి.

గర౨

ఉ. ఏటికిఁ బూజ్యరాజ్యము లిఁ ధి కేటికి వారణవాణిరాజి యిం
కేటికి సుందరీమణు లీఁ ధి కేటికిఁ జండనపుష్పహారముల్
ఏటికి మంజులోపవన ధి మేటికి నిస్తులభాగతృప్త యిం
కేటికి జీవితం బిల నధిష్ట విహీనుడ నైననాకున్.

గర౩

వ. అని పలమించుచున్న సమయంబున నారదుం డాకాశంబున నుండి యవతరించి
తత్ప్రకారం బెఱింగించి దుఃఖోపశమనవాక్యంబులు వచించుటయు నతండు నిజ
దారమరణకారణభూతుండు నమ్మునిపురుహూతుండకా నెఱింగి యతనింగూర్చి
రోషంబున నిట్లనియె.

గర౪

* శ్లో అజుడు నారదునిఁ దూలనాడుట. శ్లో *

తే. పేరు మాత్రంబె ధి నిరాబారి వనుచు, హరినిస్తులగంధసంభారకుసుమ
హారములఁ గామినీజనహారకుఁ డగు, మారుఁడా నీవు దలపోయఁనారదుండ.

చం. పలపల తెల్ల వాఱ ముకుబంటిజలంబులలో మునుంగుటో
మలయక ముక్కు బట్టుకొని ధి న్రూఁగను గాఁ బెదవు ల్లదల్చుటో
వలకయి మాలద్రిష్టటో ధి వంబుగఁ గానల నుండుటో హా!
చెలువలఁ జంపు తేఱునతే ధి చెప్పవె మోనికి మోనిన త్తమా

గర౬

తే. పూజఁ గాంచు గునులు వపువులఁ బువులఁ
బరఁగఁ దాల్పరొ మోనికేసరులు సగులఁ
దలఁగఁ ద్రోయరొ యిల గిరిదరులఁ దరులఁ
జంపఁ దలఁతురె సుగుణవసతుల సతుల?

గర౭

శా. లేరో మోనులు మీఱురో సురననీలీలావిహరక్రియం
గారో హరిసమర్పితాంగులుగ నాకాకోంగనాపాళిచే
నీరో యాశితకోటి కయ్యవిము మోనీ! నిర్దయస్వాంతులై
యేరీ నీవలె గామినీవధము నెందే జేయువాచయముల్.

గర౮

కం.వాచంయములను మేటివ, తోఁచెడి యముడ వయి సతిని ♦ ద్రుంచుట సర మే
నీ చేపాశముగా; నను, దాచుమయా దండమునను ♦ దల వగులంగఁ. ౧౮౯
కం.బాఁపనయ్యపు గావున♦బాపనయ్య, సతిఁబతిని నింకనైన నాఁహితముగోరి
కోమలినిఁగూడ నన్నేగ♦కూర్పవయ్య, పరమదయమీఱుకడఁకనో♦బ్రహ్మకొడుక.

శా.న్ననంబో, జపమో, తపంబో, మఱి సంధ్యానందనంబో, కడుఁ
మానంబో, నిజ దేవతార్చన మొ, సమ్యగ్విష్ణుపూజాదులో
ధ్యానంబో, హితసత్యభాషణమొ, స్వాధ్యాయంబో హా ! చెల్లెఁబో
స్త్రీనిర్వాపణ మేమహామహాదు శా ♦ స్త్రీయంబుఁ జేసె న్మనీ. ౧౯౦

కం.పుట్టితివి ధాతకడుపున, నెట్టితివి విరోధితతుల ♦ నిట్టలముగఁ జే
పట్టితి హరిభక్తిని నాడి, గట్టితి నెట్లో సతీజఃఘాన న్నీవుఁ. ౧౯౧

తే. తతనవ్యాప్తి చెనల విధితిముగాఁగఁ, గతితేవీగ్రహసంగతిఁగానఁబడుట
నారదాభిఖ్యఁ గనుటవిహార కేళిఁ బ్రాణిశరణక్రియాముక్తి ♦ బంగఁగితొ కద. ౧౯౩

కం.అని శోకావేశంబున, మునిసర్వనిఁ దూలనాడె ♦ మోమోడ కయో
ఘనవిషయబద్ధచిత్తుల, కును దాఁకుందప్పు చెలిసిఁకొనుమతి యున్నే. ౧౯౪

కం.తనదూఱుచు మఱిమఱిధా, తను దూఱుచుచూనికిదియుఁ ♦ దగునా యనుచుఁ
దను దూఱుచు నిలఁ బరనశ, తను గూరుచుఁ బల్లటిల్లు♦ధరణీసునితోఁ. ౧౯౫

- ఇ నానందఁ డజనకు దుఃఖోపశామనంబు సేయుట. -

మ. తగునయ్యా! నినుబోఁటిధీరుఁ డిటు మిథ్యాపూరితం బైనయీ
తగులంబే దృఢమంచు దుఃఖవిపఁతస్వాంతృడై కుండఁగా
మిగులఁ స్వాప్తిక దుగ్ధపాన మగుఁ జుమ్మి దీనికైయింతగఁ
వగనం బుణ్యమొ పూరుషార్థమొ నుదిఁ ♦ భావజ్ఞ భావింపుచూ. ౧౯౬

కం.సంతానాంతముగాదే, కాంతాసంగమము? పిదపఁ ♦ గామించుట దు
ష్కాంతవ దురంతచింతా, క్రాంతస్వాంతులకుఁ దగును ♦ గా దితరులకుఁ. ౧౯౭

చం.కలుగరొ భూమిపై సతులుఁకాంతులు? కాంతవకేళిఁ గూడరొ?
పాలియొ? బూదిలోఁ గలసిఁపోవరొ భూపతు? లెందఱేనిభా
గులు వ్యసనంబుపట్ల ధృతిఁగూడరొ? కూడరొ యోగచర్య? నీ
వలె నిటు తీవ్రదూఃఖములఁపాలయి దూఱరు గాక యన్యులఁ. ౧౯౮

ఉ. అంతమునొందనట్టిది పఠార్థమొకండు సిపిలికాది ధా
త్రంతచరాచరంబుల ధర్మాధిప గల్గునె? పుట్ట గిట్టుటల్
మింతలె? దేహి యెందుఁ బ్రభుఁవించెనొ యచ్చటి కేగ కుండు నే?
యింతదలంప వేని వృథఁయేకద తావక శాస్త్రపాండితుల్. ౧౯౯

చం. ప్రకటభజబలాభ్య సమశ్రమసత్యపరాక్రమప్రభా
శకలకళాధురీణగుణసాహసవిన్నవవద్యయాంతరీ
పకలితరాజ్యయుక్తులు భవత్పితై లెల్లరు బోయి రింక నీ
హొకడవె నిత్యజీవి వయ్యెయ్యెప్పడుభంగులు దోచె నీయెడన్. ౧౬౦

కం. ఏలవె భూముల నెల్లను, దోలవె యరివరుల సతులతో భోగాభిర్ణా
దేలవె బేలవె ధృతిగొనఁ, జాలవె నీ వింక నయిననంతుష్టిమెయిన్. ౧౬౧

కం. ఈనాటికి వగచెద వా, నేనాటికి నైన వలదెయ్యెగఁగ మఱి మే
లేనాటికొ ససారికి, నేనాటికొ తిఱుపాటు ధి లేర్పడఁజెపుమా. ౧౬౨

కం. కావున దుఃఖవివర్జిత, పావనమేధా విశుద్ధిపథవర్తనమున్
భావన సేయుచు ధృతి సం, భావన సేయుము శోలంగు ధి భవదమిఖంబున్. ౧౬౩

కం. తనయుని దుఃఖము నిరతము, జననీదుఃఖంబు నొక్కసమ, యార్జున
జనకునిదుఃఖము, సంస్థిత, వనితావృథ వేఱుభార్యవచ్చినఁ దీఱున్. ౧౬౪

కం. ధృతి నఱుగఁగ దుఃఖావీల, మఱిచే బలవించుచున్న ధి మానుషశుభ్ర
మఱిమంతులు గని నగరే, సతికేజ్జెదు నీదుబ్రదుకు ధి శాశ్వత మొక్క. ౧౬౫

ఉ. కాన లతాంగిగూర్చి తమఃకాన లతాంతరేరాత్రి నింట రో
గాన లయంబు నొందకుముధి కానల నీవు సమాధిస్థ యో
గానలదగ్గుడై విధుధిగానలదృష్టిధు లొందనట్టిభా
గాన లలిగ జరింపుము జగదాన లభించును శాశ్వతప్రథల్. ౧౬౬

శ్రీ నారదుఁ డిందుమఱి మృతినీ గారణముఁ జెప్పట.

ఉ. అంతయ గాక వే తొకరహస్యముఁ జెప్పెద విన్ను దేవతా
కాంతయ కాని ప్రాకృతపుణ్యగన్నియ కా దిది, భూమిఁ బుట్టె హే
త్వంతర మొప్పు, నీకు నిటు ధి లాలయి కాలము దీఱఁ దీతె, నా
వంతయుఁ జింతనొందఁ దగఁవా? మగవాడవు కావ? యిస్సెరో! ౧౬౭

వ. ఇక్కంతానికారణకారణంబు విను మని యినునినుమనుమనితో మునిమన్నీఁ
డిట్లనియె ౧౬౮

కం. తృణబిందుం డనుచుసి యొకఁ, డణుమాత్రం బైనఁ జలనమందనిమఱి దా
రుణతపము సలుప హరిహాయుఁ, డణగనివెఱ దానిఁ జెఱుచునాలోచనకై. ౧౬౯

వ. హరిణి యనునచ్చరమచ్చెక్కంటిం జేరి ౧౭౦

కం. వనజదళనేత్ర! నీతో, బనియొక్కటి కలిగి యిటకు ధి వచ్చితి నమృతా
శనహితముగ నే జెప్పెడు, పని వినియెదొ వెతగ నన్నుధిబనివిను మనెదో. ౧౭౧

కం.తృణబిందుడు శుష్కం బగు,తృణబిందుము లట్ల జగముల్లెడ దపోగ్ని

క్షణమునఁ గాల్చెడు నీమా,రణకర్మము నాచి జగము ధర్మింపఁ గడే. ౧౭౨
వ. అని పంచుటయు వల్లె యని

ఉ. దండగ శింజనీరవము ♦ తామరనాంబకము ల్బ్రహ్మజ్ఞకో

దండవిలాసముం జెలంగఁ ♦ దాల్చి యనాహతవారవాణమున్

మండలవిభ్రమంబుల సమాప్తతస్కలకంఠకాళియై

దుండగ మొప్పు నేగె మునుధూర్జటిపైఁ జనుమస్రగుం డనన్. ౧౭౩

కం.తృణబిందుమునిపరిసరా,వని నటనకళావినోదంబులం బరంగన్

జనతాంభటిం; గన్నులు, ముని విచ్చి సరోషహృదియమ్మున ని ట్లనియెన్. ౧౭౪

కం.పంజలక్రొవ్వునఁ దిరిగెను, మిండలకడ మిటుకులాడి ♦ మేలిమి గా కో

యాడజగమనా! తిషనుల,వంశనా నీగుంజగములుండుగునే చలువన్. ౧౭౫

ఆ. అమరతావిభూతిసౌగాము లెంచక, యీట వెలచి! విష్ణుయస్మయమున

యముల ఘనతపోనియములను జెనకుడే? భూమిమీఁద మర్త్యభామ వగుము.

వ. అని శిపించుటయు.

కం.ఈరణిత్యనచన మ,హాకరణిఁ బ్రతీస్తచిత్తియగుచుం దద్వే

ళాకరణియముఁ గానక, యీక రణియాన దుఃఖిపాతచేష్టల గాన్. ౧౭౬

కం.మొదలను రివితినయాస్యతిఁ, బదపడి యొ సరిస్వతీప్రవాహముగాఁగన్

దుదఁ ద్రిషభగ నయ్యెను నా.త్రిదశంగనకనులనీడ ♦ త్రిదశత్వమునన్. ౧౭౭

చం.జలజలరాలుబాష్పముల ♦ జాలునఁ జన్నలచేలుచేలకాం

చలము తిదైక్యభావితదశింగన గుట్టు బహుబయల్ గ హా!

చలమున మద్విలాసకృతిశత్యమటం చననింద వెట్టి ధే

చలితుడు తిట్టునో యనెడిసాధ్వనయుక్తిని మాటుచేసె నా

నలచెలి చస్సవ నిజకరాంజలిఁ జేర్చి నతానన్దాబ్జయై.

ఉ. మారుతధూతనూతనసుమవ్రతతిప్రతిమానదేహయై

బోరునబాష్పవారి జడి ♦ బోరును గాఱుచునుండ మేచకాం

భోరుహనేత్ర యోరగను ♦ మో మొకయిండుక న్రాల్చి గద్గద

స్ఫూరరవంబునం దడిపి ♦ వాతెఱు దా ధవళాక్షి నాల్కతోన్. ౧౭౮

కం.ఏలా యిటు మేలా సుర,బాలారత్న ములఁ బట్టిపాలార్పఁగఁ? గో

పాలా? సంయమిపశ్య,త్ఫలా! యబలలను దిట్లపాలా సేయన్? ౧౭౯

కం.అని వేడిన దయగూడిన,మనమున హరిణాక్షితోడ ♦ మాని ధర్మిని

గనియెద వెప్పుడు నందన, వనసుమముల శాప మపుడపాయు నటంచున్. ౧౮౦

కం. ఈవిధిఁ గోపావధి శా,పావధి వచియింపఁగా మహావధి విధిఁజే

యావిధి దూఱుచు జనిఁ గని, యీవిధి విధిమూఁడవలసెనీయుంగనకుఁ . ౧౮౫
వ. అని తెలుపుటయు ౧౮౬

కం. భావభవహరసమమహా,భావుడవు మహానుభావ ధ భావభవజయూ

భావ మభావ్యమ యైన స్వభావము దురతిక్రమము ధ వలదనఁ జను నే. ౧౮౭
కం. అడ లను కడలిఁ గరల్లన, వెడలెడినిట్టూర్పుగములఁనెతఁగుండెడి న

న్నుడుపమయి ప్రోచితివి మున్యుడువా! వ్యసనంబు నుడువఁనూనుటఁ గరుణఁ.

కం. శోకాతిరేకమున మిముఁ, దాఁకఁగఁ బలుకాఱు లటచి ధ దాన మహాపా

పాకలితాత్ముడనైతి ద,యాకల్ప! క్షమింపవయ్యఁయూశ్రితనరదా. ౧౮౩

చం. అని తెలిపొంది పల్కిన మహాత్ముడు నారదమాని యిట్లునుం

జనఁగఁ గొఱులి నీమదిని ధ జామనుగూర్చి సమాధినిష్ఠఁ గా

ననమున నుండఁగాఁ జనుము ధ నందను నందిడి రాజ్యభారముఁ

ఘన మగుచిత్తిశాంతిఁ బొడఁగాంచినఁ గాంచెడు నిత్యసౌఖ్యముల్. ౧౯౦

కం. ఈగతిఁ బలికన నజుడు వి, యోగము సహియింపలేక ధ యొయ్యనఁ బ్రాణ

త్యాగము సలిపెను సరయుపు,భాగీరథిసంగమమునఁ ధ బౌరులు గుండఁ. ౧౯౧

వ ఎచ్చో గ్రుంక మృతి నొందిన నాత్మహత్యాఘంబు లే దని పలుకంబడు సట్టి గం

గాసరయూసంగమంబున దేహంబు విడిచి గంధర్వలోకంబునకుం జని హరిణం

గూడి యతండు నిత్యక్రీడల వినోదించుచుండె నిట సాకేతంబున యువరాజగు దశ

రథు రాజుఁగాఁ బట్టాభిషేకంబుఁ గావించి సర్వజనంబులు హర్షోత్కర్షంబున

నెలుంగుచుండి రిని శుకయోగీంద్రుండు వచించె బడంపడి. ౧౯౨

కం. యోజనగంధాకుచయుగ,యోజనగంధాంతితా ! ధ యోజాతాత్మా !

యోజనగంధాతన యూ,యోజనవాఙ్ముదిత! శుభజఁయోన్నతిచరితా. ౧౯౩

శ్లో చ క్ర బం ధ ము. శ్లో

శా.సత్యాస్తుప్రియ ! రామ ! రాజితయశఁసాన్ద్రా ! హా ! యద్రజా

స్తుత్యాబ్జైలదన్తుప్రవీణ ! తతకాన్తాకారిలోకక్షయూ !

నిత్యా ! రావణచంద్రరాహు ! తలఁతుఁడవు నిన్మఁ విధ్వజా !

జాత్యా ! వాసవసంస్తుతా ! మునిసుతాఁజానీ ! దయాభీ ! యజా ! ౧౯౪

శ్లో ల ప్ర మూ ర్తి వృ త్తి ము. శ్లో

నా(కౌ)కోఽహితసపత్నా ! నయగుణా ! లోకనాథా . నతజనావనదీక్షా

శ్రీకంఠా ప్తవర ! వారాశినిలయా ! రాఘవేంద్రా ! సితకరోపమవక్త్రా !

వైకుంఠా ! జనకపుత్రీవర ! దయాపూర్ణచిత్తా ! భసలమేచకగాత్రా !
శ్రీకాంతాహృదయవర్తీ ! శివసతీగదరా ! దారితభవాంధసునామా ! ౧౯౫

- ఆనందసింహవృత్తము. -

శ్రీ(రా)మాహృన్మోదనిధానా ! శితిగళనుత ! రవిసిత్తిరసియనా !
ధీరాధారా ! పంకజనేత్రా ! దితిసుతకులయమ ! దివిజసుశరణా !
శ్రీరామా ! భక్తావనదీక్షా ! జితదశగళ ! సరసిజమ్బుదుచరణా !
మారాకారా ! పాపవిదూరా ! మనుజపకులమణి ! మధుహితవచనా. ౧౯౬

౧౯ వ్యము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమింద్రదాయమానమానసత్వమహా

వైభవ వాపిలికొలను రామచంద్రరాయతనూభవ సుజన

విధేయ సుబ్బరాయనామధేయప్రణీతం బైన

శ్రీకౌసల్యాపరిణయంబున

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

శ్రీకౌసల్యాపరిణయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రాజిత! త్రైలోక్యస
మారాధితచరణ! దుర్మదాసురహరణా!
ఘోరభవాంబుధితరణా!
నారాయణ! దివ్యభద్రసగపరిశరణా!

౧

తే అవధరింపుము దేవ! మహానుభావ, భావసాతీతవైభవంపరమయోగ
భావపుంభావకరుణాస్వభావుఁడైన, బాదరాయణి యిట్లనుసాదరముగ.

౨

మ. జయ పూషాస్వయభూష! సాధుజనహామా! సత్యసంభాష! స
స్మయవిద్వేషికులాంబుజాంబుజపరా ధృన్మానాథచూడామణీ
జయ బృందారకబృందనంద్యఘనతేజా! యంచ నిచ్చాగతిఁ
జయపెట్టంగను వందిమాగధులు కేశర్యాసనాసీనుఁడై.

౩

కం. దశరథుఁడు రూపసంపద, దశరథుఁడు ద్విపంచదిగ్వి తానతలచర
ద్వశరథుఁడు ప్రతాపమున ద్వా, దశరథుఁడు ప్రపూరితత్రిదశరథుఁడు డలరేణ.

౪

తే. అంకురితయావనుం డైనయధిపుఁ డపుడు
చూచియును జూడకుండు నిస్తులవిలాస
బంధురలు బంధురలు నాడఁ బాడ సమితి
నున్నవా రేమి తన్నెంతుఁగో యటంచు.

౫

కం. వినయాభినయాసమహా, స్తనయనకుచయుగముఖాంగ ధనచలనము రా
క్షసయాత్మినయానంగద, హనహేత్యభివృద్ధి కిపుడు వ్యజనం బయ్యెన్.

౬

వ. ఇట్లనమాన రూపలావణ్యతారుణ్యవిశేషంబుల డంబుమీటి మదవతీనూతనమద
నుండై విహరించుచు వివాహార్థంబు విచారించు చుండె నయ్యవసరంబున.

౭

—శ్రీశ్చుర్తువర్ణనము. —

శా. అ కల్లాడ దదేమికో పవనుఁడు ధ్యద్ధావదావాసలా

స్తాకాభ్యున్నతికై సహాయుఁడుగ నొహో గల్లపా లాయనో

జోకం గంతునిచే విడంబడఁజొకో ♦ సూయాణమం దిచ్చు; మో
హాకాంతం డయి వారుణీరతి సదా♦యానంబుఁ దా మానెనో.

౮

చం. అతులరుజాయమాననిబి♦డాతపతాపసుజాయమానత్వ
డతజనకాయమానసభృ♦శాన్తిని బాష సశీరపుంజక
ల్పీతనవకాయమానపద♦వీనలనల్లతికాయమానహృ
ద్యతమవిలాసభాసవని♦తాకర తామరసా త్తనీరముల్.

౯

ఆ. ఇష్టకాపథంబు ♦ లిప్తంబులై నుది, నంబులయ్యె దుర్ది ♦ నంబు లపుడు
లోక బాంధవుండు ♦ లోకాహితుం డయ్యె, భీష్మ మైనయట్టి♦గ్రీష్మమునను. ౧౦
ఆ. అభయ మొసంగె జనుల ♦ కభయంబు భూజన, సేవ్యమయ్యెఁ గ్లిన్న♦సేవ్య మంత
లయము తాపభయము ♦ లయ మొందఁ జేసెను, వట్టివేరు గాదు ♦ వట్టివేరు. ౧౧
కం. పలుచనచేసినఁ బెలుచను, గలఁచుచు దండాహతంబు ♦ గావించినఁ దా
నెలమిని దక్రము దాహము, దలఁగించె బరోహకార♦ధర్మము సరసుల్.

౧౨

తే. కార్యభరవశమున రిత్త♦కాళ్లఁ దిగుగ, జూలు ముండ్లును నాటినఁ♦గ్రాలు కాలి
నొప్పి పోఁ గాంచె ధాత్రి నేర్పొప్ప మీఱ, రవిఘనాతపతిప్రప♦రాగములను. ౧౩
చం. చెలమను నూహనీరు బలె ♦ జెమ్మటధారలు గాఱ మోమునం
దిలపము మోపి హస్తముల ♦ నిందుక పృష్ఠము లెత్తి శీర్షముల్
పొలుపుగ వ్రాల్చి, నుహ్వానుచుఁ ♦ బ్రొయ్యిని నూడుచు నీరుగ్రమ్ముక
న్నులఁ బచనంబు సేసిరి జనుల్ పయనంబులు వోయి మొంటిచె
ట్టులకుఱునీడలఁ వెతఁ గడుం బడుచు న్వనహీనభూములఁ.

౧౪

చం. బగబగమండఁ బాదములు ♦ వాతెర లెండఁగ, నెండమావులుం
దగ నిల నిండఁ, బెనగను ♦ నాలుకలం దడి లేకయుండ, వె
చ్చగఁ గడుఁజారవాయువులు ♦ సారెకుఁ జిమ్ముచు నుండ వేడుము
లగులుచు మండఁ గొండలు, సశీరస్సులఁ బంకము లెండి పిండిగాఁ.

౧౫

మ. జనధర్మావహమై, మహార్యజనతా♦సమ్మానపాత్రంబునై
ఘనముక్తావళిసంగతీడ్య మగుచుఁ ♦ ధ్రుమవ్యధావేళ భా
జనవిశ్రాణనశీలమై వెలయునా♦నద్వంశమందుఁజని
ననుట నీవన త్రిప్ప లెంతోపడుచు ♦ న్మాన్యుఁ వపుస్తాపముల్.

౧౬

ఉ. మంటలఁ జిమ్మునెండఁ దల♦మండ రసాతల మంటుబాపి
ర్మింటికిఁ జేడిచేఁది కడు ♦ మే నలయం దడి పాఱ కుండినం
గంటితడిఁ ఘటెంతు రల♦కాఁపులు డస్సినదుక్కిఁ బెడలొ
బంటితడిఁ శిరంబు లఱ ♦ వ్రాలఁగ వాడినపొట్టపైర్లకుఁ.

౧౭

వ. ఇట్లు పురహరఫాలాంబకోష్ఠం బైనగ్రీష్మంబైన మాపు లుడివోవఁ డక్కులాడు టక్కులాడులు టక్కు తెక్కరంపుమక్కువలనిక్క నిక్కం బని దక్కి యిక్కలు జాటి హితుల దూటి ఓయలుదేటి యతనుబారి రతులఁగోరి సతులఁజేరి మతు లుదాటి కులముమీటి వెలిలుగూరి గాలంబులవ్రేలుపలలంబునకై పాటు మీలన వెలవెలందుకల వెంట నంటునరమ్మగంబుల యంగున నంగిలి నెంగిలి మ్రింగఁ బొసంగక నెనంగునీరువట్టున నీరువట్టని పట్టనివట్టియూన నెండమావుల నెంటు బరువువెట్టు మృగంబులవలనను, మిడిమిడియెండ మిడిమలు మండ నిలువకుండఁ జెమట గాటుచుండ వడివడి నీడకై పరువిడునెడ నెడనెడఁ బుడమిప్పుట్టువుల పట్టులు లేకయున్నఁ బైనున్నవల్లఁ బాదంబులకుం జుట్టియు బొడ్డునం దోపినయంచు నించుకసడలింప నెటిగల నెటికలు విరివిగొఱల నేలఁ బటిచి పరువలేక మే నెల్లఁ దడియ నొడియుబిందువుల నివతాళించుపయ్యెంటలపైఁ జండంబుగ వేడివీనలివీవ వేడినీరు స్నానంబుచేసిన నడువుననై మెండుగ మండుదండియెండల నోరెండ సొట సొటలాడుచుం బోవఁ ద్రోవఁ జేవడిన చెట్లనీడల నిలిచి తత్ పాపకుల నాశీర్వదిం చువారివలనను, విమలధు నీరసంబగునీరసంబు నీరసంబులేక త్రావ నీరసంబులైన మీయాస్యంబులసార స్యంబు లొప్పునని మెప్పు లాడునొప్పు లాడులకరంబుల సోకున ద్విగుణీకృతశీతంబై పేయంబైన పాయంబుఁగొని యుపాదేయం బైనపా ధేయంబు విదేయత నొసంగఁ బొంగి చనుబాటసారులవలనను, ఖరకరఖరతరకర నికరంబులు కరంబునికరంబు కనికరంబు లేక జగంబుల నాతపంబునఁ బగల సో లించి రేలఁ బాపంబునాక కోపంబువీడఁ దాపంబు సోడఁ గారుణ్యంబులేక నీలీ లఁ జాల జాలిఁ దూలింపఁ బాలాయె నన మిగుల సెగలపొగలదగల వగలుదగు లబుగులుకొన రగులుకొని మిన్నుమన్ను నొక్కటిగఁ గవియు పెనుమంటు లద రంట వెంటనంటఁ జిటపటరటనంబులఁ బెట్టులు జీవపటలంబులతో దూరపుఞ్జా పునకు మినులచ్చికి శబరీకబరీమతు లిచ్చుచాలుదీపితాత్రి కలుగాఁగ వెలుంగు మలచిచ్చులవలనను, మహాతపతాపంబున కోపక బక్కచిక్కి తెల్లవాటి యెడనె డమడుగుల నడుగిడి యెడమడుగుగా నడు గామడగాఁ బోవుచుఁ బ్రాయేరుచేర నేరక వేడివేడిరంబునఁ గృతత కాకరంబయ్యెనో నా నొడలిగుట్టు బయలువెట్టు దువ్వలునగట్టు జుట్టివెలందుకపయ్యెంటకు నెయ్యెంబైన పలుచనినీటిచింకల కెలం కుల బెస్తలు బడిశహస్తులై నిలువ జడిసి నిలుకడలేనివారి నమ్మిన నుమ్మలికంబు గాకున్నెయన్నట్టు లూలమాలగుడిచి లూలామాలంబుగ మూలమూలగడచిన గోసిగోసి యిసుముచాటున నాచుమాటున దాచిగొను చేపపిల్లలఁబట్టఁ గాలు వల నరికట్టి వలలఁ బుట్టలఁ బెట్టి సూదిముక్కుకట్టలఁ బైతెట్టుబొడిచి పొడిచి తఱుము ఝషగ్రహణధీపరు లగుధీవరులవలనను, దిక్కుదిక్కులనుండి నీ రిగిన చెఱువులఁ ద్రొక్కుమక్కువ నెక్కువరథసంబునఁ గాఁదాడిమాఁదారిలేచిమిక్కు టంబుగ సాధనంబులు పూని కిలారింపుల నించుచు నింపు పెంపారఁ బెండిలికిం

బోవు నిబ్బడియుబ్బున మబ్బునాక తెప్పదెరలగఁ గట్టఁజేరి తొప్పలుదొరలుగ
 బారులుదీరి ప్రాద్దేల పొడువ దని బద్ధులొడుచు భండనంబున కెదురుచూచుగుం
 డెలుదీసిన దండిమగలన నేను మున్న నేను మున్న యని పద్మలాడి గ్రుద్దులాడ నీ
 వింతపోకలఁ జూడఁ దమ్మితేడఁ పుట్టుగట్టు మెట్టెనో యనఁ గనరా నో యని
 యొక్కపెట్ట నింగి ముట్టఁజెవును పట్ట నీటదూఁకి చేపల బుట్టలఁ బెట్టి కట్టలవైచి
 పలుతెఱంగుల దాచువారివలనను, మఱి కొందఁ జేల యీ వెతలని తూముదా
 వున కావుండి తప్పించుకొను వెరవున గడువడినీటియరవడిఁ బరువిడి మిట్టిపడు
 బేడేసలం గొట్టి పట్టుకొని దండపాశికులకు భాగంబు లిడుచుండ నిండినపున్ననకుఁ
 దాళి లేక చనుమినుకెంపుతోడఁ గొంపలు చేరుగుంపులఁపులవలనను, బేరెండల
 యుద్ధండత్వమునకు మంచెలనుండఁ దరంబుగాక దిగి యంచునీడలపట్టుల గుట్టుగ
 నుండ నిదియ పట్టని పిట్టలు రా నేటిరట్టని తిట్టుచు నడిసెలరాలఁ జేపట్టి తీవ్ర
 తీవ్రనగువ్వలఱువ్వకాఁపుఁ బువ్వఁబోఁడులవలనను, బరకప్తసుఖంబు లెఱుంగని
 దుష్టాధికారుల యిష్టంబు కొలఁది దవ్వలనుండి నెండరా సెగసోఁకునఁగమరినమొ
 గంబునఁ దిగుచెమటలుగాఱు బిఱబిఱవచ్చి పైవల్లియ ముగంబు నద్దుకొని నీ
 రొడియఁ దడిసినవట్టి వేల్పడికల కూటాగారంబులవీనలవీనలవలివలి పెంపవిసరంబడి
 యుఁ దమకన్న మున్నగమతిమున్నగ నాపసోపంబుల సొబసొబలాడుచుఁదాపం
 బభినయించి జూడిలకొలఁది చలిసీరంబుల నీరుమజ్జిగలఁ బానకంబులఁ గడుపుబ్బఁ
 ద్రావి ఫలాహారంబులఁ గుడుచుచుఁ దాపం బొర్చుకొని యెదిరి తాపం , బాత్మ
 వత్సర్వభూతాని యనియో భుక్తాయాసంబుగఁ దలంచి తడ వేలచేసితిరిని తమ్ము
 గద్దింప నిజోదరదరంబున వెలిబడు లాడక గంటలకొలంది గ్రుక్కమిక్కాడక
 మ్రోల నిలువఁ బడు ననుజీవులవలనను, నిర్దయచిత్తు లగునరులచేఁ గల్పింపఁబడిన
 నీటిపట్టని యెఱుంగక బిట్టునీరున ట్టలమటపెట్ట వినవినఁ జనుదెంచి పొంచున్నకిం
 చులచేఁ గొట్టఁబడి నేలం బడి కానలో నిట్టిదురవస్థలఁ బడుటకన్న మన్నిగొన్న
 మిన్నయని యెన్నఁగితి నఱచి చచ్చుమృగంబులవలనను, వేగుఁబోకదాఁకఁ దాపం
 బునవేగుచు నలజడిఁ బొంది విసివించెంది కూరుకుంచెందిన మంది చేవిడువఁ జే
 పట్టువారు విడువ ది క్కేది యనినట్టు నేలంబడి యుండు తాళవృంతంబులవలనను,
 గొడవండ్లరొండ్లఁజేర్చి చనుదెంచుకూలివాండ్రఁ గని ధాత్రీ ! శాలిపాలికాబాలికా
 పాలికలు క్షీరంబుఁగూర్చి పెంచి పెద్దసేసి రేపుమాపు కావుండి తుదకెంతకు బ్రా
 లుమాలి రని మూర్ఖవోయినవకువున దండిపండివ్రాలినవానిం గని మనము ఖం
 డితంబులమయ్యుం బరజీవరక్షణదక్షత్వంబునఁ గ్రాలుదుము గాన వగవనేల యని
 యూరార్చుమాట లాడుపగిడి దలయూచు మందసమీర కంపితపాకవిన్యమము
 లైన కలమంబులవలనను, బొలముకాఁపుల నోదె గింజల వేడుకొన నొనగూడిన
 దేశ దేశసమాగతభిక్షుకులవివిధగా నారవంబులవలనను, బ్రాణావసరీలిశాలి ఖండి
 తంబయ్యెది క్కేయ్యది యని భయంబునఁ బొలంబున మూలమూల కేగు

కర్మాటకాదుల హరింప మింటఁ గావా దిరుగు ఖగంబులవలనను, గాచికాచి ధనం
బుఁ బరుల పాల్సేయు పిశాచములఁ బోలిన బచ్చులవలెఁ గీరవారంబులనైనఁ జేర
నీకయెలుంగైత్తి దెస లదర వాపోవురసాలపాలనలోలు రై నజనులచేతను, నవ
మల్లికాసుతల్లికాకునుమ పరిమళ భరితదిశాంతినినాంతంబులవలనను, నిదాఘంబు
చెల్వారె నట్టియెడ. ౧౮

ఆ. కోళ్లు కారుకోళ్లుఁకుఁదేళ్లు పులిగోళ్లు, నోళ్లు కన్నెలేళ్లుఁలేళ్లు పలునె
మిళ్లు పావురాళ్లుఁగూళ్లతోఁబూరేళ్లు, పులులతోళ్లు తోనిఁకులున యిచ్చి. ౧౯
వ. ఎఱుకులు గొందఱు తమతమయునికిపట్టులు లోనగుతమచరితంబు వినిపించి. ౨౦
తే. తెఱమెకంబుల గుంపులఁజిఱుతపులుల, వాలుమెకముల నేడులఁపాలములను
దుంతబంతులఁ గానలోఁద్రొక్కికాని, పాద మానంగ రాదు మీఁపాద మాన.

కం కోనల నిలువక పగలే, కోనలఁ గొనిపోవ సాగెఁ గోవుర మైనం
బూనక రైతులు గుండఁగఁ, గానఁగదా మిమ్ము నిపుడు ఁకానఁగ రాకల్. ౨౧
కం.మా కేలిక నీ వగుటను, మాకేలిఁ గనుఁగొనఁగఁమది గలిగినచో
మాకే లిఁకఁ గనుఁగొందువు, మైకో లనితేనిఁ జాలుఁమఱి వేట చనక. ౨౨
వ. అని ప్రబోధించుటయు దశరథుం డాత్మగతంబునఁ ౨౩

-శ్చ దశరథుండు వేటకుఁ బోవుట. ౬-

చం.జలములు లేక క్షిప్తముఁజానపదాళినిఁ జల్వపందిరుల్
నిలువఁగ యోగ్యభూములను ఁనీటికొఱుంతను గోడుతాఱుపై
రుల, శిథిలోదకాశయముఁ ఁగ్రొత్తెటకము లుదరించుటల్
దెలియును వేటసాకునను ఁదేశము గ్రుమ్మర వేసవి స్పృపుల్. ౨౪
వ. అని తలంచి యియ్యకో లొసంగి సముచితపరిహారండ్లై దేశంబులం జూచుచు
వారలకప్రస్తుఖంబు లెఱుంగుచు వలయుచోఁ బ్రతికారంబులు గావించుచుఁ జని
వేటగిరులతో నరణ్యంబుఁ బ్రవేశించి మృగయానివోదపరుం డయ్యె నయ్యెడ.
కం.వెనుకంజూపులఁ జూచెడు, నను వను వైతోఁచె నొక్కఁడడిదముఁ గేలం
గొని తఱుమ బొబ్బమెకములు, వెనుకఁగనుచుఁ బొఱవలనుఁవెలయుటకతనక.
కం.గామిడికాఁ డెదవడి పోఁ,గా మిడికాడంగ ముట్టికడఁకను ముల్లక
గామిడిచెంచులు పట్టం,గా మిడిచెడి మిడుకుకొఱుకుఁగా మిడు కొందుక. ౨౫
కం.ఎలుగుల దెసలం బరువిడు, నెలుగులఁ దిత్తులనునొల్చి ఁరెసక మెసంగక
సలిగలయ నఱువ నెక్కటి, సలుగుల సలుగులగ నిడిరిశతమృగములకుక. ౨౬

- సీ. చలపట్టి యొకజెట్టిసెలకట్టె జేపట్టి, యలజట్టివేటలుసలుపు చుండె
యమధాటిబోలువిక్రమధాటిపరిపాటి, యమధాటి నఱకెవ్యాఘ్రిముల నొకఁడు
దండంబులను మహిమాద్దండత్వముననువే, దండంబుదండంబుఁజెందెనొకఁడు
తైలాటవీసితఁతైలాటు లెద మెచ్చు, తైలాటములఁ బట్టె ♦ లీల నొకఁడు
- ఆ. ఘోరదర్శనాళి ♦ ఘోరదర్శనులయి, గండములకుఁ బ్రాణగండ మగుచు
హరిసమూహగర్వహరు లయి తిరిగిరి, వేటగిరులు కిరులవేట గిరుల. 30
- కం. శ్రోవున నత్రైమున నునిచి, దువ్వుచు నెఱకలను గేలఁ ♦ దోపారంబుం
ద్రెవ్వఁగ గువ్వలఁ జూపిన, టివ్వునఁ జని బైరి వడి నెఱిఁ గుఱిఁ జంపున్. 31
- కిం ఓహరిసాహరినులివుల, గోహరి వెలయంగ నద్దిగో ! హరియంచున్
లాహిరి తెక్కలుగలకా, లాహిరకం బాలయ నొక్కఁ ♦ డఱచేఁ గొట్టున్. 32
- కిం వీక్షించి తన్నుఁ బైని ద, రక్షువు కుప్పించి యెగసికారా నొకకోలన్
దక్షుండై పదములనా, ల్లాక్షణమున నఱికె నదియుఁనవనిం ద్రెల్లెన్. 33
- కం గవయమ్మగం బొక్కఁడు పైఁగ, గవియఁగ మే నవియఁగా రంకం బగుములుకుల్
జవమునఁ నైకొని తునుకలు, గ వియత్తలమంద నఱికెగర్వం బమర్క. 34
- శా. సాహంకారగభీరనాదదళితాశాకుడ్యమై వెండి దు
ర్యోహంధం బయి సాహసంబు నెలయంఁగ్రోధించి దంష్ట్రారుచి
ప్రూహంబు ల్మిఱుమిట్లుగొల్ప వడి నిఁప్పల్ రాలఁ గద్దోయి స
న్నాహం బొప్పఁగ రా వధించె నవనీనాథుడు శార్దూలమున్. 35

వరాహవృత్తము.

- కాన న్విక్రమరసయుతగతిఁ బెలుచనుగనుచు రయమున వరాహం బా
క్షునాథుంగుఱిచి సరిగఁగదల మహి దంగఁ జటలగతి నొలుగు న్యోరెన్
జానైగండశిల శిఖరిఁజరిగి సరభఁసగతి దొరలినగతిం బైరాన్
స్థానంబుం గదలి నిశితశరహతిని రఁసను బడ నిముసమునం జేసెన్. 36
- కం. శరమువలె వచ్చునొకకణ, సరముం గని భీతి ముడిచి ♦ ఛదయుగముం బ్ర
స్తరమనఁ బడుపావురముం, గరుణామతి నేయఁ డతఁడుగఁడుదా పయ్యున్. 37
- వ. ఇట్లాభేలకేళిలోలుండై యనేక కాంతారాంతరములు గడచి చనిచనివాహ్యంబులు
డస్సిన సుమంత్రుం డొక్క మహావటవిటపిచ్చాయ రథంబు నిలిపి యిట్లనియె 38
- కం మన మీగతి మృగయారతి, వనములబడి నేగుదేర ♦ వాజులు డస్సెన్
జనుదమె వల్లభ ! మెల్లన, మునివరుఁ డగునత్రిఘనతపోవని కనఘా. 39
- ఆ. ఇంతదవ్వు మీర ♦ లేతెంచినా రఁట, తపసిదర్శనంబు ♦ తగవు కాడె?
నేద దీర్చుకొనుట ♦ చేకుట ననిన నొగక యనినఁ దేరుకడఁగఁ దోల. 40

కం. అత్రిని భవవ్రతత్యసి, పుత్రినిఁ గలుషాఘకందః పోత్రిఁ దితిక్షా

ధాత్రిని నిస్తులసద్గణ, పాత్రినిఁ గని వినుతి సేసి ♦ వాన్వైః పీత్రిఁ.

౪౧

వ. తన్మిరిప్తాసనోపవిష్టుం డైయున్నంత నత్రిముఁ గుశలప్రశ్నవ్యాజంబున ధర్మోప
దేశంబు సేయుచు నిట్లనియె.

౪౨

❦ అత్రి దశరథునకు ధర్మోపదేశంబు సేయుట. ❦

ఆ. ప్రజల నీవుగన్న ♦ ప్రజ లట్ల భావించె? సేవకులకుఁ బేర్చి ♦ సేయు దయ్య?

యాశ్రీతులకు ధనము ♦ లర్పింపుదువు కదా? సత్యవచనస్థిః సలుపు దయ్య?

ఉ. సాకులు చెప్పి పన్నులను ♦ జాలఁగఁ దీయవుగా? తదర్థ మ

స్తాకము దుర్వ్యయంబులను ♦ జూతలు వెట్టవుగా? జనాశీసా

ఘ్యాకిర మైనకార్యము నయంబుచు జేయుదె? లోభవృత్తి ను

దేకితఁ గోశపూర్తికయి ♦ తీయవుగా నిపటపుదంశగుల్?

౪౪

కం జనవిశ్లేషనీయుండనై, మనఁ గరుణఁ గలఁ డటంచు ♦ మదిఁ దెలిసినచో

జను లర్థమేల ప్రాణంబును నిచ్చెద రెడరులం బ్రభువునకుఁ దార్చె.

౪౫

కం. నమ్మవు గద కొండొడల? నమ్మవుగద వాదములను ♦ న్యాయము? సత్యం

బిన్నావుగద నెయ్యెడల ♦ న్నమ్మకయందెదహా సాధు ♦ నయబోధకులఁ.

౪౬

కం అమ్మరు గద నిన్నెల నెల, కమ్మరు గద భూమివిబుధు ♦ లొగమము? జనం

బమ్మదు గద యన్నము! మో, నమ్మలు సత్యాన్వతములఁ ♦ జలుపబడవుగా.

కం ఆడరు గద జూదము? విడ, నాడరుగద నరులు గురుజానావళి? నాం ద్రై

గ్గాడరు గద సతులం? జేవీడరు గద సతుల వారిచిభు లేనాడుఁ.

౪౮

కం నినుఁ గొలిచేడిజనములు దమ, మనుదలకై పరులవేడఁ ♦ మరియాదా? వే

తనములఁ జాలఁగ నిచ్చెదె, చినములు సరిగాఁగ వారిచినతి వాయ్?

౪౯

చం. ఋణముల నిచ్చెదే ధనవిహీనకృషీవలకోటికిఁ? దయ

న్లొనుచె శతైకవృద్ధిగ? మునుం బ్రసభంబునఁ బెచ్చుపడ్డియా

నను గపటంపుయుక్తుల నొసంగి పదంపడి లోభవృత్తి గై

కొనవుగదయ్య భూములను ♦ గొడ్డులగోదల నమ్మఁబెట్టుచుఁ?

౫౦

ఆ. చారదృక్కు వయి విచారదృక్కువు నయి, వఱియె యెఱిగి లోకః వార్త లెల్లఁ

దప్పగలుగువారి ♦ దండించి సాధుల, మదినిసంకటంబు ♦ మాన్తు వయ్య? ౫౧

మ. కలమాత్రంబును లేదు కా దనక జోకక గేస్తు లాతిభ్యముం

జలుపం జూతురే? భక్తి గేహినులు భిక్షుం బిత్తురే వేడుపే

- దలకు? దైవగురుప్రపత్తిగలదే? ధర్మంబు బోకార్చున
 త్ఫలవృక్షంబులక్రిందినాగుజెముఁపాపాత్మకు లేరుగా? ౫౨
- కం. మెచ్చినచో మనుదలకై, యచ్చపునృపభక్తులకు మహాకార్యములఁ
 మెచ్చుగఁ జేసినవారికి, బెచ్చుగ నిడు ధనము; రిత్తిబిరుదము లేలా? ౫౩
- చం. జనముల హేయదుర్విషయఁనక్తుల రోగులఁ జేయునీతినా
 శనకరవస్తుసంతతి బజాఱున నమ్మఁగఁబెట్టి, మానఁగా
 జనములు వీని బన్నులను ధి విధించితి నంచు యుక్తులఁ
 ధనగతచింత నాడవు గదా మతిమంతు లెఱింగి నవ్వఁగఁ. ౫౪
- సీ. ననుల నాఁగుటమాత్రంవర్షంబు గురియదు, గుట్రమంచుల వ్యాధి ధి కుదురఁబోదు
 దండనీతిని బ్రభుత్వమ్ము నిల్పడ గాదు, కశ్మలం బమ్మినఁ ధి గలిమి రాదు
 ప్రాణయుక్తులచేతఁ ధి బ్రజ లుల్లసిల్లరు, బేహరమునఁ బెంపుఁపెరుగఁ బోదు
 సాక్షిమాత్రన న్యాయఁసరణి నమ్మఁగరాదు, పక్షపాతం బెఱ్ఱుఁబలము కాదు
 తే. నీతికోవిదులైనట్టిఁనృపతివరులు, ధర్మ మొక్కండె తమకు నాధార మనుచు
 దానిఁ జెడకుండరక్షించిఁదేని తమకుఁబ్రజకుఁ గొదవలు గగనపుష్పములిలేశ.
- సీ. జారత్వమున సౌఖ్యఁసమ్మానములు లేవు, చోరత్వమునఁ గల్మిఁచొప్పు నిలదు
 క్రోధమాత్రంబున ధి గొప్పతనములేదు, దానంబుచే బేదఁతనము రాదు
 పరుషవాక్కులచేతఁబగుపు నిర్వఁగఁ బోదు, హింసచేతను బుణ్యఁమెపుడు లేదు
 విద్యలేమిడిచే విఁవేకంబు గుదురదు, దుష్టసంగతిఁ గీడు ధి దొలఁగఁ దెపుడుఁ
 తే. గావున నృపాలఁసీపు సద్బాధనమునను, సుజనసంగతియును శాస్త్రఁచోదితంబు
 నైనవర్తన మెడలకఁయనఘశీల, మనను జరియింపు మిహాపరంబులును గలుగు.
- ప. అని పలిక మఱియును. ౫౭
- చం. తరుణవయోవిశేషము జిత్రప్రసవాంబక సౌకుమార్యముఁ
 వరధరణీపతిత్వమును ధి బౌరుషవృత్తియుఁ గల్గియుండి నీ
 వరయఁగ బ్రహ్మచారి వగు ధి టక్కట మేలె? గృహస్థధర్మము
 స్సరసతఁ జేకొనం దలఁపుఁనం గనుమాకొనుమాకృశోదరిక. ౫౮
- తే. ఆశ్రమంబులలో గృహఁస్థాశ్రమంబు, శ్రేష్ఠ మానని కాదాకోశిష్టమతము
 ధరణిఁ దరుణీఙ్గసంగతిఁ ధి బరఁగనట్టి, పురుషజన్మంబు జన్మంబెఁపురుషవర్య. ౫౯
- తే. దేహరక్షాదికక్రియఁదిరుగునట్టి, నరుడు తనకూర్చియిల్లాలిఁనగు మొగంబుఁ
 గానఁడెందాఁక నందాఁకఁగ్రాలునలని, కాయమానసవేదనాఁకాండ మధిప! ౬౦
- సీ. వ్యసనాంధకారదుర్భరమగ్నచిత్తుల, కను వైనప్రాపు ప్రోయాలిచూపు
 రాజకీయక్రియాఁయోజితవ్యధఁ బాప, మే లైనయుక్తి యిల్లాలియుక్తి

- బహుశప్రవాసోపవాసయాతనలకుఁ జాలినవిడుపు ప్రోయాలికుడుపు
 బహుదూరపథయానఁబాధానివృత్తికి, నమరినమందు ప్రోయాలిపొందు
 తే. కష్టకార్యాచరణ నిత్యకర్మఫలకు; నధిప ! సరిలేనిజయముఁప్రోయాలినయము
 కాన ననుగుణవతియైనఁ మానినిగల, జనునిభాగ్యంబె భాగ్యంబుఁజనవరేణ్య.
 సీ. వ్యసనాంధకార దుర్భరమగులకుఁ దల,నమరినమోపు ప్రోయాలిచూపు
 రాజకీయక్రియాఁయోజితవ్యథఁ బెంప, నాసురశక్తి ప్రోయాలియుక్తి
 బహుశప్రవాసోపవాసయాతనలకుఁ జాలినవిడుపు ప్రోయాలికుడుపు
 బహుదూరపథయానఁబాధానివృద్ధికి, నదరింపుగాము ప్రోయాలిమోము
 తే. కష్టకార్యాచరణనిత్యకర్మఫలకు,నధిప ! సరిలేనిభయము ప్రోయాలినయము
 కాన ననుగుణవతిగానిమానిని గల,జనునిజన్మంబు జన్మంబెఁజనవరేణ్య? ౬౨
- కం. కావునఁ బంచలకారయు,తావనినాథాత్మజాతఁ నగ్రమహిషిగా
 భావించిన నిహవరసా,భ్యావలి భవదీయకరతలములకంబౌ. ౬౩
- కం. అని మునియాడిన సూక్తులఁ గొనియాడుచు ననియె మున్నగుఁదోషంబుల్
 గని సతి గ్రహింప నెటు లగుఁ, దనపూర్వముఁబుకొలఁదిఁదాపర మగుటఁ.
- ఆ. తనపురాకృతర్థఁఘనఫలంబునఁజేసి, దాపరించుఁగాదెఁ తలిరుఁబోడి
 పిన్ననాటిబుద్ధిఁ పెద్దెననుండునే, యిత్తి నునుచు నిర్ణయించు తెల్లు. ౬౪
- ఉ. శిశుతవైరి యాజి యిటుఁచెప్పిన నిక్కమ నీదుపల్కులుఁ
 దక్షిణకోనలాధిపుఁడుదారుఁడు విక్రమనీతిసత్కళా
 ధ్యక్షుఁడు వానికూతు రసిఁతాంబుజనేత్ర సువర్ణగాత్రపుం
 ద్రక్షుకరాసిపుత్ర నిరఁతేడితనీరధిపుత్ర భూవరా. ౬౫
- కం. సుమసారము మృదువాక్కులు, సుమసారము కచభరంబుసాంపుడలఁప నౌఁ
 జామ సారము జఘనం బౌ, సుమసారశరాంబు బోలుఁ సుదతి గుణమునఁ. ౬౬
- కం. కంజరమ మేను; మనసిజ, కంజరమ సువచనరచనఁజిలిమి; న్నడలం
 గుంజరమ; మత్తమధుకర, కుంజర కంజముల గెల్పుఁగొమ రగుకనులఁ. ౬౭
- తే. నీలరుచి మీఱుచు సుమనఃస్నేహమూని పెంపుగననంగశింజనిఁబెనఁగికాంత
 పదసరోజాతపాలినిఁవ్రాలుచుంట, భృంగములు కావె తిలకిసిఁభృంగతఱులు. ౬౮
- కం. భూవల్లభ! నడను స్వయం, భూవల్లభ ముక్తి నాత్మభూవల్లభ మా
 భూవల్లభగురుతఁ గనెడు, నీవల్లభఁ జేసి తేనిఁ నీరేజముఖఁ. ౬౯
- ఉ. గీటునఁబుచ్చివై చుఁ గనుగీటున నీటున నీటిపాపతా
 పాటలగంధిరత్నములఁ బాటన పాటిలఁ పాటపాట సీ

మాటిమిటార మెన్నఁ దరఁమా తగుపాటిగనైన? లేదు ము

మ్యాటికి సాటిబోటి పలుఁమాట లవేటికి నవ్యధూటికి.

౭౧

ఉ. అనుమకోమలాంగి భవదగ్రకుటుంబినిఁగా నొనర్పు, ము

ల్లాసము మీఱ నిచ్చును విఁలాసవతిఁ మది నీవు గోచనఁ

వీనము శంక లేక పృథ్వీవరుఁ, డాసతి కారణంబుగా

వాసిగ నైహికంబు నపవర్గము నొందెను నిత్యకీర్తివై.

౭౨

ఆ. అనిన హర్షమంది యీతనిసెల వంది, యననిపాలకుండు జవముమెఱయఁ

బురికి నరుగుచోటఁ బోలుపారఁ గనుఁగొనె, నాత్మగురువసిష్ఠునాశ్రమంబు ౭౩

కం. మీకులగురునాశ్రమము సు,మా కునలయనాథ! యని సమంచితుతిమైఁ

బ్రాకటమతి సారథి యన, వే కనుఁగొనవలయు ననుచుఁ బృథ్వీవరుఁడు. ౭౪

ఉ. సారథిఁగోడఁ బల్కిన హాసా దని వేగమ యాశ్రమసంఘి

జేరగఁ దేరు దోలుటయుఁ జే మొగిడింపునఁ జొచ్చి కాంచె ధా

త్రీరమణుండు యోగరతధీనుతథీని మానిరాట్సునా

సీరు నరుంధతీవిమలఁచి త్తకు శేషయనవ్యసూరుని.

౭౫

చం. వలగాని మొక్కి నిల్చి మునివల్లభదర్శితపీఠి నుండి తాఁ

బలికె నృపాత్మజుండు దనవచ్చిన హేతువు నత్రిదర్శనం

బలమ నిబోధ మంతయు సమగ్రముగా, ఁని యంతటఁ ధరా

తలఁపఁతితో వసిష్ఠుఁ డనెఁ దధ్యము సుమ్మి కుమార! యంతయు. ౭౬

చం. అనఁ డెలి వొంది పల్కె నసుధాధిపుఁ డోమునిరాజమాళి! యే

యనువున మానవుం డిల గృహస్థుఁడు దా నయి మోక్ష మందు నా

యనువు దయాపనుండ వయి యూనతి యి మ్మిది సాధ్య మందు నా

మునివరుఁ డత్రి వల్కె నను బాధముచేసెడిపల్లఁ బ్రీతిఁ.

౭౭

కం. ఏవాని నెవ్విధంబున, భావింపఁగ వలయు? సులభఁపథ మెయ్యది దు

ర్భావభవాభివృద్ధిహిత, భావగ్రంథారమగ్నఁ భావుల కిలపై?

౭౮

చం. మన మతిచంచలంబు త్రుటిమాత్రముఁ జిక్కఁగఁబట్టనేర; నొ

య్యన నియతోపవాసము ప్రయాసము గాదె? ప్రవాస మన్ననో

ఘనతరతీర్థసేవలను గాతీయ యింత యనంగరాదుగా?

మనుజున కేవిధిఁ సులభమార్గమునం గడతేఱుఁ బుట్టువుల్.

౭౯

కం. అని ప్రార్థించిన విని ముని, జననాథునిఁ జూచి పలికె యంతసమున నో

యనఘా! నీ దగుప్రశ్నం, బనుపమము వచింతు వినుమ యవధానమున. ౮౦

శ్లో వసిష్ఠుడు దశరథునకు రామనామమాహాత్మ్యంబు సెప్పట. శ్లో

- సీ. మాఁగన్న వెట్టుచుఁ మఱి తూఁగఁగా నేల, రామతారకమంత్రఁరాజ మెఱుఁగ
సఖిలాన్యదేశవాఁసాయాస మది యేల, రామతారకమంత్రఁరాజ మెఱుఁగ
బహుళమంత్రంబులుఁవల్లింపఁగా నేల, రామతారకమంత్రఁరాజ మెఱుఁగ
ముక్కులు బిగఁబట్టి ఁ బునఁగొట్టఁగా నేల, రామతారకమంత్రఁరాజ మెఱుఁగ
- ఆ. గ్రుడ్లు మిటకరించి ఁ గ్రుక్కుమిక్కాడక, కదలమెదల కేలఁకాఁటియపడ
రామమంత్రమెఱుఁగఁరాజన్యవర్య! యీ, భూతలంబునందుఁబురుషులకును. ౮౧
- సీ. మననంబు భవకూటఁహసనంబు ధిక్కుత, జననంబు పుణ్యవైఁజనన మధిప
మంత్రంబు మోక్షమాఁమంత్రంబు సర్వస్వ, తంత్రంబు భవరోగఁతంత్ర మధిప
ధ్యానంబు కృతహితాఁధ్యానంబు పుణ్యస, ద్యానంబు ముక్తి మోఁద్యాన మధిప
స్మరణంబు దుఃఖసంహరణంబు తన్నమ, స్మరణంబు జన్మసంస్మరణ మధిప
- ఆ. రామభక్తి యతులఁరాజితివరశక్తి, ముక్తిభుక్తి గూర్ప ఁ మొదటియుక్తి
రక్తివెలయ మిగులఁస్తకితో భ జియింప, శక్తికొలఁది నేని ఁ ముక్తియొదవు. ౮౨
- ఉ. “మా” యనఁ బంచవింశతితమం బది యాత్మకు సంజ్ఞ; రెండునై
“రా” యన నిర్వదే డవది ఁ గ్రాలుఁ గదా పరమాత్మసంజ్ఞ; నా
రాయణుఁ డాతఁడే ప్రణవఁమండలి “యు” త్తన నిర్విదాఱు నౌఁ
గా “య” తలంప నౌఁ బురుషఁకారము సూచన సేయు లక్ష్మిగర్ణ. ౮౩

ద్విరదగతిరగడ.

- మానవాసమదుఃఖఁమారకము తారకము- దానవాహితభయవిఁదారకముతారకము
ధ్యానశీలమనుజోఁధారకము తారకము- దాననైష్ఠిజన్మఁతారకము తారకము
ధరణిశే తతశుభాఁధారకము తారకము- ధరమధుర జితసుఘాఁధారకము తారకము
సతజనావజ్ఞతఁసారకము తారకము- తతకోటిమంత్రబృంఁదారకము తారకము
శరణాగతత్రాణఁసారకము తారకము- కరుణామృతయృతభృంఁగారకము తారకము
వైకుంఠపట్టనఁద్వారకము తారకము- శ్రీకంఠహృదయముఁత్రేవారకము తారకము
శమితభక్తశృపఁస్థారకము తారకము- హరిషడ్వర్ణ మణిఁహారకము తారకము
భృత్యజనవాంఛితఁశీరకము తారకము- సత్యవాఙ్మి కరవిఁస్తారకము తారకము
అప్రకటాఘాపఁహారకము తారకము- శిష్టతాపాపహాఁశీరకము తారకము. ౮౪
- తే. తెలియఁగా నాల్గుపురుషార్థములును రామ, మంత్రజపశాలికరతలాఁమలక ములగు
రామమంత్రంబుసాటిమంఁత్రంబులేదు, తథ్యమింతయుఁ దధ్యంబుఁతరణివంశ్య. ౮౫
- సీ. తీర్థయాత్రలచేతఁ ఁ దీఱనిపాపంబు, దేవసేవలచేతఁ ఁ దెగనియఘము
సుపవాసములచేతఁ ఁ నుడుగనివృజనంబు, దానధర్మంబులఁ ఁ బోనికీడు

నతగురునిష్ఠలఁబాయనిపాపంబు, ఘనకర్మములఁ బోనికల్పపంబు
మంత్రతంత్రంబులఁబాయనిపంకంబు, పలుజన్మములఁ బోనికలుషచయము
తే. రామ శ్రీరామ శ్రీరామఁరామ రామ, రామ శ్రీరామ శ్రీరామఁరామ రామ
యనుచుస్మరియించినంతనేయడఁగిపోవు, రామనామంబుసామాన్యమేమహీశ.
మ. ధరణీనాయక ! పెక్కులేల విను శ్రద్ధఁ; గూర్చ నప్టాక్షీ
నామంత్రంబునఁ బంచమాక్షరమా, శ్రేష్ఠం బైనపంచాక్షరీ
స్ఫురితం బైనద్వితీయవర్ణమును దోఁచుక రామసంజ్ఞఁ; దద
క్షరవిశ్లేషముచే నపార్థదములై కన్పట్టు నామంత్రముల్.

౮౭

ఆ. “నాయనాయ”యనుచు “న శివాయ” యనుచు నా
మంత్రయుగము నిల్పి మానవేంద్ర
కాదు ముక్తికొఱకుఁ గాదు సుభంబున
కని విరుద్ధ మైనయర్థ మిచ్చు.

౮౮

ఇ. ఆమంత్రద్వయరాజితార్ణముల సన్న్యసనస్థిసూచకం
బైన మాన్యం బయి న్వాంకనంగలితమా నా “రా” “మ” లులేమిడిం
దా మాంబులు బాసి నిష్ఫలములౌ ధాత్రీత ! కంఠ మను
గ్రామంబందును రామమంత్రమును నాంగం బంచు నూహింపుమా.

౮౯

కం. మానీకృతిదురితిం బగు, భూగమణా ! “రా” యటంచుఁబూని పలికినం
జేతగరానీ దఘమును, వారక “మా” బద్ధ మగుకఁబాటము పగిది.

౯౦

కం. ప్రణవసమం బగు నారా,యణ యనఁ దత్సమము రామ యనుశబ్దంబు
అనుమాత్రమైన శంకను, గణియింపకు మోక్ష మాత్రఁగాంక్షించినచో.

౯౧

కం. వినుమ నమస్కంఠంబు నమో, యన నగు మత్కృతు లానర్పణాత్కారమురా
మునికొఱకె; శరణ మాతఁడె,యనుచుం బరమార్థ త్త్విమమరుం దాన.

౯౨

మ. మనుజాధీశ్వర ! విన్నవాడవు గదామంత్రార్థ సారంబు పా
వన మాయర్థము నాత్మలో నిలిపి సర్వప్రక్రియల్ మాధవా
ర్పణబుద్ధిఁ సుటియించి తత్ఫలములఁపాంఛింప కశ్రాంతము
వనజాతాయతపత్రనేత్రునిఁ దలంపం బ్రాంతె వైకుంఠము.

౯౩

కం. దేహముఁ బ్రోచుచు జననం, దోహముఁ బ్రోచుచును భక్తిదోహలహున లో
శ్రీహరిఁ దలఁచిన నేనం, దేహము మది లేదు లేదుదేహం బిట్టపై.

౯౪

న. అనిన

౯౫

ఉ. రాజనవృత్తిఁ దాలించి ధరాపరిపాలనకర్మశీలురై
తేజము మీఱ లోభమదతీవ్రమరాగహాకామమత్సరొ

ద్వేజితచిత్తులైనవృథాపీపతులు త్తమనత్వమూని పే

రోజు జరిప నెట్టు లదియొప్పు మహాత్మ! యెఱుంగఁ జెప్పవే.

౯౬

కం. తామసరాజసగుణ యుత, భూమిశమనప్రదేశముల నెటు నిల్పు

నేమమునఁ దద్విరుద్ధగుణములనత్వంబు నిశ్చలకృతితోడ.

౯౭

కం. వెలుగుం జీకట లోకచో, బాలుచునె? యన్యోన్యవైరమున నొప్పుగుణం

బులు సాత్త్వికతామసములు, బలితంపుడమంబు సత్త్వవశమాగెలువ?

౯౯

వ. అనిన

ఆ. మనసు కారణంబు ♦ మానవలోకేశ! బంధమోక్షములకు ♦ బ్రజల కెల్ల

మనసు గలిగెనేని ♦ మార్గంబు కలుగును, విశదపఱుతు దాని ♦ విధము వినుము.

ఉ. జారధవానురాగగుణసంపద చిత్తిము నిండఁ, దా నెదో

తీరున కేహకృత్యముల ♦ దీర్చుచు కేవలందు నా తృణం

సారమునందు భర్తకును ♦ సంతసమున్ సమకూర్చుచున్న యా

జారిణివృత్తిచందమును ♦ సామ్యముగాఁ గనుఁగొమ్ము భూమిపా!

౧౦౦

కం. గంగాభంగాంతరముల, నంగము సగమొప్పు నిలుచునప్పుడు నాత్మో

ద్భావంగంబున నుష్ణము నధ, రాంగము శీతలము మదికినగుఁగా తెలియన్. ౧౦౧

కం. ఎందు నుభయదృష్టోశము, లం దొకచూ పుంచుకాశీయనువున ద్వివిధా

నందంబులందు జెందము, బొందినఁగ నేర్పు బుధుఁగుసౌరవడఁ జెపున్. ౧౦౩

మ. తెలియన్ భాషలరెంటి నే నెనఁచు ధాత్రి లోకు లవ్వనిచే

యలఁతలిం బల్కినఁ దత్తదుక్తులను వాఁ డారెంటియర్థంబు ని

చ్చు లగుఁగా యెఱుంగంగ నొక్కట; ద్విభాషాజ్ఞాన మీ మాతృకుం

గలదో లేదో విచారిశీలి నగుమా ♦ ఘ్నానాధ! నీ వీయెడన్.

౧౦౪

వ. భవత్సంబంధి యగుజనకుం జిట్టివాఁడుగాఁడే యని యుపదేశించిన దశరథుండతని

సెలవంది సాకేతంబున కరుగుదెంచి సంతతరామనామధ్యాన సమాస క్తచిత్తుండై

యుండె నంతఁ గొంతకాలంబు చన.

౧౦౫

*శరదృతువు వర్ణనము. *

ఉ. సారససారసారభ, రసాలవికాసవిలాస, కైరవో

దారశరస్మయావహ, నితాంతననాంతలతాంతసంతతి

స్ఫారసుగంధబంధుర, స్వబాధుజనాన్వితలోక కేహ యై

శారదవేళ భాసిత వసంతమునా సుమనస్రమోది యై.

౧౦౬

మ. చలంగె న్వేణిక సైకతం బొరసి, తోఁచెన్ శోషరేఖావళు,
 ల్వలసెం గామలు వ్యక్తమై యతనుకేళీపాత్రమై భూజనా
 వళికే మోదముగూడఁ జూడి నలసత్త్విం బందె యానంబు, ని
 ర్మలసారస్యము గూడ నాపగను లేఁబ్రాయంపుఁజెల్వం బలెన్. ౧౦౭

తే. శారదాఽగమనంబునసమ్మదమున, శారదాఽగమ మెంతయు ♦ సంపించి
 భక్తి ధూపంబు లర్పించెఁవాతేఘాత, నవనిజఁరాగపూగకై ♦ తనము మెరియ.
 చం వికలత లేక తార వెనునెంటం దగుల్కొన, యామినీవధూ
 టికయుఁ జలన్మయోధరతిఁటి గనఁజేయుచుఁ గప్ప నంబరం
 బొకటఁ గఠాఁ బట్ట ససిఁతోల్పిలినీలనల్ మృగాంకుఁడుం
 దికమికలాడుచు న్నిలకఁతెప్పన నుప్పురీపీడి బొఱఁ గొం
 చక హసియించె ధాత్రి వికీనచ్ఛసంచయకై తివంబునన్. ౧౦౯

తే. మానస మెఱింగి నర్చించుమానసాక, నములచక్రంబు లెఱుఁగుటఁశారదాగ
 మనముమనమునజనుదెంచెఁఘనజవమునఁగ్రొంచభూధరసుమిరమాఁగ్గంబువెంట
 డి. రాణువగట్టివచ్చు మరుఁరాణున కింకులు ద్రుంప మంచెపై
 రాణము గొన్న కాపుది తుటూరిముగా నెఱుంగెత్తి తోలినన్
 రాణను జొకల్పించి వలఁరాయమిటూరితుటూరిమేల్జుహూ
 రాణము లోలి గుంపులయిఁరా శుక వాణియుఁ జీరు వల్లభున్. ౧౧౧

మ. అతనుం డుజ్జ్వలచాప మెక్కిడియె రోఁపాలంబుడై, దేవతా
 యతనంబందును దీపకోటి బయలం ♦ దాకాశదీపంబులు
 స్వతనం బయ్యె, బయోధి నెల్వ డె రమాఁనాఘండు నిద్రాచ్యుతిం
 దత ముల్లాసము భూజనాళి కొదవెన్ ♦ ధాత్రీసమారాధనన్. ౧౧౨

తే. శ్రీకుమారాభ్యుదయ మిలఁజెన్నుమీఱ, రామచంద్రాంకితంబునైఁక్రాల దిశల
 సరసకవిశస్త్రసూక్తులఁనంపద లొగి, బ్రబలవాసుబృరాయనఁవ్యవసక్తి. ౧౧౩
 కం.కాంతారకకాంతారము, కాంతిన్ రకరకముగాఁగఁగ్రాలె వియోగా
 క్రాంతవధూజనతాంతక,కంతుఁడు పైరిజెనొ విండుఁగాఁ గొనుకోర్కిన్. ౧౧౪
 కం.లలితామలకాగమములు, కలితామలకంబు లై నకప్రసరస్సుల్
 ఫలితామికనగతతు ల.స్థలితామలకంబుకంఠికాగానంబుల్. ౧౧౫

వ. మనోహరంబులై యెసంగె నట్టి శరత్కాలంబున ౧౧౬

తే. స్వాదితం బుత్తమంబు పిత్రాత్సతంబు,మధ్యమముగాన దుర్బలుఁమాడ్కి జనక
 దత్త మీనేల నేనేలఁరిత్తకేల, వీరభూజ్యంబు రాజ్యంబు ♦ విదితముగద. ౧౧౭

శ్లోకే దశరథుడు దండయాత్ర పోవుట. శ్లోక

వ. అని సూయాణంబునకై ప్రయాణభేరి జఱపించి ౧౧౮

కిం.లగ్నంబు గదియఁగా హుత, భుగ్నివహముఁ దనిసి వేల్చిఁబోలుపటి చిపులు

ద్విగ్నులుగాఁగను దమలో, నగ్నిముఖాశీర్వచఃప్రహర్షి తమటయై. ౧౧౯

కం.అప్తమాత్యులతోడను, స్పష్టాహంకృతిని మనముఁపరిధిలంగ

నప్తాపదాశకులజుడ, శిష్టాశీర్వుక్తి నుల్లసిల్లుచు నడచెన్. ౧౨౦

కం.ఆజకి నడువఁ దలంచిన, యాజకి రణసవనసామయాజకిఁ బురనా

రిజనములు ప్రీతిని నీ, రాజనముల నిచ్చి రపుడుఁరాజితభక్తిన్. ౧౨౧

తే ధగధగద్వరమణగఁగఁగితి మగుట, కాంతిపూరింబునను విభ్రాంతిఁజెందు

తత్త్వమందనాపాంగతితులు దోచె, నెన మిందరంగంబీదుభవములన.

ఉ.అత్తటిఁ దివ్యలోక ససమాగతినాన సతీహతాత్ప్వయం

నత్తిదృఢోపగూహసవిధానసమాదృతిసంప్రహృష్టలే

భోత్రిమ “శీఘ్ర” మేవ భువనోత్తరపుణ్యవతీవివాహ సం

పత్తివ సిద్ధిర” స్త్వీతిసువాక్యులు మ్రింగెను ధాటికార్భుజీన్. ౧౨౨

మ హా ప్రథమ ర.

స్ఫుటభాగీశ్వరీటకోటిఁస్ఫురింతులఘటాఁస్ఫుటనాస్ఫటిశోన్వి

తిటదూళిపాళిహేంద్రవిలి యుడుపథోద్ధాటనంబున్ ఘటింప

బలుతిగృత్విట్కులక్షాఁపతిబలకృతదుర్వారపీడాఁకంబున్

స్ఫుటితంబుం జేయ ధాతం యడమి యడుగఁగంబోయెనో నాఁగనొప్పెన్.

చం.అగపడఁ జొచ్చెఁ బట్టపవలందున తారలు ; రాక చిర్చ నాఁ

దగఁ; దలయేరు నెక్కొనె బృదాకువరేన్యస కేది భారమున్,

వగఁ బ్రవహంబు మందగితి యెత్తలె; నేమివిచిత్రమో యనం

దగి నృపసూతిదిగ్విజయఁధాటిని వ్యాప్తపరాగశక్తిచేన్. ౧౨౩

మ. ధ్వజవాతులపరంపరాహతులచే వా పోయిన ట్లయ్యెది

గ్వోజముల్ ; వైరి క రేనువుల్ విముఖతన్ భగ్నంబు లై తూలె; భూ

భుజపాళుల్ విభుతిం దలరెన్ను జుమీ భూమిన్ భయాధీనభూ

భుజనార్యస్రకృశోరకర్దమమునం బోరామిఁ గౌతారికుల్. ౧౨౪

నీ. తలబరువునగ్రక్మదల మాన్వశేషాహి, చేతులులేమికిఁ జింతినొందె

నలభయావహానుహంపాపము హేమాక్షిశోక్త్రాలునోయనియెవరాహానరుడు

ఒకకరంబునబట్టినొఱుగునో మఱియొండు, దెస సని దిక్కురుల్ దిగులుచెందె

నడివీపు కడుమిట్ట యిడఁబాదు లేదని, వెల్లిచెందె లో మొగఁపిఱికిఁజేడు

- తే. వరపదాతిపదాహతి ♦ నడివడంక, ధరణీధరణకిరణహతిపరులు పరులు
వోలె దహతహాలాడిరి ♦ పుడమిగలదె, ధారణీనాయకునిజై త్రిధాటి సాటి. ౧౨౭
- సీ. సవకంపుబుక్కామునపురుదాల్చెనుమింట, సృపుధాటిబరికించు ♦ నెలలెలకును
బెట్టనినుబూది ♦ పట్టెలై కనుపట్టె, వైరికాంతాముఖవ్రాతములను
జెంగావిరంగారు ♦ రింగులైలంగిన, కంగోరు లయ్యె దిశాంగసలకు
దారాడునడనేది ♦ దా రాడుకున్నను, గోరాడుటయ్యె దిక్కుంభులకును
- తే. దిగ్దయారంభవే ధా ♦ త్రితలేంద్ర, సమ్యగర్చితభూపపుంజంబు లయ్యె
విష్ణుపగమున కి నసిశి ♦ విపుల సైన్య, ఘట్టనోత్థితభూపరా ♦ గంబు లపుడు. ౧౨౮
- వ ఇట్లు చనిచని నీవాడ నన్న తేడలపోడిమి మాపక సూడున నెదిరిన వేడిమి
చూచి తెల్లల్పుడు జనుచు ౧౨౯
- ఉ. కోరిడు కొల్లలం గొనగెడ ♦ గోరిడు పూర్ణిపాదాహ మేయెడం
గోరిడు రత్తిహింస లిడ ♦ గోమలులం జెఱవెట్టె యయ్యెడ
నోరె జగత్ప్రియజను ♦ నోవితాద్భుతి హేతుభీతి
వారభుజాబలం బరివి ♦ తానముమీద నె చూప నా జలోక్. ౧౩౧
- చం. ధరణీపుం జూచిచూచి విబుధప్రమదిల్ మదనాశుగాహతి
బారిబారి స్రుక్కుచుండు విభండు దిశాజయధాటి వోవ స
గరమున వాని దాడునృసింహాండుముల స్వరియింప జొచ్చి కా,
స్మరశిరవశ్యచిత్తి లగు ♦ మానికి దారుల కేటికూరుముల్? ౧౩౧
- కం. కుంతలవల్లభనురుచిర, కుంతలదీధితులు వెలసె ♦ గోసలధరణీ
కాంతపదాబుజసక్తి, స్వాంతనటస్మధుకి రాధు ♦ లై య యెడలక్. ౧౩౨
- కిం. స్వబలము పలాయనంబైన బటాబూరింబుచెడి వంసంబుల బడుట
శిబరాధీశున కిప్పడు, శిబరాధీశత్వ మవని ♦ శాశ్వత మయ్యెక్. ౧౩౩
- ఆ. నే వరాటకాశ్రి ♦ నెగడుదుఁ బ్రజ మాన, మునను నను గణించు ♦ మొదల నీదు
కరుణ కలిగెనేని ♦ గాంగేయ సమముగా, దూగెగలనునన్ను ♦ ద్రోయవలదు. ౧౩౪
- వ. అనిన నతని నాదంచె నంత నొక్కిపెట్ట రాపట్టు లందలపై దాడివెట్టుటనీతిగామి
శక్తుఁ డయ్యును బ్రజ్ఞుం డగునర్థరారమణుం డొక్కొక తేప నొక్కొక్కదిశ
భూపతులక జయింప బోవుచుఁ బ్రాధ్వంకృతసమస్తరాజన్యండ్ల విహరించు
చుండ నొకనాడు సుమంత్రుండు ౧౩౫
- కం ఇది దక్షిణాగోసల బల, మదమున భూభుజుడు భానుమంతుం డేలు
ముదమున సత్రివచించిన, మదిరాక్షికి జనకుఁ డిల్లెడు ♦ మహిపా ! యనుచుక్.

చం. అనినను లెస్సగాక బల ♦ మంతట నంతట నిల్వఁ బంపు చే
కొనకుము యుద్ధకృత్యములు ♦ గొబ్బనఁ బాశము నేద దీర్చుకోఁ
బనువుము మంత్రులం బిలిచి ♦ భావనసేయఁడ మెల్లకార్యముల్
మనమున నంచుఁ బల్కిన సుమంత్రుఁడు పిల్వఁగఁ బంచె మంత్రులన్. ౧౩౭

వ. వార లరుగుదెంచి సర్వంబు విని వసిష్ఠాదు లైన పెద్దలతోడ నాలోచించి సందే
శంబువుచ్చుట లెస్స యన నట్లకాక యని వారిలం బోవఁ బనిచి నిజపటకుటీరా
భ్యంతరమునకుం జని వసిష్ఠ ధ్యానించిన నతండు విచ్చేయుటయు నమస్కరించి
నిజమనోగతం బెఱుంగఁ జెప్పి యిట్లనియె ౧౩౮

ఉ. ఆలలనాభిరూప్యభావామలశీలకథాసువర్ణమూం
జాలఁగ నించుచున్ శ్రవణశిష్కులిపాత్ర నిరంతరించెనా
తూలికి నంతరాళిమునఁ ♦ దొయ్యలి మాసనచ్చిత్రికారుఁ డా
త్యా! లిఖయింపఁ గన్నలు యథార్థ మెఱుంగఁ గఁ గోరెడుం గడున్. ౧౩౯

వ. అని వచియించుటయు నతండు భావి భావించి యట్ల కావించెద సీ వీనాయంతన
సమయంబున నిచ్చటి కనతిదూరంబునఁ జక్కటిపాడుపుమూలచాయ సరుగుమం
దొక్క ప్రభుదవనంబు గల దందు సేనయనపర్వం బగు నని సల్పియప్పశ్యుండయ్యె
నంత దశరథుండును గల్పప్రాయంబులుగఁ దోచుక్షణంబుల నెట్టెట్టో కడపుచు
నేడేల సూర్యుండు మందగమనుం డయ్యెనని యెంచుచు సాయంసమయంబగుడు
ముని నిర్దిష్టమార్గంబునం జని ప్రమదావనంబుఁ జొచ్చుడు. ౧౪౦

చం. తరుణకుసుంభవర్ణ పరిధాననిబద్ధకటిప్రదేశయై
తరుణి నిజాంశుకాంచలము ♦ తా నిటులట్టులుఁ దూగియాడి సిం
ధురగమనంబు దోపఁ జనుదోయి మిథోధికకర్షణంబునన్
సరములరాల్య మౌక్తికరంజం బరుదెంచుచునుండఁ గన్గొనెన్. ౧౪౧

వ. ఇట్లు చూచి మెచ్చి తలయూచి తత్ప్రీడావినోదావలోకనకౌతూహలియై యప
దాంతరనికుంజపుంజంబులమాటున డాగి యుండఁ నని శుకయోగి పరీక్షిస్తృపా
గ్రణి కెఱిగించిన తెఱుగు ౧౪౨

ఉ. వా(స)వరత్న మేచకసువర్ణ! సువర్ణపటా! పరాత్పరా!
వాసవపుత్రసింహశరభా! శరభాసితహస్తపుష్కరా!
వాసరరత్నవంశ్య! ప్రతిభాప్రతిభాసిత! భద్రభూధరా
వాస! రఘూర్తమా! ప్లవగవల్లభవల్లభ! జానకీశ్వరా! ౧౪౩

శ్లోపంచచామరము. శ్లో

ర(మా)మనోహరా! నగాధిరాజనందనార్పితా!
 రుమామనోహరాత్మమిత్ర! ♦ రుద్రక్షీర్తిశోభితా!
 సుమాంబకోపమానరూప! ♦ సూర్యవంశదీపకా!
 సమస్తదేవశస్త్ర! భద్రశైలరాజమందిరా!

౧౪౪

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణావిందమిలిందాయమానమానసత్వ
 మహావైభవ వానిలికొలను రామచంద్రరాయతనూభవ
 సుజనవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయ ప్రణీత్యైవ
 శ్రీకౌసల్యాపరిణయంబున
 ద్వితీయాశ్వాసము
 శ్రీరామచంద్రార్చనము.

—

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

శ్రీకౌసల్యాపరిణయము.

తృతీయాశ్వాసము.

యమిసవనత్రాణప

రాయణ! దీన్తాహరణః రాజాభరణా!

ధీయుతనుతచరణా! నా

రాయణ! నతశరణ! వినుతరాజాభరణా!

౧

తే. అవధరింపుము దేవ! మహానుభావ, భావనాతీతవైభవపరమయోగ

భావపుంభావకరుణాస్వభావుడైన, బాదరాయణి యిట్లను సాదరముగ.

౨

మ. అతను ద్వేషితమిద్రసార్థకనిజాభ్యాతుండు భాషావధూ

న్నతవక్షోరుహచందనాయితదిశానాడ్యముక్తావళి

కృతగంగాధవశేఖరాయితసుగంధేయప్రభాశాలి యో

క్షితిపా! దక్షిణకోసలాధిపతి మించె భానుమంతుడనన్.

౩

తే. అతనిచేవేరి జితకుసుమాస్త్రనారి, దీనజనకల్పవల్లి సాంధ్యమతల్లి

యధరజితబింబ లసితఫాలాపహసిత, చంద్రభాగ యనం దగుచంద్రభాగ.

౪

-చంద్రభాగ భానుమంతునితోఁ దనసంతానవాంఛం బెలుపుట.-

ఉ. ఆవరవర్ణి నీసహితుడై హితగీతిని బెద్దకాల మా

భావభవాభిరూపుఁ డనుభావ్యమనోభవకేళికావినో

దాపహమానసుండయి నిరంతర సంసరజైకభోగ్యసా

ఖ్యానహపుత్రలాభజనితామలమోదముఁ దా నెఱుంగమిన్.

౫

ఉ. దానముచేసి, చేసి యవధానమునన్ ధరఁ బాలనన్, హరిన్

ధ్యానము చేసిచేసి, సువిధానము నప్పక యజ్ఞకోటులం

దా నమరాళిఁ గొల్చి, పరిధానము లగుల కచ్చి యిచ్చి, సం

తానముఁ గాన కెన్నిసువిధానముల స్మదిఁ జింతనేయుచున్.

౬

- ఉ. ఆవిభుఁ డొక్కనాఁడు కనఁకాంచితసాధవితాససీమ మో
దావనామాలికాసురభిఁతామితమార్ద్రవహంసతూలికా
భావితల్పమందుఁ బరిఁభావితవాసవభోగభాగ్యుడై
శ్రీవెలయ నృహింపఁ బఠించిత్త మెఱుంగుచుఁ జంద్రభాగయుక్.
- ఉ. దీనత దోఁపఁ బల్కె సుదఁతీమదనా ! మదనాగమం బనూ
చానులమై గ్రహించి నెఱఁజాణతనంబున మీఱినార మే
లా? నిరతంబు నుల్లమున ♦ హాయి జనింపమి నేవగించెదన్
మానవలోకనాథ ! వినుమా గనుమా ఘనమానసంబునన్.
- ఉ. వల్లభ ! నేటిదాఁక రతివల్లభుక్రీడలఁ గూడు తెల్ల నా
యుల్లమునందు వ్యర్థ మని ♦ యూహ యొనర్చెద; నల్లయాఁ గదా
పెల్ల గువేడ్క మొల్కకొలఁ ♦ బెంచి శ్రమింప ఫలాభికాంక్షచే
సల్లలితాననీజ మరుఁసం బొనగూర్చునె గొడ్డు వోయినన్.
- ఉ. ఆవిధి సంభవించె వసుఁధాధిపచంద్రమ ! నాదుచందమున్
భావనసేయఁ బెంపెసఁగుఁభావజుకేళిని దేలు తెల్ల శో
కాపహమయ్యెఁ జిత్తమున ♦ హర్ష మొకింతయులేక, వంశముం
గావఁగ వ్రేలఁ డంతమొలకం గనుపుణ్యములేమి వల్లభా.
- ఉ. ఆటలఁ గొన్నినాళ్లు, తనఁయావళిఁ గాంచుటతెల్లఁ బెద్దజం
బాట మటంచుఁ గొన్నిదివఁసంబులుఁ బుచ్చితఁగాని పిమ్మట
సాటివధూటికామణులు ♦ చంకలబిడ్డల ముద్దులాడ నా
రాటము సిగ్గు దోఁచెను ధఁరావర ! వంజితనంబుఁ జూచినన్.
- ఉ. సిగ్గునఁ గొన్ని నాళ్లు, తమిచేతను గొన్నిదినాలు, చింతచే
మగ్గుచుఁ గొన్ని నాళ్లు, నవఁమానభరంబునఁ గుంది కొన్ని నా
ళ్ళిగ్గతిఁ బోవ, లోన సర్పిఁయించితి, నావలఁ బూజ నేసితిన్
సిగ్గుఁ బాహిరంబుగ నె ♦ శ్రీతరుణీచరణంబుజాతముల్.
- కం. కుడువను గట్టను గలిగియు, బుడుతల ముద్దాడుభాగ్యమును లేమి నయో
యడవిని గాచిన వెన్నెల, వడు వాయెను నాదుబ్రతుకుఁ ♦ బరికింపఁ బఠి.
- సీ. చంటిపాపలనునుఁబంటినొక్కలు లేని, కుచములు కుచములే ♦ కువలయేళ !
యనువుగాఁ దనకూన ♦ లాడఁ జూడనియట్టి, కన్నులు కన్నులే ♦ నన్ను తాంగ !
తప్పుడుగులవచ్చుఁనప్పాప నెత్తని, చేతులు చేతులే ♦ పూతచరిత !
తోక్కుఁబల్కులబిడ్డ ♦ నొక్కిముద్దాడని, పెదవులు పెదవులే ♦ మదనరూప !

ఆ. బారసాచి కొనుచుఁబై పడి మెడ గ్రుచ్చి, మీఁది కెగయఁ బాఁకిఁ మేలిపలుకు
లొనరఁబై టఁజార్చిఁచను వేడు సుతు లేని, సుదతి బ్రతుకు బ్రతుకెఁనుండరాంగ!

చం. నిరుపమ రాగయుక్తఁ బతినిఁ, గుణవంతుల నాత్మజాతులం
దరుణులు గోరుచుండుదురు ధన్యుని బొంది నిను స్మదీప్సితం
బరయ నొకండు సాగె, మఱియవ్యయసౌఖ్యనిదానసూనులూ
భరమ లభింపమిఁ మనుట ధన్యము దోచెను నాకుఁ జూడఁగన్. ౧౫

చం. అనుచును విన్నబాటు వదనాబ్జము ముంపఁగఁ జంద్రభాగ ప
ల్కిన విని చేరరాఁ దిగిచి కేలను దన్ని! భవద్విచారమో
యనుపమభవ్యహూఁ జమి, తిదర్థ మపేక్షిత మూట దానికై
పనిగాని సత్ప్రియత్నముల వారక చేసితి నెన్నియేనియున్. ౧౬

ఉ. చేసితిఁ బెక్కుజన్మములఁ జేసితి నెన్నియొ సద్వృత్తంబులం
జేసితి భూరిదానములఁ జేర్చితిఁ జిత్తమునందు వెన్నునిఁ
గాసియ కాని వేఁక టిగానఁ జూచి ఫలితంబు సర్వమున్
వీసరవోయె నాయెడను వెన్నునకు స్థయలేమి నంగనా! ౧౭

కం. కాన సతకల్పకం బగుఁ, గాన రమారమణుఁగూర్చి కాన నియతిమైఁ
బూనెదఁ దపంబు; శీతరు, గానన ! యిట నీపు సలుపుమా హరిపూజల్. ౧౮

చం. అని హృదయేశుఁ డాడినప్రియాప్రియవాక్యము లాలకించి యా
వనజదళాక్షి పల్కె ననుఁ బాసి చనం దగ నొనె కాన? కో
యనఘ ! స్వధర్మకామముల “నాతిచరామి”యటంచు బల్క వే?
గొన మధికంబు గాదె కవఁగూడి తపం బొనరింప దంపతుల్ ? ౧౯

చం. ప్రియ యిటు లాడ మే లనుచుఁ బిల్చి యమాత్యులనెల్ల సర్వముం
బ్రియమునఁ జెప్పి రాజ్యము సమేధితర్కని సప్పించి భా
ర్యయుఁ దనవెంట రాఁ జని యిరణ్యముఁ జేరి శుచిసలంబునం
దయగతిచే జితేంద్రియత నాలు మగండుఁ దడేకభక్తిమై. ౨౦

శ్లో భానుమంతుని తపస్సునకు మెచ్చి విష్ణువు వరంబులిచ్చుట. శ్లో

చం. చలిపిన ఘోర మాతపము సంతసమంది రమామనోహరుం
డలరుచు భార్గవీసహితుఁడై భవదీప్సిత మెద్ది వేడుఁడీ
ఫలితము సేయువార మన భక్తి ననుస్మృతు లాచరించుచుం
గలిగెనటాలహ స్తపుటకంజముల స్పృహచంద్రుఁ డి ట్లనున్. ౨౧

కం. దేవా! ప్రత్యక్షంబై, కావలసిన దెద్ది యనఁగఁ గామ్యము వేడన్
మానంటివెడఁగు లీయిల, పై వెదకినఁ గలరె యైనఁ బంకజనాభా! ౨౨

శా.సంతానార్థముగాఁగ నిన్గుఱిచి విశ్వస్తుత్య! యీనిష్ఠలం
 గాంతాయుక్తుడనై ఘటిందితిని నిష్కాముండ నౌ టెట్లు? శ్రీ
 కాంతా ! ని స్థని తుచ్ఛకామ్యముల వేడ్కం గోరఁగా నొల్ల నా
 కాంతారత్నమునం దనూభవుడనై కారుణ్యముం జూపవే. ౨౩

కం.అటు లైన నిహపరంబులఁ, బటుతరముగఁ బొందఁగలను ♦ బద్మాక్ష ! భవ
 త్సుటకారుణ్యము పేర్చిని, ఘటియింపుము నాదుకోర్కీఁగాదనక వెనక. ౨౪
 చం.అన విని పిన్ననవ్వు దొలఁకాడఁగ భూభుజఁ జూచి పల్కె నా
 యన! భవదీయపుత్రకుడనై జనియింపఁగ రాదు నాకు, నీ
 తనయకు నాత్మ జుండ నయి ♦ తప్యము నీకు శుభంబుఁ గూర్తు, నం
 దను ననుఁ గోరివాడవు గదా జనియించును నీకుఁ బుత్రుఁడు. ౨౫

వ. అని యంతగానం బయినఁ దదీయకరుణావిశేషంబున కచ్చెరు వందుచు వారు
 పురంబునకుం జని రంత వరప్రభావంబునఁ జంద్రభాగకు నెలమనలుటయు. ౨౬

కం.బలిసెను నడు మలసెను నడ, నెలసెను నూఁగారు మీతె ♦ వేవి ధ్వాకటై
 గలసెను నభు లొలసెను నిడు, రలు మనుషయి నాన సతికి ♦ రహియించెనట. ౨౭
 కం.కోకనదచారువదనము, ప్రాకటనననపదాగఁరాజిత మగు శ్రీ
 కోకనదం బన ధవళ, శ్రీకలితం బయ్యె గర్భచిహ్నము దోషక. ౨౮

—శ్చ కౌసల్యాదేవి జననము. —

వ. ఇట్లు నెల లంతకంతకు నెక్కుటయు రాజానన వైజననంబున నొక్కతనయునొక్క
 తెఱ దనయఁ గాంచినఁ దద్యస్తాంతంబున కలరి నృపుం డుత్సవంబు సేయించి
 యమితోత్సాహంబునఁ బొదలుచుఁ బుత్రునకు భామమంతుం డనియుఁ గూతు
 నకుఁ గౌసల్య యనియు నామకరణంబులు గావించి సంతోషంబునిధి నోలలాడు
 చుండె సంత నక్కౌసల్యయు దినదినప్రవర్ధమానయై. ౨౯

మ. తనతో నాడెడితోడిబాల యొకచేతం బుండనీకంబు నొ
 య్యనఁ దాల్పంగఁ బసిండిబొమ్మ యల కన్యారత్న మవ్వేళ దా
 సిని బంగారపుడమ్మిఁ దె మ్మనఁగ నుశ్వేతాంబుజం బొండుఁ గై
 కొని చేనియ్యఁ దటాలున న్మదిని బొంగుం బూరితేచ్చంబలెక. ౩౦

వ. ఇ ట్లబ్బెలామణి కన్యాత్వంబు గడచిన. ౩౧

మ. నవలావణ్యరసాభిషేచనవిధి ♦ న్వక్తాబ్జ మిం పొంద సొం
 పవువక్షోరుహమంజరుల్ మలఁపుచూపక వా తెఱిన్బింబముం
 దవులఁగాఁ దనరక్తిమంబు నయనాంతప్రేక్షణేందిందిరా

రవిహారం బొలయన్ మనోజ్ఞనవసాఠరభ్యం బుపాసింప హృ
ద్యననామోదము మీఱఁ బ్రాయ మనునుఁద్యానంబు పుష్పించినన్. 3౨

మ. వలరాయం డలసీరుపాయ మను భివ్యం బైనకాలంబునన్
లలనాదేహగృహప్రవేశమును జల్పిం డెంకిఁ గై నేయుత్రో
వలు నయ్యెన్ మణిగాసనంబు నవలాఁవణ్యంబుగాఁ, బైఁడికుం
డలుగా వత్సరుహంబులుం, గలువదంఁడల్ గాఁ గటాక్షావళుల్. 33

కం. పొడమెను గుటిలత చూపుల, ముడి కందనికురులు పాదముల నటియించెన్
నిడు పయ్యె నంగదట్టము, నడుమంతరమందుఁ జిక్కెన్ నడుమంతరమే. 3౪

మ. జనయిత్రీచరణాభివందనము వాంఛం జల్పి యేతెంచునం
తనె యాయాసభరశ్రమాలసత స్వేదం బూరె రక్తాబ్జభే
లనజాతారుణిమంబు పాణి నిదె బాఁలా! పాయదే యంచుఁ దాఁ
గనఁగాఁ జేయు సకిన్ సతీమణియు వేడ్కం బాణిరక్తాబ్జమున్. 3౫

వ. ఇట్లజ్ఞాతయావనయై చరించునచ్చంచలాక్షికి వివాహంబు గావింపఁదగినమనువు
విచారించుచు. 3౬

శ్లో భానుమతుండు కౌసల్యకు మనువు విచారించుట శ్లో

ఉ. ఆనృపుఁ డొక్కనాఁడు వినయజ్ఞనయజ్ఞులు మంత్రు లోలి దు
ర్గానవిహీనవిజ్ఞజనమాన్యవివేకులు ప్రాడ్వివాకులున్
జ్ఞానవిశిష్టశిష్టులు మనంబున భక్తిని గొల్వఁ గొల్వులొ
మానితరీతిభవ్యగర్విమన్ రహిమించి చెలంగు చుండఁగన్. 3౭

తే. రాజకీయక్రియావిచారంబు దీర
వివిధవార్తాప్రసంగంబు విస్తరిల్లఁ
దనదుకూఁతురు కౌసల్యకు నుచితంపు
మనువు నెమకంగఁ దలచి యామనుజవిభుఁడు. 3౮

వ. సకలదేశాధీశగుణగుణబలాబలంబులు విచారించుచున్నతటి నావారికుం డత్ర
రాక విన్నవించుటయు. 3౯

శ్లో అత్రి భానుమతుం జూడవచ్చుట. శ్లో

తే. అరిగియెదురుగ నర్హ్యపాద్యాదివిధులఁ, బూజనమునల్పికోలువంగభూజనంబు
లోనికిని దెచ్చి యాసనాసీనుఁ జేసి, భక్తితాత్పర్య మెసఁగఁగఁబలికె నిట్లు. ౪౦

తే. క్రూరదుర్వారసంసారఘోరసంత, మనగహసనీమ బంభ్రమ్యమాణులైన
మాదృశల్ దరియింపఁగఁమార్గము న్నె, మీకృపాపాంగదీప్తితుల్ సోఁకకున్న? ౪౧

వ. నిరంతర నారాయణనామపారాయణపరాయణులును నిష్కారణకరుణాతురాయ
ణులు నగుతా రిచ్చోనిచ్చేయుట నాయుచ్చగలకచ్చులు గడతేతె ధన్యుండనైతి
నని యచ్చపుభక్తి విన్నవించి కుశలప్రశ్నంబు గావించి స్వాగతకారణం బఘగుట
యు మచ్చిక మీఱ మునివసుం డి ట్లనియె. ౪౨

కం.నీబోటి నేలనేలగ, మాబోటుల కేమికొదవఁమానవనాథా!

రేబోటిమగఁడు వెలుగం,గాఁ బాటిలదే చకోరఁకములకు ముదముల్? ౪౩

చం.కొదనలు లేవు మాకు నృపఁకుంజర! సుమ్ము తమంతఁ దారునై

వదలక వెల్లిగాక కలఁవస్తువులన్నియును భవాదృశుల్

ముదమునఁ గూర్చుచుండుటను ధిమోదమ మాకుఁ, దపస్సు లెస్స, మా

కడుపులు మేల, నిర్భయముఁకాననము ల్వనముల్ ఫలీడ్యముల్. ౪౪

కం.నీసేమ మరయ వచ్చితి, భాసురరవితేజ! యనిన ధిబద్ధాంజలి యై

కోసలవల్లభుఁ డనె నీ,దాసుఁడు మీదర్శనమున ధన్యుం డయ్యె.

కం.నాపుత్రిక మునినాథ! స్వభూపుత్రసమానుఁ డైనఁభూనాథున కే

నీపట్ల నీయఁ దలఁచెద, నీపనిచినయట్ల చెప్పుమ ధిస్తులు నొకనిఁ.

వ. చరాచరంబుల మీమనోగోచరంబు గానిపరమాణువు లేదు. దయావంతులరై

యెఱిగింపరే యని కాసల్యను రావించి మ్రొక్కించిన నాశీర్వదించి. ౪౬

కం.ఆకూతం బెఱిగించెద, నాకేతం బేలునట్టిజనలోకధవుం

డికాతరనయనకుఁ దగు, లోకోత్తరచరితుఁ డతఁడు ధిలోకారాధ్యా!

వ. అతనిపురం బైనయయోధ్య మహిమంబును దశరథుబలరూపవిభవంబులు నీవె

ఱింగియుందు వైనను నిట్టికార్యంబులపట్ల వరునిగుణగుణంబు లంద తెఱుంగుట

దగు నందు నీబాలారత్నంబు మది నెఱుంగు టావశ్యకంబు గావున విశదీకరించెద

విను మని యి ట్లనియె. ౪౯

—అయోధ్యాపురవర్ణము—

కం.చలులభటాకుటిల ఘటా,వటలరటనదళితదిగ్విభాగ మయోధ్యా

పుటభేదన మరిజనహృత్పుటభేదన మమరు నమరఁపురికిఁ సరియై.

సీ. వీటులా చక్కనిఁబాటలా కొమరైన, పేటలా పురలక్ష్మిఁపేట లగుచుఁ

దోటలా శృంగారఁవాటులా రొదనేయు. తేటలా సరసులు ధిదేటలాలుక

లేటలా చివుకనుఁదాటులా కడిమిడి, చోటలా చేగట్టుఁపేటులందు

బోటులా వారలఁనీటులా ముద్దుల, మాటలా సొంపులఁమూట లగుచుఁ

తే. బాటలా వారియాటలా ధిదీటులేని, కోటలా జాలమేటులై యోటలేని

ధాటిసాఘోటులా ద్విజఁకోటు లేన్న, బోటిగనరామి నవ్వీటిసాటిగలదే ౫౦

కం. ప్రామినుకుల పెన్నిక్కలు, ప్రామినుకులవేల్పులేచు ♦ రంగస్థలముల్
భూమినుర జ్యేష్ఠులవా, లూభిమి నుర జ్యేష్ఠసములు ♦ పురమున విపుల్. ౫౨

చం. అపుర సహస్రశీర్షుడగు ♦ నాదిఫణేంద్రుడు భాషలందు నె
య్యవ దగుపాలు నాలుగవ ♦ యంశముఁ బూర్ణకళాస్యఁ డౌకళా
ధవుడను బోలుచుండ్రు నసు ♦ ధాబుధులక; ద్విజరాజనామచు
త్రవశమె వారిఁబోల ద్విజ ♦ రాజసమాఖ్యము లేదె పక్షికి. ౫౩

సీ. కృతులిచ్చిననుబహు ♦ కృతులిచ్చుచుందురు, నతియొనర్చినను హెూ ♦ న్నతిఘటింతు
నెలిచవి యన్నను ♦ వెలిమాలపనియండ్రు, ప్రజల నెల్లను దమ ♦ ప్రజలెయండ్రు
దవ్వచేజెలచొప్ప ♦ దర్పణఁ జూడరు, స్వారి పోవగు జారి ♦ ణీర తేచ్చ
నాడిబొంకరు వేడ ♦ నా స్తి యంచాడరు, దుష్టులలో బొత్తు ♦ డొలఁగియుందు
తే. రాజి నెదిరిన పీఠాది ♦ రాజపరులు, రణపదమునను శెమలందు ♦ గణనమీఱ
నొండువర్ణంబు మునుచే ♦ కుండవిడరు, వెలయునవ్వీటిలో రాచ ♦ కొలమువారు.

ఉ. మేకొని వేలనేకడఁగి ♦ మీఱఁగనేర, డొసంగి యప్పలం
గైకొనలేడుగా ఘనులు ♦ గ్రమ్మఱ నీయకయున్న, మెండువో
కూడ లటంచు నర్యవర ♦ కోటులు కంధి జడాశయుండు ర
త్నాకరుడే? యటండ్రుపయి ♦ నప్పతియై కనుచుండ భంగముల్. ౫౪

సీ. కేదారముల నెల్ల ♦ భూదారములచేత, కేదారముల జేసి ♦ కీర్తి నెలయ
రా జనంబులు వేడ ♦ భోజనంబుల కిచ్చి, రాజనంబుల నిమ్మ ♦ రాజు లొసఁగి
కోటిశహస్తులై ♦ కోటిశు తొంచు, గి, రా పేశులకు నప్ప ♦ పూటవడక
పాటీరపంకంబె ♦ పాటీరపంకంబు, శాటీరమ వరాశి ♦ నంచయంబు

తే. గాఁగ మాలుగుఁబోతులై ♦ కడఁక చెడక, రాలుగాయతనంబున ♦ రచ్చకెక్క
కఖలకృషికార్యములను స్వ ♦ యముగఁదీర్చి, శ్రీల జెన్నారుహాలిక ♦ పాళియచట.

మ. ఘనవిఖ్యాతిని గాంచి యుండినను ద్రా ♦ గ్గ ఖూరనీరంబులే
మనకుఁ దాపుర మయ్యె నంచు మదిఁ బల్కాటాడుచు న్నబ్బు లీ
వనము ల్రీపి నెసంగె నేడు బళిరా ♦ ప్రాప్తంబు మే లంచు జీ
వనదోజ్జీవనదంబు లే నపరిఖా ♦ వాఃపూరముల్ గ్రోలేడుక. ౫౫

చం. నిరుపమదానధార నవ ♦ నీరజముం బొడవాప సర్వముం
జరణములందు మేఘమును ♦ సాగరి మాశ్రవణాంతికంబునం
దిరపుకొనంగ సిగ్గున మ ♦ దేభసమూహము లొప్పుమీఱఁగాఁ
బురజనతావదాన్యగుణము నివ్వినుతింప వశంబె యేరికి? ౫౬

ఆ. సప్తస ప్తిగు ప్తస ప్తస ప్తిరధంబు, మునుగు దాటలేక వనధి నొండు
ననుచు నగుచు సప్తవనధుల దాటుట, సప్తినామ మొందె ధ జగతి హరులు.

కం హరిహాయహాయ హరిహాయరథ

హరిహాయముల జవనగరిమ ధ నదటున గెలుచున్

హరిహాయ హరిహాయరథహాయ

హరిజత్వరలీల నెనగుహాయ లాపురిలోన్.

౬౮

మ. గమనం బొక్కవిధంబ, చిత్రగతులం గాన్పింపఁగా లేడు, వే
గ మనన్ జాములునాల్గు దోలును జూపి ధ కంజూపుదవ్వన్, నిజం
గ మనం బిచ్చుకకుంటు, శాస్త్రవులుదాఁకిం దేరి వేత్రోయు శృం
గమునందుండి పయోధి నంచు నగుదున్ ధక్ష త్తల్ రవిప్రాజితన్.

౬౯

చం. సురపురసాలముం దవిలి ధ చుంబన కేళిని దేల్పుచుండు నా
పురవరసాలము నిపులధూగము లెక్కుచు వేల్పుటాండ్రతో
సరసులపజ్జఁ గ్రొంగుగుధసజ్జలం బూవుల సెజ్జనాకముం
దరియంగఁ దానయాఁ బునుధిల్లి; సాల ము టందుం బల్కెడిన్.

౭౦

ఉ. గీరధిప్రభావుండు భగీరథుఁ డుద్వేకఁ జెచ్చె సభృభా
గీర్ధఁ ఇత్రమా? తలఁచు ధ గీరధయాన లహర్ముఖంబులన్
సారతరాంజనై గుడుఁచిర్చల మచ్చలువోన నాడ జం
భారి విభాకరాత్మభవనాకము నేగతిఁ జేసెనో యునన్

౭౧

చం. లలనలకన్నునన్నల మెఱిలంగు ననంగుఁ డనంగ నేలొకో
యలయక వాడవాడ ముఁగినమ్ముల నమ్ముచునుండు నెచ్చెలుల్
గలయఁ బ్రదక్షిణించు రుషఁళాంధనునాచులు గల్లనారలుం
దలముగ మారుమావుల నఁవల్కెడిసాంకి వగంధు లొప్పగన్.

౭౨

ఉ. గీతనినాదపూరితిని ధ కేతన కేతనజాతి మూర ! సా
కేతము డాయ నచ్చు సురకిన్నరముఘ్నుల దూరయాసనం
జాతమహాశ్రమంబు సనఁ ధ జల్లంగ వీచు ననంగఁ దత్పురీ
పూతజనాళియయ్యతిథిఁ పూజల మేర లెఱుంగ శక్యమే.

౭౩

చం. ఘనకురువిందవజ్రమణిఁ కాండముల నిల్వలసిల్లుగోడల
న్గొన బగుమేడలం దిరుగుఁగోమలు లావల సత్తలిండ్లకుం
జని యట రేల నిర్లు గని ధ చియ్యనఁ దర్జనిమోపి ముక్కునన్
గన మిది మాపురంబున నఁనంగ నెగాదిగఁ జూతు రజ్జమల్.

౭౪

చం. రస వగ్రాలఁ జాల మగఁరాల్ మొగరాలనిగారపుంబసల్
పొనఁగఁగఁ గ్రొంబసిండినునుఁ బొమ్మలు బొమ్మలఁ బొమ్మపొమ్మనున్

వెన జవరాండ్రపాట వినువేడుకఁ జేరెడి వేల్పుఁగొమ్మలం;

గొసరుచు వారు పాట వినిఁగొబ్బిన బొమ్మలె యాదు రచ్చటన్.

౬౭

ఉ. శ్రీలసితానిమేషకబఠీమతులున్ లలితోరగాంగనల్

లోలవిలోకనాభినయఁలోపమునన్ వరన ర్తనంబున

స్థానిలుపదద్వయ్యాకలితఁరమ్యవిలాసవిహారహీనతన్

బాలిశ లంచు రెంట నుతిఁపాత్రలు పాత్రలు వొల్తు రప్పరిన్.

౬౮

ఉ. సారణగండ్లనుండి చనుఁజొక్కపుఁదాపులధూపధూమ మే

పారఁగ ధూమయోను లయిఁయాతపవారణరీతి వేసవిం

దీరయి సారసారభము ఁ నెక్కిన ఘుంఘుమలాడు మంచిప

న్నీరమువానలం గురియు ఁ నిచ్చలుఁ జిత్తఱిఁ బట్టనంబునన్.

౬౯

ఉ. ఘమ్మనికమ్మవాసనలు ఁ గ్రమ్మఁగ భూపచయమ్ము నెత్త గే

హమ్మల ధూమ మాగడపఁలట్ల రహించి నిదాఘవేళ ఛ

త్రమ్ములఱిఁటిఁ బొంఘలకుఁ ఁ దాపముఁ బాపు ననం బగోపకా

రమ్మునఁ దజ్జనంబులఁ దఁరంబె నుతింపఁగఁ దమ్మిచూలికిన్ ?

౭౦

వ. అట్టిపురి కధినాథుండై.

౭౧

* ❦ అత్రి దశరథుని వర్ణించుట. ❦ *

కం దశరథుఁడు తేజమున ద్వాదశరథుఁడు నితాంతరుచిఁతనుసుందరతన్

దశరథుఁడు సంతతార్చిత్రదశరథుఁడు సుమీ ప్రతాపఁధన ! కెవలుఁడే.

౭౨

మ. తను నర్థించినయట్టివా రొరులయొద్దన్ వేడకుండంగ బల్

ధనముం గోఁనవెల్ల లేదనక చేతఁజ్రీతిమై నిచ్చు నై

నను లోపం బొకఁ డేర్పడెం దనదుసాంఁదర్యంబునం జూచుభూ

జనతాలోచనపాళి కెయ్యెడలనే ఁ సంతృప్తి లేఁ డీయఁగన్.

౭౩

ఉ. ఆధరణీశనందశఁతాంగరథాంగహతి స్పణీమయ

జ్యాధరముల్ దిశాంతముల ఁ హల్యము లై చన జొన్నఁజల్లి యా

శ్మాధరవాసు లౌజనులు ఁ మంజరులం గని యూర రత్నభూ

మీధరజాతసస్యములు ఁ మేలిమణుల్ ముమి యండ్రు నివ్వెఱన్.

౭౪

ఆ. రాజు సారసహితఁతేజుని దమిఁ గనుం, గొనినమధ్యలోకఁకుముదనయన

లెల్లఁ గనులమూఁతఁలెప్పుడఁ బెట్టరు, తలఁపు నిలిపి వలపుఁకలిమిబలిమి.

౭౫

తే. వసుధఁ బర్జన్యవిభు నర్కఁవంశ్యుఁ జూచి

దరము లజ్జయు నొదవంగ ఁ శరణటంచు

నగ్ని రవిఁ జొచ్చెఁ గానఁగదా జనంబు

లగ్నిగర్భుఁ డటందు రాఁయగ్నిగర్భు.

౭౬

ఆ. మగఁడు దన్నుఁ దిట్ట ♦ మగువ బిడ్డను గొట్టు, చంద మతనిశత్రు ♦ చయమువిధము

వానిబాణనిహతి ♦ మానిదేహంబు నై, లింపనతులఁ బెట్టుఁజుంపుఁ జూడ.

౭౭

చం. తరణికులావతంసుని ప్రతాపము మించె నమిత్రరూపమై

యరుల కదేమిచిత్రమొ, మఱిదారిన్మహాసితపద్మలోచనా

హరిణమదాంకన క్తహరిణాంక సమంచితతుండమండలం

బరరె! మృగాంకరి క్తధవళాంశురుచి న్వలుఁగొందె భూవరా!

౭౮

వ. అట్టి జగద్విచుతు భవదీయజామాతఁగా నొనర్చుమని

౭౯

మఁమునిసంక్రందనుఁ డిట్లు పల్కిన మహామోదంబు సంధిల్లఁగా

జనపాలాగ్రణి భక్తిఁ బల్కె భవదాఙ్గప్తిం బ్రపర్తింతు, నా

జననంబున సఫలత్వ మొందెను భవత్సందర్శనప్రాప్తి మీ

యనుకంపార్హుడ నౌట నంచుఁ బలుమాతాడంగ హాసీకుఁడున్.

౮౦

వ. వారల వీడుకోలు వడసి యాశీర్వదించి చనుటయుఁ గౌసల్యయు దశరథుండ

తనకు మనోనాథుండుగఁ దలంచుచు సతనియంద మనంబు నిల్పి తత్సంగమంబుఁ

గోరుచుండె.

౮౧

- - - వసంతఋతువర్ణనము - - -

ఉ. అంత నితాంతకాంతసువనాంతదురంతలతాంతసారభా

క్రాంతదిశాంతవంతము, ప్రకంపితకాంతవశింజినీవిభా

సంతము, పాంథకృంతననిశాంతకుహూకలలోలమత్తవా

సంతము, గాయనాదృతవసంతము, దోచె వసంత మయ్యెడన్.

౮౨

సీ. వైత్రవనేందిరానంగమవేళ విభ్రష్ట మామకరికాపత్రము లన

రా మాధవుడు వనరమ గయిసేయ జాఱగనూడ్చుప్రాబచ్చఁజివిక లనఁగ

వసుమతీజోరుజపాళులు వెలిజూపు, చెల్లువై నయపరంజిపలక లనఁగ

విటవిటీతతులకై విటవచేటులు రక్తి, హత్తిన నునుమెత్తమెత్త లనఁగ

తే. నిండుమతి దండనుండినదండిపక్కి, దండములగుండెదిలమెల్ల ♦ బెండువడఁగఁ

బండుటాకులువనినిండమెండుకొనియె, నొంటికొమ్మలుచెలువేదియుండనపుడు.

ఉ. చెల్లుటఁ గాలమెల్లఁ దముఁజేరెడుపైకములెల్ల జాఱ, సొం

చెల్లను మాయఁ, బత్రము లధృశ్యముగాఁగను, బండ్లు వాయుటం

బల్లవవర్జితం బగుచుఁ ♦ బాంథవిగ్ధతమై యహృద్యమై

వెల్లడిగాఁగ వార్ధకపువేశ్యలసంచునఁ గొమ్మ లొప్పినన్.

౮౪

- సీ. అగము లగము లౌటఁ ♦ దగ నట నిట జగ, జిగిమిఱుతొగరాలవగ లనంగ
నవయాననము పరిధవిలంగఁ గొమ్మల, మొగములఁజెలువారుమొటిమ లనంగ
విరిహిణీమర్మనిధేదనం బొనరించి, కడుగనిమరుముల్కికదమ లనంగ
మాధవురాకకు ♦ మదిని గొమ్మలు పూను, స్మరశాలశిఖిఖాంకురము లనంగ
- ఆ నొగరుపొగరుదగులజగడాలబిగ్రాలు, మగువలెదల దిగులుబుగులుకొనంగఁ
దొగరువగలుమిగులుచిగులుపెంపొలయంగఁ, దొగరుఁజిగురులలరెనగములందు
- సీ. చిగురులో యివిగావు ♦ మొగరంబ మనుపొగ, చెలువారుస్మరదీపశిఖలు గాని
తెరులులో యివి గావు ♦ తెరుణభూజనశాఖఁ, గమనీయ సుగుమేల్చిఖములుగాని
యిగురులోయివిగావు♦మగసంచుబిగించు, కముఁజంచుమరుముల్కిగములుగాని
ననలోకో యివిగావు♦నునుపాయమదిడాయఁ, గనుగొమ్మలన జూచుకములుగాని
- తే. యనుచు జనములు పొగడంగ♦మొనలుసూపి, నిక్కి మోపునవిచ్చుచునిగ్గుమిఱి
తొగరుచుచిడిక్కి జొంపమైవగలుచెలఁగె, ననలుకుజములకొమ్మలకొనలయందు
- ఉ మావులు మారుమావులకు ♦ మందురలై విలసిల్లెఁ; బెల్లునె
త్రావులతావు లైనసులతాతతిడ్డలల నూగి పుష్పవి
న్రావిమధూళికాధునల ♦ సారెకు నీతలుగొట్టి తుమ్మెదల్
దీవెలరాలుపూలగుమిదీవులఁ బాపుకొనెన్ శ్రమంబులన్. ౮౨
- శా. గండుంగోయిలకూయుకూడిలును, వీణం గేకు లీగొకమాన్
నిండన్ వేసెడుబిగ్గకేకలును, వాని స్థిగంచ గీరంబులు
ద్దండత్వింబునఁ జూపుడాకలును, మాద్యద్భృంగముల్ జోకలున్
గండా లందురు మారుకాడ లేదనఁకం గామినీకాముఖల్. ౮౩
- ఉ. కూర్చిని నోలలూచి, యొకకొమ్మను వృంతములంటి, యెండుచో
నర్మిలిఁ బచ్చినిం గదిసియాడి రతి, స్వరసిన్ ఘటించి సే
రూర్మిక లొంద నొక్కతెను ♦ నొక్కతెపాదపరాగ మూనుచుం
బేర్పిఁ జరించె దక్షిణసమీరకుమారుడు బారుకై వడిన్. ౮౪
- ఆ. పొదలబొదలఁజిల్కునొదలు కోకిలముల, మూఁగ మూకుతనముమూలబడంగ
నలరు లలరఁ దుమ్మెదలు దలమిఱ నె, మృదులమెదలువాడు ♦ కదలేదాడి.
- సీ. ధర్మశుద్ధాంతకాంతాగీతమాల జొక్కి, మకురున దేజి మార్మలయు చున్న
మలయాద్రెచెంచుచెల్వలచేతిధనువులఁ, జూచి పూబొదమాటుసురుగు చున్న
ద్రావిడీమందిరామసీమల నున్న, బచ్చికకై మెడఁవ్రాల్చు చున్నఁ
గర్దమతంబు తాఁఘననదీమాతృక, కేదారముల గాలు ♦ పాదుకొన్న
- తే. మడిమలనుదాచి హైయనితకడునదల్చి, మెడను నిమరుచుదట్టుచుజడుపుదీర్చి
వాగె బిగియించి, కాల్పడవచ్చుకతనఁ, జెందె బృషదశ్వుఁ డావేళమందగతిని.

ఉ. ఓలి రసాలసాలముల ♦ నుయ్యెల లూగుచు, మూగుచున్నహిం
దోళచయంబులం గనఁజోలుచు, గంఠములెత్తి రక్తి హిం
దోళముఁ బాడ బాలలు కుతూహలితం జెవి నిక్కి నెట్టుచున్
హాళిఁ గురంగ మేగమిఁ గదా! పవనుండు చరించు మెల్లగన్.

౯౨

ఉ. తమ్ములఁ గంపు లూరె, సురతమ్ముల నింపులు గూరె, మీటి దో్వ
తమ్ములపెంపు గేరె, లలితమ్ములఁ దెంపులుతారె, ధీలతాం
తమ్ముల సాంపుచేరె, బరితమ్ముల చిల్కలముద్దుముద్దుగీ
తమ్ములఱంపు మీఱె, హసితమ్ములతంపులు గీతె భోగులన్.

౯౩

శ్లో చంచకావళి వృత్తిము. శ్లో

వ్రాలుం బూలన్ లీలం ♦ ద్రాగ కే తేనె వానం
బోలం జంజుమ్మంచుం ♦ బోవు నన్యప్రసూన
సాళిన్ రేచున్ జోపున్ ♦ హాళి మూచూచు నూగుం
జాలం గేళిం దీఁగెం ♦ జంచకాళు లిచ్చన్.

౯౪

ఉ. కంధర మానుచున్నతనుకాన సుగంధివిసూతనాబ్జినీ
స్కంధసుమాసవంబు గొని ♦ కాంతలతాంతగుళుచ్చవీధిఁ బు
ష్పంధయము ల్పరాగముల ♦ సారెప ధూసరితంబు లాచు గ
ర్వాంధరఁ బొద్దుఁ బాంధజన్మతాపితతీవశటూక్తి నించుచున్.

౯౫

ఉ. పూలను వ్రాలుఁ దేనెఁ గొన ♦ మూర్కొను ఝమ్మని యేగు వెండియున్
వ్రాలును లేచు బమ్మెరను ♦ బైవయిఁ జుట్టులువెట్టు నొండు మ
త్తాళి మధూళి నానఁగ రఁయంబునఁ బైపడి పోరు సల్పు హిం
దోళ మొక్కండు; నిల్కడకు ♦ మారగులే గద చంచలాత్మకుల్.

౯౬

ఉ. జాతులు సిగ్గులుం జెడఁ, గుజాతు లనూనవిలాసనంపడు
జ్ఞాతములై చెలంగఁగ, విజాతులనాదము మిన్నముట్ట, హృ
జ్ఞాతకలిప్రభావమున ♦ సత్త్వవికాసము డిందఁగా, మధూ
ద్భూతగుణప్రవర్తనము ♦ పోల్చి కిలింబలె నొప్పె నామనిన్.

౯౭

ఉ. మూకులరీతి నున్నయళిమూఁకల నిద్దర లేపి, నిద్దవుం
బోఁకల గుజ్జమావినును ♦ మోకలఁ బాదముమోపి, వీకఁ బల్
పోకలఁ బద్మినీజనవళిపుశ్రృష్మవారిని బాపి, మీఱు వే
పోకల వేగుబోకలను ♦ బోకలరాకలఁ జల్లఁదెమ్మరల్.

౯౮

తే. పుడమిని వివాహమహ మల్లకడలఁ జెలంగ, నవనవసుగంధయ్యుక్తి నఁనారతంబు
దక్షిణాశఁ జరించెనుదవిలి ముసలి, ఛాందసుం డనఁ బవనుండుమందగతిని.

౯౯

వ. ఇట్లు నిరంతరకాంతవకుంతలతాంతసురభితనిశాంతంబును, నశాంతపథికాంతకాశాంత
 తరతికాంతసంతప్రకంపితగుణారవద్విగుణీ కృతాకాంతదిగంతవాసంతకలకలశ్రవ
 ణవిస్మృతేతరోదంతంబును, రతికాంతరణతాంతవినికృంతననిశాంతహిమవాసంత
 భాసంతంబును, మాకందమందారబృందారవింద నివ్యందమకరందబిందుసందోహ
 పానానందనటత్తుందిల మిళింద కందర్పమదావిలమదావలకులకోలాహల సమాకు
 లంబును నైవదావళు లగుశిఖావలంబుల రొదాళంబుల హళాహళికి నళికి బెళికి
 కులుకులదళుకులగొలఁకులకెలఁకులఁ జిలుకలపలుకుల ములుకులుగ నులుకుకులు
 కులాఁడుల కలికిపలుకులును, నల్లిబిల్లిగఁ బెల్లుగ నల్లుకొనినమల్లికావల్లి కామతల్లి
 కాదులవేదుల సల్లలితసంపుల్లలతాంతంబుల దినాంతంబుల శాటీపాటీరంబులఁ బా
 టనచేసి పాటవంబుమీఱఁ బాటపాటపాటల బిటారంబుల మిటారులు మొలనూ
 లిగజ్జయలరవళి రవణింప లీలాహల్లీసక కేళీలోలలై యింపుసాంపార నటింపఁదన్ను
 ఖనయనాభినయవిలోక నేహాపరత్వంబునఁ బార్శ్వంబునకన్ జాతెనాఁ బింపిణీ
 లూరుయుగంబుల మార్చిమార్చి సృత్యంబుసలుపఁ దాలఫలవిధిమధిమకారు
 లగుపయోధరంబుల నాచ్ఛాదించు జాటుపయంటలసండుసండునసితపయోధరంబు
 లదృశ్యంబగునచిరద్యుతుల శోభ ననుకరించు నిగన్నిగ మనుకనకమణిహారకాంతు
 లు వదనేందునకుఁ బరివేషంబులఁ గల్పింప విరళంబు లగుకురుళంబులు బంధరడిం
 భంబులువోలె సంరంభింప, వానివదనంబులనుండిరాలుమధుబిందువులునాఁగర్పూ
 రతిలకితముఖంబునఁ బుటమరించుఘర్మబిందువులు జాఠీ హరించందనపత్రధంగచి
 త్రరంగ మైనకపోలముకురంబుల వజ్రస్థితనువర్ణఫలకంబులుగను, వక్షోదుకూలం
 బుఁ జకోరికాక బళననిర్యధిభితరాకానాంద్రచంద్రికాపూరంబుగ నొనరింపఁగేళికా
 యాసభరంబునఁ బైపై వచ్చుదట్టంపు నిట్టూర్పులు నెట్టికొనిరా మిట్టిపడుచనుమి
 ట్టలు మిట్టిపడి యడంగఁ, దత్తనువల్లులఁ గొల్లులుగ నెల్లువలై డుల్లుచేమటలనట
 మటగిటగిటనగా వాడవీవలి వీవలవీచెనా జంపాడువిశాలరంభా పత్రంబులును,
 విరిపోటులెంచక యిరుపోటుల విరిపోటులెంచి విరివాసివచ్చిన గాసినిడ నద
 నని యెడ నని మదనుండు శరఘాతంబుల విశరఘాతంబుసేయు నని వెరవేడి
 వేకరంబునఁ దమవెంట వెంటముకై మనపనమెఱయ మనక మెసక మెసఁగ
 మఱుసంజలవల్లభులఁ దోడుకొని యారజంబుపెంపుటారజంబులనీరజంబులనననీరు
 గ్రోలిమదావలంబులై వదావళు లగునమదావులవళావళుల కలుకు మృణాలజాల
 గ్రసనలోలమరాళంబుల సరాళంబు లగుకేళాకూళులఁ గేలీలోలలై, మాందా
 శిచీరలుధడించినావణించిన కొమ్మలగతి మినమినలాడు కవటాకులటాకుటీకు గల
 కొమ్మలచాయలనుల్లసిల్లి జగతుల శతపత్రంబుసహస్రపత్రంబైన నీవిరివాసివచ్చు
 నేయని మెచ్చుగొలుపు నవనవశరీరపకుసుమవిసరశయనతలంబునఁ బరవశ లగువ
 శాగమనలును, రహింప నందంబుమీఱు నావసంతసమయంబునఁ గాసల్యాబి
 బ్భకవతి నిబ్బరంబులేక మారునిదెబ్బలకుఁ దబ్బిబ్బులాడుచుఁ బ్రబ్బినచింత విర

హవేనాదూయమానమానసయై చింతిలుచున్న సమయంబున నెచ్చెలులు తచ్చ
రిత్రం బెఱింగి వనంబున మెలంగినఁ గాక యీకాఁక పోకడపెట్టఁజాలమని బాల
మనికితంబుఁ బాప జాలమే లని జాల మేలని మేలంపుమాటల పాటలాధర లారా
మనారామంబునకుం దోడ్కొని చనుటయుఁ గౌసల్యాదేవియు నెచ్చెలితోడఁ
దిరుగుచుండ నచ్చటివిశేషంబులు ముచ్చటమీఱి ముచ్చటింపఁ దలచి వయస్య
యిట్లనియె.

౧౦౦

*శ్లోకౌసల్యాదేవివనవిహారము.*శ్లో

ఉ. అల్లచె ! యల్లిబిల్లిగనునల్లినమల్లియతీవెలందుఁ బైఁ
బెల్లగుపూవులం గనుమి ధిప్రేయసి ! నీఱునఁగప్పనిప్ప నా
నుల్లమునందు నెంతు, నదియొప్పును బొంథుల వాడఁజేయుటఁ
వెల్లడిగా హసంతి యనుపేరు నహించుట గ్రొత్తలే చెలీ !

౧౦౧

శా. ఝంకార స్తననార్భటీస్ఫుటితదిక్షైల్లంబులై పుల్లస
త్సంకేజాతమరందపానరతసక్షత్వాంతయుక్తి నిరా
తంకారంబున వచ్చుపట్టదములఁ దర్పించి నూత్నంబుభృ
చ్చుంక న్నేను వణంకఁగా సురుఁగుహంసం జూచితే భామినీ !

౧౦౨

చం. నిరుపమకోమలాంగి ! ధరఁజీరుహముం గనుమా శిరీషముఁ
సరసను జేర నీవు పయి ధిజల్లున రాల్చెఁ బ్రసూనజాలముఁ
స్థిరవరపేళలం బగుత్వఁదీయశరీరముఁ జూచి పూలచే
నరుదుగఁ బూజసేసెనొ; మహాహత్మకు లన్యగుణజ్ఞలేకదా.

౧౦౩

చం. కుజదళపాళి రంధ్రములఁగూరిచి తూటిచి నార నందు న
క్కజముగఁ బీఁచుపోచలను ధిగట్టుచు లో గది యుండ దాన స్వ
ప్రజకయి జ్యోతిరింగణముఁపక్షుతిఁ బంకమునఁ బిగించి పె
స్లజివిజి నల్లియున్నగిజిఁగాఁడులగూఁడులఁ జూడు మక్కరో.

౧౦౪

కం. సారభవజ్జిత మయ్యును, జారుతరం బయ్యెఁ గనఁగ ధిజలజాక్షీ ! వి
ద్యారహితుం డైనయలం, కారపువిద్యార్థిఁబోలి ధి కను కింశుకముఁ.

౧౦౫

కం. మాధవసంగమవిలసిత, రాధోల్లాసంబుఁ గాంచి ధి భృమరారభటిం
గ్రోధముఁ చెలుపుచుఁ గనుమా, మాధవి విలసిల్లె రక్తిమహితాననయై.

౧౦౬

ఉ. వాడఁగఁ గర్ణ పూరములు ధి వ్రాల మహోత్సలపత్తిరాజి, దో
పాడఁ జలించుచుఁ భృమరఁకావళీ, వృంతము లింత నల్లగా
వీడ లతావలేప, మటఁవింతబెడంగు రహించుపద్మినిం
జూడ సఖిలలామ ! మదిసాక్షెను నీ కదియేమి చెప్పువే ?

౧౦౭

ఉ. ఆతపతాప మోషికను ♦ నాఁపి వడింబడి పెన్దడిం దనూ
జాతఘనశ్రమం బెడల ♦ సారసుమాంచితసద్రసంబు మైఁ
బ్రీతిగ నంటుకోఁ జెలువ ♦ పేర్చి హిమాంబులఁ దోఁగి తాలిచెన్
నూతనపత్రరేఖలఁ గ♦నుంగొను కొమ్మ లనాహతద్యుతిన్. ౧౦౮

వ. అని యిట్లు తనయనుంగునెచ్చెలి యందలియందంబు నందంబుగా మందలించు
చుండఁ గనుంగొనుచు. ౧౦౯

చం. *వికటపలాశివారముల ♦ వేడ్క శరంబుల ముంచి, జంకకై
ప్రకటితరీతి నేగి, యెడఁబాసిననిష్ఠవయస్యఁ జీరుచున్
శుకముల కుల్కుచుం, దనకుఁస్రస్కృతపక్ష్మిని నాదరించుచున్
నకి యొసఁగన్ ఫలోత్కరము ♦ సాపడుచుం గడుసంతసంబునన్. ౧౧౦

ఉ. *కోమలపల్లవావళులు ♦ గోయుచు, గాఢవిఘ్న మూన్ముచున్
శ్రీమయవర్ణశాలల వ♦సించి, మహాశ్రమమారంబుందరా
రామముఁ జేరి తానబలఁరకృసినాసను గోయఁ బంప నా
రామవిహార మీగతిని ♦ రాజిత మయ్యె ననాంతరంబునన్. ౧౧౧

వ. ఇట్లు గ్రుమ్మరుచున్న సమయంబున సంధ్యాకాలంబు డాయుటయు వనవిహారంబు
చాలించి పురంబుఁ జేరఁ బోవుదము రమ్మనినఁ గౌసల్య రాజ మంజుకుంజంబుల
సుమపుంజంబులకై తిరుగుచున్నఁ జెలి బెదరింప వయస్య. ౧౧౨

కం. అవరాజకీరమతి నీ, సప్తరున బింబాస్థి ! తిరుగ ♦ సయ్యాటమునం
గువలయనాథుడు దోఁచెడి, నవలా ! నవలాఘవంపుఁనడ రావమ్మా. ౧౧౩

శా. రామామాధవుఁ డుండు నాసరసఁ బోరాదమ్మ, యీపూఁబాదన్
భామా ! తామరసాంబకుండు మెలఁగున్ ♦ వల్లన్న వే పోయెదో
శ్యామా ! భూపకుమారకుం డచటనే ♦ సాక్షాత్కృతిం దోచు నీ
సీమాటికన మేల మే లటవె యోసీమాటి ! ముమ్మాటికిన్. ౧౧౪

వ. అని పలికిన దశరథుండు చెలి తన్ను వీక్షించి హెచ్చరించుటకాఁ దలంచి తనడాఁ
గినకుడుంగంబుమాటు వీడి తటాలున వారియెదుర నిలుచుటయు. ౧౧౫

—౩౭ కౌసల్యాదేవి దశరథంజూచుట. —

సీ. జిగిబిగిరుచులచేఁ ♦ జెలఁగుపుండ్రమువాని, వలెవాటు గలపొన్ను ♦ వలువవాని
నెగయుమూపులతోడి♦సాగియురూపమువానిఁ, గమనీయజలజాంబకములవాని
మృగరాజు నిరసించు♦మేలిమధ్యమువాని, సరసవిశాలవ♦క్షంబువాని
డంబుమీఱినయట్టికంబుకంతమువాని, గామినీహృద్యవి♦గ్రహమువాని

తే. భూపతనయుని దశరథు ♦ దాపునందు, జూచి తిలకించి పులకించి సాక్కి తెలిసి
కలకవాతీనమనమున ♦ దెలియలేక, మదనఁడనుచును బ్రమసెను ♦ మదిరనయన
వ. ఇట్లదాటున దాపున నిలిచిన దశరథు జూచి జంకి శంకించి ధీరోదాత్త గావున
భావంబు బయలుపడసీయక.

ఆ. నిరుపమాన తేజ ♦ నిస్తులరతిరాజ, రాజితాంగు జూచి ♦ రాజవదన
రాజనమునరక్తి ♦ రాణించుమాడ్కి నీ, రాజితాంఘ్రిజేసె ♦ నోజ మెఱయ ౧౧౮
- ఇకొసల్పా దశరథుల సంభాషణము. -

ఉ. అందముమీఱఁ గాంత నీనీయంబు నయంబు రయంబు దోష రా
కేందునిభాననుక వరమహీపతిగాఁగ నెఱింగి భాననం
క్రందన ! యల్ల సత్కుసుమ ♦ రాణితపీఠిని విశ్రమించి మా
యందు ననుగ్రహించి చరితార్థనుగా నొనరింపుమా దయక. ౧౧౯

ఉ. నీతముగాఁగఁ గ్రొత్తవనసీతముకన్నను బేళలంబునా
నీతతికోమలాంఘ్రిననసీరిజయుగ్మము నింతదవ్వు యా
నాతతకారణకలిత ♦ మానటు లేల యొనర్చె డెంద? మా
హా తెలిసెక మము న్నిగుల ♦ నాదరయుక్తలఁ జేయనేకదా ౧౨౦

చం. నినుఁ బలిఁగా వరించి ధరి ♦ నీతరుణీమణి యేపురంబునం
దనయము హాళి మీఱెడినొ ♦ స్వచ్ఛసువర్ణపుఁ బేరునందు ర
త్సనికర వట్లు సీదుశుభ ♦ నామమునం జతురత్వమందె నే
వినుతమహాక్షరాళి? వృథానీవర ! వీనులవిందు నేయుడే. ౧౨౧

ఉ. ఏమినిమిత్త మెచ్చటికి ♦ నెచ్చటినుండి మహాత్మ ! పోవువో
నీమహిఁ జేరవచ్చితి వి ♦ టీవనిసాంపుఁ గనంగ నొక్కొ? యా
రా! ముఖకాంతిసుందరత ♦ రాజకుమారకలక్షణంబు లు
ద్దామముగాఁగఁ దెల్పెడు యథార్థము చెప్పమ చెప్పఁగూడినక. ౧౨౨

చం. ఇది ప్రమదావనంబు పృథివీశ్వర ! దక్షిణకోసలుండు ధీ
నదనుడు భానుమంతుడు ప్రశాంతుడు తద్ధరణీశుపుత్రిక
హృదిని విహార కేళిఁ జరియింపఁగ నాస జనింప నేడు మే
లద నని వచ్చినారము సుమావచయం బొనరింప నింపునక. ౧౨౩

వ అని యూరకున్న నయ్యన్నులమిన్న మృదుమధురవచశ్చమత్కారంబునకు నల
రుచుఁ గల తెఱం గెఱింగించువాడై. ౧౨౪

శ్లో ప్రియకాంతావృత్తము. శ్లో

అనితివి నీవే తెలియ సుమాంగీ ! సకలం బై
నను నెఱిగింతు న్నిను కలనాదామణి ! ప్రీతి
ఇనకులజాతుండ దశరథేశాఖ్య జనుల్ న
న్ననుదు రయోధ్యాపుర మిరవయ్యెం బ్రియకాంతా.

౧౨౧

శ్లో స్రగ్వీణి. శ్లో

దిగ్వితానంబులం ♦ దేజు మీఱంగ న, మ్యగ్విభూతిం జమామండలంబొప్పగా
స్రగ్వీణీ ! పోవుచుఁ శ్రాంతి కై మానిరా, డ్వాగ్విధిన్నిల్చితి భామకర్ణంబునన్.

శ్లో మానిని. శ్లో

మానిని ! నీయసమానవిలాసము ♦ మాన్యగుణంబులు పెక్కుజను
ల్వీనులవిందుగఁ జెప్పఁగ విందు, సతీల నిను న్వరియింపఁ గడున్
మానస ముట్టట లూఁగుచు నుండఁగ ♦ మానితవృత్తిని నీజనకున్
దానముగా నిను వేడుకతంబున ♦ దాపున ! నిల్చితి సేనలతోన్.

౧౨౨

శ్లో వనమంజరీవృత్తము శ్లో

అలమినసంజ వనాంతరవీధుల ♦ హాయి నొంటిగఁ గ్రుమ్మరం
దలఁపు జనింపఁగఁ బోవుచుఁ గోయుదుఁ ♦ దన్వలూన్ వనమంజరీ
కలకలనాదము కర్ణరసాయనఁగౌరవంబున నింపఁగా
హళహళికం గన వచ్చి కుడుంగపదాంతరంబున డాఁగితిన్.

౧౨౩

శ్లో కుసుమితలతావేల్లితము. శ్లో

అందం బొప్పంగాఁ బ్రియసఖయు నీ ♦ వర్జిలి న్మచ్చటింప
న్విందుం గందుంగా కుసుమితలతావేల్లితం బైనకుంజం
బం దిం దున్నన్ డాఁగి యని నిలువన్ ♦ హల్లకాక్షీప్రబోధం
బొంఠాఁ బల్కాడన్ జలజవదనా ♦ పూని నీతోడ నంచున్.

౧౨౪

తే. ఆడఁబోఁ దీర్థమెదు రైనయల్లు చెలువ ! వెదకుఁగీయ పదములఁ బెనఁగి నట్లు
నాదుభాగ్యంబుపెంపుననశిననయన ! వచ్చితివికాన వచ్చితిముచ్చటింప. ౧౩౦

శ్లో తోదకము. శ్లో

మానిని ! ని న్నన ♦ మానసమందున్, మానసజాతుఁడు ♦ మాననివీక్షన్
మానముదూలఁగ ♦ మార్గణపక్తిన్, మానకచిమ్మెఁ జూమా ననుఁ గాంతా.

చంధరణిః గలట్టిరాజులను ♦ దద్దయు మార్కొని వీరవిక్రమ

స్ఫురిండు బోర గెల్చి పువుఁబోఁగి! నీదుకటాక్షపాతవి

స్ఫురణ సహింపలేక మదిఁపొంగు దొఱంగి మొగుడ్డు గేలు దు

ర్భరసుమబాణబాణవినిఁపాతనభీతుని నేలు కోమలీ.

౧౩౨

ఉ. వింటి భవత్తనూరుచిరవిభ్రామరూపవిలాససంపదం

గంటిని గంటి కామెతగఁ ♦ గాంతరొ ! నేఁ డిటనుండి, యంతఁ బూ

వెంటివజీరు నాదు వెనుఁవెంటను గొంటుతనాన దంటవా

ల్లంటిరొ ! గెంటఁగాఁ దొడఁగెఁ ♦ గాండముల స్లఘఁ గంటగించుచున్.

౧౩౩

ఉ. మోహముఁ బెంచె నీకురులు ♦ మోమువికాసము దెల్పిఁ దెచ్చె, సం

దేహముఁ గూర్చె నీనడుము ♦ నిశ్చయనిశ్చలగౌరవంబు నో

మోహిని ! నీగభీరతయె ♦ పొందుగఁ దెల్పెఁ గరంబుఁ బ్రీతి వై

వాహిక కేళిఁ దేలువఁగ ♦ స్వాంతమునం దలపోయు భామినీ.

౧౩౪

వ. అనినఁ గౌసల్యయు.

౧౩౫

ఉ. పూరుషు లిట్లు రాఁ జనునె ♦ భూధవపుంగవ ! కాననాంతరో

దారఫలస్రసూనకినలావచయాదిక కేళికారతిన్

హరివిహార లైసజలజాస్యల వంచనఁ బొంచి కాంచుటల్

సూరకులావతంస ! యిది ♦ చోరునికర్మమొ శూరధర్మమో

౧౩౬

కం కులకన్యను గానా? పెద్దలు లేరా నాకు? నిపుడ ♦ ధరణీశా ! నీ

పలుకులు జనకుఁడు వినినను, బెలుచనఁ జేసేత ననుభవింపఁగ నిచ్చున్.

౧౩౭

వ. అని రానికోపంబు దోఁప మాటుమొగంబువెట్టుకొని నెచ్చెలింగూడి నిర్నిష్కు

టయై వేటుమార్గంబునఁ జనునెడ.

౧౩౮

కం. పదములు మును చనఁ జూచున్, మది వెనుకకుఁ బాఱిపోయి ♦ మరలదుమఱిక

స్తుదచూపు మధ్యవర్తియొ, పదురుచు వెనుకకును బోయి ♦ వచ్చుం బోవున్.

వ. ఇట్లు పోగమకించుపదంబులఁ బోనియ్యనిమనంబు శోఁ దిరిగితిరిగిచూచుచు నేటి

కెనునీఁడువిధంబునఁ జనుచు దశరథుం డనంతరథుం డైనపగిది భావనాబలవిశేషం

బున నెచ్చటఁ జూచినఁ దోఁచుటయు.

౧౪౦

ఉ. ఎచ్చట విన్న మారహయఁహేషలె, యేయెడఁ గన్న ఘుల్కులే

యెచ్చొటఁ జన్నఁ దద్రథమె ♦ యెక్కడ నక్క విజాతికూతలే

నచ్చికమార దుష్టశకునంబులె యెల్లెడఁ గాననయ్యె, న

న్నిచ్చటి కేల తెచ్చితిరె ♦ యింతులు ! కంతునిశత్రుశాలకున్.

౧౪౧

వ. అని తనమనోవికారంబు దేటపఱుచుటయు నెచ్చెలి తదనుగుణంబుగా.

౧౪౨

సీ. సారసాదారకాసారంబు గాదమ్మ, మారనారాచతూశీర మమ్మ
 యంద మామాకందబృందమ్మ గాదమ్మ, కందగ్నిమందురాబృంద మమ్మ
 వలిపెంపు గల్లువీవలిగుంపు గా దమ్మ, యంగజఘాతీశతాంగ మమ్మ
 గంఘమీఱినచిల్కవండంబు గా దమ్మ, దండిమారుపటాణిదం డి దమ్మ
 తే. రవణమీఱగఁ గోయిలఁరవళిగాదు, రతిమనోహరభటమహాఁర్భటులు సుమ్మ
 కాన నీకానలో నేకతాన మారు, నాన తిరుగంగ రాదమ్మమానవతికి. ౧౮౩

శ్లో సాయంసమయవర్జనము. శ్లో

తే. అపరదిక్కాంత గై సేయునాశయమున, రాగమలరారుచుండ సంధ్యాగమమున
 ముఖముననుబెట్టు కుంకుముబొట్టనంగ, వెలయుభానునిఁ గంటివేఁజలజనయన!

ఉ. వాసః సజ్జవోలె నిజవల్లభురాకను రాక కొప్పుఁ ద
 న్నీ! సవరింప నెత్తుకురువిందమణీకృతహస్తయుగ్మనం
 భాసితనర్పణద్వయముభాతి నిశాముఖమందుఁ గంటివే
 వాసరయామిసీధపులుభామిని! నిల్వఁగఁ బ్రత్యేగంబునన్ ౧౮౪

తే. జలజపనుమంబు తింఁజ్రీణీదళముభంగిఁ, బల వికసించునింతియ ఁ పద్మనయన?
 ప్రొద్దుదిరుగుడుబువు రవిహార బోవు, సమ్మఖమ్మగు నెప్పుడు సారు మీఱి.

ఉ. హెచ్చుగఁ గేకల న్నభము ఁ నెల్లెడ నింపుచు, బతుకాంతికిం
 బెచ్చుగ సంజడా లాసఁగ ఁ వింతహారంగు, బెడంగుఁగూర్చఁ గా
 బచ్చలహారపంక్తులయి ఁ భాసిలి సాయములచ్చియక్కునన్
 వచ్చెడిఁ గంటె కీరములుబొరులు దీరుచు నాండ్లు సేరఁగన్. ౧౮౫

వ. కావున నిక నిట నుండరాదు మందిరంబునకుం బోవువము రమ్మని యమ్మంద
 యానఁ దోడ్కొని చనియె నంత. ౧౮౬

చం చిలుకలు సేరె నాండ్లు రొదసేయుచు; నిటనె నిల్చి యున్నకే
 పులు మది రా బిజాన నఱమో మొకయోరగ వంచి వాలము
 ల్నెఁగ నటించుపాముగతి ఁ లీలగ నెత్తుచు బిగ్గఱంకెలం
 గొలుపుచు దాటుల న్నిగిలి ఁ గోవులు వాతె గృహళి సేరఁగన్. ౧౮౭

ఉ. మాటికిమాటికిం దనదుమార్గనిరోధముగాఁగ వత్సముల్
 దాటులు వెట్టుచుం బొదుఁగు ఁ దద్దయుఁ గ్రుమ్ముచు నెత్తివైచుచున్
 గాటముగాఁగ నడ్డునిడఁగఁగఁ గసి నాకుచు మేను, గ్రేళ్లగన్
 దాటుచుఁ బోయె నాలగుమి ఁ దా భయ పెట్టుచుఁ గ్రుమ్ముకైవడిన్. ౧౮౮

చం. యవసపుగంపఁ దాల్చి శిరమందలిచిన్నిపయంటుచుట్టవై
 జవజవలాడ నెన్నడుము ఁ చన్నులభారము సైఁచలేమిఁ జ

నవపయః బోటికింబలెనె ♦ నాట్యము సల్ప నితంబబింబముల్
జవమున వానిపోరు నవసాసము సేయఁగ నొక్కొ పాదముల్
శవతవలేక పోవఁగ హుటాహుటిఁ గాఁపుమిటారి యేగెడిన్.

౧౫౧

చం. పెడమఱఁ ద్రిప్పి మోము నడిపిదినిఁ బోయెడివారిఁ జూడన
లైడమడు నైనపాదములఁ నేర్పడ నిల్చి నఖాంకురంబులం
దడయక గీటుచో ననవధానితనా నెగఁద్రోచి తైక, గ
న్నడ నొకొంత చన్నుఁగవఁవాకిట నిల్చిరి జారకామినుల్.

౧౫౨

చం. చలువమడుంగుఁ గట్టి బురుసాపనితైక బిగించి మేలిదు
వ్వలువపయంటలోఁ జనులు ♦ వారక డాగురుమూత లాడఁగాఁ
దలు పొకయోరమాటుచుఁ బఁథంబునఁబోయెడివారిఁ జూచి వా
రలు దముఁ జూడ మాటుగొని ♦ క్రాలిరి బాళిని వారకామినుల్.

౧౫౩

శా. దోషాద్ధత్యము మీఱఁ బుణ్యజనసంధోహఁ బు నిస్తుల్యసం
తోషం బొందెను; లోన సంతసిలి ప్రత్యమ్నముండు జాగ్రద్దశా
స్తేషం బొందె; నదృశ్యభావము వహించె దారికల్; హేళి సం
శ్లేషానందసుఖంబుఁ గాంచి వికసించె బద్ధినిసంతతుల్.

౧౫౪

ఉ. ఊహచెడం దమోరి చనె ♦ నొడి, మహాసటుఁ డయ్యె వైరి, పాం
భాహితుఁ డైనరాజు హితుఁ ♦ డయ్యె, స్మరార్థః దాళ శక్యమా
మోహతమంబునఁ జగము ♦ ముంచునొకొ యనుభీతిచే వరా
రోహలు దీపికాచ్చలనిఁరూఢినిఁ గంతున కిచ్చి రారతుల్.

౧౫౫

ప. ఇట్లు చీకటివడుటయుఁ గౌసల్య దశరథుఁ డలంచి వలపున సుడివడుచు హారా
హరవిహరవిముఖయై యెకరాత్రి వేడు తెత్తినట్లు చరించుచుండ ప్రియవయస్య
యమ్మనంబు వే తొక ప్రస్తక్రిదిప్ప నెంచి యుదయించునిశాచంచలాక్షిమనోహ
రుం జూపి యిట్లనియె.

౧౫౬

ఉ. *పొంగుచుఁ దండ్రి పంపఁ జని ♦ పొందుగ శాస్త్రములెల్ల నేర్చి వే
ర్చిం గురునాన దాటక హఠించియుదారమతిఁ సవంబు సే
యంగనగాధిరాజతనయావనుడై కృతజీవశక్తుడై
రం గగు నాత్మజాతుఁ గను ♦ రాజముఖి! విధు రామచంద్రునిన్.

౧౫౭

మ. *తనరాకఁ జనకుండు పొంగఁగను సీతాతోషణాపాదియై
యనయంబుఁ జన మోదదుం డగుచు నాఁర్యానందకృద్ధర్మవ
ర్ధనుడై కొతుక మొప్పు నిగ్గుగనుచుఁ రాజిలై దారాన్వితుఁ
ఘనసత్తేజు సరిస్సయాపహుఁ జేలి ♦ కాంచంగదే యర్చిలిన్.

౧౫౮

తే. *కొమిరె! భవితవ్య మిదిగాదా ♦ కొ మరుఁ డడిగొఁ

దోడునాలియు రాఁగఁ దాఁ ♦ గ్రీడ లీల

వెడలెఁ గాంతారమునుబట్టిపుడమిజేఁడు

కైకయికిఁ గూర్పు నీ కేల ♦ శోకమంద.

౧౫౯

ఉ. ఈనెల నొప్పుకప్పునకు ♦ నెన్నియొ చొప్పులు లోకు లందుగే

కాని యవన్ని దబ్బిటలెఁకా, నెల దా ముకురాయమాణ మాఁ

గాన నిశాకృశోదరి జఁగాగయినేతలు సేయఁబూనుచో

వేనలి దిద్దఁ దోచుప్రతిఁబింబ ము టంచుఁ దలంతు నెచ్చెలీ.

౧౦

వ. అని పలుకుకలికిం గనుంగొని యఘకుగదిరినమనమునఁ దనమనంబు దశరథాయ

త్తంబై యుంట నెఱుంగఁ జెప్పి.

౧౬౧

సీ. తరమటే పైరింప ♦ స్మరసారతరఘోర, కరవీరశరవారఁఘాతములకు

వశమటే యోర్వంగఁదశదశావశమనో, వశదశాకరినిశాఁపరుచులకును

దలమటే తాళంగ ♦ మలయాగమలయాగ, నలమానపవమానఁబాధలకును

గలనటే సహింపఁ ♦ గలనాద ! గలనాద, కలనాదకులమహఁఘాతలకును

తే. బాప! యీపాప మెట్లాఁవఁ ♦ బ్రవచాప, సుమనిశాపమహాబలఁసమదక్షిర
కోపకృతతాపమున కోప ♦ నేవగిదిని, పైఁవఁ గలనస్మృవీరలఁయేఘ్రఁగొమ్మ!

ఉ. క్రొన్నెలయేపులు, గడుసుఁగోవెలచూపులు, మారుతూపులు

వెన్నెలమాపులు, వడఁకుఁవీవలికైపులు, వేఁకితీపులు

వన్నెలచిల్క రాపులు, సృఁపాలకు నత్తరితీపు లొక్కటై

నన్నిటు లేచసాగె లలఁనా! కలనా సయిరింప నీదశల్.

౧౬౩

మ. లలనా! నేఁ గలనా సుఖంప భవనాఁలంకారరూప్రభా

జ్వలనానావిధభూషణాజివిలసఁద్యాహఁవల్లెప్పనై

వలమానభ్రమరాకులీకృతశుకీపాళీమయారావళి

కలనాదారవపూరితోలపశుభాఁగారంబున న్నిచ్చులు.

౧౬౪

వ. అని యిట్లువందుకుందరదన కూఱటగా.

౧౬౫

కం. శంబరగంధర్వదనుఁ, శంబరకలితాంకు నిహతఁశంబరదనుజుఁ

శంబరజాక్షీమణి యా, డంబరమున ననియెఁ బ్రస్ఫుటం బగుఘణితి.

౧౬౬

- మన్మథదూషణము. -

కం సీ వొకసుకుమారుండవు, నీవి ల్గుకుమార మయ్యు ♦ నిర్దయ మటరా

యీవగ సుకుమారాంగుల, నీవగలను బాలుపఱుప ♦ నిందిరతనయా.

౧౬౭

కం. కామా తన్వంగుల మో, కామా! సౌఖ్యప్రదానశర్మము నీదే

కా! మాబోటిని నేచుట, కా మాపతి నిన్నుజగతిగావించె నయో. ౧౬౮

ఉ. మానవదుర్వ్యథాకలితమార్గుడవుం దనుజుండ వైనని

న్నానిటలాక్ష ఫలనయనాన్నిఁ బడన్ సయిరించెఁ ద్రుంప కే

తా నయి లచ్చిక్త నరకదానవదర్పవిదారి, యాజగ

త్త్రాణపరాయణుండు నినుఁ దా మదిఁ బూనినఁ గావ నేరఁడే? ౧౬౯

మ. కమలానాయకు నాత్మనీనులు శుభాకారుల్ వయోయుక్తులుం

గమలామందిరవర్ధనోద్యమపరుల్ గాంతారభాస్వత్కరుల్

క్షమ వైకల్యసమేతు లున్ మఱి మనోజాతుల్ గదా గాన నో

కమలాసూనులు! మీర లిద్ద యొకటైకారితో రజ్జాక్షులన్. ౧౭౦

—చంద్రదూషణము —

కం. రుషచే బెనుగా మనుదు, ర్మిషమున నాకువునఁ జేరి ఁ మెలఁతుక నేచన్

విషధరశేఖర! నీదు, ర్మిషము సరేఁద్రుండు పాచు ఁ వెఱపింపకుమీ. ౧౭౧

సీ. మునిశాపము నిశాప ఁ నినుఁద్రుంపదాయెఁగా, రోహిణీమాహాత్యైరూఢినేమొ

సర్పిదప్తుడ వయ్యుఁ సమసిపో వైతిగా, యోషధిశత్రవీశేష మేమొ

దినము వారిధిబడి ఁ తెగటాటిపోవుగా, జైవాత్యకత్వంబుచంద మేమొ

నడిగండిసెలవాటి ఁ మడిసిపోవైతిగా, మఱి సుధాకరుడవాఁమహిమ నేమొ

తే. కటకటా యిన్నిగండముల్ గలుగ నీవు, మడిసిపోవక మనుదల ఁ మిడిసిపడుట

భళిర! నీతల్లికడుపుచల్వయొ తలంప, విరహిణీజనకృతపాపభరమొ చంద్ర!

ఉ. మాయురే! రాతినే నిమిషమాత్రమునం గరఁగంగ నీరుగ

న్దేయఁగఁజాలు జాణఁడవుఁ నీ రసికత్వము నీళ్లపాలుగాఁ

దోయరుహాక్షులన్ వెతలఁద్రోసెద వయ్యయొ దర్శనాశము

న్దేయు భవత్కళావితతి ఁ నేడు భయోద్ధతిఁ జూపె జాబిలీ! ౧౭౩

ఉ. పాడి దొఱంగి నీవు బుధవైరివి గావుటఁ గాంచి భీతి న

ల్లాడఁగఁ జక్రపాలి పదునాఱుగఁజేసి యజాంగనేశు లా

వీడమునందుఁ గూర్చ నినుఁ బెట్టి మఱి హరి బైల గెంటియొన్

వీడక యొక్కకంటఁ గనిపెట్టి రుమాధవమాధవుల్ శశీ! ౧౭౪

ఉ. హా! యన లోక మెల్ల సితహాసన! నీరయిపోవ నీయన

శ్వాసము న్యాయ్యమేర నిజశార్వరనామము సార్థకంబుగా

మాయురే! తోయజాక్షులను మార్తుడవై వెన రూపుమాయఁగాఁ

జేయఁగ శర్వరీశ్వర! ప్రసన్నిధిపహించెదె కూళ సేతలఁక; ౧౭౫

సీ. జైవాత్సకుడు గావె ♦ జీవనాధారమై, పంటపైరులబ్రోచుదంట వగుట
జీవజీవము గావై ♦ దేవతాతతికిఁ జ, కోరంబులకు బువ్వఁకోర వగుట
దివిదివ్విటివి గావె ♦ తివిరి దర్ద్రతా, ధీనదీనాళికిఁ ♦ దెరువు చెలువ
విధుమూర్తివే గావె ♦ వితథంబుగాకుండ, నిందిరాసతి నెడఁనొందియుంట

తే. ననఁగ మేలిగుణంబులఁననువుమీఱి, రట్టడిని దేటి యువతులఁగుట్టు చెఱిచి
తిట్టదిననేల యఘ మొడిఁగట్టనేల, కరుణ నేలుము చేపట్టికడలిపట్టి ! ౧౭౬

* ❦ మం దా నిలా ది ని ం ద. ❦ *

కం. పవమాన ! యింతదయఁ దలఁ, పవ మానవతీచయంబుఁపట్టుల నయయో
పవ మానవ చెలి వెత నిడు, నవమానపుఁజేత లేటి ♦ కయ్యా పవనా ! ౧౭౭

సీ. నుడికార మేది నీఁనుడి కార నగు లేమి, కీరమా! యిది నయఁగార మటవె
పైకమా! మీకేమి ♦ మైకమా యనుకంప, పైకమా మది విరఁసైక మటవె
పయ్యరా! యెంత రా ♦ పయ్యరా చెలికిఁ గై, పయ్యరాపయి మినుఁపయ్యరాకు
తాళుమా యింతకాంతాళమా మత్తహిం, దోళమా! రిత్తహిం దాళ మేల

తే. గాసిపెట్టెదవే పులుఁకాసిపులుఁగ, కర్ణమే పులుగాకు పల్లాకులార
నీసదాచారమా జడాఁగిలమ యిదియు, నీమలీమసతయు నిదేయేమొ యళిని.

ఉ. చాలుర చాలురా కినుక ♦ జాణర జాణెత గాదురా చలం
బేలర? బేలరా పెరుగుఁగీదర నీదర మేదురా కడుం
దూలెర తూలరాగిగతి ♦ నొచ్చుర మచ్చుర మెచ్చనీకురా
గోలర గోల రా పిడఁగఁగోరక కోరకదంతఁ బ్రోవరా. ౧౭౮

మత్తకోకిలము. బాల యాటను భీత యాచును ♦ వ్రాలుచుఁ ధర సాలెరా
గోల మన్నినఁ బుణ్య మందురు ♦ గూల్పఁగఁ ఫల మేమిరా
చాలుఁ గిన్నను బుద్ధినుంపక ♦ శత్రుముఁ ధర వీడరా
చాలు న నివ్వని ప్రీతిమై సతి ♦ జాలి ముంపఁగఁ బోకురా. ౧౮౦

వ. అని యిట్లు మారకూపారకుమారకీరసమీరంబుల నిందించుచెలిం గని కౌసల్య
యిట్లనియె. ౧౮౧

చం. తనకులనాశకుం డతఁడు ♦ తమ్ముఁడు తమ్ములమేలు నోర్వఁజ్ఞాఁ
దననిలయంబుఁ గూలఁ దొలుత న్నెగఁజమ్ము నితండు పుత్రుఁజ్ఞాఁ
వనితరా! భార్గవీసతి తఁపంబు లవెట్టివొనర్చెనో కదా
తనకిటువంటిసూను లిల ♦ దాపుర మాటకు మత్తకాళిని. ౧౮౨

ఉ. చందనగంధులార! చని ♦ సందులగొందుల వాడవాడలం
గ్రంధుగ భూమియందలిపురంబులఁ జాటఁగఁ బంపుడీ వెసం

బొండుగ రాజునాజ్ఞ యని ♦ పొం గణంగంగను మిన్ను చూలికి
ముండుగఁ గాల్పుఁ డంచును సమున్నతచందనభూమిజాతముల్.

౧౮౩

వ. అని యిట్లు.

౧౮౪

శా. బాలారత్నము శయ్యపైఁ బొరలుచుం ♦ బ్రాలేయరుగ్భింబ ము
ద్వేలాభీలనిజాంశుజాలములఁ గఁ స్తింబెట్ట హస్తాంబుజం
బోలిం జెక్కునఁ జేర్చి యేడ్చె మిగులఁ ♦ ద్యోగాయనీమంజరీ
మేలోదంచితవల్లకీకలరవోన్మేళంబుఁ బోషించుచుఁ.

౧౮౫

వ. ఇ ట్లంతకంతకు గుఱువులువాఱు నెలంతకంతుసంతాపంబు నిశాంతంబుతోఁగాని
యంతంబునొంద దని పలు తెగల నూరార్పుచు వేకువచిన్నెలం గని.

౧౮౬

శ్లో ప్రా తః కాల వర్ణ న ము. శ్లో

చం. కవి యగుఁగానఁ బుణ్యజనఁకాండగురుం డగుఁగాన నెంతయే
నవికలసమృదంబునఁ దదాగమనంబున కుత్సహించుచుం
గదినికరంబు మెచ్చెడిని ♦ గర్జరసాయన మానుధోక్తులం
బ్రవిమలభావ మొప్పుఁ గనుఁమా యనుమానము మాని మానినీ.

౧౮౭

ఉ. ఆరసి పద్మినీవధయుఁనాదిగఁగల్గినయాత్మత్వముల్
చేరువయైన నాహరియుఁ ♦ జింత నితాంతము కుందు మీఱఁగా
దారదవర్జితం బయినఁదర్పణమో యన నెల్ల నాచు నో
సారసనేత్ర! చుద్రుఁ డదె ♦ జాతె డిఁ గంటివె పశ్చిమాంబుధిఁ.

౧౮౮

నీ. క్షవధుగాఢవ్యథానివృతాస్యగహ్వరం, బగుఁగాని ముదితరో ♦ మృగము గాదు
శ్వాసదుస్సహకారణానముద్భవ బాష్పములుగాని నునమంచుబొట్లు గావు
ఉపశాంతికై పీల్చియుమ్రొత్త నూర్పుచ్చు, బొగ గానివెన్నెలఁవగయుఁగాదు
పెల్లుతూపొడిచినగల్గయే పచ్చిక, బూజుపై నివముక్తొంబురుఁగు గాదు

తే. కర్మమెవ్వారికైన భోక్తవృషనుట, మఱచి వననిధిఁబడియెడుఁమగువ విధుఁడు
రాజయత్నార్థితుఁడు పోయెఁ ♦ దేజమెల్ల, వీని కేటికి నెఱవంగ ♦ వెట్టిదాన!

చం.*కడఁగి తమోవృతం బయి జంగంబు నిశాలమహేంద్రాధిం భరం
పడుచును వేగుచుండ ద్విజఁవారము లొక్కటఁ గూయివెట్ట దం
దడి కరుణారసాప్తి జననందనుడై జనియించు రాముడై
వడి హరి నీయెడం గనుమిఁపద్మదళద్యుతిలక్ష్మణాన్వితఁ.

౧౮౯

కం.*రామా వేగనె పంచెద, నీమనమున సంతసంబు ♦ నివృటిలంగా

భూమిఁ బ్రియాన్వేషార్థము, నామదికిం గూర్చునట్టిసయగుణమణులఁ.

౧౯౦

వ. అని యి ట్లూరార్చె నంత.

౧౯౧

ఉ. “త్వమ్” వని లేపి యెట్ల వెలిఁదోలి “కియో” యని నీరువెట్టి పె
 న్నవ్వగ నీవ లావలఁ జనం “గెకకోబ్బ” యటంచు నిల్పి తాఁ
 జివ్వనఁ గాఁడి నఱుపయిఁ ♦ జేర్చి వహించుచు మేఁడితోఁక మి
 న్ను వ్రుదయించుకంటె మును ♦ పోయిరి కాపులు చేలఁ జేరఁగఁ. ౧౯౩

ఉ. చేలచెఱుగు చెక్కి కురిచీపయి వర్తిలి పేరువెట్టి మం
 దాలను బిల్చి జానుయుగఁళాంతరకీలితకుంభనీమలోఁ
 బాలను సుఱుసుఱు మనుఁధావసము మోదముగూర్పఁ గాపుఁబో
 యా లిరుచేతులం బిడితె ♦ నప్పుడు డయ్యక స్రుక్క కంతయుఁ. ౧౯౪

సీ. తమ్ములతోడఁ గంఠదమ్ములు విచ్చెను, దమముతో స్థిరమోహితముము విరిసె
 వాకు లుద్ధ తక్కుకఁవాకుల నన లెత్తె, బవనంబు వెడలె నుపవనములను
 దెలవాఁతఁ గాముకి ♦ తెలవాఁతె వెరవేకి, రెడ్లు చేలను జేరి ♦ రెడ్లతోడ
 నలులతో ముద్దుఁదొయ్యలులు మేల్గొంచిరి, ద్విజులను మేల్గొల్పెద్విజకులంబు
 తే. పంచపంచయటంచాడిఁ బ్రాహ్మణతతి, పంచపంచయటంచూనివాఁర్చినిలిచి
 పంచపంచలఁ గేల్పుకుఁళించికొనుచు, బంచపంచద్వయాత్ము నఁర్చించెనంత.

ఉ. మ్రుచ్చిల రేయి చేపడమి ♦ హక్కిము లిక్కలు చేరినట్టి పె
 న్నుచ్చులు జారిణీసురతఁమోహలోలమతుల్ కువేశ్యలం
 బెచ్చుగ సోమరుల్ క్షవధుఁజీడితులుఁ మఱి విప్రలబ్ధులుఁ
 హెచ్చుగ నిద్రగూరి రెద ♦ నెంచక యభ్యుదితత్వదోషమఁ ౧౯౬

ఉ. మింట వెలింగె వేవెలుఁగుమేల్కొను మమ్మ యటంచు లేపఁ దా
 రొంటరమింటరంబు లని ♦ యుస్సని దాసినిఁ దిట్టి భీతి లో
 నంటక పొర్లి రింటఁ దమయత్త ననంద యు లేమిఁ గంటలే
 కొంటరికాపురంబు గని ♦ యొప్పినమేటితుటారిత త్రియల్. ౧౯౭

వ. ఇట్లు విరహవేదనాదోదూయమానమానస యగుకౌసల్యయూరడం బ్రియవయ
 స్య ముద్దుఁజిలుకం జూచి. ౧౯౮

శా.*తారాకాంతుఁడు పెంపుదూలె వెఱఁగంఠదం దీతె నాయంకిలుల్
 ఆరక భూమిపరాగముల్ వెలసె గాంతాన్వేషణార్థంబు నె
 వ్వారిం బంచెదవో ఖగాన్వయమణి ♦ వైశంబ శైలాపగా
 పారావారవిలంఘనక్రమపటువాహరపార్శ్వలుఁ. ౧౯౯

న. *లనిన నారామవాక్యంబుల నప్పతంగకులపుంగవుండువిని ప్రియవయస్యాస్యంబుఁ
 జూపుటయు. ౨౦౦

కం.*వినుమా! సరి దాక్షిణ్యంబును మానక రామభద్రముద్ర యిదేక్ష
 కొనుమ యభిజ్ఞానమునకు, ననుమా నయమార హితములాదబడనుమా. ౨౦౧

శ్లో శుక సంచేశము. శ్లో

ప. *అనిపించినఁ జని చని కొంతకాలంబునకు మరలి వచ్చి నీ ప్రియకాంతోదంతంబు
సెప్పెద విను మని. ౨౦౨

ఉ. *ఆనతిమేర కేఁ జని రఁయంబునఁ బట్టనముల్ ధరంబులుం
గానలు గోనలుం గడచి * క్రన్నన సింధువు దాటి యచ్చటన్
దా నవగోహసీమఁ బ్రమఁదావనచుందు వసింపఁ గంటిఁ జం
ద్రానన రామ రామ యని * యాటనికూర్చిఁ దపించుచుండఁగన్. ౨౦౩

తే. *చేరి శోభాగ్రమునఁగొంతసేపు నిలిచి, కనబడక యూడి యతనువేదనఁగృశించి
రామ రామా యటంచుచుభామ పలుక, నీనిమిత్తంబకా మదినిశ్చయించి.

తే. *రామ ! నీనామకలితమైక్రాలుముద్ర, జాతి విడిచితిఁ గొమ్మలఁచాటు నుండి
దానిఁగని నిన్నుఁగనినట్టమానసమునఁదలంచుచునువ్రేలధరియించినలపుమించి.

మ. కిర మాన్లదము మీతె మానసమునం * గాంచ నిన్నున్ ముద్దుటలుం
గరమా! నెచ్చలిఁ జూచిన ట్టిటకు రాఁగాఁ గారణంబేమి? యె
వ్వరిహస్తాబ్జ మలంకరించెదమా? తెల్పన్రావొక్కో ప్రేమ శ్రీ
కిరమా నాతరమా యెఱుంగఁ బ్రియనాఁక్కం బొండు రానిఁగదే. ౨౦౬

చం. అడిగితి నెవ్వ రీవనుచు * హా ! తెలిసెన్ క్షమియింపు దూఱకే
జడమతి నైతివే యెఱుంగఁజాలవె ము న్నొకమాటు చూచి యం
చడలుట వల్లభార్థముగ * నాత్మ వివేకము దప్పు టయ్యె నీ
యెడ నిది యెగ్గు సేత కృపయేర్పడఁ జెప్పకు మంబుజాక్షికిన్. ౨౦౭

తే. ఆర భవదీయముఖకలితాక్షరత్రయమును జూడంగఁ ద్రైవిద్యమమరుభావి
భద్రసూచనగాఁ దోచె * భద్రముద్ర! నిక్క మాఁగద చెప్పుమానిర్ణయముగ.

మ. సరసాదంచితశస్త్రసద్గుణమణీజాలాలవాలంబునై
కర మొ ప్పొరుటఁ గాదె నిన్ను నవలాఁగారామునం దాల్చు నా
దరముంజూసి వచింపుమా యొకఁడు తాత్పర్యంబుతో వేడెదం
దగురీరత్నము గారవించుమణిముద్రా! భద్రమా కాంతకున్! ౨౦౯

ఉ. ఆయలినీలవేణి లలితాంబుజపాణి శుకాభవాణి లో
లాయతమీననేత్ర కనఁకాంచితగాత్ర ముఖావమానిత
ప్రాయసుధాంశుబింబ మధుఁరాధరబింబ సుఖావలంబయే?
‘నా’ యనిచెప్పజాలఁ గరుఁణామతి నాపయిలేమిఁ గాంతకున్. ౨౧౦

చం. సిరకరుణాతిరేకమునఁ * జేర్చుఁగదా యురమందు మాటికిన్
సరహితవృత్తిమైఁ బలుకువాక్యముల నిద్రించుచువే కదా

తరళవిలోచనామనము ♦ త్వత్ప్రతిజన్మముగాదె పల్కుమా

దరమున బాలనెమ్మనము ♦ దాచక కన్నులజోల కాగదా.

౨౦౧

చం. వెలదికరంబున నెవ్వలుగఁగి వేళ నితాంతముఁ గాంతిసంపదన్

వెలయుచునుంటి వీ విపుడు ♦ వేటుగఁ దోచెద వేల చెప్పమా

యలఘవియోగభారమున ♦ నంగన కుండఁ దదీయోత్తులం

జెలఁగెదా? యింతసేపు సతిచెంగట లేమిన్ మద్విధంబుగన్?

౨౦౨

శా. ఆలీలారమ యావిలాసగగిమం ♦ బావాక్యనవ్యామృతం

బాలావణ్యవిశేష మానయగుణం ♦ బాసీల వేణీభరం

బాలోలాంబక వైఖరీవిలసనం ♦ బామేలియెయ్యార మిం

కేలీలావతియందు నైనఁగలదే ♦ యెంతెంత చింతించినన్.

౨౦౩

మ. కనఁ గెంకేలఁ బయంటఁగొంగు దనరంఁగా నిల్చుచున్ సాముమో

డ్చునఁ గన్నంగవ రాగలజ్జలను సొంపుంబెంపఁ గ్రొంజెమ్మటల్

చినుకున్ మోమున నామిటారమును యోజింపంగ నా కెప్పుడుం

గనులం గట్టినయట్టు లున్నది గదే ♦ కంజాక్షి వీక్షారతిన్.

౨౦౪

ఉ. చెక్కునఁ జేయి చేర్చునెడఁ ♦ జిక్కులు పాచెడివేళఁ గొప్పనన్

మక్కునమీఱఁగా శ్రేణామండనముల్ సవరించుపట్ల నీ

వక్కుడనే మెలంగెడు కదా! చెనిలోన వచ్చిపు నాపయిన్

మక్కునఁ బోయఁగా నలకు ♦ మానిని! యంచును రత్నముద్రికా

౨౦౫

చం. చపలమనీష తొట స్వవిచారవిదూరలు బాలికామణిల్

కృపయును గల్గునే యనుచు ♦ నేటికిఁ బ్రశ్నమొనర్ప? గల్గెనే

నపరిమితానురక్తహృదయంబున నేలక నాఁడు వోవునే

త్రప యనుసాకు పెట్టుకొని ♦ తద్దయు మాటుమొగంబు వెట్టుచున్?

౨౦౬

ఉ. నా కిఁకఁదెల్పుమా సకియ ♦ నాకడకు న్నినుఁ బ్రేమఁ బంచెనో?

లేక మదీయవర్తనములీల నెఱుంగఁగ నీవ వచ్చిశో

ప్రాకటపార్శ్వవర్తితుకవల్లభసంగతిచే గుణాధ్యర

త్నాకర! సజ్జనావన మఱియారె స్వభావముగాదె నీకిలన్.

౨౦౭

తే. నేడు సౌందర్యఖని వైనసనిన్నుఁ జూడ, భామ సాక్షాత్కరింపఁ నపగిదిదోచె

వెలయునీయంతరంగంబువివరముగన, భామ దానట్టులో యనుభయముదోచె

తే. మాన్యవృత్తంబునై యెక్కిమదిక మఱి తుదమొదలునులేని నిన్ను సుందర్యసంబ

కాదలంచెద నేడు నాకైరహింప, సతసుభూతస్వభాతాంతి ♦ యగునెనాకు?

వ. అనిన నే నిట్లంటి.

౨౦౮

ఉ. దేవర ! తల్లిదండ్రులయధీనలు బాలలు గారె ? స్వేచ్ఛమై
దీవరపాలు సన్నెనుదతీమణికోటికి ? నొంటిపాటునక
భావజరూపు లైనమగవారలు డాసినచోట గోల ల
జ్ఞావతి యాట నేరమె ? విచారము సేయుము దూఱనేటికిన్. ౨౨౧

ఉ. రూపముచేతనే మనము ధర్మాగ్రజాణలు గొంటి దంటవా
ల్పపులమాత్రనే తనువు ధర్మాగ్రజేసితి తీపుమాటలక
గైపునక గైవసంబు గనుకై పొనరించితి వింతచేసి మా
పాపనె దూఱనాడెదవు ధర్మము ! నీ కగునయ్య యీకృతుల్ ? ౨౨౨

శా. ఒయ్యారంబు త్వదీయ మయ్యెడల మా యొయ్యార వీక్షించి మే
త్నెయ్యనక విరహగ్ని గ్రాగెడిది దనూలీలావికాసమృతిక
లయ్యో ! పాప మనంగ నేరదు సుమీ ధర్మయ్యకోద్విగ్నయై
యయ్యోపాప మనంగ నేర వకిటా ధర్మయ్యంబె నీబోటికిన్ ? ౨౨౩

చం. ఘనత భుజాంకపాళి ధర ధర్మ గాతుక మందెను నీల సన్మనో
వనగుణధర్మరూపవిభవంబులకై సుధ నిన్ను గైకొనెక
వనజదళాక్ష ! నీహృదయవారిజవాసిని గాగ నే విలా
సిని మఱియున్నె మారిమణి ధర్మత్తమునం చెడినెసి తేనియున్. ౨౨౪

తే. కొమరుమిగులంగ నీవుగైకొనితి వేని. జీవితేశుండ నా దటసిదముగను
గొమరుదలంగంగ నీవు గైకొనక యున్న, జీవితేశుండ నా దటసిదముగను.

ఉ. కోరిన నింద్రచంద్రనలకూబరమారులనైన మెచ్చ దా
మారమణీమతల్లి నిను ధర్మానవనాథు వరించె భూభృదు
ధారము జేసితో సురలక దప్పక ప్రోచెదా రంభనైన లో
గోరవాకో మహేశమదకుంఠనశీలివొ పల్కు మేర్పడక. ౨౨౫

తే. విషముతో గూడఁబుట్టనివిబుధవంద్యపతినిహృదయంబుననుదాల్చు పరమనాథ్వి
చంచలత్వంబు గాంచనిచంచలాభ, మారమణి యెంచగా రమామణికిమిన్న.

తే. సమరముల నిన్ను గీనాశసముదయములు, ప్రాణనాథునిగాఁజూడభావమునను
బ్రమదమున నిన్ను గోరెను ధర్మవేంద్ర, ప్రాణనాథునిగాఁగ మాపంకజాక్షి.

చం. అనుచును మాటలాడుతఱినాతనిమంత్రులు వచ్చి దేవ ! మీ
రనిచినమంత్రియు గురుఁడుహరవికాసము దోచ భానుమం
తునిపురినుండి వచ్చి మిముఁదోడ్కొని రమ్మనినారు వేగమే
కనుగొన నేగుడెం డనినఁ ధర్మ గాంత ! నృపాలుఁడు వోయె గ్రక్కునక. ౨౨౬

ఆ. భానుమంతుఁ డనెడిపల్కు నాచెవి బడ, నొకవిశేష మచటనుండు ననుచు
వారివెన్నడించి ధర్మనంబుగా వింటి, వారిచాక్రవరణివనజనయన ! ౨౩౦

ఉ. ఇచ్చెద నంచుఁ బల్కె ధరఁజీశుఁడు నీకు నిజాత్మజం గడు
న్నచ్చిగ నీసమక్ష శుభదిఁనంబు ముహూర్తము నిర్ణయింపఁగా
బుచ్చెఁ బురోహితుఁ మదిని ధీమఁగి యిదేశుభలేఖ నిచ్చె లే
దొచ్చెము ఫాల్గునాదిని ముహూర్త మగుఁ దశమి స్పృహలకా. ౨౩౦

కం. అని పల్కి వార లేగిన, ననుపచుముద మెదను మెదల ధీనానందరసా
బ్ధిని మగ్నుఁ డైనదశరథుఁగన కేఁ బరువిడితి నీకుఁ ధీగార్యముఁ దెలుపఁ. ౨౩౧
చం.*స్మయగమహాశయోద్ధతిని ధీమాన్యుచుఁ జేరి సువేల నందు దు
ర్ణయపరవాహినీధవులఁరాణువఁ గూల్చి విరోధు లాఁగినఁ
భయదశరంబుల నిష్ఠమతఁపంక్తిగళప్రవిభేదశాలియై
ప్రియజయలక్ష్మిఁ జేకొనుచుఁవే చనుదెంచు ముదంబుఁ జెందుమా. ౨౩౩

న. అని కాసల్యాదేవికం జెప్పి యామె సూరార్చె నామెయు నాశుకాంగన నృహూ
కరించి వివాహసమయంబు నిక్షిప్తించుచు నల్పం బగుత్రుటికాలంబుఁ గల్పంబుగా
నెన్నుచు దినంబులు ద్రోయుచుంఁ నని శుక యోగీశ్వరుఁడు పరీక్షిస్తండలేశ్వ
రునకు నెఱింగించిన తెఱంగు. ౨౩౪

శా.మా (ల్యా) లంకృతవతు ! దైత్యతరుణిఁమాంగల్యురక్కాముదీ
కల్యా ! నిత్యవిభూతినాథ ! నిరహంకారాత్మ ధక్తాఘనై
రూల్లోత్కంఠ ! ధరాసుతాధవ ! చతుర్వ్యాహస్వరూపా ! ససా
ఫల్యరంభ ! దయామతీ ! రఘుపతీధక్తావలీనద్గతీ ! ౨౩౫

ఉ. ౬(ర్ప)కదర్పహరివినుతా ! విసతాతనయాసనా ! శతా
హర్షతీతేజ ! లోకజన ధీకా ! జనకాత్మభవామనోహరా !
స్వార్పితచిత్తభక్తిదరిఁహా ! దరిహాసవిలాసభాసురా !
సర్పమదాపహంఘ్రిజలఁజా ! జలజాంబకకోటిసుందరా ! ౨౩౬

శ్రీ గ ద్య ము. శ్రీ

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాయమానమానసత్వమహా
వైభవ వావిలికాలను రామచంద్రరాయతనూభవ సుజనవిధేయ
సుబ్బరాయనామధేయప్రణీతం బైనశ్రీ కాసల్యాపరిణ
యంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.
శ్రీరామార్పణమస్తు.శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

శ్రీకౌసల్యాపరిణయము.

చతుర్థాశ్వాసము.

నగజ్వాలితచరణా !

శ్రీనగసంచరణ ! భక్త ♦ చిత్తాభరణా !

దానవహననాచరణా !

శ్రీనయగుణ ! దహరశరణ ♦ సీతారమణా !

తే. అవధరింపుము దేవ ! మహానుభావ ! భావనాతీతవైభవపరమయోగి
భావపుంభావకరుణాస్వభావుడైన, బాదరాయణి యిట్లను ♦ సాదరముగ. ౨

- ❧ రావణుని రాయడికి దేవతలు దల్లడించుట. ❧ -

శా.కంఠేకాలవిధిప్రసాదకలనా ♦ గాఢస్మయాంధీకృతా
కుంతీభూతకఠోరదృక్పయదివాఙ్కోదైర్యసంఘేదనో
త్పంతాజ్యభవతంతమత్రిదివకాంతాగర్భనిర్భేదకృ
త్పంతాక్రందనపంక్తికంతముఖరక్షుస్సంఘధూర్తత్వమున్. 3

కం.తాళంజాలక కడువా, క్తాళంబులతోడఁ దలుపుతాళము లిడి బే
తాళుడు దోలినగతిని రొదాళంబులతోడ సురలుతరుణులు గూడ్డన్. ౪

కం.పెల్లగుగాలికి నాకులు, చెల్లాచెదరైనయట్లు ♦ చేడెలు నమరుల్
దల్లడమున దురపిల్లచు, నొల్లంబోవుచును జేరి ♦ రొక్కెడ బయల్గన్. ౫

ఉ. వారియపారదుర్దశలవారము పాకవిరోధి గాంచి దు
ర్వారమనోవ్యథానలదురంతిశిఖాపరిదగ్ధుడై ప్రతి
కారములేమికి న్ముఖవికారము లజ్జను జూపుచుండఁ బ్రా
వారనివారితాన్యుడయి ♦ వారలతో నిటు లాడె దీనతన్.

కం.కాలం బిప్పుడు కడుబ్రతి, కూలం బై యున్నకతనఁ ♦ గూరారులచే
నాలమున దుఃఖ మొదవెను, గాలము మేలైన గెలువఁ ♦ గాఁదగున్

ఉ. కట్టెడి దైత్యుఁ దున్నఁ డని ♦ కైటభమర్దను దూఱనేటికిం
బుట్టినవెంటనే పొలిసి♦పోవుట గల్గునె? భూరుహంబునాఁ
కెట్టయుఁ బుణ్యముఁ ఫలముఁజెందు వివృద్ధినిఁ గాంచి మీఁదఁ దా
నట్టగుటం దితిక్షను ద♦దాగమకాంక్ష మనంగ మే లగుఁ.

౮

శా. ఆద్యుం డవ్యయుఁ డచ్యుతుం డతనికి ♦ సాంతంబుగా దైత్యభీ
తద్యోయానవిహరదుస్థి తులు గాంతామానభంగక్రియల్
వేద్యం బౌనటు సేయ మే లగుఁగదా ♦ విధ్యుక్తిమార్గంబునఁ
విద్యుద్ధాత్రులఁగూడి పోవుదము తద్వీక్షాసమాప్తకిచేఁ.

౯

ఉ. రండు పదండు పోదము సురల్ ! సురకాంతలు! ధాతఁ జూడ లే
లెండు పితామహుం డగుట ♦ లీలమెయి న్మనక స్తి దీఱఁగా
నొండుపమ న్వచించు మనఃకొక్కట నంతియగాక పాయనే
యొండుగతిఁ నిశాచరమ♦హూన్ధికారణకారణౌఘముల్.

౧౦

ప. అని చనియెడునవసరంబున నందఱు సర్వతోముఖంబయి వీడాచరణప్రముఖం
బయిన దశముఖసైన్యంబుఁ గనుఁబ్రామి పోవ మాఱువేషంబుల ధరించి రందు.

* ❦ ఇంద్రాదులు మాఱువేషంబులతో బ్రహ్మం జూడఁ గోవుట. ❦ *

శా. కక్షసాచలపక్షదారణకళాకౌశల్య విద్విడ్భిదా
దక్షుం బౌపవి ను త్తరీయ మొఱగాఁ ♦ చాల్పంగ నెవ్వారలే
వీక్షింర్రప్రప్ర సైదనల్ కలయఁ జూపెట్టంగఁ జాలై సహ
స్రాక్షత్వంబు పులోమబాధవున కన్వరంబునై భాసెలే.

౧౧

ఆ. సమధిక ప్రతాపశక్తివిఖ్యాతుడై, నెగడుతన్నుఁ గన్న ♦ నగుదు రనుచు
మోముఁ దెలియనీక ♦ ధూమధ్వజుం డేగె, దనకు రక్షగాఁగఁదనధ్వజంబు.

౧౩

కం. వెలిఁ బాశముఁ చాల్చుచుఁ జనఁ, దలత్రా డొనరింతు రనుచుఁ ♦ దలఁగనిభీతిఁ
మొలత్రాడుగ ధరియించుచు, జలనిధిపతి యేగె ధాత్యసదనంబునకుఁ.

౧౪

కం. విడిఁ బిడికిట నిడి పట్టుచు, నిడుపుగ నిల యూత గొనుచు ♦ నిజసాధనముం

దడఁబడుచరణములం జనె, గడగడవడఁ కభిసయించి ♦ కాలుఁడు భీతిఁ.

౧౫

చం. అపుడు మహాబలుండు పరిహాసము సేయుదు రెవ్వరేని యన్

త్రప నొకకొంతఁ బాప గనరాను గదా యనునిబ్బరంబు దా

విపులనిజధ్వజక్షపితవీక్షణయుక్తులఁ చేసిచూపఱం

గృపణత నేగె సత్యజగదీశ్వరదర్శనదోహలంబునన్.

౧౬

గదువేసంబు తనజోగితనమునకును, దగుట మదిలోనఁ బొందక ♦ వగపు, నంది

ఁగునుములుకట్టగాఁదోలుకొనుచుఁ, జనియెనీ శానుఁడువిధాత్యసదనమునకు.

తే. ప్రకటకాష్టాభ్యుతిముఖకార్యముల కెపుడు, సాధనంబై నగుదియ యన్ సాధనంబుఁ గావ్యభృత్యాదికం బై నకార్యమునకు, సాధనంబుగ నొనరించి చనియె ననుర.
తే. నవనిధుల్ గొల్లవోవుటఁ దవిలి సిగ్గు, నాదిభిక్షువుతోడ న్నేహంబు నేడు సమతఃజెందె నటంచును చిమనుండగుచు, నైలబిలుండేగని ర్వేదమాత్మ నెరయ.
సీ. జీనువాయులగూండఁజెలు వండె గబఁభ, రం బిదియేమెయోరమణి! యనుచుఁ గుక్కకాటుల కెంతఁమక్కువ చేసితే, చెక్కులఁ జేర్చి తోయక్క! యనుచు నతులనవీనశఁయ్యాసుఖంబా వెన్ను, కర్దమసిక్త మోకాంత! యనుచు వెన్నున తైకము చల్లన్ వేలొకానేటి, నవనాగరకతయా నాతి! యనుచు
తే. నచ్చరల బలాత్కారంపుఁబాశరకృత, సురతలీలావిశేషముల్ సూచి నగుచు నార్ధ్వలోకామతతు లడుగఁ దలలు, వ్రాల్చినడచి రంభాదివనజయులు.

→ మధురగతి రగడ. ←

వాసరపతిశతభాకారంబులు, భాసురమణిమయఁప్రాకారంబులు
ప్రమదాకులహితఁవాఃపూరంబులు, గమగమలచేడికర్పూరంబులు
తేనియనుడులనుద్యక్తిరంబుల, తానక మగుమేల్తాళ్యారంబులు
కమనామోదవికాసారంబులు, కమలామోదకాసారంబులు
శ్రీరతమహిళాశృంగారంబులు, హీరభ్రాజితభృంగారంబులు
పరిమళసంభరఁపాటీరంబులు, పొరిఘంఘు మృనుపుపుటీరంబులు
కంతుముదాకరకాంతారంబులు, కాంతమనోహరకాంతారంబులు.

౨౧

వ. కలిగి విభానమానంబై.

౨౨

ఉ. నిత్యము సత్యవాఙ్మిచయఁనిస్తులవేదవచోవిచారసం

స్తుత్యము సంకతానవధిశుద్ధసుఖైకపరామృతాశిదాం

పత్యము సత్యధర్మశుభ భావరతాంచితభాగశీలసాం

గత్యము సత్యమున్ సురలు గాంచి చతుర్దశలోకజాత్యమున్.

౨౩

వ. భయభక్తుల జేరం బోయి రందు.

౨౪

కం. నిస్సాగరిప్రయోగి, శ్రేష్ఠులతో ధీవిశిష్టశిష్టులతో స

ద్గోష్ఠి న్వలిగెడియాపర, మేషిం గని కేలుమోడ్చి యెసఁగెడిభక్తి.

౨౫

ఉ. వారలు వారివారివలంపంత రవంతయు దాచ కంతయున్

వారక తెల్పఁగా విధి నివారణమార్గముఁ జూచి యోజనన్

వారలఁ బల్కె వేటొకట భారిత మా టిది కల్ల వెన్నుండే

కారణజన్మండై యరినికారణకారణ మాట దక్కినన్.

౨౬

ఉ. కావున నిందిరారమణుఁ ♦ గాంచి సమంచితభక్తి వేడినం
బావనభావనఁ మహిఁ గృతిపాపరుడై నరుడై జనించి యా
రావణజీవనాశనపరాధుణుఁ డాచు సురావనుండు నౌ
శ్రీవనజాతనేత్రుఁ గనఁ ♦ జెచ్చెరఁ బోదము లెం డటం చనఁ. ౨౭

వ. వల్లె యని సుర లందఱు నతని ననుసరించి చనుచుండి రంత. ౨౮

శ్లో బ్రహ్మాదులు వైకుంఠమునకుం బోవుట. శ్లో

కం. కఠద్యయసం బగును, త్కంఠను నుపకంఠమునను ♦ గనిరి విధి శ్రీ
కంఠామరముఖ్యులు వై, కుంఠపురీవరము నుది నఁకుంఠితభక్తిఁ. ౨౯

మ. కని సాష్టాంగకృతిప్రణాము లగుచుం ♦ గంజాతసంజాతము
ఖ్యనిలింపుల్ కమలామనోరమణ ! లో ♦ కాధీత ! జేజే యటం
చని పల్కాటును మ్రొక్కుచుఁ హరి ! హరీ ♦ నారాయణా ! యంచుఁ జిం
తన గావించుచుఁ జేరఁబోయి యచటఁ ♦ ధన్యాంతరంగంబునఁ. ౩౦

శ్లో వైకుంఠపురవర్ణనము. శ్లో

ఉ. సారపు వేదమూలమును ♦ సత్యము స్కంధము నైగ మోరుసు
జ్జరమ యోగశాఖయును ♦ జారుకలాసనపత్త్రముఁ నునో
హరినుభక్తిప్రప్సమును ♦ సైఘన మోక్షఫలంబునై శుభ
శ్రీరమణీయ మాచు విలసిల్లు ధరారుహపాలిఁ గాంచుచుఁ. ౩౧

చం. సరసమృణాళసల్లిలితసారముదావహ నిర్మలోర్మికా
ప్రరుచిరపుల్లపంకజవిభాప్రవిభాసినుపాణి నవ్యసుం
దరతరకంకణప్రకటనాదమునై రవణింపఁగాఁ బొరిం
బారిఁ గమలాశయంబు లనఁబోలుఁ బురీకమలాశయంబులుఁ. ౩౨

సీ. స్పష్టారములతోడ ♦ నస్త్రాక్షరీమంత్ర, జపమునొనర్చెడి శౌకములను
లలిఁ బ్రణవంబు నిర్మలమనోనియతిని, సారెకు జపించు శౌరికలను
బ్రవిమలభక్తిభావమున ద్వయానుసం, ధానంబుగల భరద్వాజములను
ద్వాదశాక్షరమంత్రవరపఠనోత్సాహ, సంగతి మీఱుచిట్టంగిగములఁ
తే. జరమపద్యంబు వల్లించు శకునవితతిఁ, దారకంబు జపించె శుసారసములఁ
జూచితిద్దివ్యమహిమకుఁ ♦ జొక్కి విబుధు, లతులితానందపరవశులగుచుఁ జనఁగ.

సీ. ఏచాయలను డాయ ♦ నాచాయ నందక, శంఖచక్రాంబుజశౌజ్ఞాధరులె
యేజాడలను జాడ ♦ నాజాడ నాజాను, బాహుచతుష్కప్రభాలసితులె

యేశోపలను బోవ ♦ నాశ్రోవ వైజయంతీవనమాలికా♦దీప్తతనులె
యేదారులను జేర ♦ నాదారులను హాట, కాంబరదివ్యభూ♦మాళియుతులె
తే. యెందుఁ గనుఁగొన రవిశశి♦దృష్టసితులె, యెచటాసిన హరిసింహుచిత్తనులె
రాజ ! వాఙ్మానసాగోచరంబు లచటి, వింత లెంతని వర్ణింతు ♦ వేటువేట. ౩౪
సీ. చన్నచో నెయ్యెడ ♦ నోన్న మోనారాయ,ణాయ యన్రవములే ♦ నలుపుమీఱు
విన్నచో నేవేళ ♦ నోన్న మో భగవతే,వాసుదేవాయ యథా♦పరమరవమె
యన్ని వేళలను శ్రీ♦నారాయణచరణౌ, శరణాప్రపద్యే య♦సురవచయమె
చెన్నమీఱఁగ నెల్లు ♦ శ్రీమతేనాగాయ,ణాయన మో యను♦నవ్యనదమె
తే. యొన్న మో విష్ణవే యన♦నొప్పునుడియె, యన్యథానా స్తిశిరణ మృ♦టన్నపలుకె
సర్వకాలంబులందును ♦ శ్రావ్యమగును, భూమిపాలకి ! వైకుంఠపురమునంగు.
ఉ. ఏ మని చెప్పువాడఁ బృథ్విశ్వర! యచ్చటిచిత్రమల్ రమా
కాముకనామసంస్కరణ♦కర్మఫలం గని నిర్జరుల్ మదిం
దా మరుదెంచుకార్యమునె ♦ తద్దయు విస్మృతిఁజెంది వాఁడెఱుఁ
తా మొసినీచకీటకవి♦తానముధంగిఁ దలంచి రెంతయున్. 3౬

వ. ఇట్లచ్చటివిశేషంబు లాలోకించుచుఁ జన 32
సీ. పరమసాత్త్వికభక్తి♦భావంబు ననరత్న, ఘటితలలాటికా♦పటిమ మెఱయ
వీరరాగ ద్వేష♦పూతనత్పంగతి, కమనీయ సుగుఁపాద♦మలములుగఁ
బంచేంద్రియాస్పృహ ♦ పరిధవిల్లెడు నూర్పు, కమ్మతావియ యయి♦ఘుమ్మనంగ
సాంఖ్యరాజాదీక♦సకలసద్యోగవి,తతులు మైఁగల యలంకృతులు గాఁగ
తే. లేనగవున బ్రహ్మానందలీలదోచ, నభిముఖంబుగఁ జనుదెంచు♦నమరవితతి
నరసి క్రేగంటముక్తిక♦న్యాసుతల్లి, చేరఁ జనుదేక దవ్వు వేంచేసె నపుడు. 3౩
వ. ఇట్లు ద్వారంబు డాయం జని నిలిచి కమలసంభవశ చిధవముఖసురనికరంబులు
కరంబులు మోడ్చి పలువిధంబుల నుతించి రందు విరించి యిట్లని స్తుతించె. 3౪

శ్రీమన్నారాయణదండకము. ౩౫*

శ్రీమద్రమామానినీచిత్తకంజాతపేళీ ! దయాశీలనూళి ! సుధాహరపాళీను
తాదభృగేళీ ! సుధాహరనేతా ! జగత్కృత ! యశ్వేతజీమూతభాపేత ! లోకైక
నిర్మాత ! వేదాళినిర్దేత ! జీమూతధారీ ! జగజ్జాలకఞ్ఞాణకారీ ! నతాంఘ్రావి
దారీ ! హితానందకారీ ! మహానందకారీ ! మమంబ్రావవేలా ? దయాలోల !
మానం బిదేలా ? బళా ! భూరికల్లోలమాలావిలాలోలకోలాహలోద్వేలహలా
హలాభీలకీలావిధాజాలమున్ దగ్ధలోకత్రయీసాలమున్ భక్షి తాళాపురీజాలమున్

మామకస్వాంతసంచాలముం జాల మున్నున్న భక్షించి, లోకాభిరక్షించిదైత్యాళి
 శిక్షించి సత్ప్రేమ వీక్షింపవే, శౌం! తా మేటివారంచు లోనెంచు సద్భక్తుల
 శేముషీయుక్తుల మోక్షసంసక్తులం జేసి తామేటి నం చెంచు నాక్రించుఁడాదుష్టు
 సత్కర్మవిభిష్టు దుర్వారదుశ్చేష్టు బలేనిర్దయావిష్టుఁ గట్టంబులం ద్రోయవేసత్య
 సంకల్ప! భ్రాజద్గుణకల్ప! త్వత్సేవకానల్పవాంఛాప్రదాన క్రియాకల్ప! సద్భక్త
 ముక్తి ప్రసల్ప! యహీనాహీరా డ్దల్ప! శ్రీభార్గవీతల్ప! కల్పవనానంబునకా నీర
 యానంబునకా సద్విధానంబునకా మీనమై యాశుగాధీనమై పోవునాయోడ జేజే
 లకుఁజేడ! వేవేగ కాపాడవా; హేమకుం డద్దిరా వేదముల్ మోక్షసంపాదముల్
 ధూతనిర్వేదముల్ సాధుసమ్మోదముల్ పాపసంఘదముల్ దొంగిల న్వానిఁజెంగిం
 పవే; బాలు రక్షుస్సుతుల లోకరక్షోపముకా భక్తినిక్షేపముకా బోదురాక్షేపముం
 జేయఁగాఁ జేయి కాలాడకుండంగ స్తంభంబునకా వీతదంభంబునకా దోర్విజృం
 భంబునం బుట్టి దైత్యాధిపుం గొట్టిప్రస్థాదుఁ జేపట్టవే దిట్టవై నామొఱానింపరా
 మమ్ముఁ బాలింపరా మోదవారాశిఁ దేలింపరా శ్రీసతీవల్లభా! పక్షిరాడ్వల్లభా!
 మావధూటీసమాటీకనోరఃప్రవాటీ! కనత్సర్వశాటీ! దళత్రూరనై శాటధాటీ!
 దయాసారపేటీ! హా! డింభవేపంబునకా ధీవిశేషంబునకా యజ్ఞశేషంబునకా
 సారతోపంబునకా మేఘఘోపంబునం జేరినీవాబలిం గోరి పాదత్రయాపాంసులం
 బాంసనుం దోలి యానంద సంధాయివై మీఱవే! లోకముల్ నింఁజఁగాఁ బెంపఁ
 గాఁ ద్రుంఁజఁగా లీల మూర్తిత్రయం బూసనీయందు నీవాచకంబుమనిల్చుంగదా
 లోకముల్; నిల్చునీయందు సర్వంబు; సర్వంబునున్నీ వయైవాసు దేవాఖ్యరాలింతు
 వల్లభాని నన్నెన్న నేనెంత? శ్వేతాంతరీక్షంబు వైకుంఠలోకంబు క్షీరాంబుధామంబు
 నీనిత్యధామంబులంచెంతు రాఁ గాని నీలేని దోదేవ! యేకామతాత్ర స్థలంబైన
 లోకాళులకా లేదు; నీయాధ్వనకాయంబు సత్యాదులొ నేక్షలోకంబులుకానీయ
 ధికాయమో తక్కులోకంబులొ నట్టి లోకస్వరూపా! భవద్వక్త్రబాహూరుపా
 దంబునకా నాల్లుజాతుల్ మనస్సీమఁ జంద్రుండు ప్రాణంబున న్వాయువుల్ నాభి
 నాకాశమంఘ్రిస్థలికా భూమి శ్రోత్రంబులం దిక్కులం గల్గినంజేసితొమున్నుధీజా
 డ్యయుక్తుం బ్రబోధింపఁగా నన్ను శ్రీశారదం బంప లోకాళినిర్మాణముంజేయఁగాఁ
 జాలితిం గాదె? తత్తత్ఫలాపేక్షలేకుండ సర్వక్రియల్ నీదుసంప్రీతిగాఁజేసినీవాక్కఁ
 డేతక్క వేఱింసుగా దైవమా లేదు లేదంచు లోనమ్మి నిశ్చించలత్వంబునన్నీ
 టుపుణ్యుండు సద్యోపవర్గంబునుం బొందు టబ్రంబాళో? నేర్పియే నేరకే ప్రీతినే
 భీతినే జేయ నీనామపారాయణం బుగ్రపాపౌఘముకా నాశముంజేయఁగా; బుద్ధి
 మాంద్యంబున న్దాకినం గాల్పఁడే యగ్ని? నీవారశూకాకృతికా నూత్నరూపంబు
 నుం దాల్చి వైశ్వానరాకారివై దేహీదేహంబులం బ్రాతు వీ వట్టి దేవాదిదేవా!
 దయాశీల! మన్నించి రక్షింపుమా మాధవా! పూతభావా! నమస్తే నమస్తేనమః.

❦ విరాట్స్వరూపవర్ణనము. ❦

ప. అని వినుతించుచున్న సమయంబున హరియనుమతి ద్వారపాలుండు బ్రహ్మదుల
లోనికిం దోడ్కొనిచనుటయు వార లేదుట నరుణారుణప్రభాభాసితంబును, విశ్వ
కారణంబునునై జగంబులఁ బావనంబులఁబావనంబు సేయుపావని మరందంబుగాఁ
దత్తణోస్మృతితకనల్కోకనదంబులడంబున నందంబుమీఱు పదకమలంబులును,
గమతావతారసూచకంబు లగుప్రపదంబులును, మనసు గన్ననన్ను తెప్పవలెర
క్షించి తెక తేరకు బట్టబయల దయవీడి శ్రోచితేయని యనేకరూపంబులఁ బా
దంబులఁబడి వేడు నుడువతివడువునఁ బోడిమిఁగనిన సఖాంకురంబులును, గల
మాకారంబుఁగాంచుట భక్తకృషీవలుల పాలిపంటనా విలసించు జంఘలును, మధు
క్తైభవధస్థానంబును భూనీళాహస్తావమర్దనపరిచితంబును సగునూరుయుగళంబు
ను, గగన జనకరూపకం బగునాభీవివరంబును, నృసింహవతారసూచకంబై చరా
చరసహితానేక కోటిబ్రహ్మాండంబు లాసూక్ష్మప్రదేశంబుననిముడ్చు నేర్పున సఘ
టనఘటనాచాతుర్య జాటించుచుఁదన్నయం బగుధరణీతరుణి కర్పించిన వానా భూ
షలునా రాజిల్లు పీతాంబరకనక మణిమయకింకణీవిరాజమాన మేఖలావిలసితంబగు
తనుమధ్యంబును, ముక్తికన్యాపేక్షకుఁకు నన్యాపేక్ష వల దనుసాధువులచే భావి
తంబును, గొస్తుభరత్న పీఠివిమలవనమాలా డోలాస్తనకృతకధరాధర కుసుమహార
వారప్రసన్నధూళీలాలసభసలవిసర సంయుతంబై రమారమణీరమణియోద్యానంబు
నాఁ బొల్చి మృగమదకలితలక్ష్మీవక్షోరుహ ప్రహరణకిణాంకితంబై శ్రీవత్సలక్షితం
బైన వక్షస్ఫలంబును భావిచతుర్భావసూచకంబును, భక్తజనచతుర్విధపురుషా
ర్థదాయకంబును, జతుర్వ్యూహద్యోతకంబును, బ్రియావతంసోత్పలకర్ణభూషణ
శైఖలకాబంధవిమర్ద శంసకంబును, సతావనచాతుర్యప్రతీస్తంబు సగునాజాను
హస్తచతుష్కంబును, మానసభవానూన కేళీవిరాజమానర మామానవతిగాఢప
రిష్వంగసమయకరకంఠానికి షణాంకితం బగుకంబుకంధరంబును, గమలానయనాం
జనరంజితంబును శ్రీసతీరదనక్షతలక్షితంబును సగునధరాధరంబును, గుండలమణి
మణిచికారంగస్తలాయ మానగండదర్పణంబులును, బుండరికశోభాభాసమానంబు
లును మత్స్యవతారసూచకంబులును దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణమున కహంపూర్వి
కాభావంబు కర్ణంబుల ముచ్చటించుగతి నాకర్ణాంతంబులైన నయనంబులును,
స్వనిర్వ్యధననిర్గతగంధవహంబే సమదాళిశిక్షణధూర్వహంబగు తెఱిఁగించురీతిఁ
జంపక కుసుమవిలసనంబువహించు గంధవహంబును, గమలాకమలాక్షి భూమిక్ష
స్థలగతయగుట సవత్సీసాన్నిధ్యంబున నర్మాలాపంబుల నిరంతరం బాడ వలను
గామిఁ దన్నుఁ జేరుటనో నా శ్రీకారఖ్యాతిఁ గాంచిన శ్రవణంబులును, విక్షేపమా
త్రఖలనాశనసమర్థంబులౌటనో కోదండఖ్యాతిఁగాంచిన భూయుగ్గంబును, రాకా
సుధాకరబింబసహస్రంబుడంబు విడంబించుముఖంబును, నిజ తేజోవిశేషం బశేషం
బుగఁ గోటిసూర్యప్రతీకాశంబై వెలుంగుకీటంబును గలిగి కామజనకుండయ్యుఁ

గామరహితుండును, గ్రోధయుతుండుగాక సాధువిరోధులయందుఁ గ్రుడ్డుండును. మోహలోభదూరుం డయ్యు శ్రీమోహలోభయుతుండును, మదరహితుండయ్యు భక్తావనమదసహితుండును, మాత్సర్యవర్జితుండునయ్యు దుష్టజనశ్రేయోమాత్సర్యవిశిష్టుండును, నైదుష్టవర్ధనండా శిష్టవర్ధనండును, నిరంజనుండయ్యు భక్తరంజనుండును, నిష్కలంకండయ్యు నీలవన్దుండును, నిర్వికల్పుం డయ్యు వికల్పితవాహుండును, నిరాఖ్యాతుం డయ్యు నారాయణాఖ్యాతుండును, నైబుఘావనంబున కై విషంబైన మ్రింగుట దేహాసీలిమయు, సముద్రం బైన నీడుట నయనంబులును, గొండనైన నెత్తుట యంగుళియు, శుద్ధసాత్త్వికభావంబు భృగుపాదపరాగలక్షితవక్షంబును, గాలస్వరూపంబగుటఁ జక్రంబును, శబ్దమయుం డగుట శంఖంబును, భవరోగాగదంకారుం డగుట గదయును, ననంతం డగుట శయ్యయు, బోధింప వెలుంగుచు శేషతల్పంబున జగజ్జగీయమాన దివ్యమంగళవిగ్రహంబునఁ గవిరాజమునిరాజనివహంబులుగొల్వ నాగభోగనిహితసవ్యహస్తుం డయి యూర్వవమర్దనకుర్దనంబున హర్షసమ్మర్దంబునఁ దేలుకమలానయన కువలయంబులకు వికాసకారణం బగుమందహాసకౌముదీకిశోరంబులు సంధ్యారాగారుణాధరంబునఁ గోకనదంబందలి రాజహంసంబుఁబోలె నివ్వట్టిల్ల శేషశయనకోమలత్వంబుఁ బరికింపనో నాఁగ నోరజాతిన వనమాలికావైజయంతులతో వామదక్షిణనయనాకేకరంబులు రమాకుచకోకింబుల విష్వక్సేననిత్యముక్తాదులయందుఁ బాలుపారంబుండిననమ్మహామహంబు గాంచి నమశ్రీమతేనారాయణాయ నమో భగవతే వాసుదేవాయ నమో విష్ణవేనమో జిష్ణవేనమోనమస్తే మమనాథాయ జగన్నాథాయనమో మమదైవతాయ దైవతదైవతాయనమో మమకులధనాయ దుష్టనిధనాయ యని స్వాస్థాంగదండప్రణామంబులు పానః పున్యంబుగ నాచరించి భయసంభ్రమాతిరేకంబునఁ బలుకంజాలక నిట్రాలవలె నిలువంబడిన బ్రహ్మాదులం గాంచి హరి కరుణాకటాక్షవీక్షాపాతమాత్రంబున నెవారిజడు పుడుపుచు మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె.

౪౧

కం మార్తరు లేరుగదా నీ, కార్తస్థిటియింప సృష్టి యలరెడిఁ గద యో

కార్తస్వరగర్భా! నీ, కార్తస్వర మేలగలిగె యయ్య విధాతా!

౪౨

వ. అని యట్ల యందజ సేమంబు విచారించ నింద్రాది దేవతలు తమతమపరిభవభవదుః

ఖంబుల నక్కాణింపఁ దొడఁగి రండు విరించును డిట్లనియె.

౪౩

శ్రీ సురలు హరితోఁ దమ దుఃఖంబులఁ జెప్పట. శ్లో

వ. అతులం బైనభయాతిరేకమున సర్వావస్థల రాక్షస

ప్రతిదిద్వారములందుఁ గాచి సుముహూర్తప్రశ్నలం గుంపులై

దితిజుల్ గోరఁగ నాల్లమోముల భయాన్తిం బల్క నన్నింటికిం

జతురాన్యుండు పురోహితుం డనుదు రిచ్చ మెచ్చి వాచాలురై.

" ౪౪

కం.కిలిగెడి సుతులకు శ్రేయోస్థలనం బగురీతి నొసట ♦ జనకోక్తవిధిం
దలవ్రాత వ్రాయుచును నా, తలవ్రాతకు నేప్పు చుందు ♦ దనుజవిరోధీ. ౯౫
వ ఇంద్రుం డి ట్లనియె. ౯౬

శా.నీకారుణ్యంసాప్తి మాకుఁ గలిగెన్ ♦ నిస్తుల్యసాభాగ్యభా
గ్యాకుంతభవదీడ్యదివ్యరమణీయాకల్పముల్ సర్వముం
జేకల్లన్ దయసేయవైతివి గదా ♦ శ్రీనాథ! పాలస్తు్య లీ
చేకల్లం దయచేసి రివ్వి యగు నాచిన్నెల్ సుమీ కేశవా. ౯౭
ఎ. యముఁ డి ట్లనియె. ౯౮

కం.దండమె శరణంబుగఁ గొని, భండనమున గెలిచినాడఁ ♦ బ్రాక్కాలమునన్
దండమె శరణంబుగఁ గని, భండనమున మనినవాడఁ ♦ బ్రకృతమునందున్. ౯౯
కం.దండము హస్తాలంబన,దండం బైయమరె నాకు ♦ దండనపదమున్
దండుగుపదమై యొప్పెను, దండము ! సురవైరి నెలులు ♦ దండించెదవో. ౧౦
వ. కుబేరుం డి ట్లనియె. ౧౧

కం.నవతం గాంచిన నిధు లీటు, నవతం గనె దానవాళి ♦ నవనవధాటిన్
జవమునఁ గొల్లలు వెట్టగ; సవ రయ్యెను నాదిభిక్షుసఖ్యము నాకున్. ౧౨
కం.దానవకులనాశన ! నే, యానవిహీనతను దిరుగులాడఁగ వలసెన్
యానసమార్జనకప్తము,మానవభుక్కులకు విందు ♦ మాడ్కిం దనరెన్. ౧౩
వ. సమీరుం డి ట్లనియె. ౧౪

తే. విను ప్రభంజనుడవు మేమువిప్రభంజ,నులము నీవును నొకమహాబలుడవటర
మమ్ముఁ దాఁకంగరిమ్మించుమాఱుకొన్న,నాశుగర్వంబుచరితార్థమయ్యెనాకు.
ఎ. వైశ్వానరుం డి ట్లనియె. ౧౬

ఉ కొమ్ములు మూటిపై సతులు ♦ కుండలనుంచి చతుర్థశృంగ మం
దిమ్ముగఁ గట్టె జేయఁగను ♦ శృంగముఁ గాల్చక దీర్తు వంట; రే
ద్రిమ్మరు లొంటికట్టియన ♦ తీర్చితిఁ గాల్చకయైన దాని నం
చెప్పెలు వల్కుచుండుదు రఁదేమిటి కిచ్చితి వయ్య శృంగముల్. ౧౭
వ. నవగ్రహము లి ట్లనిరి. ౧౮

కం.అహరహము సుతులు పుట్టెడి,మహమునఁ దజ్జన్మలగ్నమండలిశుభని
గ్రహచారము గలగ్రహముల,గ్రహచారము చాలదయ్యె ♦ రాక్షసవైరీ. ౧౯
వ. మును లి ట్లనిరి. ౨౦

కం. ప్రాచీనాచారంబున, మేచకరుచిరాంగ ! మునులు ♦ మేకొనుచును య

జ్ఞాచరణులు గాఁ దనయులు, ప్రాచీనావీతి యనుచుఁబలుకఁగ వలసెన్. ౬౧

వ. అచ్చర లిట్లనిరి.

౬౨

కం. జీవమణిమయగృహములు, పాననశంపాలతాభవపువ్వులు మా కె

జీవవిరోధులు నాయె న, యో వనతులఁ జెట్లనీడ ♦ నొదిగినచోటన్. ౬౩

తే. అమృత మొక వేళవిషమూ నటన్నపగిది, నమృతమేమాకువిషమయ్యెనబ్బనాభ!

ప్రాణములు వోక మానంబుదానవులకు, ధారవోయంగఁ గలుగుటదానవారి!

ఉ. ఏడువ హూ యటంచు నిదియెంతటికమ్మనిపాట యంచు, మో

మోడక తిట్ట నవ్వకొనుఁచొయ్యనఁ బట్టఁగ దూకులాడీ య

ల్లాడఁగ నాట యంచు, నధరామృతమంచుమియంగ మోముపై

నాడుచు నిట్లు బందిగృహమందునె సిగ్గులుదీసి రిచ్చుతా.

౬౪

ఉ. మాసినకోకఁ గట్టి, తలమాసిన నూనె మెఱుంగు లేక, మై

బూసి దుమారమున్, నిశెను ♦ భూసతి యొమ్ముల నొత్తి నిద్రవో

వ్రాసినధాత దూఱుచును ♦ బ్రాచిపనుల్ నెఱవేర్చుపొంట నే

బ్రానులనీతి నిల్చి మునిపల్లెల వెట్టిక నైతి మీశ్వరా !

౬౫

కం. పురుషాకృతిఁ గొని మేనక, తిరుగఁగ నసురుం డొకడుం ♦ దిగిచె రణేచ్ఛన్

ఘరళికి నయ్యది సుమశర, ఘరళిక్రియఁబరిణమించెఁ ♦ గుయ్యిడ సతియున్. ౬౬

వ. దేవత లిట్లనిరి.

౬౭

ఉ. రాదు భుజింప జన్నములఁ ♦ ద్రావుట న య్యమృతంబు ప్రాణమా

పోదు, కృశింప దివ్యియలుఁపోయినగూఁడులపోలికం గనుల్

పేదతనంబు గాంచె నిటు ♦ వెన్నెముకం గని చెల్మిజేసి యే

కోదరవృత్తి నున్నత్రిదశోదరముల్ గను మంబుజోదరా !

౬౮

కం. ఇక్కట్లు నేమిచెప్పఁగ, ని క్కట్లు లభించె బందిగృహసీమను నీ

మొక్కట్లు చూడ వయ్యా, ది క్కెట్లో నీవు దక్క ♦ దీనశరణ్యా !

౬౯

సీ. కాశికావాస మైక్రాలునాకం బిట్ట, కాశికావాస మై ♦ క్రాలె నయ్య

కాంచనాకలిత మైక్రమహా గృహములు, కాంచనాకలితమైక్రాలె నయ్య

భోగినీభోగినంభోగార్హ కృతకాద్రి, భోగినీభోగినంభోగ్య మయ్యె

రంభావధూమందిప్రదేశములు కా, రంభావధూమందిరంబు లయ్యె.

తే. నేమిచెప్పదు మయ్య ! దైత్యేశధాటి, కార సాధ్వసయుక్తులై ♦ యమరలోక

వాను లెల్లరు నిరతప్రవాసు లగుటఁ, బాడుదోచెను నాకంబు ♦ పద్మనాభ! ౭౦

కం.తామరసోదరముఖ్యులు, తామరసోదరుని నిటులు ♦ తద్దయు వేడన్

సామరసారసఫణితిన్, సామరసాదరణయుక్తి ♦ స్వామియుఁ బలికెన్.

౭౨

శ్లో హరి తాను రాముఁడై రావణుం జంపెదనని చెప్పటం. శ్లో*

ఉ. కాలము వచ్చునంతకును ♦ గాదన కెట్టివిరోధినేని దా

నాలముసేయు టొప్పు నటు ♦ లోటను సైచితి నింతకాల మే

నాలములోన నాని మనుజుకృతిఁ దాల్చి వధింతుఁ బొండు; దు

శ్శీలర కున్నతుల్ పిదపఁ ♦ జేటునకే చుడి హేతు వయ్యెడిన్.

౭౩

—శ్రీరామావతారమహత్త్వము క్—

ఉ. ఏడగుతేజః బుట్టి బుధులెల్ల గణింపఁగ రెంటిసాఖ్యముల్

గూడఁగఁజేసి పంక్తిరథుఁ ♦ గూర్చియుఁ బంచతఁ బంక్తికంధరున్

ఏడక మోక్షదాయిపుట♦భేదనముల్ ధర నేడు చేసి కొం

డాడఁగ రామనామమును సార్థకతం గనఁ జేసెదం జుడి.

౭౪

మ. జడసాంగత్యముఁ జెందితిం, బిడపఁ గాంచంగంటిఁ దా బేలనన్

నుడి, దుష్కీర్తిఁ గాంక్ష చేసితిని, మన్యుస్ఫూరచిత్తుండనై

జడలం దాల్చితి, దోసి లొగ్గితిని, రాజప్రహనాశంబునం

దిడితిం జిత్త, మొనర్తు రాముడనఁ నే ♦ నీలోపముల్ లోపమున్.

౭౫

సీ. జడసంగతిని మాని ♦ జడము నన్ సోకినఁ, జేతనంబైయుండఁ ♦ జేయుచుందు

భారవాహక మైన ♦ వర్తనంబును మాని, కష్టజీవుల నెల్లఁ ♦ కరుణఁ జూతు

శాస్త్రనిషిద్ధంపు ♦ సాంగత్యమును మాని, యేకపత్నీవ్రత ♦ మెలమిఁ దాల్తు

శరణన్నమాత్రన ♦ జాగింతసేయక, తటుకున నభయప్రదాత నొదు

తే. దాత నొదును రాజసంత్రాత నొదు, చూయలనుదాయకయమేయ♦గేయచరిత

ములను జరియించిప్రోతుమిమ్ములనునిజము, పొండునిర్జరులార! మీ♦రుండుకడకు.

ఉ. రాజకులంబునందు సుర♦రాజకుతూహలమున్ ఘటించఁగా

నాజికి బుట్టి, యాపిదప ♦ యాజకీకార్యము నిర్వహించి, యు

ర్వీజకరంబుఁ బట్టి, పృథివీజకుఁ గా దితిజాళిఁ గొట్టి ని

ర్వాజకకృపాపరుండ నయి ♦ పాలనసేసెద లోకమంతయున్.

౭౬

కం.సంశయము వలదు మీమీ, యంశంబులఁ గాంచుఁ డిల మహాబలయుతతీ

వ్రాంశుసమానుల వానర, వంశంబుల నాకుఁ దోడు♦పడఁగా వలయున్.

౭౭

వ. అసహాయకార్యధురీణుల రగు మీ కిది యేల యంటిరేని.

౭౮

కం. వేషమున కగుసలక్షణభాషలు భాషలకు నయినభంగిని గ్రియుల్

భూపింతురు ప్రాజ్ఞులు నే, దోషంబును లేదు మీరు ♦ దోడ్పడ నాకు. ౮౦
వ. అట్లుగావున మనుష్యావతారంబున జన్మించునాకు శాస్త్రీయంబును లోకోచితం
బును నైన కేవలమనుష్యచర్య మాననీయం బగుగాని యొండుగా నేరదు. సర
వానరులు వారికి నికారణకారణులు కావున మీరలు వివిధవానరరూపంబుల
జన్మించియుండుఁ డని మృదుమధురంబుగాఁ బలికిన. ౮౧

తే. క్షామకాలంబునందును ♦ జలదరవము, విననహాలిక జాతంబుఁపగిది దోష

నిర్భరానందమగునై నివ్వటిలిరి, యమరు లత్యంతమును మోద ♦ మంకురింప.

ఉ. వాడినలేత పైరులకు ♦ వానవలె, తుధగొన్నవానికి

న్గూడినకూడురీతి, మదఁనుం డలయింపఁగఁ జొక్కు చున్నయా

చేడెకుఁ జెల్వదర్శనముఁచెల్వన శ్రీహరివాక్సరంపరల్

గాడిన వీనుల ముఖవికాసము భాసుర మయ్యె వారికి. ౮౩

కం. జేజేపెద్దయు మొద లగు, జేజే లపు డమితభక్తి ♦ జేజే యనుచు

బూజించిరి హరి; నయగల, రాజును బూజించు సుధటఁరాజియుఁబోలె. ౮౪

కం. చనుఁ డని హరి సెల విచ్చినఁ, జనఁ బదములురావు పాయఁజలజేషుఁ బే

రనురాగము గలప్రభువు, జనపదములజనులు విడిచి ♦ చననివిధమున. ౮౫

వ. అంత శ్రీమన్నారాయణుండు తిరోహితుండైన.

కం. జననీజనకులఁ బాయుచు, జననేరని శిశులకట్ల ♦ చనఁబూనినచోఁ

జన నొల్లవు పదములు; హరి, యనురాగము పెంపుసాంపు ♦ నది యెట్టిదొకో. ౮౬

వ. ఇట్లు విబుధలోకంబు లో కేశునిగూడి మరలి చనుదెంచునవసరంబున నింద్రుఁడు.

ఉ. ఎన్నఁడు చక్రి పుట్టు ధర? ♦ నెన్నఁడు రావణుఁ గొట్టు? మా విప

త్రెన్నఁడు నేలమట్టుగను ♦ నేడెఱుమై దుదముట్టు? నెట్టిచో

నెన్నఁ డెట్టిపుణ్యనకు ♦ నెవ్వ తె యందు జనించు? చెప్పవే

యెన్నుచునైనఘనముల ♦ నే గ్రమియించెద నో పితామహా! ౮౯

కం. అనియాడిన నింద్రుని విధి, యనూనముగ ననునయించియనియెను వత్సా!

వినుమా తద్వృత్తాంతం, బనుమానము మాని నిక్కఁమంతయుఁ దెలియ. ౯౦

శ్రీ కా స ల్యాదశరథుల వివాహముహూర్తమును బ్రహ్మనిర్ణయించుట. శ్లో

ఉ. ఫాల్గునశుద్ధపక్షమున ♦ భార్గవవాసరయక్ష మాయఁ దా

వెల్లుచు నున్నయాదశమివేళ వృషాహ్వయలగ్నమందుఁ దా

రల్లడుభవ్యమై చెలఁగ ♦ రాజితమైన ముహూర్తమందు నా

కు ల్గానియాడ నాజి తమిఁ ♦ గోసలకన్యకఁ బెండ్లియాడెడి. ౯౧

కం దశరథసుతువిక్రమమున, దశకంసుం డీల్లుఁ జూడు ♦ దారుణ మాదు

ద్విశల్లఁ బాయు సుఖతఁ ద్రిదశు లలరుట గల్గు గోష్ఠ్యదశ నిడుఁ డిదియున్.

కం.అనుచు విరించునఁ డాడిన, విని నిర్జరవర్గము పనివినియె ననుజ్ఞం

గొనుచు; నట యున్న వేలుపు,ముని యావచనములు వినినఁమొద లంతంతన్.

చం.నవలవలీదశం బెనయు ♦ నాణెపుబొ జ్జటు ముల్లమానికిన్

స్వవశముగాక యుబ్బి నటపత్రమునై మఱి రేఁగుపండునై

జవమున నిమ్మయై రుచకఁసంపదఁ దాలించి దోసపండునై

యవియునొ నాఁగ గుమ్మడిక్రియన్ మఱి మించెఁ గుతూవిధంబునన్.

౯౪

ఉ. సంకట మద్దిరా యనుచు ♦ పైఁపకి యేగుచు నారదుండు ని

శృంగతఁ గాంచె నిర్జరవిశంకటధైర్యశిలాసుటంక మా

లంక రణాంకసంకులకఁలంకఁ గరంకరసాత్తపంకిలా

లంకరణాంకఁ గల్మషకఁలంకను ద్వాస్థితమూరిలంకఁ దాన్.

౯౫

కం.మును గని లంకాపట్టన,మును గని పో రిడ నుపాయమును నేభితిన్

మునుఁగనియనురున కీవిధ,మును గనికర మమరఁ చెల్పఁ ♦ బోలు నటంచున్.

ప. చని నగరంబు ప్రవేశించి.

౯౬

శ్లో నారదుండు రావణునకు దేవరహస్యముం తెప్పట. శ్లో

ఉ. రావణుఁ గాంచె గట్టెదుట ♦ రాజులు మోదముతోడ లోకవి

ద్రావణు, దారుణాతతవిరావసురారివధూకగర్భవి

స్రావణు, దృష్టిభీకరవిపాణపరిష్కృతవత్సధిక్ష్మతై

రావణు, శ్రావణాధికదంరప్రతిపాదకకంఠరావణున్.

౯౭

చం.కదియఁగఁ బోవునంత దశకంసుండు దిగ్గన లేచి మొక్కి స

మ్మద మెద నిండఁ బల్కె సురమాని! విశేషము లేమి? లేరుగా

మదయుతయక్షకింపురుషమానవదానవకిన్న రావభీ

త్రిదశముఖారు లేరు సమితిక్షితి మార్కొన మమ్మ టం చొగిన్.

౯౮

కం.నారదమేదురతరగ, స్థారవముం బోలెఁ బలుక ♦ రావణున కన్

నారదుండు తనుజితశర, న్నారదుండు ప్రియానులాప ♦ నవ్యసుఖణికిన్.

౧౦౦

కం.ఇప్పటివఱకును నీకిల, ముప్పొద వెడి మార్గ మేది ♦ మొనయుదు సుమ్మి

యెప్పుడు పుట్టునొ గిట్టుట, యప్పుడె సయిదోడుగాఁగ ♦ నమరు నటన్నన్.

౧౦౧

శా ఏమీ! మాటనుమాటగా ననితి మానీ! చాకపో శక్యమే

భూమిన్ దేహులకంచు నాయెదుట నీవు న్నాదుప్రస్తావన్

- నీమాటల్ గడువిత లయ్యె వినఁగా ♦ నిద్రావశోన్నాదమో
యేమీ! యే మనితయ్య! వింశతిభుజాఃహీనోద్ధతిం జూడవో. ౧౦౨
- కం.హరిశమనతపనదహనే, శ్వరజంభవినాశకప్రభంజనులకు నే
హరిశమనతపనదహనే, శ్వరజంభవినాశకప్రభంజనుడఁగదా. ౧౦౩
- ఉ. ఎవ్వరు నన్ను నింకఁ బొలియింపఁ గలారొకొ లావరుల్ బళా
చివ్వను నాదుబాఁబడి ♦ చిక్కక స్రుక్కక పోనివారు లే
రెవ్వరు బమ్మతక్క, నతఁ డేమిటి లెక్కయొ లేఖకుండు న
నవ్వకు నీడ్చుపోటరితఁనం బొకయింతయు లేదు వానికి. ౧౦౪
- కం.మృత్యువు మృత్యువుఁగూర్చితి, సత్యంబుగ న న్నెవండు ♦ చంపునో? నీ వా
చిత్త్యంబెఱుంగక యాడితి, సత్యవచననామరచన ♦ సార్థక మగునే? ౧౦౫
- మ.అనినన్ దేవరహస్య మొండు గల దో ♦ యన్నా యెఱింగించెదన్
వినినన్, నీకు హితంబె కోరుదుఁగదా, విచ్చేసితిం దెల్పఁగన్
జనుమా నిర్జనరక్షకావృత విహీనస్తంభవిస్తీర్ణదీ
ర్ఘనికాయాంతరభాగ మొక్కఁడును జేర న్వేగమే రావణా. ౧౦౬
- ఉ. ఇట్టుల యారివేరపుమునీశుఁడు పల్కిన రి మృతంచు లోఁ
దొట్టినదుర్భరస్థయముఁ ♦ దోఁపఁగఁజేయఁ బదప్రచారమే
యిట్టలమైన హుంకృతుల ♦ నింతయు జంకక వేగ చేరె న
పుట్టన సద్విశాలతరఁభాసితసంజవనాంతరంబునన్. ౧౦౭
- కం. వెనుకనుచు న్నునకనుచుం, దనప్రక్కఁ గనుచుఁ గనుచు ♦ దశకంఠమొగం
బనియెను సురముని రావణ! యనకుమ యెవ్వారితోరహస్యము దీనిన్ ౧౦౮
- కం.హరియట దశరథసుతుడై, ధర మానవుఁ డగుచుఁ బుట్టి ♦ దానవకులసం
హరణక్రీడను నిను నీ,పరివారముఁ ద్రుంచునంట ♦ భద్రము సుమ్మి. ౧౦౯
- కం.అని యిరుసవి వినకుండఁగ, నని లేవఁగఁ బంక్తికంఠుఁ ♦ డనె ద్వరయేలా
యనఘా! వివరింపఁగదే, మనసున నీ వెఱిఁగియున్న ♦ మాత్రంబైనన్. ౧౧౦
- కం.ఎప్పు డదెవ్వని కేయెడ, నెప్పుడెఱికి నేమికతన ♦ నెన్నాళ్లకుఁబై
నెప్పుట్టునఁ బుట్టునొహరి, తప్పక వివరింపవయ్య ♦ దయ దైవాఱన్. ౧౧౧
- కం.కొనియాడుచుఁ దనువేడుచు, విన నాడినఁ గాంచి కరుణ ♦ విడనాడక యా
ముని పలికె నింపుదొలక, నివసుమా వత్సా! వచింతు ♦ విశదముగాఁగ్గ౧౧౨
- ఉ. నీ వొనరించురాయిడికి ♦ నిల్వఁగలేక సురాదులెల్ల దుః
ఖావిలచిత్తులై కమలఁజాసనుఁగూడి హరి న్నుతింపఁ బా

- పావహు నిన్నుఁ ద్రుంతు నని యాడెను మానవజన్మమెత్తి యో
రావణ! యయ్యయోధ్యకును ధరాజగునాజికిఁ బుట్టి నిన్నిటన్. ౧౦౩
- ఉ. ఒప్పుగుఱులైనాదిని ముఱుహూర్తమగు స్తతమిన్ వృషంబునం
దప్పక యామ్యకోసలనుత న్వరియించెడినంట యాజి పెం
పొప్పగ రాముడై జనన యెందుచు వారినుతుండుగా ధరన్
ముప్పొనరించు నీకు నట యాని వచించె విధాత నే విన్. ౧౦౪
- ఆ. ధాతవ్రాత మనకుఁ దప్పింపఁగా రాదు, ధాతతాతనేత తప్పిపోదు
కాన నిక నీవు గానఁ గానఁగఁ బొమ్ము, వైర మేల నీకు వాసపునకు? ౧౦౫
వ. అనిన. ౧౦౬
- కం. వికలతనొందియు మనమునఁ బ్రకటితమై చెలఁగనీక వదనంబున లోఁ
దికమిక నణఁచుచు నవ్వచు, బకపక రావణుడు పలికె భయరహితుబలెన్.
కం. హరియట ననుఁ ద్రుంచెడి నట, సరరూపముఁదాల్చి దీని నమ్మగఁ జనునే
హరి నను గెలువం గలిగిన, దురమున నిన్నొట్లదేల యెంతవక మానె? ౧౦౭
మ. అజసంతానము నన్నుఁ గూల్చునట యాతా! చూడ సిగ్గయ్య నా
యజుని గెల్చినవాని గెల్చితఁ దృణాహంకార రేఖాసుర
ధ్వజసింహాంతరితాంతగర్వహసన వ్యాపారపానీధూ
పజనోఘాజవితానకేసరి గదా పాటింప నే నాదా! ౧౦౮
- సీ. ముఖభంగదశె నొందిఁమూల్గుచుఁ బోయిరి, సంగ్రామసింహముల్ య్మూలమున,
గడు నంత్యదశె నొంది యడిసిరి యెదిరిన, సకలసింహాసనసంస్థితులును
మధ్యస్థతను గాంచి మనిరి మాంధాత్రాదు, లణఁగుచు గీనాశరణపదముల
సర్వపదాంతైఁ జాలించి రెల్లరు, సత్త్వినిస్తులపుణ్యంపదలను
తే. హరియు గిరియు నదెచ్చోటఁనణఁగియుండె, నట్టి పట్టులనెల్ల దా దిట్టయేని
గుట్టుమాట లటంచును నట్టిమాట, లిట్టుచెప్పదె భయపెట్టఁరట్టుమీటి. ౧౦౯
వ. అయినను నీమాటఁ గొంత విశ్వసింపదఁగాక వారలకు వివాహంబై ౧౧౦
కం. అలుమగండైన గదా, వాలుమగం డొకఁడు పుట్టు వారికి నన్నుం
జాలుమగంటిమిఁ ద్రుంపఁగఁ; జాలనెయొకయుపమ దానిఁజక్కంబెట్ట? ౧౧౧
- ఉ. మూరుత మంచు నిర్వదియు యాడవనా దశమి న్వచించితో
వారక రమ్మ తెల్పెద నుపక్రమ మామఱునాడ సర్వమున్
బీరము లాడ నేమిటికిఁ బెక్కులు మిన్నక మున్న; రిత్తయై
సారసనూనువ్రాత సన సై యను మప్పు డటంచు బల్కిన్. ౧౧౩

ఉ. వలై యటంచు నేగె మునిశివల్లభుఁ డంత దళాననుండు రే
యుల్లములోనఁ బన్నుచు దుఃఖహాలు గొన్ని మయాత్మసంభవో
త్ఫుల్లవిలోచనానిలయము న్వడిఁ జొచ్చి శయోపవిష్టుడై
పెల్లగఁ జింతసేయ నిజవిక్షణపంక్తులు త్రిప్ప కంతటన్.

౧౨౪

శా. చింతాక్రాంతవిషణ్ణమానసులరైఁ చింతింప నాస్వాంతమున్
సంతాపాతిపీతమై కలఁగెడిం ♦ జాలం జుమి వల్లభా!
వితాయెన్ విపరీత మేమి యెదవెన్ ♦ విష్ణుండు పై నెత్తెనా?
యంతేనెంతకు నీవు చింతిలవుగా ♦ యాత్మేశ్వరా! తెల్పవే.

౧౨౫

- ఇ మందోదరి రావణునకు నీతిచెప్పట. -

మ. అని మందోదరి దీనవాక్యములఁ జేయ న్నివ్నపం బంగనా!
విను మంచు నివరించె సర్వమును దా ♦ విన్నంతిఁ బ్రత్యూహముగ
బాసరింపంగఁ దలంచి మ్రుచ్చిల సతిం ♦ బోవంగఁ దా నెంచుటల్
విని యాతనిన్ విచారమానసమున ♦ స్వీక్షించి దీనాస్యయై.

౧౨౬

ఉ. దేవరహస్య మంచు నిది ♦ దేవమునీశ్వరుఁ డాడ నంటిన్
దేవ! రహస్య మీగతిని ♦ దెల్పఁగఁబోలునె బాహిరంబుగా
దేవర హస్యకారణ ముదే దిగులొందితి వంచు నండ్రుగా
దే? వరబాహువిక్రమరతి నినుఁ బోలఁ గలారె యెవ్వరేన్?

౧౨౭

ఉ. కల్లుల వల్కి నూ అయినఁ ♦ గార్యము పెండిలి సంఘటింపఁగాఁ
జెల్లరే! తేరతేర కిటు ♦ చేయఁగఁ బూనుదె పెండివిష్ణుమున్?
జెల్లునె నిర్నిమిత్తముగఁ ♦ జేటొనరించుపనుల్? దలంపఁగా
వల్లభ! దిగ్దయప్రథను ♦ వ్రాలితి వేటికి నీకు భీతిలన్?

౧౨౮

కం. దైవముపూనినకార్యము, నీవా తప్పింపఁగలవు ♦ నిష్ఫల మగుఁ గా
దైవము ప్రతిఘటియించినఁ, గేవల మిలఁ పొరుపంబు ♦ కీర్తిం గనునే? ౧౨౯
వ. అనుటయు.

౧౩౦

కం. భీరువుగతిఁ బలికెడు కర, భోరూ! నావిక్రమంబు ♦ నూహింపక యం
భోరుహలోచనహరజం, భారులసంరంభజృంభ ♦ మణిగదె నాచేన్.

౧౩౧

ఉ. కేవలదైవమే శరణు ♦ కీడిడ మేలిడ నంచు నాడుటల్
కేవలమాధ్యమే యని సఖిమణి! మామకనిశ్చయాశయం
బేవిధి నప్రమాదమున ♦ నెల్లపనుల్ ఘటియింప వ్యర్థమై
పోవును? గార్యసిద్ధులకు ♦ బుద్ధియు శక్తి నిదానముల్ చెల్లి.

౧౩౨

తే. నిచ్చ దైవంబె ఫలమెల్ల ♦ నిచ్చునేని, పారుషం బేలవలయునోపంకజాక్షి !

వండి తినకున్న నుదరంబు ♦ నిండునటవె, కూరునా నోర దై వంబుకూడువెట్టి.

వ. అనిన మందోదరి యిట్లనియె.

౧౩౪

ఉ. కారహితంబు నాదునుడి ♦ కారముగా రుచికంటె ? చేదె శం

కారహితంబుగా బ్రతుకె ? ♦ గాంక్షయొనర్చెదో విప్లవంబు లం

కారహితంబు సేయగను ? ♦ గన్ను ల వొల్లవో యేమొ నాయలం

కారహితంబు ? లయ్యె నుడికారముగాఁ గొనె దీవు బోధముఁ.

౧౩౫

ఉ దైవ మటంచుఁ బల్కెదవు ♦ దైవ మనం గలఁడే యొకండు వే

తావలఁ బ్రాణవల్లభ ! మహామహా నెవ్వనికంటెత్ప లో

కావలి జన్మకర్మవిలయంబుల కౌను సమర్థ మట్టిఁడో

శ్రీవనితామణీభవుఁడు ♦ శ్రీహరి గాక యటంచు వెండియుఁ.

౧౩౬

కం. సారసనయనేశుల దో, స్సారమునకా గెలిచి తంటి ♦ సరి యిపు డేలా

కారానికార్యమునకుఁ, భీరువుగతిఁ గడఁగ సాటివీరులు నగఁగఁ.

౧౩౭

వ. కావున నీవు దైవంబు గలఁ డనినను లే డనినను, నీవీకార్యంబునకుం దొడంగు
టకుం గారణంబు లేదు. నాపలు కాలకించి యీసాహసంబు మానుమని వేడిన.

ఉ. కొందల మందుడెందమునఁ ♦ గుండకు ముందుకుముందు మందయా

నం దగ నిందుఁ దేర మయినందన ! సందు లభించినకా శతా

నందపురందరేందురవిందను లందఱు డింద మ్రందుటకా

గందును గుండు చిందఁగను. ♦ గందునుమందల నొంద సుందరీ.

౧౩౮

వ. అని యూఱిడించి రహస్యంబుగ గగనగమనచరణంబు లగుహయంబులు పూ

న్చిన తే రెక్కి సత్వరుండై.

౧౪౦

* ❦ రావణుడు కొసల్యం దొంగిలించి కొనిపోవుట. ❦ *

చం. అటు చని రావణాసురుఁడు ♦ హాటక కూటచపేటవాటికా

కుటిలకవాటర్ఘాటపటుకూటమ హూత్కటఘోటకచ్చటా

భటపటలీకనద్వికటఁ ♦ బ్రాకటపట్టనరక్షణక్రియో

ద్భటభటపార్శ్వటల్ గలిగిభాసిలుకోసలపూర్వకం గనెఁ.

౧౪౧

చం. తలకుటిలస్వభావుఁడు సదాప్రమదాచయపశ్యతోహరుం

డితఁడు యథాస్థితిం గనిన ♦ నేమియొనర్చునో నన్నునంచు మా

నితను యగోచరత్వ మని ♦ నీలిముసుంగు పొసంగ నుండెనో

క్షితిఁ బురలక్ష్మి నాఁ గటికిచీకటికప్పన నొప్పె నయ్యెడకా.

౧౪౨

తే. ఎప్పుడేతెంచునో యని ♦ యెదనుభీతి, గొనుచు ముసుగునఁదొంగికన్గొనువునీవి
సారలోచన దృగ్చాకచక్యమనఁగ, దీపకళికలు నటనిటఁ ♦ దేజరిల్లె. ౧౪౩

వ. అట్టినగరంబు నేకతంబుప్రవేశించిరావణుండు కౌసల్యాదేవి పరుండినగరుసాచ్చి.

సీ. పటుతరావిశ్లేఢభర్తాకలితమూల్య, నవ్యావిదితమూల్యభవ్యమూల్య
సర్వసర్వసంహాజననుతపోశీల్య, బుధమనోహరమృదుపూతకల్య
సర్వజగజ్జనశ్లాఘితసత్కుల్య, సకలసాధ్వాస్యాంబుజాతకల్య
సతతపద్మార్చనాసాదితసాఫల్య, మృదులగుణోత్కరావిదితతుల్య

తే. విపులసత్కార్యవిరచనానుపమకల్య, స్వీయకౌటిల్యహృత్ప్రీతివికటశల్య
మత్తులనువిశాలతల్పనిద్రానుకూల్య, గనియె గౌసల్య మరుశరకలితలాల్య.

సీ. అతనుతాపాతిశయంబునఁ బొరలుచో, రాలినపుష్పహారములదాని
బ్రక్కనొక్కిపరుండ ♦ భర్తాంగదఘనము, ద్రాయతగండదర్పణముదాని
నాజివరంతరధ్యానబలంబున, వానికొగిటఁ గల ♦ వ్రాలుదానిఁ
గలఁ జెలిసర్వభాషల నై నకోపాన, భూభ్రతాక్షిప్తిని ♦ బొలుచుదాని

తే. వామనీకృతగళమున ♦ వఱలుదానిఁ, గలితనిద్రావశం బైనకనులదాని
సామికుంచిత మైనహస్తంబుదానిఁ, గాంచె నసురుండు త్రైలోక్యవంచకుండు.

ఉ. హాసవికాసమోహనతరాస్యము భూనటనంబు స్వీయదం
తానమవీడితాధరము ♦ నాదృతరక్తకపోల ముత్పితి
ద్భాసురభూర్మ్యురోజములు ♦ పార్శ్వచలన్మణిహారవారముల్
దానవవైరి గాంచి కృపఁ ♦ బాసి యుపాసితవంచనామతిఁ.

౧౪౪

కం. అనుపమసురూపరేఖా, ఖని నిస్తులనుగుణమణిని ♦ గన్యామణినిం

గనికర మెడలే కసురుండు, గని కర మెడ లేక బాలగ్రహించి వెనక. ౧౪౫

వ. లంకకుం జని యామంచంబుతో నొక్కకనకపేటినుంచి పారావారతీరంబున నిలిచి
సాగరుం బిలిచిన భయకంపితగాత్రుండైన నిహితం దైన నతనికి నమ్మందనం
బుఁ జూపి.

౧౪౬

కం. మానవదానవశాత్రవ, దానవకింపురుషయక్షతతులకు నైనం

గానీ లోచనగోచర, మైన న్నినుఁ ద్రుంతు నిది యథార్థము సుమ్మి.

౧౪౭

వ. అని రక్షింప నప్పగించిన వలై యని యతం డతనిసమక్షంబునఁ దత్క్షణంబ దానిఁ
దిమింగిలంబనునొక మహామీనంబున కప్పగించె నిట్లు సముద్రుండు.

౧౪౮

కం. బాధితబృందారకదు, ర్భేదాహితకరణుఁ డయ్యె ♦ మేల్సాధులకుఁ

సాధులు పూజ్యులు తలఁపఁగ, భూధవ! సర్వత్ర ఖలులు ♦ పూజ్యులు గారే.

వ. అని శుకయోగిండుండు పరీక్షిస్తుపేంద్రున కెఱింగించిన తెఱంగు.

౧౪౯

శ్లోత ర శ ము. శ్లో

ర(వి)సుతాధవ ! పాపమోచన ♦ రాజితాంబుజలోచనా
రవిసుతాహితపక్షపాతక ♦ రక్షితామరజాతకా !
రవిసుతావన ! భక్తజీవన ♦ బ్రహ్మసత్కులపావనా !
రవిసుతాసమనీలవిగ్రహ ♦ రాక్షసాత్మరనిగ్రహా !

౧౫౪

శ్లోమా లి ని. శ్లో

ప్ర(ణ)తదివిజవారా ♦ భార్గవీచిత్తచోరా !
రణవితరణవీరా ♦ రమ్యసాధుప్రచారా !
ఫణివరమృదుతల్పా ♦ భక్తసంఘాతకల్పా !
గుణరహితచరిత్రా ♦ కోమలశ్యామగాత్రా !

౧౫౫

శ్లోగ ద్య ము. శ్లో

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాయమానమానసత్వమహా
వైభవ వావిలికొలను రామచంద్రరాయతనూభవ సుజనవిధేయ
సుబ్బరాయనామధేయ ప్రణీతం వైద్యశ్రీకౌసల్యాపరిణ
యంబునఁ జతుర్థాశ్వాసము.
శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

శ్రీకౌనల్యాపరిణయము.

పంచమాశ్వాసము.

మోక్షఫలద! సీతా

వామాక్షీవిమలహృదయఃపంజరకీరా!

క్షేమంకర! నతకింకర!

రామా! భవభయవిరామః రాజలలామా!

౧

తే. అవధరింపుము దేవ! మహాహనుభావ!, భావనాతీతవైభవః పరమయోగ
భావపుంభావకరుణాస్వభావుః జైన, బాదరాయణి యిట్లనుసాదరముగ.

౨

కం. ఆమందయాన దృఢని, ద్రాముద్రితభద్రనేత్రరాజీవయుగం
బాముఖాన జాగరూకత, యామందనమందు నల్లనల్లన విచ్చేక్ష.

౩

ఉ. కన్నులు విచ్చి నల్లెనలఁ గాంచి దురంతమహాంధకార మా
యన్నులమిన్న దీప మిటు లాటిచె నేల వయస్య యంచు లో
నెన్నుచు నోవయస్య! సఖ యిందుముఖ! యనఁ గి మృటంచుఁ దా
విన్నదిగాక యేమి యిది వింత యటంచును బ్రక్కపొర్లఁగఁ.

౪

తే. ప్రక్కను బొర్లఁ బెట్ట నిరుప్రక్కల తక్కనితాఁక జేతు ల
మృక్క యటంచు లేవఁగ రథయమ్మున మూర్ఛము దాఁక సంతయు
స్నిక్కిలియక్కఱం దడవి నివ్వెఱపాటును బొంది యేమి యీ
ట క్కని చింతసేయఁగఁ దటాలునఁ బైట యొకింతజాఱినఁ.

౫

ఉ. ఆరమణీమతల్లి ఘనహారమణీమృతిఁ గాంచి యాత్మదు
ర్వారభయాతిసంభ్రమదుఃరత్యయశోకవివర్ధనంబుగా
మారణకారణం బయినఁమందనయే తనయున్ని పట్టుగా
ఘోరత దాపురం బగుటఁ గిమలి యేమన లేక చింతచేఁ.

౬

కం. తడవుచుఁ బెడవుల నెడవడి, దడదడ నెడఁదవిసివడఁగఁ దడఁబడఁ బదముల్
తొడిఁబడ గడితవుగొడవలు, గుడువఁగ నొడఁబడితి ననుచు గోడుంగొనుచుఁ.

ప. అయ్యది జననీజనకపరిజనకృతం బైన పంచనగా నెంచుచు.

౭

శ్లో మందనయందుఁ గౌసల్య విలపించుట. శ్లో*

సీ. ఆమందసమదాశఁకయాకలితం బైన, యీమందసము కేళిగృహమె నాకు
జడమతి నగుచు నేఁ డడిదొర్లఁగాఁ బేటి, చలనముల్ దూఁగుటఁజ్యేలలెనాకు
హాటక ఘటితమై యనువొందుపక్షంబు, నరయంగ మేల్దోమఁతెరయె నాకు
నాదిగర్భేశ్వరి నైజనించుటఁ బెట్టె, చలమంచమా నాకుజలజనయన !

తే. తల్లి! నీగర్భమునఁ దొల్లి తాల్చి కాంచి, పెంచి యిట్టులు చేసితివంచనంబు
కనకమణిపేటి నను గర్భమున ధరించె, ముందు నే నేమికిఁజలఁనొందఁ గలనొ.

సీ. తల్లిగో! నీ కేల డాయాద నైతినే, వనములపా లేయ వనజనేత్ర ?
కన్నతండ్రి! నీకుఁ గరుణ లేదాయెనా, గుట్టుగా నను మట్టుపెట్టఁ దలఁప?
సకియలారా! మీకు శత్రువనైతి నా, వంచనచే నన్నుఁ బొంచి చంప?
భటులార! నామన్నికటువాయెనా మీకు, నొంటిగా విడిపించి కంటగింపఁ

తే. జేదుమేపితి నే మీకుఁ జలుకలార! వంకలను దోలితి నే గోరువంకలార
వంచనముఁ జేయ నేలయోయంచలార! పెంపుసొంపారననుపొచ్చఁరింపరాదె.

సీ. రుషఁ గాన నిడ నీకరుణ మెల్లఁ దీతెనా, ఋణమెల్లఁ దీతెనా యిటువధింపఁ
గరుణలేదాయె నికారప్రకారంబు, కారప్రకారంబు గారవివ
నయినదానికిని మిమ్మున నేమిఫల మింక, మన నేమి ఫలమింకమహిని నాకుఁ
గన్నయ్య! బలుదురాగ్రహారీతిఁ జిక్కితే, గ్రహారీతిఁ జిక్కితిఁ గానలోనఁ

తే. గటకటా! యిట్టికష్టంబుగాంతుననుచు, బలుకొక్కరయోయేమివంచనంబొ
నేర మేమియొనర్చితి నే నెఱుంగఁ, దల్లిదండ్రులు నావయిదయఁదొలంగ. ౧౧
వ. అని నిష్కారణంబు జనకుం డేల నన్ను నిగ్రహించుననియు నెవ్వండనియు వం
చన చేసియుండఁబోలు నని తలంచి.

౧౨

సీ. కరులార! రాజకింకరులార! కరుణచే, నాలకింపఁగ రారె యాడుకుయులు
ఝరులార! వన్యనిర్జరులార! కరుణచే, నాలకింపఁగ రారె యాడుకుయులు
నరులార! కాననఁచరులార! కరుణచే, నాలకింపఁగ రారె యాడుకుయులు
హితలార! కానచెంచితలార! కరుణచే, నాలకింపఁగ రారె యాడుకుయులు

తే. కారణములేక యిట్లు నికారమునను, నన్ను నెవ్వరొ కొనిపోవుచున్నవార
లమ్ములార! దయారసస్వమ్ములార! యక్కలార! మనుపర పెన్మక్కువార.

ఉ. పుట్టితి శ్రీవరంబునను డభూవలయేశునిముద్దుబట్టి నై
పెట్టితి బీదసాదులకుఁ బిల్చి యభీష్టములెల్లభక్తిమైఁ

బట్టితి మానిరాట్పురణఃపద్మము లెన్నియొ ప్రాణనాథుఁ జే
పట్టఁ గడంగఁ బుట్టె నిటువంటిప్రమాద మిఁ కెమి చేయుదుఁ.

౧౮

ఉ: దిక్కులనేలునట్టిజగత్తీధవుపుత్రిక నై జనించి పె

స్మక్కువఁ బెంపఁగాఁ బెరిగి ♦ మాన్యతఁగాంచియు దిక్కుమాలి నే
నక్కట! తావకీనజఠరాంతరవాసముఁ గంటిఁ బెట్టియా!

యిక్కడనుండివెల్వడుట ♦ యిం కొకజన్మముఁ గాంచుటే కదా.

౧౯

తే. నన్ను గర్భంబునను దాల్చుకొన్నకతన,నిన్నుఁ దల్లిగ భావించుకొన్ననన్నుఁ
బలుకుతా మాడ్కిఁబలికేదేబదులు పలికి,మందమతియాటచేతనా♦మందసంబ!

సీ. తమ్ములారా! కపోతమ్ములారా!దయ, నాగతిఁ జెప్పరే♦నాయనకును

అన్నలారా! లేడికన్నలారా! దయ,నాగతిఁ జెప్పరే ♦ నాయనకును

అమ్మలారా! మయూరమ్ములారా! దయ, నాగతిఁ జెప్పరే ♦ నాయనకును

అయ్యలారా! కాననెయ్యారారా! దయ, నాగతిఁ జెప్పరే♦నాయనకును

ఆ. గోసలేశుపట్టిఁ ♦ గోపాన నిటుపట్టి, నంచకుం డెవండా ♦ పొంచి యిటులు

చేసె నయ్యలార! ♦ చెప్పఁగా ఘనులార, పోవరయ్య నన్నుఁ ♦ బ్రోవరయ్య.౧౭

- శైవిభూతి వృత్తిము. -

దిట్టతేనిపట్టినై, పుట్టియుఁ విభూతి పో

గొట్టి పెట్టె పట్టుగఁ, నెట్టితేల దైవమా.

౧౮

వ. అని హాహారవంబునఁ బలవించుచుఁ గి మ్మునుశబ్దంబు గానక తనయునికియుఁ దెలి

యక చలనంబుకతంబున నరణ్యంబున నెవరో తానున్న మందసంబుఁ గొనిపోవు

చున్నారనితలంచి చేయునదిలేక మహాభయకంపితగాత్రయుఁ బ్రస్తేదక్లిన్నోత్తరీ

యయు నై యిట్టియాపత్సమయంబున దైవంబె శరణం బని నిరంతరనిజమనోని

వాసిని యగురమావిలాసిని దలంచి.

౧౯

*శై కాసల్య లక్ష్మీ దేవిం బ్రార్థించుట. *

ఉ. అమ్మ! పసిండితమ్మి నలరారెడుముద్దులగుమ్మ! బమ్మఁగ

న్నమ్మ! తరమ్మలేనియలరమ్మలఁ బాంథులదిమ్మఁ జిమ్మనా

రమ్మనుగల్గువాని నలరఁగ రహిమిఱిగఁ గన్నయమ్మ! మా

యమ్మ సుఖమ్మ లిమ్మ సతహర్షవిధాయకి! లోకనాయకీ!

౨౦

- శై పద్మనాథవృత్తిము. -

బాలా! కనచ్చేవ్రతచేలా! నవాబ్జారిఁఫాలా! జగదేతు రక్షావిలోలా!

హేలావతీరత్నకాలావృతా! దివ్యహేలా! పయోరాశిబాలా! సరీలా!

కీలాలభుక్చూరమాలాబగ్గన్మూలఃఖేలా! సుశీలా! యలక్ష్మీవిఫాలా!

కీలాలజాతాలయా! పాతకాంగారిఃకీలాలజాతా! దయాపూత! మాతా! ౨౧

శ్రీలక్ష్మీదండకము. శ్లో

శ్రీమద్రమామానిసి! యిందిరా! యిందురా! కంధిరాణ్డందిరా! సారమందార
కుందారవిందంబుల న్సుష్పబృందంబులంబెక్కుచందంబుల నీదుపాదారవిందంబు
లంగొల్తు; దల్లి! పురంధ్రీమతల్లి! నతేంద్రదాగవల్లి! బభీ! తొల్లి బృందారకుల్
పూర్వబృందారకుల్ మందరాగంబు నిర్మందరాగంబున రజ్జునాగంబుగాఁబాల
వెల్లిన్మధింపంగ రంగారుబంగారు పొంగారుసింగార మంగంబునం జెంగలింపంగ
బృందారకీబృందమందారకల్పేందు చింతామణీ సాదగీభ్యాతిఁ గైకొంచుజన్మించి
మించుక జిగిన్మించుమైనంచుతో నంచయానంబుతో భృంగగానంబుతో ము
ద్దుఁగెమ్మొవితో; దమ్మిపూఁదావితోనవ్వునెమ్మొముఁగి నంబుజాతమ్ముతోవచ్చి
నీలాంబుదశ్యాముఁ డార్తావనోద్దామువక్షంబునం నిర్జరాళీనమక్షంబునం జేరవే;
యన్నకోసంబుగా గుజ్జవేసంబుగా రక్తిసు న్వేడఁ బోవంగఁ దద్భ్రహ్మసూత్రం
బునం జేరవే? క్రోడమై క్రీడమైనాడనాకొమ్మునక సొమ్మునుంబోలె భూకాంతవై
దక్కవే మక్కువం? బాటుండై క్రూరుండై రాజులక భూరిహూరాజులం బట్టి
గిట్టింపఁగానేలనై యేలవే?చాలువేయేల? యాయాదినారాయణస్యంబులొసర్వలో
కాళిలోకేశుఁ, డాద్యుండుగా నీదురూపంబెకాదేవి! నిన్నొందియేముందుగోవిందుఁ
డీలోక బృందంబుఁ గల్పింపఁ జాలెంగదా! కూర్చినిన్నొంది రక్షించు; నట్లవుట
నిన్నేప్రధానంబుగా నెంతు; నిన్నొందకున్నంతఁ దన్నామరూపంబు లెవ్వఁ డెఱుం
గుఁధరంజూడ జంభారిజృంభాపహారంభసంభార మాశుంభదో స్తంభసంరంభ
ముం గుంభినీయాన! యాలంభముంజేయవేభార్గవీ! యాశ్రితస్వర్గవీ! దేవి! ప్రా
ణేశ్వరద్రోహుతావారికిం బుత్రినై యుంట మర్యాదగాదంచునో నాథుఁదానిల్లటం
బుంచుకొన్నట్టి వారాశికిం బుట్టి దేవేంద్రుదారిద్ర్యముం గొట్టవా?నీదువై ముఖ్య
మే లేమి, నైముఖ్యమేలేమి భాగ్యంబెకా, కాన నీసత్కృపాపాంగముల్ నాపయిం
బంచి రక్షింపుమా మాత! పూతానుకంపాసమేతా! నమస్తే నమస్తే నమః. ౨౨

→ భార్గవీ సవరత్నములు. శ్లో

శా.అంభోజాతవిశాలనేత్రములతో ♦ నాస్మేరవక్త్రంబుతో

గంభీరం బగువాక్కుతో విసులసల్ ♦క్షౌమంబుతో; దమ్మితో;

గుంభీంద్రద్వయహస్తసంభృతమణీఃకుంభాభిషేకంబుతో

దంభం బొప్పెడినిన్నుఁ జూచుటకా భక్తిస్వర్గవీ! భార్గవీ!

శా.నీతోడఁ జనియించికాదె వెలసెన్ ♦ నిస్తుల్య మాకీరితి

స్థాత్రీజంబును రాయి పెయ్యయు వదాన్యత్వంబున స్త్రీమహా
దాతృత్వంబు నుతింప నాతరమె చింతాసింధునిర్మిగ్న నా
భ్యాతి న్నానము ప్రాణము నిలుపు భక్తస్వర్గవీ! భార్గవీ!

౨౪

శా.పంకేజాసన పంకజాతభవ ! శక్త్యాణీశసంసేవితా!

పంకేజాసన పంకజాతభవనిర్వాపక్రియాశాలినీ!

పంకేజాలయ! పంకజాస్త్రజననీ ♦ భాగీరథి నందినీ!

శెంకాతంకములేల ప్రోవ నతవాంఛాస్వర్గవీ! భార్గవీ!

౨౫

మ.కరముల్ నిస్తులపాపనాశకరముల్ ♦ కంజాతసా కారముల్

వరముల్ పల్లవసాకుమార్యధురముల్ ♦ భక్తావళీపూర్ణశం

కరముల్ దుర్జనచిత్తభీతికరముల్ ♦ గారుత్మతో న్ముద్రికా

కరముల్ నాకుఁ బ్రసన్న మాశుభుడో భక్తస్వర్గవీ! భార్గవీ!

౨౬

మ. పదముల్ దుఃఖతమఃఖరాంశుపదముల్ ♦ భక్తావళీజీవకౌ

ముదముల్ స్వాశ్రితలోకభోజనదముల్ ♦ మోక్షైకసంపాదనా

స్పదముల్ ధిక్కృతనవ్యకోకనదముల్ ♦ భద్రార్థసచ్చింతనా

సదముల్ నాకనులారఁ గాంచుటెఱి వాంఛాస్వర్గవీ! భార్గవీ

౨౭

మ. తథుకుంజెక్కులతోడ లేనగవుతో ♦ ధాశ్విధృద్వేణితో

బెఱుకున్ముక్తకటతో యుళంయుళరవావేల్లత్తులాణోటితో

ఘలుఘల్లించును మ్రోయుకింకిణులతోఁ ♦ గారుణ్యచిత్తంబుతోఁ

గలశాంభోధితనూజ ! నిల్వ మిట భక్తస్వర్గవీ! భార్గవీ!

౨౮

శా.చిందుల్ ద్రోక్షగఁ జీరచుంగులు లసచ్ఛ్రియక్తి హృద్యంబుగా

నందెల్ మ్రోయగఁ బైఁటకొంగు మెఱయన్ ♦ హారావళీశింజితం

బందంబొప్పగఁ గంకణాళి మొరయన్ ♦ హాసానోపేతవై

కందుంగూడియు రాగఁ గందునొకొ భక్తస్వర్గవీ! భార్గవీ!

౨౯

మ. భవదీయాద్భుతదివ్యనవ్యమహిమల్ ♦ భావింప శక్రాంబుజో

ద్భవశర్వాంగనలైనఁ జాల రఁట నే ♦ బాలా నినున్ శక్తనే

స్తవముం జేయగ నీకృపారసము నాత్మం జిల్కి పల్కించి మో

దవిధిం దేలుచు నన్నుఁ బ్రోవగదె భక్తస్వర్గవీ! భార్గవీ!

౩౦

శా.నీకంటక ఘను లేరు లేరు జనతానిర్నిద్రక్షావిధి

నాకంటం బరు లేరు లేరు దురితోన్నాయాత్మికల్ చూడగ

నాకు ది క్కెవరమ్మ ని న్విడిచినానాతల్లి ! నీపాదముల్

నాకుం ది క్కగుఁగాత మెప్పు డిల దీనస్వర్గపీ ! భారపీ !

3౧

కం. కమలాలయ నిజమానస, కమలాలయఁజేసి యిట్లొకల్పమమతిచే

గమలేక్షణ కరుణంబుగ, విమలోక్తుల వేడుచుండ ♦ విశ్రుతఫణితిఁ.

3౨

—కౌసల్యకు శ్రీలక్ష్మీదేవి ప్రత్యక్షం బగుట. —

సీ. గమగమ లాడుచొక్కపుఁదమ్మిమిహి కమ్మ, సారథంబులు వెదచల్లుచుండ

సాదామనీదామశాశ్వతరుచిధామ, మగుమేనిన్గిహాయగముతోడ

ధవళాంశురుచి గేఱుధవళాంశుకముసారు, కడుఁబండు వెన్నెలఁబురియుచుండఁ

గరుణారసాధికపరిణాహనయనఖం, జనపాళి విడివడి ♦ సంచరింప

తే. రవణములు మేలిజలిబిలిరవళి గులుక, శ్రవణముల కోలి సారరసాయనముగ
మందహాసంబు మోమున ♦ నందగింపఁ, గంకణంబులు ఘలుఘల్లుఁఘల్లు రనఁగ.

సీ. ఘనఘనాఘనకాంతి ♦ ననుపుపఱిచినకీల్, కబళిభరంబు నీకలుముంపఁ

బ్రాలేయబింబరుఁజ్జాలంబు నగుకట్టి, క్షౌమంబు వెన్నెలఁగాయుచుండ

నరుణారుణప్రభావారణధునీణ మౌ, మెయికాంతి యీరెండఁమెప్పుఁజూపఁ

గ్రాంబసిండిహారంగుఁగొదవపఱుచు మోము, పసిమి మేల్మిసిమిపెంపెనక మెసఁగఁ

తే. దారసముదారపారితథ్యయు రహింప, జీవరక్షాపరత్వంబుచెలుపు మిగుల

వదనపద్మంబు చెలువార ♦ నెదురఁ దోచె, జిత్రకారుణ్యరసపేటి ♦ శ్రీవఘాటి.

వ. ఇట్లు భక్తజనభాగధేయం బగుక్షీరసాగరకన్యాలలామంబు కృపాలవాలం బగు

మానసంబునఁ బ్రత్యక్షం బగుటయుఁ గౌసల్యముకుళితహస్తపద్మంబునసుమార్చ

సంబును గావించి కృతప్రణామయై సమ్మదాశ్రులఁ బాద్యం బొసంగి వినయవిన

మితశిరస్కుయై సంభ్రమాతిరేకంబున విశేషంబు భాషింపనేరక యిట్లను. 3౫

కం. సనయే జలనిధితనయే ! కనకనళినమృదులపాదకమలే ! విమలే

విమలేనుశీలే ! బాలే ! మునివరసురవరనరవరఁప్రాజితచరణే !

3౬

ఉ. వందన మిందిరారమణి ♦ వందన మంబుధిసందినీ ! శతా

నందపురందరేందుధరఁనందసునందననందనందనా

నందితకుందనుందరి ! కఠనం దగు డెందముకుందు డింద నా

నందము కందళింప భృగుఁనందన ! నక దయ మంద లొందఁగఁ.

37

కం. ఇటు నిటలతటఘటితకర, పుటయై భయభక్తియుక్తిఁ ♦ బారిఁ బొగడంగా

నటమట చిటిలఁగఁ గనుఁగొని, స్ఫుటవర్ణస్ఫూర్తి నిందుఁసాదరి పలికఁ.

3౮

ఉ. దోషములేదు నీవలనఁ ♦ దోయరుహాయతనేత్ర ! నీగురుల్
దోషులుగారు నిన్నిటులు ♦ త్రోయరు వారు భవద్గుణోన్నతిఁ
దోషములేమిఁ గాంచి పరిఁతోషము నొందుచు నుండు రెట్లు సం
తోషితచిత్తఁ జేసి నను ♦ నోమల నిస్సనిరమ్మ నాదయన్.

3౯

ఉ. నావరమంది కాంచుటను ♦ నవ్యగుణాన్విత వౌట సత్కృపా
భావమె కాని నీయెడల ♦ వార లెటుంగ రొకొండుఁ బుత్రికా
భావనికేతనంబుఁ గని ♦ వారలు గుందుట మందలించఁగా
నావశమానె యోతరుణి ♦ న్యాయము గాదమ వారి దూఱఁగన్.

౪౦

ఉ. ఆజి బలారివై రికిని ♦ నాజిమహీపతి ని న్వరించి మేల్
రాజులఁ బెండ్లిగాఁ దనయఁలూఢముగల్గు నటంచుఁ జెప్ప ని
ర్వాజపరాపకారి తనఁయాయువె తీతెడునట్లు నిన్ను నీ
యోజ హరించెఁ జోరుక్రియ ♦ నూఱడు మాతృ శుభంబు చేకుఱున్.

౪౧

ఉ. భ్రాజితదివ్యతేజఁ డపఁరాజితుఁ డాత్మభవుండు నీకుఁ బు
త్రీ ! జనియించి యీవగను ♦ దీర్చు వగంబడ నేల నీవు సం
యోజితకీర్తి యత్తగ సఁమున్నతరోషవశంబునన్ రిపూ
ద్యేజనసంగరంబున వశింపఁగ నేన నిదాన మయ్యెదన్.

౪౨

ఉ. నీతముగా భవజ్జనకఁనిశ్చితలగ్నము భగ్నమొంది దు
ర్మీతిపరుండుగావుటను ♦ నిన్నిటు లప్పనచేసెఁ గంధికి
భీతిలనేల యాజి నినుఁ ♦ బెండిలియై సుఖవృత్తి నుండు సం
ప్రీతిని బొందు మోరమణి ♦ వేదన నొందకు మాతృలోపలన్.

౪౩

కం. నీధవునిమిత్రుఁ డయ్యు ధు, నీధవుండు గణింపలేక ♦ నిష్కారణమే
బాధాచరణుం డయ్యెను, బాధంబడుఁగాక వీడు ♦ వానికిమున్నే.

౪౪

శ్లో లక్ష్మీదేవి కౌసల్యకు వరంబు లొసంగుట. శ్లో

వ. నుందరి ! నీ వీబందిమందిరం బగుమందసంబున వందురుపర్యంతంబు నాఁడలిదప్పు
లు వొందకుండ వరం బిచ్చితి.

౪౫

కం. రక్తికి నాయందలియా, సక్తికిఁ బతిభక్తికి హితఁసరసాక్తికి నీ

శక్తికి మెచ్చితిఁ గోరుము, యుక్తం బగు నట్టివరము ♦ లొనఁగెదఁ బుత్రీ.

౪౬

వ. అనిన.

౪౭

కం. నిరతము నీపదభక్తియు, వరగుణుఁ డగుదశరథుండు ♦ పతియై చెలఁగన్

స్థిరతరపతివ్రతార్థముఁ, గరుణింప నె లోకమాత ♦ ఘనవిఖ్యాతా.

౪౮

శ్లో ప్రమితాక్షరవృత్తము! శ్లో

ప్రమితాక్షరం బమరుఁవాక్యములన్, సమితాంగయస్త్రి లలఁనామణియుం
గమలాసత్వి విబుధఁకాండనుతం, గ్రమమొప్పు వేడ హరిఁకాంత యన్. ౮౯
కం. నీమీఁదికరుణపెంపున, నీమది సర్గిఁ నట్టినిరుపమవరముల్
భామిని! యొసఁగితి వినుమా, నీమహితయశంబు వెలయు ఁ నిత్యం బగుచున్.
సీ. వావిలికొలనునద్వంశంబునందును, ధర భరద్వాజగోత్రంబునందు
రామచంద్రాఖ్యుండు ఁ రహిమీఱజనియించి, ప్రథితమంత్రిఁగడఁవంశ్యుడైన
సరసింగరాయనివరపుత్రిఁ గనకమ్మ, వరియించి వెలయును ఁ వారలకును
బుత్రులుమువ్వగుఁపొత్తురువారిలో, మధ్యముఁ డార్యసన్మార్గరతుఁడు
తే. సుబ్బరాయఁడు మృదుహితఁసూక్తు లొలయఁ, దావకీనవివాహకఁఘాప్రపంచ
మాంధ్రభాషను విరచింప నలరు నీడు, నవ్యసత్కీర్తివల్లికఁన్యామతల్లి! ౧౧
వ. అని యంతర్నితయయ్యె నక్కొనల్యయుఁ దద్వరప్రభావంబున నాఁకలిదప్పలెఱుం
గక తలపూవాడక యుండెనంత ౧౨

శ్లో దశరథుఁడు పెండ్లికై బయలుదేటిపోవుట. శ్లో

కం. అక్కడ దశరథభూపతి, మక్కువతోఁ బరిణయోద్యమపఁగఁ డౌచున్
మిక్కిలి సంబరమున నలు, దిక్కులఁ జాటింపఁ బంచె ఁ దెలియ జనులకున్. ౧౩
ఉ. పౌరులు వారివారిపరివారముతోఁ జనుదేర వాహినీ
వారము గొల్వ నాడుచును ఁ బాడుచు రా మును నాగవాసముల్
వీరవరుండు చావకరఁవీరభృదాదిక సైన్యముక్తిరం
భారువుఁ బెండ్లియాడ నిరయోధ్యుఁడనై కడువైభవంబునన్. ౧౪
కం. చని సరయూతీరంబున, జననాథుఁడు విడియఁ బనిచి ఁ సరగున స్రాత
స్త్రినిఁ దరియింపఁగ ననువగు, ఘనతరినికరంబుఁ బూన్పఁగా నటు పనిచెన్. ౧౫
ఉ. గొందఱు దాటి రీదుచును ఁ గొందఱు తెప్పలమీఁదఁ బోవుచుం
గొందఱు కోల లూతఁగొని ఁ గొందఱు కుండలపైఁ బరుండియుం
గొందఱు యానపాత్రములఁ ఁ గొందఱు కోలములం దరించి రా
యందఱు వారివారి కనువైన తెఱంగులఁ బెక్కురేవులన్. ౧౬
కం. అందఱుఁ గొందలమందక, ముందుగఁ దరియింపఁ జూచి ఁ భూపతి యమితా
నందమున దాటుచుండెడి, సందున నాకసమునందు ఁ సన్ననిమబ్బుల్. ౧౭

శ్లో ర్ఘంఝూమారుత వర్జనము. శ్లో

సీ. చేరెడఁతేసివి ♦ చేరి దోసెఁడు లాయె, దోసెఁడు మూఁకుడఁ♦తేసి యాయె
మూఁకుడఁతేసివి♦మూఁగిచేఁటెఁడులాయె, జేఁటెఁడై యెటుఁచూడఁ♦జేఁటెఁడాయె
జేఁటెఁడఁతేసివి ♦ చెలఁగి దుప్పటు లాయె, దుప్పటులంతవి ♦ గొప్పవాయె
నింతాయె నంతాయె ♦ నంతకు నంతాయె, నంతపై మఱిమఱి ♦ యంతలాయె
తే. గొప్పవగుచును విప్పలై♦ కుప్ప లగుచు, గుప్పలెల్లను బెదపెద♦తిప్ప లగుచు
దెలుపుచామనిచాయయ ♦ నలుపునగుచు, నింగిమబ్బులగమినిడె♦నిముసమునను.

ఉ. రాలెను దుంపరై మఱి పఠంపరయై యటుమీఁదఁ జిన్నులై
క్రాలుచు గొప్పబిందుతతిగా నెడ గన్గొననీక సందులే
కోలిని బుష్పవర్ష మయి ♦ యొప్పెడు మ్రోతయుఁ గూడి టువ్వునక
గాలియు వానయుఁ బెరసె ♦ గాఢియఁబొంద జనంబు లజ్జడిక. ౫౯

కం.తొలిపలుచనిచినుకులకు, న్వలపుల వెదచల్లె మృత్నై ♦ బహుహృద్యంబై
నిలిపెను బంకనిమగ్నం, బిలయయి దెబ్బెటు మిగుల♦సెనఁగినవేళక. ౬౦

సీ. ఏకతాలంబున ♦ నెనఁగుచు వంగుళ్లు, మూఁడుకాలంబుల ♦ మొగి నటించె
జిటుకుపట క్కను♦పాటుకులు గడఁగని, తెంపులధారలై ♦ యింపుమీఁతె
దెంపులెల్లను గూడి ♦ దీపించె బీనైక, ధారయై చూఱులఁ ♦ దోరముగను
జెలిమై చాలులై ♦ చింకలై వంకలై, జాలువాఱుచుఁ బెద్దకాలువలయి
తే. వీధివీధిని నడులయి ♦ విస్తరిలై, బయలనడచెడిపాంథులు ♦ భయపడంగఁ
బంక మడఁగుటఁదాకురాలి♦బయలువడుట, వీధులెల్లఁ గరాళించె♦వికటముగను.

చం.కొమరుగ వామనీకృతముఁ ♦ గుంచిత మైనగళంబు లోననే
యిమిడిచి యొంటితెక్కనెగ♦యించుచు నీడల విచ్చి త్రోటి వం
చి మెయిఁబడక విదిర్చి జలశీకర, మెత్తినతెక్క గొడ్డుగా
నమరఁగఁ బల్లటిలే దడిసె ♦ నత్తటిఁ జిన్నులఁ జింక నాడుచుక. ౬౨

శా.ర్ఘంఝూవేగమహాధృతస్ఫుటితవృక్షపూహనిఘోషయ
గ్గంఝూసారవివృద్ధిహేతుజనహంసస్తామసంత్రాసకృ
జ్జంఝూమారుత మూష్మకాత్యయమహాశక్త్యంఘ్రిమంజీరఝూ
శంఝూశ్యంబాకొనాఁగ ఘోర మయి క్రాంలం జొచ్చె నిర్విఘ్నమై ౬౩

శ్లో మ హా స్ర గ్ధ ర. శ్లో

ఫెళఫెళ్ ఫెళ్ ఫెళ్లటంచుక ♦ విఱిగి తరుతతుల్♦ప్రీల, ప్రయ్యంగ దిగ్భి
త్తులు ఫట్ ఫట్ ఫట్టటంచు ♦ దొడిబడి కుయిచే♦దొమ్మిడికొట్టగా నా

వలు లక్ష్మీలక్ష్మీల ట్టటంచుం ♦ బ్రజలకు భరమై బ్రద్దలై దిగ్గన గుం

డెలు టున్ టున్ టు వ్యటంచు ♦ నివ్విడివడి విసరెన్ నింగియు న్నేల నిండన్. ౬౪

చం. అరయుఁ ద మోవిహారినిచయాళికిఁ గాఁ డితఁ డేటఁజిక్కె నేఁ

డిరవుగఁ బుట్టి మున్న ఘటియించెద నంచుఁ దలంచి యిల్లు భీ

కరముగ ముంచెనో యనఁగఁ ♦ గాటుకకుండయుఁ బోలెఁ గ్రమ్మె న

ప్పరుసునఁ జిమ్మచీకటులు ♦ పాణితలంబును గానకుండఁగన్. ౬౫

కం. ఊణదద్దినము సరిధవ, దనంత యంధజ్జనంబు ♦ యవనత్కుజమై

ఘనవృష్టి కురిసె మబ్బులు, వినవీదిని నిండ గాలి ♦ విసరె బెడిదమై. ౬౬

ఉ. దారుణకాలవారిదవిఁతానము గాఁగ శతఘ్నికల్ సవి

స్తారతలుత్తులే చెలఁగ ♦ జానకితాడులపోల్కి లోరవల్

సీరముచిందుబృంద మయి ♦ నివ్వటిలం దఱిబోయ యంచలం

స్మారత నారటంబాదువ ♦ గోడుకొనన్ ఘటియించె దీప్తవత్. ౬౭

ఉ. వారిధరంబు మందరము ♦ వాసుకి కాఱుమెఱుంగుదీ వెగా

దారుణదైత్యదైవతపిఁతానము ఘోర మహాశుగంబుగా

సీరధి యంతరాళముగ ♦ నిర్మథనం బొనరించి కాలమ

న్వోజనేత్రుఁ డిచ్చె ఖగఁపాళికి నయ్యమృతప్రపూరమున్. ౬౮

శ్లో నదీప్రఘోషవృత్తము శ్లో

దూకుచు న్భంగముల్ థంగమై భంగమై, ఘోషిలునాఁ గూలము ఖంఠిలంబుగాఁ

బకిలన్నభోషిఁపాతంబుపొందన్, ధీకంప మొందించె నదీప్రఘోషముల్. ౬౯

ఉ. నీడలు పెల్లుగ్రమ్ముధరఁజీరుహముల్ మఱి నీలికొట్టముల్

వాడినిపాడువీడులును ♦ స్వల్పపుదైవతమందిరంబులున్

గూడలుఁ దాటిమట్టలును ♦ గోడలపంచ లదాటునందుఁ గా

పాడఁగఁ బెల్లుజల్లునను ♦ బాంధులకున్ శరణంబులై తగున్. ౭౦

శ్లో దశరథుడు నదిలోఁబడి కొలుకొనిపోవుట. శ్లో

కం. ఘనవాత్యావళిఁ జీకటిఁ, గననేరక తరణికులుడు ♦ గళవళపడుచున్

మునుగఁగఁ జింతఁ బుటుక్కున, మునిగెఁ దరణితోడ నతడుఁమునిగెన్మీటన్.

చం. మునుగెను లేచి భానుకులఁముఖ్యుడు పట్టుకొనంగ నెద్దియుం

గనక నదిం దరింపఁగ నఁగాధజలంబులఁ బైపయిం గర

త్తను బడి సుశ్లలోఁ దవిలి ♦ గ్లానిభుజించుచు ధీరుఁ డాటఁ దా

మునుగఁగ వీచికాసరణిఁ ♦ బోవుచునుండఁ గరంబుఁజీకటిన్. ౭౧

శ్లో విద్యున్నాలావృత్తము. శ్లో

సాగై బాగై తీగై ప్రోగై, వేగై చూడం దేజోస్వితం
బై గారింపక విద్యున్నాలల్, మాగాధ్యానం బోలిం జేసె . 23

ఉ. సారవసారఘోరతరఃసత్వరభూరితరంగమాలికా
భోరణి ధారణీశుః డవిఃఘాతమనోధృతిః జేరె నయ్యెడక
సాగభయంక రారవవిఃభాసితపుష్కరచుంబివీచికా
వారపరంపరానిహతఃపార మపారము నై నసీరధిక . 24

వ. ఇట్లు ప్రవాహవేగంబునఁ జనిచని సాగరంబునఁ బడి తరణోపాయంబుగానక చీక
టి నెదియుం గననేరక గురూపదిష్టంబు మనంబునం దోచుటయు 25

శ్లో దశరథుడు భగవంతుని ధ్యానించుట. శ్లో

చం. ఎటుఁగుదు జీవి పౌరుషము ధన్యము వీడి భవత్పదాబ్జము
మఱవక సన్నుతింప ననుమానము మాని దయార్ద్రచిత్తతః
మఱుకువఁ బొపు దీ ననుచు ధర్మధవ ! యట్టిడ నైన నన్ను నీ
వఱమరచేయఁబోకుము దయామతి నిమ్ము కరావలంబముక . 26

ఉ. ఘోరతరప్రవాహమునఁ గూలి యభంగతరంగ సంఘముల్
వారక మచ్చిరోనిహతి ధగ్గుములై తలయేరుఁ దెచ్చెనా
రీరబలం బడంగెను హాసీ ! తనుకంపము హెచ్చె నింక న
స్తీరముఁ జేర్పవయ్య కరుణింపుమ రామ ! కరావలంబముక , 27

ఉ. ఆకటఁ గుంది వండుగురు ధన్యజవంబు బలంబు డింద నే
నీకటు వై నచీకటిని నీదగఁ జాల, స్రవంతిఁ బ్రాణముల్
పోకడ కొప్పినాడ దయఁ బ్రోవకయుండిన నీవు; దేవ ! పెం
జీకటిఁ గన్ను గాన దయఁసేయర రామ ! కరావలంబముక . 28

ఉ. సారసలోచనా ! యభవ ధన్యసంభవశంభునన్నుతా !
క్రూరమదారివారణ ! విఃకుంఠసుతా ! పరమేశ ! మేశ ! సం
సారమహాబ్ధిమగ్నజనఃజాలతరీ ! నృహరీ ! హరీ ! నను
స్తీరముఁ జేర్పవయ్య కరుణింపుమ రామ ! కరావలంబముక . 29

ఉ. భాతృకళత్రపుత్ర చయ ధన్యవభీకరనక్రయుక్తతృ
స్తాతతజీవనాశయదుఃఖత్యయసంసరణాంబురాశిన
తోత్రమ ! ప్రాకృతాంబునిధిఃభుగ్నుని సం దరియింపఁ జేయుమా
జాతమహానుకంపను నొసంగవె నాకుఁ గరావలంబముక . 30

- ఉ. నిస్తులితాపదంబునిధి ♦ నిస్తరణంబు గనంగలేక సం
త్రస్తుండ నైతిఁ దావక సుతనానుమె సంస్మరణంబుసేయుచున్
నిస్తుఁ ఘోరసంసరణనిస్సరిణక్రియ జ్యేష్ఠసూతికిన్
సిస్తుగ నీదుపే రిడుచుఁ ♦ జీరుచునుండెద రాసు ! ప్రోవుమా. ౮౧
- ఆ. నీదు పేగుఁ దలఁప ♦ నీరధి మునిఁగెడి, జీవి వేగ వేలఁ ♦ జేరు ననఁగ
నిన్ను నిచ్చఁ దలఁచు ♦ చున్ననన్నిట్టుల, చేయివిడువ నీకుఁ ♦ జెల్లు నయ్య. ౮౨
- వ. అని యిట్లు గురూపదేశంబు మఱవక సంస్మరించుచుం బోవంబోవ. ౮౩

శ్లో ప్రభాతవర్ణనము. శ్లో

- ఉ. అంతటఁ గొంతసేపున సశాంతము డాయఁగ విచ్చెఁ జీడిటుల్
శాంతతనొందె వాయువులు ♦ చక్కనితెల్వి వహించె దిక్కు లే
కాంతముఁ జింతనొందెను నిజాన్వయవీపకుఁ డంచుఁ బద్మినీ
కాంతుఁడు ప్రాగ్విశాగ్రమునఁ ♦ గన్గొన నిల్చె జగంబు మ్రొక్కఁగన్. ౮౪

శ్లో భాస్కరవిలసితవృత్తము. శ్లో

- విచ్చఁగఁ గమలిని వేడుకమీఱన్ ♦ విచ్చలవిడి నభితతి వెలిజాఱన్
హెచ్చుగ మది నరులున్ ముదహరిన్ ♦ నెచ్చెలికపుఁగిటఁ గడుఁజెలువార్చ
విచ్చఁగఁ బలపలచీఁకటితీర్చ ♦ వేడుకఁ దిరిగెడువిటు లిలుసేర్చ
వ్రచ్చఁగ వ్యసనము జీవముదాఱన్ ♦ భాస్కరవిలసితురు లరుదేర్చ. ౮౫
- చం. నిడుదకరశ్లేదుక్కొనఁగ ♦ నిక్కుచు నిక్కుచు దాటిపోవుచుం
గడిఁదిశ్రమం బటం చనక ♦ కన్గొని దూరమునంచు ద్వీప ము
య్యెడ కరుగంగ నెంచి యతఁ ♦ డీదుచు నాదరిజేరి యేకవ
స్త్రిఁడు నసహాయుడై దెసలు ♦ చూచుచు నెవ్వరు లేమి నివ్వెఱన్. ౮౬

- ఉ. కట్టినవస్త్ర మయ్యెడను ♦ గాలికి నెండకు నాట నుప్పు లై
నట్టిజలంబుల న్మృదుఁగులొడుటఁ జీదఱదోప మేను న
పుట్టన రోసి రోసి యొక ♦ వాపిని న్నానముచేసి యయ్యెడం
జెట్టులఁ గాయయుం గనురుఁ ♦ జిక్కిన మెక్కుచు నాత్మలోపల్గ. ౮౭

- ఉ. ఎక్కడి యాయయోధ్య యది ♦ యెక్కడికోసల యేటిపెండ్లి నే
నెక్కడ సంద్ర మెక్కడ యిదెక్కడి ద్వీపము దైవమా ననున్
దిక్కునుదోపకుండ నిటుతెచ్చి మహాంబుధిలోన ముంచితే
యెక్కొటగానికార్యముల ♦ నే దొలిబాములఁ జేసినాడనో. ౮౮

సీ. వార్ధిపతీతభూవలయ మిద్వీపమే? భృత్యానుభృత్యులు ♦ మృగకులములె?
 సింహాసనంబాకో ♦ చెలగి యీభూధరం? బాతవత్రంబు లీయగచయములె?
 తూగుటుయ్యలలు ♦ తీగెలవ్రోవులే? పరివారములు నాకు ♦ బక్షికులమె?
 పలువనిపలుపులు ♦ పచ్చికపట్టులే? నుపధానతతులు గండ్లోపలములె?

తే. ఆశ్చర్యియ యైనచో నివ్వు ♦ డారగింప, నాకలివెగాయలా మదాహారమయ్యె
 జూడ ననపేక్షితం బనసూయకంబు, పరుల కిటువంటిపద మబ్బెబల్లిర నాకు.

ఉ. అక్కట పెండ్లికోసమయి ♦ హర్షసమున్నతిఁ బోవుటేడ! హా!
 యెక్కడిగాలివాన! యది ♦ యెక్కడిచీకటి! యేమిచిత్రమో
 దిక్కునెఱుంగరాదు కడతేఱంగఁ దేరకుఁ ద్రోసి వెల్లి లో
 నిక్కడికిడ్చి తేచ్చితివె ♦ యీశ్వర! పాడఱినట్టిగుట్టకుఁ. ౯౦

కం. ఊరెక్కడ నేనెక్కడ, ధీరతవాటించి చనఁగఁ ♦ దెరు వెక్కడ వి
 స్తారాంబుధి దాఱించెడి, వా రెక్కడ నెవరి వేడుకవాడనొ యిచటకు. ౯౧

ఉ. నిక్కపుఁద్రేమ నేను రమణీమణిఁ బెండిలియాను కోరికఁ
 లెక్కకుమిక్కుటంపుఁబ్రజ ♦ లీలమెయిం గొనివచ్చితిఁ వెతల్
 నెక్కిన మంత్రు లేమయియో ♦ నీటనుగూలియో పౌరులెల్ల హా
 స్రుక్కుటగల్గెఁగాక ననుఁ ♦ జూచుట దైవము చిన్న చూపులఁ. ౯౨

ఉ. భూవలయంబు సర్వమును ♦ బూని జయించితి బంతి తేరులం
 బోవఁగఁ దోలితిఁ దెసలఁ ♦ బోర నయోధ్య నయోధ్య నేలితిఁ
 దేవనిభూ వసిష్ఠమతిఁ ♦ దీరితి నిన్నియుఁగల్గి కుండెదఁ
 దైవము దుర్బలం బయినఁ ♦ దధ్యము పౌరుషమెల్ల వ్యర్థమౌ ౯౩

వ. అని యేకతంబ తనలోఁదాను మాటలాడుకొనుచు. ౯౪

కం వేల్చాఁపాంతమునందు మ, హేలామహిళాధవుండు ♦ హెచ్చినచింతఁ
 డోలాందోళితమనమున, వాలాయముఁ దిరిగితిరిగి ♦ పదములునొవ్వఁ. ౯౫

కం. ఈనగళిఖరంబున నా, సీనుడనై క నెడఁగాక ♦ చేయలఁతి మహా
 కాననజంతుపయోధిచ, రాసీకము నెల్లఁ గాలయాపనకొఱకై. ౯౬

కం. అలలకొనల రవిరశ్మిలు, దలకొన నిశితాసిధార ♦ దగ జలిపింపం
 దళతళ లాడెడు విధముం, దల పించెనుఁ జిత్రతరము ♦ ధరణిం గలచే. ౯౭

కం. వామనువిధమునఁ బెరుగుచు, లో మేచకకాంతి భీతి ♦ లోకుల కొనఁగఁ
 భూమిని మ్రొంగెను నో యనఁగా మును పడునట్టితరఁగఁగములం గంటే. ౯౮

కం. ఘనఫణమెత్తినవా మనఁ, జనుదెంచి తటస్థ మైనశైలము డీకొ
 ట్టినఁ దరఁగలతుంపరలం, గనుఁగొననింద్రాయుధములకాండము లమరెఁ. ౯౯

కం.వరుణపురంబున బాలురు, కరవాలము లభ్యసింపఁ ♦ కైకొని వినరం
బారిని దళు క్కనియెగించెన, కరణిని మత్స్యములు మిట్టికడఁకం బడెడున్ ౧౦౦

చం.ఇది యొకపర్వతాగ్ర మిది ♦ యిందలిపేలు పయోధిలోతునా
నచి తలఁపంగరా దిట మహాహుమకంబులు మిట్టిపాటునం
బొదలి తటంబునం బడుచు ♦ బొడ్డి చివాలున దూకు నీటిలో
నిది యెటుసాగు నేల గలదేని యథాక్రమ మొప్పురేవుగన్. ౧౦౧

చం.అతులఘలీకుశీరనిచయంబులు భీకరమాకరంబు ను
న్మతి దరినిన్ విలాసముగ ♦ మానక క్రమ్యురుచుండఁగా వనీ
క్షితిచరసూకరోగ్రఘనసింధురాజిపదస్వనంబు భీ
హతములఁజేయ నీటను రయంబున దూకు గుభాల్గుభాలన్. ౧౦౨

వ. ఇట్లు తనలోఁ దాను విమర్శించుకొనుచుండె నంత. ౧౦౩

ఉ. మానసగోచరంపుఁబరిమాణము గల్గిచరించు నమ్మహా
మీన మదయ్యెడం గుడుపు ♦ మింగఁగ వావెడలించి పెట్టియం
బూని ధరించుచో మరల ♦ నోరను దాఁకె మఱింఁడుభూరిపా
ఠీనము మాంసబుద్ధినిఁ గడిందిమగంటిమి దానిఁ కైకొనన్. ౧౦౪

కం.తుములంబుగ భీషణవిక్రమముల్ వెలయంగఁ దొడరి ♦ కడుఘోరముగా
సమరక్రీడఁ జరించెను, దిమింగిలయుగంబు నిండుధీరత దోషన్. ౧౦౫

వ. ఇటులు పోరునెడఁ దొలితిమింగిలంబు తుములం బగుసమరంబున మందసం బప
హృతం బగునో యని శంకించి దైవవశంబున నాద్వీపనికటంబున నమ్మహామం
జూష నిడి క్రమ్మఱఁ జని ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండె నట్టియెడ. ౧౦౬

ఉ. రంగుతెఱం గెఱుంగని ధీరంగలవస్తువులైన జాళువా
రంగుబెడంగు నొందఁగ హాఠిరంగునఁ బొంగుచు నార్ద్రమైనయా
బంగరుమందసంబున నభంగపతంగకరాళి వేగువే
శం గలయంగఁ బర్వినఁ జెలంగినభంగు లనంగ శక్యమే? ౧౦౭

చం.మినమినలాడుచు నృతిసి ♦ మేల్మిఱుమిట్లు ఘటింప ముందటన్
గొన బగుపైడిమందసముఁ ♦ గూర్చిరహింపఁగఁ గాంచి చేరఁగాఁ
జని యొకవిత యంచు నలుచూయలు శోధనచేసి యద్దిరా!
కన నిది యెట్లు లీకడలిగట్టును జేరె సహాయహీనతన్. ౧౦౮

కం.భారం బతివేలం బాకారము దీర్ఘంబు కడలికడ లెన్నన్ వి
స్తారము దూరం బెట్టులు, తీరముఁ జేరంగ వచ్చెఁ ♦ దేలుచు నీటన్. ౧౦౯

కం.నావలు శకలీకృత మగు, త్రోవలు గనరావు చూడ ♦ రూఢియ యేలా
రా వటులైనను సుపరి, ప్లావోడుపఫలకతతులు ♦ లాఘవముమెయిన్. ౧౧౦

కం.వాసియు వన్నెయుఁ గలిగి విభాసిలి నే గాసి గనఁ బ్రవాసమునం దా

హా సాక్షాత్కారముగను, గౌసల్యారముణి దోచు ధైవడినయ్యెన్. ౧౧౧

వ. అని దానిఁ బరిశీలించుచుండ దక్షిణనయనభుజంబు లదరుటయు.

కం.మొలబంటి దుఃఖ మందును, నలవడుమోఁకాటిబంటిహర్షం బనఁగన్

వెలయుచు నీశక్తనంబులు, కలిగించెడు మదికి నేని ధీక్షణమోదంబుల్.

ఆ. నాకు నాదుసితికి ధి నాయట్టిదుర్బృష్టవంతునకు శుభంబు ధి వచ్చునొక్కొ

దైవకృతమాలిపుకు ధి భావింప విషమయ్యు, మీఁద నామతమునఁమేల యిచ్చు

కం.అని యంతరంగసీమను, దనయంత ననేకగతులఁ ధి దలపోయుచు సో

కినఁ గరమునం దటాలునఁ, దనయంతన మూత యెగసెదైవకృతమునన్.

ఉ. మూత తటాలున న్నెగయ ధి మొల్లపువీవలివీవ బాలకం

జాతసఖాంశుజాలములఁచా లొకవింతబెడంగునింపఁగ

సూతక వాటపంజరవిఁనూతనబద్ధశుకాంగనాక్రియ

గ్నేతుకసంభ్రమంబులు పెఁనంగొనఁ గోసలకన్య దిగ్గనన్.

చం.కడువడి లేచి చూచెఁ గరఁకంకణనిష్క్వణనంబు మీఱఁ బె

న్నడియయి సమ్మదాశ్రువులు ధి జాలుగ జాఱఁగ మానముద్ర పె

పడర నచంచలత్వ మొలఁయంగను సంశయ మంకురింపఁగాఁ

దడఁబడఁ బల్కు పుల్కులు నిదాఘము మేనఁ జివుర్ప నెంతయున్.

ఉ. ప్రాకటనిర్మిమేషములు ధి భావసుగర్భము లద్భుతైకకళం

కాకలితంబు రాగసరఁసాంచితముల్ వ్యసనాపహంబు స్నే

హాకరముల్ మనోభవశిఁతాశుగముల్ వెలయం బరస్పరా

లోకనముల్ నిగిడ్చి త్రుటిలోపల నొప్పి రనేకరీతులన్.

ఉ. నమ్మరు కొంతసేపు మది ధి నమ్మరు కొండాక సేపు కన్నులన్

నమ్మరు తమ్ముఁడా మెదురు ధి నమ్మరు దీర్ఘవిచారు తాచు వా

రిమ్మెయినుండి కొంతవడిఁపెచ్చినరాగరసంబుపేర్చి స్తం

భమ్ములువోలే నుండ జనఁపాలుఁడు బాలికఁ జూచి యిట్లనున్.

ఉ. ఎవ్వతె వీవు? నీదుకుల ధి మెయ్యది? నీతలిదండ్రు లెవ్వరో

జవ్వని! యెవ్వ రీకరణి ధి సంధ్రమునం బడవైచిరో నినున్

నెవ్వగ దోచె నిన్దనఁగ ధి నెచ్చెలి! ముచ్చటమీఱఁ దెల్పవే

యివ్వీధి సంభవింపఁ గత ధి మెయ్యది? భీతకురంగలోచనా!

కం.వంతయుఁ జింతయు వంతయుఁ, గాంతా నిన్దనఁగ మదినిఁగాఱియ నిడె నా

ద్యంతము వృత్తాంతము నా, వంతయుఁ బోసీక యెఱుఁగ ధి నాడవె నాతోన్.

తే. భానుమంతునివరసుతఃపగిడిఁ దోఁచెఁ, గమలలోచన ! నీదుమొక్కట్లు చూడ
నిట్టియిక్కట్లు ప్రాపింపఁనెట్లుగలిగె, వెలది ! విశదీకరింపవేఁప్రేమవెలయ. ౧౨౨

శ్లో మంజుభాషిణీవృత్తము శ్లో

తరుణి ! వినంగదవె ♦ ధాత్రినాథుడఁ, దరణీడ్వవంశజుడ ♦ ధర్మశీలుడఁ
ఉరగేంద్రవేణిఁ! యఁయోధ్యనుండుదుఁ, స్మరణంబురాచె ననుమంజుభాషిణీ!

ఆ. నేను దశరథుండ ♦ మానుగా సాకేత, పురము నేలునట్టిభూమిపతిని
బ్రత్యభిజ్ఞ కొఱకు ♦ బలికెదఁ గలికిఁ! వనవిహారసరణి ♦ గననె నిన్ను? ౧౨౩

వ. అని శుకం బొసంగినముద్దుఁబుంగరముం జూపుటయు. ౧౨౪

శ్లో లయ గ్రాహి శ్లో

పంకజహితాన్వయశఁశాంకుడకలంక మతిఁబంకజదళాక్షినిలుఁపొంకముగఁబల్కుం
గొంకునుదొలంగఁదలఁజంకుదునువ్రాల్చియొకఁపంకనినుమంతుననుఁలంకిలిరహింక
బింకమునసిబ్బితిదొలంకఁగనిపాదమునుఁబొంకముగమందనముఁతెంకికొన నిల్పం
బంకజనుగంధిఁగొని ♦ చంకకునువేలను మృగాంకముఖ నిల్వెనశంకితమనీషణ.

వ. ఇట్లు తీరంబున నిల్చి లజ్జావనతముఖం గని. ౧౨౫

శ్లో సుందరీవృత్తము. శ్లో

పేరుకొనంగచెభామ! ప్రేమరహింసఁగా, నూరికనీతలిదండ్రు ♦ లూహదొలంగఁగా
నీరనిధిఁగనిన జాలఁనిర్దయులొచుహఁ! పోరచిహావగఁద్రోయఁబుచ్చిరెసుందరీ !

వ. అనిన. ౧౨౬

శ్లో తరుహజ శ్లో

చరితంబు సర్వంబు ♦ జలజాక్షురాణి ♦ సరిసతఁ బల్కినఁచందంబుదోష
వరుసగా వివరింప ♦ వనజాక్షి నయము ♦ పరమాదరంబును ♦ భక్తియుఁ దెలుప
ధరణీశచంద్రుఁ డఁతయు విని యశార ♦ ధరఁ బురాకృత మిదితరుణి ! చింతింపఁ
బారి నచ్చుకట్టకఁమున్నె పిచ్చుకలఁపారిఁబారి రావిడిఁపుట్టిన ట్టయ్యె. ౧౨౭

ఉ. చింతయొకింత లేదు సరఃసీరుహలోచన ! నాకుఁగా; వ్యధా
వంతుడ నయ్యెదఁ నిజము ♦ భామరొ! నీదునిమిత్త; మిట్టిదా
వంతము గల్గె నీ కకటఁప్రాణము నీ విటు నిల్ప నాపయి
న్విత భవచ్ఛరీరమున ♦ నిల్పుట ప్రాణము లింతకాలముక. ౧౨౮

కం. ఆశరయూనది దాటంగ, నాశరయూథోగ్రమాయ ♦ యూనో వడి నే

నీశరనిధిఁ జేరితి భ, గ్నాశను నట్టేట నోడ ♦ హత మాట సతీ! ౧౩౨

వ. అని తమతమవృత్తాంతంబు లెఱింగించి యనురాగవిశేషంబున నిజదుఃఖంబుల మ
ఱచి ప్రియాయాసంబులఁ దలఁచి దుఃఖించి మరల ధైర్యం బవలంబించి పరస్పరా
శ్వాసంబుఁ బొనర్చు చున్నంత.

౧౩౩

తే. ఐదుపదిచేయుఁదూపుల ♦ హరిసుతుండు, సతియుఁబతియును వెరవేఱిఁగితిలపడఁగ
నైదుపదిసేసెనప్పుడు ♦ హరిసుతుండు, వార లిరువురు నొక్కటైవాలుకతన. ౧౩౪

ఉ. రావణుపోకలెల్ల సుర ♦ రాజును భారతిరా జెఱుంగుటం

గేవలదైవతంత్రమున ♦ నీరధిసడ్మను ద్వీపవాసులై

యావరదంపతుల్ వెలయ ♦ హర్షసమున్నతిఁ జూచి లగ్నముఁ

భావనచేసి యా ననుచుఁ ♦ బట్టుడు పట్టుఁ డటంచు నందఱుఁ.

౧౩౫

కం. తెంపునఁ బాఞ్శక్తిఁ గా, వింపఁగఁ దగు ననుచుఁ దలఁచి ♦ వేగంబున నై

లింపములు వెంటనంటఁగ, నింపాదిగ వచ్చి యచట ♦ నిలిచిరి దశమై. ౧౩౬

వ. అప్పుడు

౧౩౭

ఉ. చంచదనూనరాగరస ♦ సంపద కన్నులఁగప్పఁగాఁ గరా

భృంచితమాల యొప్పు నుద ♦ యూర్క్కు దిసంతులుగొట్టఁగాఁ దనూ

కాంచనశోభ లేనగవుఁకిల్కిగఁగులెక్కుడుపల్కుఁ జేడతో

నంచవజీరువచ్చెఁ దన ♦ యంచున మానులు గొల్చుచుండఁగఁ.

౧౩౮

సీ. పూర్ణేందురుచిఁ జిందు ♦ ముఖమంచు దరహాస, చంద్రికారోమలు ♦ సంవడింప

వెలిగట్టురుచిమట్టు ♦ పెట్టువక్షోరుహ, ములహారములు గంగ ♦ మురువు చూప

నాకాశనీకాశ ♦ వీకాశమధ్యంబు, నను గాంచి పరిధినా ♦ నలుపుమీఱ

హితతామరసదామ ♦ మృదుకోమలాంఘ్రిల, హంసకనాదప్రశంస మొనర

తే. ధవళధవళాంశుకాంచల ♦ మవనపరతఁ, జిందుద్రొక్కంగ మీఁగాళ్ల ♦ నందముగను

గంకణంబులు ఘలుఘలు ♦ ఘల్లు రనఁగ, వచ్చె విధిరాణి యంబుజ ♦ పాణివాణి.

ఉ. రంభయు లోనుగాఁగల సుతరప్రమదల్ ప్రమదాతిరేకసం

స్తంభితగాత్రవల్లులయి ♦ చయ్యనరాఁ గడువేడ్కఁ బూర్వ ది

క్కుంభి శచీద్వితీయుడయి ♦ కూరిమి నెక్కి సురల్ భజంపఁగా

జంభవిరోధి వచ్చె నరు ♦ సంబున స్వర్గవి వెంటనంటఁగఁ.

౧౪౦

* శ్రీకౌసల్యా దశరథుల వివాహము. ౩౬ *

ఉ. ఆదిమలగ్న మియ్యదియ ♦ యాలము గూడదు సుండు సొంపునిం

పాదిగ నీవధూపరులఁ ♦ బాటనసేయుఁ డటన్న ధాతరం

భాదిసురాంగనల్ చని నళియంబు రయంబు రహింపఁ గూర్చి నా
మోదముతోడ నిల్చి నృపముఖ్యు సతీమణిఁ బెండ్లిపీటలన్. ౧౧౧
చం.తమకము మీఱి వారలకుఁ ♦ దైధిమితోంధిమి శోం ధిశోం ధితోం
ధిమికిట ధిమ్మి తక్కుతయింధిం తయిధిం తయిధిమ్మటంచు సం
భ్రమమునఁ దాలమానముల ♦ మానితచంపక తైలమంటి రా
కమలవిలోచనామణులు ♦ కమ్రపుఁ గంకణరావ మొప్పఁగాన్. ౧౧౨
కం.లంబుజపాణులు పన్నీ,రంబుల సాకేతపతిని ♦ రామామణిఁ దా
రింబుగ నవగాహము మో,దంబునఁ జేయించి కురులతడి యార్చ వెన్. ౧౧౩
కం.ఇంద్రుఁడు నస్తోభరిణ ము,వేంద్రతులితతేజః డామహిపతి కియ్యన్
సాంద్రముదంబునఁ గొనుచు న,తంద్రత ధరియించి వెలసె ♦ దశరథుఁ డంతన్
చం.వసిమిపసిండిదువ్వలువ ♦ భారతి గట్టు నెడం బులోమజా
కిసలయపాణి దివ్యమణిఁకీర్తిభూష లలంకరింపఁగా
నసమున మేనకాదులు తిదంఘుల సొమ్ములు గూర్చ భాసిలెన్
ససిని గడానిమేనిదొరిసానికి సాటియనంగఁ గాంతయున్. ౧౧౪

- మదనదర్పణము. -

హరిమదనకామినీక ♦ రాజ్జ మూనునద్దమో
శారదవరయామినీల ♦ సత్పు ధాంశుబింబమో
సారమదనదర్పణంబొ ♦ సచ్చవిఠరహించి పెం
పారె వదనదర్పణంబు ♦ పావనాంబుజమృతిన్. ౧౧౫
ఉ. హళి సరోవరాళి లలితాంబుజసారభలక్ష్మిఁ గొంచు నూ
నాళిపరాగమోహరజ ♦ మధ్యగవారముపై విదిర్చి మా
దాలసులైన దొంగిలి మఱిన్మోర్ముఁ గొమ్మల మెల్ల డాయుచున్
లీలఁ జరించెఁ దెమ్మెర మఱియుచనామము సార్థకంబుగన్. ౧౧౬

శ్లో పణ వ వృత్త ము. శ్లో

వ్రక్కల్ గా దివి ♦ పణవానకముల్, ధక్కానుందుభిడమరూధకముల్
పెక్కుల్ మోఁగెనువిడు పొందక న, ల్లిక్కుల్ నిండఁగ ♦ దివిజేరితమై. ౧౧౭
కం.మధ్యమజగతీపతి కణు,మధ్యను దలమధ్యమానమాననదివిజా
రాధ్యను వాణీవేదీ,మధ్యాపతి ధారవోసె ♦ మన ముప్పొంగన్. ౧౧౮
కం.మంగళరవములు బోరుకొ,నంగను శుభమంగళం బఁనంగను సురులున్
మంగళసూత్రముఁ బతి ప్రే,మం గళమునఁ గట్టె నంత ♦ మంగళవతికిన్. ౧౧౯

శా.నాకాంభోరుహలోచనామణులు వీణాచారురావామృతా

స్త్రీకాసారపరంపరల్ గురియ రీతుల్ దప్పకుండంగ వి
ద్యాకౌశల్యము దోచ శ్రోతలను బ్రహ్మానందము న్మంప ల
క్షీకల్యాణముఁ బాడి రింపునను సుశ్రీరాగసంపత్తితోఁ.

౧౫౧

శ్లో ఉత్సాహవృత్తము. శ్లో

మంగళాని సంతు తే రఘూవతుల్యభావతే !

సంగరాంగణారివారఃశమన ! మిహిరకులవతే !

భృంగచికుర ! హితగతే ! గృహీతసుగుణగణరతేఽ

సంగనవ్యభవ్యరూపః హరిశుభతనుద్యుతే !

౧౫౨

వ. అని మంగళారాత్రికలు ముత్తైదువలు పాడుచుండ రంభాదులు సర్తనంబులు నలుపుటయు.

౧౫౩

చం.అదొ యిదొ మేలు మేలె యదిఃకూనిదియో సదికాదు గాదుహూఁ

యిదియిది కాదు కాదదియె యియ్యది మేలని నిర్ణయింపఁగా

మదిని నొకింత నేరక యమందముదంబున యెప్ప వెట్ట కా

సుదతి సవిస్మయంబుగనుజూచుచునుండె సురుల్ సటిగపఁగఁ.

౧౫౪

వ. తదనంతరంబు.

౧౫౫

చం.కడపపిపాణియ్యమునఁ గమ్మనియన్నము పప్పు దప్పళా

ల్పడియము లప్పళంబులును బజ్జలు లడ్డు జిలేబి యాజ్యముఁ

వడలును నావపచ్చళులు స్వాదుఫలంబులు లోనుగాఁగ మిఁ

దొడుకు ఘటింప నొక్కత్రుటిఁ దోముగా భుజియించి రయ్యెడఁ.

౧౫౬

వ. ఇట్లు లందఱుసురనైచికికల్పితవిధిహారంబుల సంతృప్తాంతరంగులైరి పదంపడి.

కం.లగ్నం బిటు కడఁగాంచెను, భగ్నముగాకుండఁ బంక్తివదనుడు కడును

ద్విగ్నుడుగ నని ముదభిఁ, మగ్నం బగుమానసములఁమఱి దంపతులఁ.

౧౫౭

వ. ఆశీర్వచనపూర్వకంబుగ బహూకరించి మీర లిరువురు మందసంబుననుండుడు

మీ కేవలత్తును సంభవింపనేరదుమీరువచ్చిసహస్రవర్షంబులు సుఖసాంగ త్యంబు

నఁ జీవించెద రని వచించి వారలమందసంబున నుంచి బీగంబులుబిగించితానం

దపురందరాదులు మహానందంబున స్వర్గమార్గం బనుసరించి రంత.

౧౫౮

ఆ. వైరిఁ బాటఁదోలిఁ పరువునఁ దా వచ్చి, మందసంబు మ్రింగిఁమరల మీన

మిచ్చవచ్చినట్టులేగి పాచ్చరికను, సంచరించుచుండెనంద్రమునను.

౧౬౦

వ. తరువాత మఱునాటివఱువాత ధాత్రవాత గోతపఱుచు చేత దినంబులులెక్కిం

చుచున్నరావణుండు వేలాసమీపంబున రక్షస్సభంబుమధ్యంబునుండి మంత్రులం

బిలిపించి మదీయాజ్ఞానుసారంబుగ జలధిరక్షించుమందసంబు వాని తోడం గొని
రండని పనుచుటయు వారలు చని రంతలోన నారదుం డయ్యెడ కరుదెంచి నిర్ది
ష్టాసనాసీనుండైన నతనిం జూచి రావణుడు. ౧౬౧

కం.మీ రిడినగడువు దీతెనె? నారద ! యినవంశ్యుఁ డెచటనయ ! కొసల్యా
సారసలోచన యెక్కడ? మూరుతముం జరిపినట్టిముని మీరలోకో? ౧౬౨

కం.పోయితిరా మీ రచటికి? నాయె గదా పెండ్లి విఘ్నహతి లేకయె మీ
రాయెడనుండియొకో యిట్టియెడ కరు దెంచుటలు మునీశ్వర! హిహిహి. ౧౬౩

చం.అని నగ నంతలోన దనుజావళి హాటకపేటి మ్రోల ని
ల్పినఁ గని తాన చేరఁజని ♦ బీగములుగఁడియల్ వదల్చి మూఁ
తను దెఱవంగ వెల్వడిరి ♦ దంపతు లక్కట యేమి చెప్పదుం
గనుఁగొన వారి వానిమది ♦ గాతరతం బటుకోపవేగముఁ. ౧౬౪

❧ రావణుడు మగదసంబున దంపతులఁ జూచి కోపించుట. ❧

కం.సింకణరాజుతెకరరద,టంకితరమ్యాధరస్ఫుటనఖాంకినిశా
సంకులితాంశుకులను గన, సుంకటమదియింతి యనఁగఁశిష్యం బగునే. ౧౬౫

ఆ. చటులకుటిలనిటలఁతిటమున భూకట
పటుగతిని నటింప ♦ స్ఫుటముగాఁగఁ
బటపటార్భటరదఁరిటనంబు వెలయంగఁ
గటము లదర దెసలఁతటము లగల. ౧౬౬

❧ రావణుడు సముద్రం జరిగిబూసట. ❧

ఉ. చూపటులెల్ల దిగ్భ్రమను ♦ జొక్కఁగ రోషకపాయితాక్షుల
స్తీపమునుండి మండిపడుఁస్తేహముబిందువు లట్ల యస్రులు
ద్వీపితమై ధరం దొరఁగ ♦ ధిక్కృతిపూర్వముగాఁగ సాగరుం
గోపవరీతచిత్తుఁ డయి ♦ క్రూరవచోహతి రావణుం డనుఁ. ౧౬౭

శా.టీ మూఢ! జడాశయా! తెలివి లేదో? విస్మృతిం జెందితో
క్రూరం బైనమదీయశాసనముఁ? జఁక్షుల్ గానవా గర్వవై?
యారా! మోసముచేయఁ బూనితివి నన్నా? నిల్తువా యింక మ
త్కూరాస్త్ర ప్రతిప్రహరములఁ ద్రుంతుం జూడరా సాగరా! ౧౬౮

శా.కాండోద్దండతరప్రచండసుమహాకాండప్రకాండంబులఁ
ఖండిభూతునిఁ జేయ నిన్నిపుడు దిక్కా- నీకు దిక్పాలకుల్?

దంఢోల్లంఘనగండమండితుండవైః దండాద్వైః జ్ఞానీతలన్

జెండాడన్ గమకింతు దిక్కుగలదేనిం జూపరా యావగన్.

౧౬౯

వ. అని కోపంబు పెంపునఁ దెంపున జల్లజంపై చంపఁ బైకిలంఘించుటయు. ౧౭౦

తే. నిలువునీరుగ మేనెల్లఁగలఁతపడుచు, దాపుచేసవారిపాదములఁ బడుచుఁ

బొంగుగ్రుంగఁగఁ దనలోనఁభంగపడుచు, వనధియిట్టులు పలికె రాఁవఁబనితోడ.

చం. శరణు సురారినాథ! రిపుఁశాసనశీల! భవన్మహాజ్ఞల

స్థరువముచేసి దాట నొకఁనాఁ డొకయింతయుఁ దప్పలేదు ని

ష్కరుణతఁ జంప నేల ననుసాధ్యసయ్యుక్తి మహర్షుమాస్యగ

హ్వరమున దీని దాఁచితి సుఁరాసుకులైనఁ గనంగనేర్తురే.

౧౭౨

తే. ఏమియుఁచితో దీనిలోఁనెఱుంగనేను, దక్కువారలెఱుంగుటఁబట్కుగాదె

వంచన యొకింతలేదు నాఁవలన నిక్క, మవల నీచిత్తమే భాగ్యఁమధిపనాకు.

వ. అనుచుండ నారదుం డడ్డంబు వచ్చి.

౧౭౩

కం. పైరింపుము పైరింపు మ, కారణమ నికారణంబుఁకార్యం బగునే?

యోరక్షోధీశ! యకూ, పారవ్యాహరములనుఁపలదా వినఁగన్.

౧౭౪

కం. నీ కపకారం బసురా, నీరజ! కారణములేకఁ నిర్భీకుండై

చేకొను నెచేయ? నీతఁడు, వాకొనుమనవులను నీవు ఁ వలదా వినఁగన్.

౧౭౫

ఉ. ఈతఁడు పెద్దకాలముగఁసినగర్విపరిభ్రాంతాకృతిన్

వీతదరుండునై మనియెఁ ఁ బేర్కొనఁ గాఁ డపరాధి నీకుడు

ర్హితి పరుండు గాఁడు మది ఁ నీయెడ వంచన యింత లే దప

ఖ్యాతి గదా వధింపఁగ నిఁరాగనునిన్ శరణన్నదీనునిన్.

౧౭౬

కం. శకులీకృతనికృతియొ మతి, వికలీభూతుండవు గాక ఁ పిలుపుము; దానిన్

శకలీభూతముఁ జేసిన, నకలంకముగాఁగ సర్వఁ మాకలిత మగున్.

౧౭౭

వ. అనుటయు నమ్మినంబు రావించిన నయ్యది కయ్యంబునకుఁగా నొక్కముహూ

ర్తమాత్రంబు మందసంబు విడిచియుండితింగాని తక్కుంగలకాలంబునఁ బాసియుం

డనని శపథంబుచేసిన నేమియుఁ జేయునది లేక.

౧౭౮

కం. కడచినదానికి వగచుట, కడునవివేకంబు దానఁ గార్యం బేమి?

కడచిననీరముఁ గట్టిన, నెడఁ గని నను నగుదురు గద ఁ విడిచితి వీనిన్.

౧౭౯

వ. అని కాసల్యదిక్కు మొగంబై.

౧౮౦

శ్రీ రావణుడు కాసల్యం జంపఁ బూనుట. శ్రీ

ఉ. ఈతరుణీమల్లె కుదఁయించెడు వెన్నుఁ డటంచు వింటి నీ

కాతరలోచనం దునుమఁగఁగఁ దగుఁ గార్యము దీరు సంతటన్

ఖ్యాతిగ ధాత్రవాత కడఁగాంచు నటంచును జంద్రహాసముం

జేత ధరించి కాంతదెసఁ ♦ జేరఁగఁ బోవుచునుండ నడ్డమై.

౧౮౨

తే. దోషవర్జితమృదుహితభాషుఁ డర్థితోషణుం డధర్మక్రియాఁ ద్వేషణుండు

సుగుణగణభూషణుండు నిశ్చిన్తుల్యరిపువిభీషణుం డయి వెలయువిభీషణుండు. ౧౮౩

—ఇ రావణునకు విభీషణుం డడ్డపడుట. —

ఉ. అన్న! సహింపు మన్న! మగఁనాలిని జంపుట దోష మన్న! యీ

యన్నుల మిన్నఁ గన్న నొక యన్నువయేనియుఁ బాప మెంచ రా

దన్న! మనంబు నీ రగుఁ గదన్న సఖీచరితంబు గన్న నో

యన్న! శమింపు మన్న! వలదన్న! నిధింపకు మన్న! మ్రొక్కె-గన్

౧౮౪

ఉ. కేల శితాసిపూని కనుఁగ్రేవల నివ్వులు రాల సమృహ

కాలునిలీలఁ గ్రాలునినుఁ ♦ గాంచి ప్రవాతవిధూతరంభ నాఁ

జాల వణంకెడిం గనమి ♦ జాలుగ రాలఁగ బాష్పవారి యీ

గోల సలీలఁ గాలగతిఁ ♦ గూర్చఁగ నేల వచింపుమన్నయా?

౧౮౫

ఉ. ఇంద్రుడొ చంద్రుడొ మఱియుఁపేంద్రుడొ రుద్రమదంబు గల్లురా

జేంద్రుడొ పన్న కేంద్రుడొ మృగేంద్రుడొ గాక నకేంద్రుడొ విహం

కేంద్రుడొ కిన్న రేంద్రుడొ కఠింద్రుడొ యెవ్వరిమీఁడ వైనని

స్తంద్రమదావిలారిబలదారణదారుణ మౌక్తపాణమున్?

౧౮౬

ఉ. నీమొగ మెన్నఁడుం గనదు ♦ నీ కొక యెగ్గుఁ దలంప దాత్మలో

నేమివిరోధమెన్ని యిటు ♦ హింస యొనర్చెదు? తోష దాయెనా

భామ లవధ్య లన్ననుడి ♦ పాండితి రిత్తప్రయాసమాత్రమా?

తామరసాక్షిఁ జంపు టతిదారుణకర్మము శూరధర్మమే?

౧౮౭

ఉ. దానవలోకనాథ! మును ♦ తామరసాద్భుతగూర్చి వేడుచో

మానవవాసరాళి నభిమానముపేర్చి గణింప ఏయెడన్

మానవి దీనికిన్ వెఱచి ♦ మారణకర్మ మొనర్ప నచ్చరల్

మానినికిన్ భయంపడియె ♦ మానవభోజి యటంచు నవ్వరే.

౧౮౮

కం. నగరాజువైరిపైఁ బెను, పగ రాజుగ వైవఁబడినపటుశత్రుమునన్

నగరాజగమనఁ ద్రుంచిన, నగరాంతాళినగగేలి ♦ నగరాజకుచల్.

౧౮౯

ఇ రాగవల్లరివృత్తము. శ్లో

ఏల నీకే కొంప ♦ మింతిం జూచినన్?

బాల గాదా దైత్యపాలా! కూల్పగా

మేలు కల్లా? పూర్ణః మేధం జూడుమా

చాలు నన్నా! చిత్తశాంతిం బొందుమా.

౧౯౦

వ. అదియునుం గాక యొక్కవిశేషంబుసావధానుండవై చిత్తగింపుము.

౧౯౧

కం.లగ్నము విఘ్నం బై చన; భగ్నముఁ గావించు ననుచుఁ ♦ బనిపూనితి వా

లగ్నము తప్పద హృది ను,ద్విగ్నఁడుగాఁ గొదవయేల ♦ విఘ్నం బగునో? ౧౯౨

కం. వెన్నుం డుదయం బగు నీ,యన్నులమిన్నకును దప్పదనితోఁచెడి నో

యన్నా! యిన్నాతిని దల, గొన్నఁ దలకొనఁగఁ జేటుగూడెడు నిపుడే. ౧౯౩

కం.ఎట్టన నరహరిపోలికఁ, బుట్టెడి సతి విడువ నెపుడుఁపుట్టునో మీఁదం

జెట్టెప్పటికో పడు నని, కొట్టి యిపుడ మీఁదఁ ద్రోసికొందురె ప్రాజ్ఞుల్?

వ. అనరణ్యనిశాపంబును, సనత్కుమారుబోధనంబును, గిరిగుహంతరవర్తికపిలమూర్తివచనంబులను, సంస్కరించుకొని శాంతుండవు గమ్ము, కాఁగలది కాఁగల దని యుఁగానేరనిది కానేరదనియు నెఱింగి మనీషావంతులు సుఖదుఃఖంబుల వగవరని వచించిన రోషవశోన్మాదంబునదండతాడితభుజంగంబుపగిది రోజుచువారిల వెడలనడుపుఁ డనినియమించి పురింబున కరిగె నంత.

౧౯౪

శా.ఆదారస్రియు లంత నీరనిధివేలాంతసర్థి నిస్తులా

స్లఁదం బొప్పుఁ జరించుచోఁ బతి తరిష్కావః కథం కరవా

ణీద్యృతికర మృహజలనిధి ♦ న్నేహస్థిత్తి స్సామ్ప్రేతం

భేదం నౌ ప్రతిపాదయన్తి దనుజాః ♦ కేనా న్యుపాయేన తే.

౧౯౬

తే. అనుచు గూఢోక్తి భాషించునవసరమునఁ, జుక్కజాతినగతిదోషసూర్యకులుని మ్రోల నిలుచుండ నారదఁమునివరుండు, వారుసంతోషభక్తిసంభరితు లగుచు.

వ. మ్రొక్కి నిలుచుండి రంత దశరథుండు భగవంతుడ వై ననీదుకృపావిశేషంబున మనుగడ గనితిమి. మిముబోటి మహాత్ములసందర్శనంబును పుణ్యాంబు లభించినపు డుచితంబగు సర్వపాద్యాదిక్రియాచరణంబులు నాకు దుష్కరం బయ్యె. వేలా వలయిత భూమండలేశ్వరుండ నయ్యు మహాత్ముల కుచితసత్కార విధులేనియుఁ జల్పగనేరని దుస్థితినున్నవాడ. నాయొసంగమిచే మీకేమియుఁ గొఱంతలే కుటయు నెఱుంగుదు. యినను గర్తవ్యలోపంబు దోషంబుగదా? కావున నా తప్పలోఁ గొనుఁడు. రాక్షసకృత్యం బిట్టిదురవస్థలపా లేసె. భవద్దర్శనంబున దుర్వారసంసారకూపారతరణంబెసుకరం బన నీనీరధిం దాఱుట మా కసాధ్యంబె? కరుణాపరులై యావలితీరంబుఁ జేరునుపాయంబు వచింపుఁ డని వేడుటయు వారలనూఱడించి జటాయువుఁ దలంచిన నతండు సన్నిహితుం డగుటయు నతనిం దశరథునకుంజూపి నారదుం డిట్లనియె.

౧౯౮

చం.వినుము నరేంద్రచంద్ర! పృథ్విస్థలిః గల్గినపక్షిజాతులం
 దనఘ్నః డధీశ్వరుండును మహాబలశాలి మరుద్విహంగరా
 జనిభజవప్రచారుడు యశస్వి యనూరుతనూభవుండు; మీ
 రనయము సౌహృదంబును బ్రియంబుఁ జెలంగఁగ నుండుఁడీ యింక. ౧౯౯
 వ. సూర్యకులుండ వగునీకు సూర్యసారథీతనూజశోడి స్నేహం బుచితంబు సవయ
 స్కులరు కావున నీతండు మిమ్ము నీపురంబుఁ జేర్చు నని చనియె నంత. ౨౦౦

—|| జటాయువు కొసల్యాదశరథుల నయోధ్యకుం గొనిపోవుట. ||—

కం. ఖగరాజు వాహనంబుగఁ, దగ వాహ్యశిని జరించుదంపతులక్రియ
 ఖగరాజు వాహనంబుగఁ, దగ వాహ్యశియునుబోలె దంపతు లంత. ౨౦౧
 వ. చని యయోధ్యచేరునప్పటికిఁ దురీయయామంబు గావచ్చిన నిట్టిపాట నొంటి
 సొచ్చుట మేలుగా దని నగరప్రాంతారామంబున డిగి యనూరుసుతకల్పితప్రతా
 ప్తరణంబుననుండి రండు దశరథుండు సుమంత్రుం దోడ్కొని రమ్మని యతనిం
 బంచె నని శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిత్తుండలేంద్రున కెఱింగించిన తెఱంగు. ౨౦౨
 కం. ద్యౌ(వా)హినీశబంధన! నీవారాహరచాల ధిన్ములశీలా!
 భావాతీతగుణాన్విత! కైవల్యపదప్రదాన ధిన్ములశీలా! ౨౦౩

—|| సప్రగ్నితీ. ||—

రా(మ)! రాజీవనేత్ర! రమావల్లభా!
 భూమిజాలోచనాంభోజపద్మప్రియా!
 హైమశైలాత్మజాధ్యానమార్గస్థితా!
 సైమచేలా! విసీలాంబుదశ్యామలా! ౨౦౪

* * * గ ద్య ము. * * *

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాయమానమానసత్వమహా
 వైభవ వావిలికొలను రామచంద్రరాయతనూభవ సుజనవిధేయ
 సుబ్బరాయనామధేయప్రణీతం బైనశ్రీకౌసల్యాపరిణ
 యంబునం పంచమాశ్వాసము.
 శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

శ్రీకౌనల్యాపరిణయము.

మ స్థా శ్వా స ము.

స్తుత! సర్వసుపర్వసు
శస్తగుణాకల్ప! సత్యసంకల్ప! హఠో
పాస్త! సమస్తకళంకా
పాస్తవినతభవనిరాసయగవరవాసా!

౧

తే. అవధరింపుము దేవ! మహానుభావ! భావనాతీతచేతనాభావవిమల
భావపుంభావకరుణాస్వభావుఁడైన, బాదరాయణి యిట్లనుసాదరముగ.
వ. అట్లు దశరథుండు వెల్లింబడి పోవుచున్న సమయంబునః

౨

౩

— మంత్రులు దశరథుపాకడ దెలియక దుఃఖించుట. —

కం. వానలు నిలిచెను; సితరుచి, తో నలుదెసలు న్వేలింగఁ దోయధరచయం
బానలుపెల్లను విచ్చుడు, నానలు నిడినట్లు రూపముటి చనఁగ నటఁ.
చం. తిమిరములెల్లఁ బాయ శుచిదీధితి దిక్కులు వెల్ల నందఱు
గుములయి యొక్కచోఁ గలసి కూరిమిమీఱఁగ వారివారలం
గ్రమమునఁ జూడఁబూనఁ బతి కన్పడకుండిన మంత్రులెల్ల మో
సము చనుదెంచె నెట్లనుచు సాధ్వసశోకపరిశచిత్తులై.

౪

౫

కం. ఉడుపము గాజన్యుని నా, యుడుపమున నదిం దరింప నొదవిన వానల్
విడువక యుడుపనిదోసం, బుడుపహితకులీను ముంచె నొయ్యన వెల్లి.
చం. అనుచును మంత్రులందఱు భయాయాతురులై యొక్కచోటఁ జేరియా
ననముల దీనభావము ఘనంబుగఁ దోడఁగ నెద్ది ది క్కిర కే
యనువున రాజు గాన నగు నంచు విచారవశీకృతాత్ములై
కనఁబడకుంట నావయును గార్యము రోయ ప్రవంతినం చొగి.

౬

౭

ఉ. సాదులఁ బిల్వఁ బంచిన హాసాదని వారలు రాఁగ వేగ మీ
రేదియు నేరితో ననక యేటిప్రవాహముజాడఁ బోయి నిం
పాది జవంబునం బడవఁగియు మానపపాలురీతి నా
మోదము మీఱఁ గాంచి యొకఁమూరుతమంతటిలోన రం డనఁ.

౮

ఉ. వారలు వోవ నావికులవారము నట్టుల పంప వారు దు
ర్వారరయంబుమీఱఁగ ధరావరమార్గణతత్పరాత్ములై
దూరము నేగి యొక్కయెడఁ దోయములం దట మున్గి కంపలం
దీరమునం దవుల్వడుట యిచ్చి నిషద్వర బాధితంబునై.

౯

కం. యాపు చెడియున్న యుడువము, నేవున వెడలించి తెచ్చి నెవ్వడి వారల్
దాపున నిల్చిన మంత్రులు, బాపురె యని దానిఁ జూచి పటుశోకమునఁ.

౧౦

వ. నరనాథుండు భీకరమకరసరసంబునంబడిమృతుండయ్యెనొకోయని వగచి పౌరుల
నెల్లఁ బురంబునకు మరల్చి యావృత్తాంతంబు గోప్యంబుగా నిడ నియమించి య
ప్రమత్తులై రక్షించుచు విభింబుల నాలోచించుచు వసిష్ఠున కి ట్లనిరి.

౧౧

కం. హితుఁడవు రవికులులవురో, హితుఁడవు నిస్తులితధీసహితుఁడవు నవ్యా
హతమేధాకలితుండవు, హిత మెయ్యది చెప్పవయ్య యీసమయమునఁ?

౧౨

కం. వేఱకరము సర్వజనదుఃఖాకరము స్వరాష్ట్రజనభయాకరమును జిం
తాకరము నయ్యె నిప్పుడీ, వే కర మనురాగముననుహిత మొనగూర్పఁ.

౧౩

కం. ఎయ్యది పంచిన నొనరుతు, మయ్యా యని మంత్రు లనఁగ ననియె వసిష్ఠుం
డయ్యలు! చూడ నుపశ్రుతి, డయ్యఁడు దశరథుండు వగఁబడకుడీ మీరల్.

కం. పైఁరింపరయ్య మీరలు, వారాష్టక మింతలోనఁ బంపుఁడు నెమకం
జారుల గూఢవిచారులఁ, గారా దత్తరము లిట్టికార్యముపట్లఁ.

౧౪

వ. మీర తెఱుంగనిరాజకీయక్రియలు లేవు గాన మీరల వాని నిర్వర్తించుచు రాజు
లేనిలోపం బెఱుకపడనీక యప్రమత్తులరై పురంబు రక్షించుకొనుచుండుదు దినా
ప్రకంబున కతఁడు రాకయుండినఁ బదంపడి విచారిత మనియె దదనంతరంబ.

తే. పౌరులెల్లరు గనిరి యిష్టశ్రుతులును, వేసి రుడుగనిప్రశ్నలఁ బెద్దపీఠీ
గొల్లలను జీరిరెఱుకలఁగొమరి తెలను, జెప్పరెవ్వరు నృపునకుఁ జేటటంచు.

వ. ఇట్లు ప్రజలెల్లఁ దండ్రిలేనిప్రజలం బోలి విచారంబున రాజు సేమంబుగోరి విచారిం
చుచు దైవప్రార్థనాదికంబు లొనరించుచుండ రఘువంశాధీశునకత్యంతాప్తుండును
మంత్రిన త్తముండు నగునుమంత్రుండు దశరథుండు గనంబడనిది మొదలత్యంతవిచా
రణోలాంధోభితమానసుండై చింతార్థ వంబున మునుంగుచు, నాశాంతరీపంబుధరి
గొనుచు, శోకానలదండవ్యామానుండై దశరథు నెమక ననేకుల గూఢప్రచారు

లగుచారులఁ బంచిన వారలు తూర్ణంబ చని నానాదేశపట్టన పక్కణంబులురోసి
రోసి మదిరోసి యోసరిలి యతనిండాసి యత్తైఱం గెఱింగింప విషణ్ణుండై మహా
దుఃఖిదోదూయ మాన మానసుండై నాటిరాత్రినిద్దుర పట్టక పెద్దయుం బ్రాద్దు
గుందుచుఁ బ్రక్కంబడి పొరలుచు నొక్కింతకనుమూయు నంతలోన. ౧౮

శ్లో సుమంత్రుఁడు దశరథునిం దలంచి శోకించుట. శ్లో*

కం.వననిధి మునుఁగుచు లేచుచు, వనటంబడి చావుదప్పి ♦ వనరెడియూజిం
గని కలను గుండె రుల్లనఁ, గనువిచ్చి విషాద మూరఁ ♦ గలఁగినమతితో.

చం.వెలిచనుదెంచి చూచి యుడువీధిని నుచ్చఁ జరించుజ్యేష్ఠనుం
దెలిసి తురీయయామ మని ♦ నిక్కల యిక్కల యంచు నక్కటా !
జలధిపతీభూవలయఃశాసనభాసితక్షీర్తి సూర్యస
త్కులుఁ డతఁడేడ నాపదలఁ ♦ గుందుచు వందురుచుండు లేడనో. ౨౦

కం.ది క్కిదియని తెలిసినచో, టెక్కలు కట్టుకొని యెగసిఁజివ్వనఁ బోనో
యెక్కడనున్నాఁడో గదె? యెక్కరణిని దెలియవచ్చునృపచరితంబుల్. ౨౧

కం.అని మనము నిలుపఁజాలక, ఘనముగఁ బైపై న పొరలి ♦ కడుమన్నహమై
చనుదెంచుశోకవారిధి, మునుఁగుచును వితాళగొనుచు ♦ మూర్ఛమునుఁగుచు

కం.నిదురంబొందక యట నెయ్యదిగన్నను రాజదత్తమైయుండుటచే
మది దుఃఖము వర్ధిలుచుం, బొదలఁగ నచ్చోటు వాసిఁపోయె నొకండున్. ౨౩

మ. చని యారామమునందు నొక్కయెడ వృక్షచ్ఛాయ నిర్వాతసీ
మను గూర్చుండి సుమంత్రుఁ డొక్కడ మహాఃపూత్రాప్తకంబందు న
న్ననురాగంబునఁ బ్రోచుభూధవుండు దుఃఖాంభోధినిర్మగ్నుడై
వనటంగూరుచునుండ నేను సుఖనై ♦ వర్తించుచున్నాడఁ ఛీ ! ౨౪

మ.రథియై యాతఁడు దిక్కులన్ గెలువ సాధరధైర్యకసామర్థ్యముం
బృథురీతిఁ వెలయింప, తేడ గుచుఁ బాఠింద్రాసనాసీనుడై
ప్రథమిఱ్ఱ మతికెక్క మంత్రములఁ జెప్పన్, మెచ్చి మన్నించు నన్
వృథగా నెన్నఁడుఁ బల్కుఁ డట్టివతి పాపిం దక్కునా నాకునున్. ౨౫

కం.వతియై మన్నించును దా, హితుడై బోధించు నాకు ♦ నేకాంతమునన్
మతిలోనఁ గలరహస్యము, సతతము దాఁపక వచించు ♦ సంశోషమునన్. ౨౬

ఉ. నాదగుజీవితంబు మఱి ♦ నా కిలఁ గల్గినభోగభాగ్యముల్
నాదగువాసివన్నెయును ♦ నన్నుఁ బురిజనులెల్లఁ జూచుమ

ర్యాదయు నాధరాధిపుదయారసపూరితసత్కటాక్షవీ

క్షాదృతికారణంబునఁ గదా సయిరింతునె తద్వియోగముఁ.

౨౭

ఉ. అక్కడఁ బెండ్లిహేతువుగఁ నాతనిఁగూడి నదిం దరింపఁగా

నెక్కడిగాలి చూడ నదియెక్కడివాన యకాలమయ్యునుఁ

గ్రక్కున నాజిఁ ద్రుంప నటుఁకాలుఁడు వచ్చె నటంచు నెంతు నా

కక్కట! రాఁ డదేలయిటుఁ లార్చిని గూర్చుట కేమొ దైవమా!

౨౮

ఆ. సత్యవచనరచనఁ సత్యంబు గలదేని, సత్యవచనుసూక్తిఁ సత్య మేని

రాజభక్తి నాకుఁరాణించె నేనియు, మంద లొందుఁ గాకమనుజవిభుఁడు.

౨౯

కం. దినముల నెనిమిదిఁ గనుడీ, యని ముని మముఁ బనిచె నేటికదియుం దీతె

ఇనుఁ డుదయించిన నెయ్యవి, వినవ్రాసినవాఁడొ ధాతఁ వేడిపలుకులఁ.

౩౦

కం. అరుణోదయపూర్వమ నే, మరణోదయలభి గనుటఁ మానిత మగుఁ ద

చ్చరణధ్యానాస్త్రీని, నిరయము నా కగునే? వినఁగఁనేర్తునె చెడుగుల్?

౩౧

వ. అని వ్రాణత్యాగపరాయణుం డైన యతనికి దక్షిణభుజనయనంబులు చలింపనిది

యేమియో శుభసూచకం బగుచున్నయది. ఆ ఫలంబునృపున కగుఁగాక. అనువి

సర్జనంబు కర్తవ్యంబు గాదు. “జీవన్ భద్రాణిపశ్యతి” యని యుండుట మనినఁ

గదా యతనికి నుపయుక్తుండ నగుదు. మరణంబు కరణీయంబైన నతనిఋణంబు

నఁజనువాడఁ గావున మనికి గలయునికియ లెస్సయనిదురంతచింతాక్రాంతస్వాం

తుండై నిబ్బరంబులేక యారక వావిడిచి పలవించుచుండ నంత జటాయువును

సమాపనుఁ డౌట నతనిచరితం బెల్లఁ జూచి యతండు సుమంత్రుండకా శంకించి,

డాయం జని తనకులనామంబులు చెప్పి యిట్లనియె.

౩౨

❦❦ జటాయుస్సుమంత్రుల సంభాషణము. ❦❦

ఉ. ఎవ్వడవయ్య నీవు? మదిఁ నేటికిఁ గుండెద విట్టు బిట్టుగా?

నెవ్వగ నొందఁగారణముఁ నే నెఱుంగం దగునేని చెప్పుమా!

జవ్వని యేదియేని యభిసారిక వచ్చెద నంచుఁ దప్పనా?

నవ్వడి నీవె తప్పితొ విచారము నొందఁగనేల దీనతఁ?

౩౩

చం. కులటకు నీతియుం గలదెఱికోర్కి రమింపఁ దలంచి యెందఱఁ

వలచునొ యెట్టిభంగి ననువారఁ జరించునొ మోసపుచ్చునో

పెలుచన నెందఱఁ, వగపుపెల్లునఁ దోపడుగాక యిట్టిపె

న్వలఁతియు నిట్లు గుండఁ దగివా మగవాడవుగావె యిస్సిరో.

౩౪

వ. అట్లు కాదేని యిట్టినిశీధిని నొంటిగనీవుక్షంబునీడశోకింపఁగారణంబేమి యన. ౩౫

కం.విని కటకటబడి మనమున, ఘనముగఁ గుత్పించి నీవు ♦ గర్జ మెఱుంగకే
నను నేల దూఱనాడెద, వనఘా! నాచరిత వినుమ ♦ యాద్యంతంబున్. 3౬

చం.మనుజవర్యుఁ డాజికిని ♦ మంత్రి సుమంత్రుఁడ, తేఁడు పెందయన్
మనుచును లోక మెల్ల ననుమాత్రముఁ జెప్పఁగనేల; యట్టివాఁ
డనువునఁ బెండ్లికార్యమునఁకై చనుచోఁ దరియింపఁగా నదిన్
ఘనమగుగాలి వాన గడుఁగఱియ పెట్ట మునింగె నావయున్. 3౭

కం.ఆతనిపోకడ నెఱుంగక, యాతతదుఃఖాబ్ధి మునిగి ♦ యడలెద నే ను
ర్వీలెనాఘనిఁగూరిచి, వీతముదంబునను బక్షిఁవిరా ! యనినన్. ౩౮

చం.పకపకనవ్వి యిట్టుల నెఁ ♦ బ్రజ్ఞుఁడ వీవయి యింతమాత్రకే
తికమిక నొంది కుందెదవు ♦ దీనతఁ?నిక్కము పల్కవయ్య ధా
త్రికి విభు లేంద తేగిరా? వఃరిష్టులు గారొకొ ప్రాగ్ధరాధిపుల్?
సుకలులు గారొ? శాత్రవనిఁఘాదనదక్షులు గారొ? నిల్పిరే. ౩౯

కం.ధర నాయది యనువానిని, ధర నవ్వు ననంగవినమెదశరఘుఁ డ్లెగ్గ
ధరణి యరాజక మగునా? ధరణిఁఘఁడు దొరకఁజోటుఁతద్రక్షుకునై. ౪౦

కం.ఏమిటి కేడ్చెద వన విని, ధీమహితుఁడు గానఁ గోప ♦ ధీరహితుఁడై
సామమునఁ బెట్టెనునూ, సామతముఁ బతంగరాజ ♦ న్యాయ్యపథంబున్. ౪౧

ఆ. రాచకఱపు రాదుఁరాప్తం బరాజకం, బెపుడుఁ గాదు నిక్కఁమింత యైనఁ
దమకుఁ గూర్చునట్టిధరణిఁఘఁ డబ్బుట, యవనిజనులభాగ్య ♦ మని తలంతు.
వ జగతిఁ బ్రతివృత్తియు సుమతియని మతినెంచకుము. వారియట్ల ప్రాడ్వివాకులును.

❦ దుష్ప్రభుత్వవర్ణనము. ❦*

ఉ. లంచముఁ గొంచుఁ గొందఱును ♦ లంజెల కాస వహించి కొందఱున్
వంచనచేతఁ గొందఱు స్వభావదురూహలచేతఁ గొందఱున్
గొంచక దుష్టకార్యములఁ ♦ గూర్చి మనంబు జనంబు గుండఁగాఁ
గొంచెమయేని జంకకయె ♦ కూళులు న్యాయముఁ దీర్తు రక్కటా. ౪౪

ఉ. న్యాయపథంబునుం దొలఁగ ♦ మంచు వచించుచు నీతు లాడుచుం
గాయలుఁగూరలుం గొనరు ♦ కానుకపండు గ్రహింప రిట్టిపె
న్మాయలు పన్ని కార్యముల ♦ మానక మిత్రులవంక నేనియున్
జాయల వంక నేనియు ధనంబులుఁ గొందురు మోసతీర్పరుల్. ౪౫

చం.చెనఁటియొకండు దాఁ జెవిని ♦ జెప్పినమాటలు నమ్మి సాధులౌ
జనులకుఁ గీడుసేయుదురు ♦ చాల రొకింత యెఱుంగ న్యాయమున్

వినుదురు దేనిఁ జెప్పినను ♦ విశ్వసనీయుఁ డటంచునజ్జనుఁ
గనుఁగొనలేరు దుష్టవచనంబులు మే లనినమ్మి దుష్ప్రభుల్.

౪౭

కం. అనుజీవికప్తమెఱుంగఁడు, తనజీవమె దివ్యమనుచు ♦ దలఁచుఁ గుమతి దాఁ
దనుఁజేరవచ్చె నేనియు, ననఘునిఁ గనలేక మిగులఁనవమానించుఁ.

౪౮

ఉ. లేనికుయ్యకిఁ బన్ని మితిలేనివ్యయంబులు చెప్పి లెక్కకుఁ
రానివి పన్నులం గొనుచు ♦ రాష్ట్రమునెల్ల మహాదరిద్రతాఁ
ఘనముచేసి భూప్రజలఁ ♦ దీవ్రతరార్తులఁ జేయునట్టిభూ
జానుల సేవ నా నరకసామ్యముగాదె తలంపనేరికె.

౪౯

సీ. దుర్భిక్షమున జనుల్ దోరంగఁ బెల్లుగా, నతిభుక్తిఁ చేత నీమృతి యటంచుఁ
జెలమ నీ రనఁగఁ బంనులు దీయుకొలఁదిని, బారులసంపదఁపరఁగు ననుచు
శాస్త్రసంఘం ‘బతి ♦ సర్వత్రవర్జయే,’ త్తనుఁ గాన మితము వేతనము లిడుచు
‘కష్టఫలీ’ యని ♦ కల దటుగావున, విడువక రేవగల్ ♦ నెతల నిడుచు

తే. రాజు రక్షకుఁ డగుటను ♦ బ్రజలకెల్ల, ధనము నృపకోశమం దుంపఁదగునటంచు
నొడుపుమాటలఁ బ్రజతలల్ దడవనట్టి, రాజునీమను జనులకు ♦ బ్రదుకుగలదె?

చం. కొలువుడుకాఁడుమాత్ర మనఁ ♦ గూటికి నిచ్చుచు, రేయియుం బగల్
గొలుపునఁ ద్రిప్పాచుం, దిరియఁ ♦ గూడదు భూములు విల్వఁగూడ ద
ప్పుల గడియింపరాదనుచుఁ ♦ బూని విధించుచు నాలుబిడ్డలం
దలఁప రదెల్లు ప్రోతు రని ♦ దండ్యు లటందురు లంచగొండులుఁ

౫౦

తే. తన్నుఁ బ్రోచినవారి నధఃకరించు, వారిఁ బెఱవారు నమ్మంగవచ్చు నెట్లు
బహుజనవిగోధినుడివిను ♦ ప్రభువు సర్ప, యుక్తచందన మటుచేరఁకుందు రెవరు.

మ. జను లుచ్చస్థితినున్నచో నహిభయానన్నంబు శంకింపఁ డా
తృను విశ్వాసముఁ జూపుచుం బ్రజలభద్రం బాతృభద్రం బటం
చును వర్తించుచు మన్ననం దనువుచుఁ ♦ శుద్ధాత్ముడై యుండుఁ గా
వున నాజిం దమతండ్రిగా జనులు కొల్పిం బాయ రెప్పట్టునఁ.

౫౧

ఆ. ప్రజల కేమివలయు ♦ బాధ లేకుండుట, సౌఖ్యవృత్తి గాక ♦ జరగ నివియు
జనులుప్రభులపట్ల జలుపరుద్రోహ మం, చెఱిఁగియతఁడుమేలఁయెవుడుజేయు.

సీ. తనవారి నైనను ♦ దండింపకుండఁడు, తప్పగల్గినచోట ♦ ధర్మనిరతి
యోగ్యతయున్నచో ♦ నొప్పరికింపఁడు, సేవకు లంచును ♦ జిన్నపుచ్చి
జననమ్మతములేక ♦ శాసింప నొల్లఁడు, తత్కార్యములను స్వతంత్రుఁ డయ్య
నందిపొందినవారిఁ నైనఁ జేవీడఁడు, తనదుబంధులమాటఁ ♦ దడవ నేల

తే. శ్రమముల నెఱింగి తగినజీతముల నిచ్చి, తప్పగల్గిన దండించి ♦ మెప్పు మెచ్చు
త్కాపుఁడిబలైన నన్యాధి♦కారులేల, నీచమతిఁగేలు సాతు రుత్తోచములకు.

కం. విశ్వాసము విశ్వాస ము, విశ్వాస మవిశ్వసనము ♦ వెలయించు మదిఁ
విశ్వంబునఁ గావునఁ గడు, విశ్వాసమె చూపుఁ బ్రజలవిషయమునందుఁ. ౫౧

ప. మఱియు నెవ్వనికోపప్రసాదంబులు నిష్కారణంబులు నిరర్థకంబు లెవ్వనిమనం
బుంబోలె వచనం బవిశ్వసనీయంబు చంచల బట్టి మాత్సర్యానూయాధారాత్ము
లగుపాపాత్ములఁ గొలుచుటకన్న మూఁడువీధుల ముష్టి యెత్తుకొని కాలంబుగ
డుపుట చాలమేలుకాదె యదియునుం గాక. ౫౨

కం. ఇనకులుఁ డనూఁడు డగుటను, నినవంశము నేటితోడ ♦ నిగిరె నటంచుఁ
మనమున దుఃఖించెద నే, ననయంబుఁ దదవిత్దేహ♦మై యిది యునికిఁ. ౫౩

ప. అని వగచిన విని సుమంత్రా! నీయంతటిమతిమంతుండును, గుణవంతుఁడు నగు
మంతిరి యుండుట నిసుమంతయువంత దశరథధరాకాంతునకు సంభవింప నేరదు
నీమనంబుఁ బరీక్షింపఁ బరిహాసంబుగాఁ బలికితి క్షమింపుము. ౫౪

కం. పురికి ననతిదూరంబున, సరసతఁ గౌసల్యఁగూడి ♦ జనవిభుఁ డున్నఁ
డరసి నిను వార్తఁజెప్పఁగ, ధరణీశుఁడు పంపె నన్నుఁ ♦ దధ్యము సుమ్మి. ౫౫

ప. నను మీయేలికకు మిత్రునిగా నెఱుంగు మని యించుకించుక యతనివృత్తాంతం
బెఱిగించి. ౬౦

ఆ. ఏకవస్తుఁ డగుచు ♦ నెలనాఁగతోఁగూడి, పురము వెలిని నిలిచె ♦ భూవిభుండు
పురమునందుఁ జాటఁ ♦ బుచ్చుము విభురాకఁ, దడవునేయవలదు ♦ ధన్యచరిత.

ప. అనిన తొప్పజెట్టక యట్టె యతనిమొగంబుఁ గొంతతడవుచూచిసుమంతుండు.

ఉ. నమ్మఁగఁజాల నీపలుకు ♦ నావిభు నాజిని గాంచికాని లే
లెమ్మిదె కాంచనాంబరము ♦ లీలగఁ దెచ్చెద నంచుఁ బాసి తా
నుమ్మలికంబు సంభ్రామము ♦ నొప్పినశంకయు సందడింప నొ
క్కుమ్మడి నింటికేగి వ స ♦ నోజ్జ్వలభూషణముల్ గ్రహించుచుఁ. ౬౩

శ్రీ సుమంత్రుండు దశరథుం జూచుట. ౫౫

చం. అతనిని గూడి ♦ తా దశరథావనిపాలుసమీపమైకై

యతులిత వేగయ్యుక్తిఁ జన ♦ నాతనిఁ గాంచి సుమంత్ర! లెస్సయే?

హితులకు మేలె? పౌరుజనులెల్లసుఖంతురె? యంచు సేమముఁ

హితమతిఁ బ్రశ్న సేయ ధరణీశునిపాదయుగంబు పట్టుచుఁ. ౬౪

వ. అభివాదనంబుఁ గావించి హర్ష పులకితగాఢుండై నేత్రంబుల నానందాశ్రులుజాలు
వాఱ సర్వంబులెన్న యని విన్నవించి తాఁ దెచ్చినదుకూలాభరణంబు లొసంగి
మదీయపునరాగమనంబు నిరీక్షింపుఁడు పురంబున సర్వంబు నాయత్తంబుచేసి క్ర
మ్మతొడ నని సెలవుగొని నగరంబున కరిగి యమాత్యుల కెల్లఁ దదవృత్తాంతంబుం
జెప్పి పుత్తైంచి పురంబున సందులు గొందులు రథ్యాపథాదుల నొక్కపెట్ట బోరు
గలుగ. ౬౫

కం. చనుదెంచె నాజి కుశలిగ, వనజాయతలోచన నిన్వివాహంబై పూ
ర్జనము లెదుర్కొన వలయుం, గనరండీ గృహముగృహముఁ ♦ సేయుండీ ౬౬
వ. అని చాటింపించిన నందఱు సంభ్రామితులై పురం బలంకరించి రందు. ౬౭

శ్లో పారు లయోధ్య నలంకరించుట. శ్లో

ఉ. చారుమసారహీరనవసారవసారసక్తైరవోరుక
హారవరంపరాకలితహారినుగంధిలమోదకారిస
త్తోరణరాజి రాజిలంగఁ ♦ దోరముగా ఘటియించి రండఱు
దారులఁ జారు లాత్మల ముదంబు ముదంబుప్రగ్రాలఁ గన్నులన్. ౬౮

తే. అంగుమీఱినయాణిమెఱుంగుమణులఁ, బొంగ నంగంబు వీడుల ♦ ముంగిఱులను
రంగురంగుగఁ దీర్చిరి ♦ రంగుమీఱి, రంగవల్లుల భీతకురంగదృశలు. ౬౯

సీ. వీట నెయ్యెడఁ గన్నఁ ♦ బాటీరఘనసార. సారసకరవీర ♦ సారభములె
వనతు నెయ్యెడఁ గన్నఁ ♦ గాయనవృకధూప, మంగళధూపధూపముఘమఘమలె
జనుల నెవ్వరిఁ గన్న ♦ సవిలాససువికాస, భాసమానాన్యప్రభావసితులె
నతుల నెచ్చటఁ గన్న ♦ నతులితాలంకార, కాశేయవర్ణక ♦ కమ్రతనులె ౭౦

తే. తెంకులం దెల్లగీతవాదిత్రవమె, వీధులం దెల్ల మంగళవిపులనదమె
వెలయఁ బర్యంబునందలిజలధికరణి, జనము లుబ్బునఁబొదలి రాసమయమునను.

తే. సచివవర్గంబు పురజనసహిత మగుచు, రాజవర్యు నెదుర్కొన ♦ నోజఁ జనియె
బర్వశర్వరి శర్వరీపతికి నెదురు, సరవి బఱి తెంచుమున్నీటితరంగ లనఁగ. ౭౧

వ. ఇట్లపరిమితసన్నాహంబున నృపవర్యుని డాయంబోయి నమస్కారాదివిధుల బ
హూకరించిన నతండును వారల నుచితసత్కారంబుల గౌరవించి జరగినవృత్తాం
తం బంతయుఁ దెలిపిన పారు భయభ్రాంతసహర్ష చేతస్ఫుల్లరి. పిదప నచ్చటన
నృపుండువారిలో మజ్జన భోజనాదిక్రియల నిర్వర్తించి సుఖగోష్ఠినుండి సాయం
సమయమగుటయు మహాడంబరంబున నగరంబుఁ బ్రవేశింపసమకట్టి కొనల్యాదే
వింగూడి రథారోహణంబుఁ గావించి మహావైభవంబుతో రాజమార్గంబున రాఁ
జారులు బారులుదీరి చూడఁ దొడంగి రప్పుడు. ౭౨

శ్రీ కా స ల్యా దశరథు లయోధ్యం జూచ్చుట. శ్లో

చం. ఇరుగడలందు హర్ష్యముల ♦ నింపును సొంపు రహింప మీఱుత్రీ
పురుషకరోజ్ఞ తప్రసవపుంజము దోచె మరుండు చిమ్మెనో
స్ఫురదభిరూపమారరతిమూర్తుల దంపతుల శరాళి మ
చ్చరమున, నాకవాసులె వెంసం గునుమాఘుల నించిరో యనన్. 23

ఉ. పల్లవపాణి యోర్తు కరఃపద్మపుటఃబున దోయిలించి నం
పుల్లను మోత్కరంబుఁ దమి ♦ భూపకుమారకుఁ జూచి చూచి యా
హల్లక మగ్నయై ప్రిదులుహస్త మెఱుంగక రిత్తదోయిటం
జల్లిన దానిఁ జూచి యెకఃసక్తైఃము లాడిరి తోడిచేడియల్. 24

కం. కోరిక దశరథు మారా, కారునిఁ గనుఁగొనినపౌరఃకంజాతాక్షుల్
సారెకు నావలఁ బతులం, గూరిమి రతిఁగూడి రినునిఁ ♦ గూడినభంగిన్. 25

చం. వలచి కడానిపైఁడిహరిఃవాణమునం గపురంపుటారతిం
గలికిమిటారి యోర్తు గొని ♦ కాయజరూపు మొగంబుఁ జూచుచు
జైలుపుగఁ ద్రిప్పుచుండెఁ గనఃనేరక కప్పురమాటుటల్ ననుం
దెలియుము మన్మథుం డీటుల ♦ త్రిప్పెడుఁ జిత్త మటంచుఁ జాటెనాన్. 26

వ. ఇట్లు పౌరులు నిర్భరానందమగ్నులై తమ్ముంజూడ వధూవరులువీధులు గడచి సౌ
ధంబు ప్రవేశించి జటాయువునకుఁ బసదనంబులతోడ సెల వొసంగి యథేచ్ఛవ
ర్తనలం బ్రవర్తించుచు భానుమంతునకుఁ దదుదంతంబు సర్వంబుఁ దెలిపించినఁ
దనయ పునర్జీవిత యయ్యె నని హర్షంబున భార్యాసమేతుండై యతండు చను
దెంచి పెండ్లికూఁతుఁ గూఁతుఁ బెండ్లికొడుకుఁ పెండ్లికొడుకుం గాంచి యభినందిం
చి కొన్నిదినంబులుండి యదిగె నంత. 22

ఉ. వాసరనాథవంశనృపఃవాసపుండు శుకపైకగీతికో
ద్భాసితమాసరప్రసవఃవాసితకోమలపుష్పవాటికా
ద్భాసితవృత్తి నిండుముఖి ♦ దాను వసంతమువేళ మీతె న
ద్భాసితమారశాస్త్రముల ♦ వాసి వహించి రహించి యెంతయున్. 27

ఉ. రంగదభంగురాంగభవఃరంగసుసంగతభంగిఁ బొంగి యా
యగంన సంగడంబు వెలఁయంగను దుంగతరంగపంక్తిజ
క్రాంగవిహంగదంపతులయంగున సంగమువొంగ మండువే
సంగిఁ దరంగిణీతటి నెఁసంగెఁ బతంగకులప్రదీపుఁడున్ 28

వ. ఇట్లాసరవరుం డనవరతనవరతవరతర కేళీలోలుండై చరించుచు. ౯౦

కం.మిత్రకులాభరణంబు ప,విత్ర సుధీనుతచరిత్ర ♦ విజ్ఞానశిఖా
పాత్రను వరించె బిదప సు,మిత్రను సౌందర్యజననమిడితగాత్రం. ౮౧

ఉ. నీదుసమక్షబోధమున ♦ నే నిఖిలావనిసీమఁ బట్టమున్
నీదుసతాతనూజనకు ♦ నిక్కముగా ఘటియింతు నంచు మ
ర్యాద వచించిమానవకులాధిపుఁ డర్చిలిఁ బెడ్డియాడె నా
హ్లాదము మీఱఁ గేకయధఃరాధిపనందనఁ గైక యన్పత్తి. ౮౨

కం.శనిరోహిణీశకటభేదన మాపుచు ద్వాదశాబ్దతతదుర్భిక్షం
బనువుపడకుండ నొనరిచె,ననఘుఁడు దోడఁడఘనశరాసనశక్తి ౮౩

శ్లోకాలనిర్ణయ రామాయణము. శ్లో

మ. సవ మీఱంగను ఋశ్యశృంగయుతుడై ♦ చల్పంగఁ దా యాగమున్
సవనాగ్నిం బ్రభవించి దివ్యఁ నొసఁగె ♦ సంప్రీతిమైఁ బాయసం
బవనీపాలున కంతఁ దత్సతులు న్యామ్యంబొప్పు గౌసల్య గెం
డపుభాగాలు సుమిత్ర పాదమును బాదార్థంబు నక్రైకయున్. ౮౪

సీ. ఉపయోగ మొనరింప ♦ నొప్పుగఁ బంచమ,త్రేత విలంబిని ♦ జైత్రమాస
సితపక్షనవమిని ♦ సితకరసుతవార,మధ్యాహ్న వేళను ♦ మఱి పునర్వ
సూడుపు నందుఁ జెల్వొందు కర్కాటకం, బందును గురువిధు ♦ లందగింప
రెంట రాహుపును నాల్గింటను సౌరియు, మకరకుంభంబుల ♦ మహిజ కేతు

తే. వులును మీనంబునను శుక్రముబుధులు మేష
మునను సూర్యుండు చెలువారమునులు విబుధు
లలరఁ గౌసల్యగర్భమం ♦ దెలమిఁ బుట్టె
రామచంద్రుండు సుగుణాభిరాముఁ డగుచు. ౮౫

సీ. జగముల నన్నిటి ♦ జతగాన ధరియించు, దైవంబు జతరానఁ ♦ దాల్చె నెవతె
పాలవారిధిలోనఁ ♦ బంధుపాపనికిని, బాలియ్యఁ జాలెనేపర్వదదన
నెఱిమఱ్ఱియాకుపైఁ గొఱునిద్రగానువేల్పుఁ,గుఱువున జోగొట్టెఁ ♦ గొమ్మయెవతె
దివిజులమొక్కంగఁ ♦ దెలియరానిఘనుండు,ప్రత్యహంబునుమొక్కవఱలెనెవతె

తే. నిమిష మొక చోట నిల్పడనిలువనట్టి, కొమ్మయెవతెకు నొనరించెఁగోటఱికముఁ
దల్లి యననొక్కకౌసల్య ♦ దల్లిగాక, తక్కువారలు దల్లులే ♦ ధరణియందు. ౮౬

చం.కనియెను బుష్కమిన్ భరతుఁ ♦ కైక, సుమిత్రయుఁ గాంచె సావధం
బున శుభలక్షణం డయినపుణ్యుని లక్ష్మణు వానితమ్మునిన్
జనపతి యప్తమాబ్దమునఁజైత్రసితంబునఁ బంచమాతిథిం
దనయుల బ్రహ్మచారుల నొనరెన్చును; గాధితనూజవెంబడి. ౮౭

ఉ. కానకకానకే కనినకందుని నొక్కని క్షీరకంఠుని

మానుగఁగాకపక్షధరు ♦ మాతృమృదూరులఁగాని నిద్గరం

గాననివాని వల్లభుఁడు ♦ గానల కంపఁగఁ గన్నతల్లి దా

లో నెలులోర్చె బట్టి వనిలోఁ గసురుల్ దిని తాలఁ బండఁగఁ.

౪౮

చం.తనయుల ద్వాదశబద్ధగుల ♦ దైత్యవధార్థము మానివెంబడిం

బనిచెను; రామచంద్రుఁ డటఁవారక తాటకఁ ద్రుంచి జన్నముం

బనివడి కాచి గండశిల ♦ భామ నొనర్చివిదేహశంభువీల్

దునుముచు వీర్యశుల్క యగుఁతోయజనేత్రఁ బవిత్ర జానకఁ.

౫౯

చం.వెలయ సగర్భజాతఁ బృథివీజ వివాహసుయోగ్యశైశవా

కలితసురూపఁ బెండ్లియయి ♦ క్రన్నన భార్గవు గెల్చి యావరా

జ్యాలిలతక్ష్మిఁ బూనుసమయంబున నిర్వదియేనవేటఁ గా

నల జనకుండు నిల్చు మన ♦ నాతియుఁ దమ్ముఁడు దోడురాఁ జనెఁ.

౫౦

సీ. మొలక ప్రాయమువాని ♦ ముద్దులీనెడువానిఁ, జిఱునవ్వు మొగమునఁజెలఁగువాని

సుకుమారుఁ డగువానిఁసోయగంబులవానిఁ, గొమరుఁబోయపుటాలుఁగులుకువాని

సత్యవాక్కులవాని ♦ జననతుం డగువాని, సర్వసమృతగతి ♦ జరగువాని

నిర్దోషుఁ డగువాని ♦ నిర్మలుం డగువాని, యావరాజ్యంబున ♦ కలరువానిఁ

తే. గామవశఁడయి సవతి కై ♦ కకునుజిక్కి, కానకునుబోరయనిసుతుఁగాంతుఁడాడ

జనని యెవ్వ తెయోర్చుఁగొఁసల్య దక్కఁ, గాంతకును బతిభక్తిదాఁనెంతఁనమొ.

చం.వనటను కైత్రశుద్ధమునఁ ♦ బంచమినాఁ డిలువీడి దుందుభిం

జనుచును వృష్ణసుమున ♦ సంతసమొప్పఁగఁ జిత్తకూటముం

గనుట సుమంత్రుఁడుం దెలుపఁగా నడిరేయిని రామరామ యం

చును వృతినొందె నాజి యతిశోకముపెంపున; వార్త చేరినఁ.

౬౨

చం.భరతుఁడు వచ్చి తీర్చికొని ♦ పైతృకకర్మము రామువేడినం

దిరముగ మూఁడునాళ్లు మదిఁద్రిప్పక పాదుక లిచ్చి పంపి వ

త్సరదశకం బరణ్యమున ♦ సంయమిసంగతి నేండ్లు రెండు ని

ర్భరకుతుకంబు మీఱఁగను ♦ బంచవటిఁ పసియించుచుం దగఁ.

చం.మునుకొని చుప్పనాతిఁజెవిఁముక్కులు గోసి, ఖరత్రీశీర్షుల

స్తనజాలఁ ద్రుంచి మాయహరిణంబును జంపి ధరాత్మజాతఁ గొం

చును బదునాల్గవేటి దగుఁశుక్రమునందగు శుక్లపక్షమం

దనువగుఘనమధ్యమునయందున, విందను బక్షుతిఁపడిఁ.

౬౪

ఉ. దొంగిలిపోవురావణుని ♦ దోరపుత్తకి జటాయు వాఁగినఁ

భంగమునొందఁ జేసి చన ♦ వానిని రోయుచు శౌచమాసమం

దుం గలపున్నమఁ హరిసుతు న్వధియించి కపింద్రు నేలి రా

జ్యాంగమునందు నిల్చి జనకాత్మజ రోయఁగ నంపఁ గ్రోతులఁ.

౬౫

- ఉ. వారలలోన నాహనుమఁ డున్ ఘాల్గునశుద్ధమునంద్రయోదశిన్
వారధిదాఁటి సీతఁగని డవలి చతుర్దశి లంకఁ గాల్చి పెం
పారఁగఁడెల్లఁ బున్నమ జయివావహ మావిజయాన నేగి తాఁ
జేరెను వేల భూపతి విశిష్టకవీశ్వరకోటి గొల్వఁగఁ. ౯౬
- సీ. ఆరాత్రి జలధివేలావని వసియించి, యావలను విభీషణాభయప్ర
దుం డయి ప్రార్థించి డ తోయధి దినముల, మూఁటఁ గుశాసనమునఁ బరుండి
ప్రార్థన వినకున్న డ భంగించి నేతువు, చవీలియాదిగ నేనుడివసములను
బంధించి దాఁటి తద్వాసరంబున సంజ, నెక్కి సువేల దా డ నేవు మీఱ
తే. బహుళపక్షంబునవమినిఁద్వంద్యమైన, రణమునకుఁ బూని యానాఁటిఁరాత్రినాగ
పాశబంధన మోక్షముల్ ప్రాధి రామ, చంద్రుఁడునటించెలక్ష్మణఁసహితుఁడగుచు
మ. అని ధూమాక్షుఁడు వజ్రదంష్ట్రుఁడును దుష్టాకంపనామాత్యకు
ల్లిన మొక్కుంటను మిత్రభృత్యులనయాళిం గూడుచుం బోరినన్
హననం బొప్పఁగఁజేయ వానరులు దైత్యాధీశుఁ డేతేర వా
నిని బాణప్రవిభిన్నగాత్రునిఁగ నెంతేకోపియై తోలినన్. ౯౭
- ఉ. రామశరార్చి గుంది యవురా యని తమ్మునిఁ గుంభకన్ఠని
న్రాము జయింపఁ బంపఁగ రఁణంబునఁ దాదశమిన్ వధించినన్
హామికఁ బంక్తికంఠుఁడు సఠాంతకకుంభనికుంభముఖ్యుల్
దీమన మొప్పఁ బంపఁ గడఁతేర్చెను వారిల వానరావళుల్. ౯౮
- సీ. పదునాల్గువర్షముల్ డ పనిఁబూని నిద్రయు, నాహార మెఱుంగని డ యధికుచేత
మరణంబు నొందంగ డ వరముగాంచినమేఘ, వాహారి లక్ష్మణఁస్వామి తోడ
నేకాదశియుమొద డ లేకంబుగా మూఁడు, దినములుపోరఁ దృతీయదినము
నందును జాంద్రమాఁనానుసారంబుగ, వ్రతమైన సావనపద్ధతులను
తే. మున్నె పదునాల్గువర్షముల్ డ చన్నకతనఁ, ద్రుంచెసామిత్రిలోకంబు డ లెంచనవల
మూలబలమెల్లనయ్యెనిఁర్పూలబలము, మఱునటిదినానదశరథఁమహిషసుతుఁడు.
చం. అమవసర ద్రుంచె రావణు జితాఖిలశాత్రుల డైనరాముఁడున్
విమలమతిన్ ఘటించెను విభీషణు నేలికగాఁగ లంకకున్
విమనను సీత నగ్నిని బ్రవేశమునెయఁ దృతీయఁ బంచి యా
యమఁ గయింొంచు నేగెను రఠయానఁ జతుర్ని బుష్పకంబునన్. ౧౦౦
- కం. పంచమిని భరద్వాజు, న్నొంచి మఱుదినంబునందు డ నందిగ్రామం
బంచితగతిఁ జేరి జడల్, దించెను దమ్ముండుఁ దాను డ దెప్పున నంతన్. ౧౦౧
- సీ. వాసిమీఱఁగ ధాతువత్సరచైత్రమాసమునను శుద్ధసప్తమిని దమిని
సుగ్రీవముఖులెల్ల డ సొంపుమీఱ నయోధ్యఁ, బురజనులెల్లరు డ బొగడుచుండుఁ
జతురంబునిధివరఁజలములు దెప్పింపఁ, బట్టాభిషేకంబుఁపటిమ మెఱయ
నరులువానరు లార్యవరులును సురలును, సంతోషయుక్తులై డ సంగ్రహింప

తే. ముగురుదమ్ములుఁ జామరఁములను బూన, వందిమాగధులెల్ల మిఁన్నందిపొగడ
రాముఁ డలరారెఁ బట్టాభిరాముఁ డగుచు, వీత వెలయంగఁబట్టాభిఁమేక వేళ.

శా.సాక్షాత్కారము గాంచెనో శమ మిలకొనన్త్యంబు సాకారమై
లక్ష్మింపందగనో, దయారసమె యావిరూపతమై మూర్తమై
లక్ష్మింపంబడె నొక్కొయంచును మహాస్థానంబు నిడక సహ
స్రాక్షత్ర్యక్షులె సేవచేసి రన నేలొ యెన్న భూవాసులకా. ౧౦౪

సీ. మనవికై చేరంగఁమచ్చరంబునఁ దల, వంచియెత్తిక యుండుఁవాఁడు గాఁడు
ఎత్తైబో వారు నోరెత్తకయే మున్న, బద్ధుగా గద్దించుఁవాఁడు గాఁడు
గద్దించెబో మఱి ఁసుద్దుల విని పెడ,వాదంబులను ద్రోయుఁవాఁడు గాఁడు
వాదించెబో మీఁదఁ ఁబొరుషంబున కేని, పక్షపాతము సేయుఁవాఁడు గాఁడు

అ. విగతవిస్మయండు ఁ విస్మయశీలుండు, మృదులపూర్వభాషి ఁ హితచరితుఁడు
సత్యధర్మరతుఁడుఁసాకేతనిలయుండు, మనుజమాత్రుఁడగునె ఁ మానవేంద్ర. ౧౦౫

తే. చక్రవ ర్తిస్సురతీర్థిఁ శాలులైన, భూమిపాలురు వెలయరే ఁ భూమియందు
ప్రారిప్రభుత్వ దేనికే ఁచచ్చసొక్క, రామరాజ్య మటన్న యానామ మధిప.

చం.చిలుకలఁ గోడదూడలను ఁ జన్నికుమారుల వీళ్లనూఁజ్జలం
బిలుచుచు రామ రామ యని ఁ పేరు లొసంగి యజస్రముఁ జనులే
దలచుచు ముద్దులాడుచును ఁ దన్మయతఁ స్థిరసౌఖ్య మొందఁగాఁ
దెలుపఁగ శక్యమానె జగత్తీవర ! రాముదయామహాత్వముకా. ౧౦౬

కం.పాపలు చన్నుంగుడువఁగ, దాపున రామా యటన్నధ్వని వినఁబడినం
జూపులు నిడిగించుచు నలు, వైపులఁ జూచెద రిఁకేమిఁపలుక మహేశా ! ౧౦౭

తే. నాటికిని నేటికి నిఁ కెన్ని ఁ నాళ్లకైన
భూమి నాపంచమ మదెట్టి ఁమూఁగులైన
“రామవాక్యంబు” మఱి “రామరాజ్య” మనెడు
పలుకె సాక్ష్యంబు తన్నహత్త్వమున కధిప ! ౧౦౮

వ. ఇట్లు సాక్షాద్వైకుంఠధాముఁ డైనశ్రీరాముండు రావణమారణకారణంబుగధరణీ
సలిజనించి సురల సంతోషింపఁజేసి నిజపావనకథాపావనిచేత లోకంబుల ధావ
నంబుసేసి రాజ్యంబు సేయుచుండె. ౧౦౯

ఉ. రాముండు ఘోరరాక్షసవిరాముండు భక్తజనావనక్రియో
ద్దాముండు కోటిచంద్రుచిఁధాముండు సేవితదివ్యవానర
స్తోముండు సూర్యవంశస్థపఁసాముండు కారణరూపి యోగిహృ
ద్ధాముండు పాపమారకసుఁసాముండు నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయుతకా. ౧౧౦

ఉ. వారక కేలుమోడ్చు ననిఁవారిలవా రిధిగర్వ హర్తకుకా
వారిజవాసినిహృదయఁభర్తకు భక్తజనోపకర్తకుకా

ఔరగహారమానసవిహర్తకు లోకకదంబకర్తకుం

గారణరూపధర్తకు సంతల్పప్రవేదవచోప్రవక్తకుఁ.

౧౧౨

సీ. మొలచుట్టు పులివాఱు ♦ తలచుట్టు మిన్నేఱు, వెలిచుట్టుదానుండవేడ్కపట్టు
డబ్బుడబ్బునుఱ్ఱలు ♦ గబ్బుబీనెడుసాలు, ముమ్మెనల్ గలగోల ♦ మొనసికేల
గంగమ్మ తలనెక్కి ♦ గౌరమ్మ నొకచక్కి, గుజ్జదేవరదంట ♦ కూడి వెంటఁ
బెనుచేదు కవణంబు ♦ వినదారి రవణంబు, ముందలనెలవంక ♦ ముద్దుజింక

తే. వెలయు జంగముదేవరవేడ్క మీఱు, మదిని గలకాల మెవ్వనిస్మరణసేయు
నట్టినాపాలివేల్పు నాఁరాయణుండు, జానకీజాని నన్ను రక్షణముసేయు. ౧౧౩

వ. అని ధ్యానించి నమస్కరించి శుక యోగీంద్రుండు పరిక్షిన్నపాలున కెఱింగించిన
తెఱంగున నీకు విన్నవించితి. ౧౧౪

సీ. సత్యసంకల్ప నాజనయిత్రీకోటిక, నెఱవేర్పఁ గనుట నీనెనరుగాదె
నాకాటియలలోన ♦ నీకృతి కొనసాగఁ, గాంచుటలెల్ల నీకరుణగాదె
సుమతులై నట్టినాఁసుహృదులు గని సాధ్వ, భిప్రాయు లగుట నీపేర్చిగాదె
చేజాఱిపడుచున్న ♦ జీవజీవనము లుద్ధారణమాట నీదయయకాదె

తే. మత్కృతులనెల్ల నీకిచ్చు ♦ మతిగలుగుట, నీదుప్రేమంబ యిన్నింట ♦ నీదుకృపకు
నర్హఁడై నాఁడ నకధైర్య ♦ మబ్బెనింక, నెవ్వరేమన్ననండు నాకేమిఁకొదవ.

తే. యత్కరోషి కురుష్వ మదర్పణమని, యన్ననుడి నమ్మి నీకు సమర్పణంబు
చేసితిని నింక నేమైనఁజేయవయ్య, జానకీరామ శ్రీభద్రశైలధామ ! ౧౧౬

శ్లో కల్పితకల్పవల్లిభాస్కరవిలసితవృత్తము. శ్లో

సారదతను జితసారమసారా ! సారసనగ ! హరిఃసరసవిచారా !

హరకలితగళ ! హరివిహారా ! హరిసురుచియుతయదుకులవీరా !

వారణమదహర ♦ పాపనివారా ! వారిధిగృహ ! సురఃపరసువిదారా

కారితహరి ! మధుకైటభకారా ! కారణతనుగతకమతశరీరా. ౧౧౭

→ ముక్తాహారబంధము—మాక్తికమాలావృత్తము. ←

సారసనేత్రా ! యజ భవనాశా !

సారదకాయా ! మననపరత్రా !

క్లారవినేత్రా ! యఘభయనాశా !

సారదగేయా ! ఘనసుపవిత్రా ! ౧౧౮

శ్లో ఆందోళికాబంధము—కనకలతావృత్తము. శ్లో

అరినికరహాన ! హరిహయహరనుత ! గతసుతలా !

ఖరహర ! దరయుతకర ! కనకవసన ! శుభచరితా !

నరహిత ! సుఖద ! సరసముగఁగనను పసుఖతఁ గనుమా

కరుణచెలఁగ సుముఖతఁ గుముఖతతి నణఁపఁ గనవే. ౧౧౯

కం.సా(హం)కృతిదుర్జనమా, రా ! హంవీరారిపరశురామస్మయవా

రా!హాటకచేల ! నతాం, హూహననా ! ధవళసీరజోపమనయనా !

శ్రీ కంఠభూషణవృత్తము.

ని(స్తు)లకరుణానిధి ! దాశరథీ !

ప్రస్తుతసుగుణావధి ! కీశరథీ !

ధ్వస్తవిశత ! నాదరథీ ! విరథీ !

స్వప్తి యవిత సావనధీ ! వరధీ !

౧౨౧

శ్రీ గ ద్య ము శ్లోకము

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాయమానమానసత్వమహావైభవ

వావిలికొలను రామచంద్రరాయతనూభవ సుజనవిధేయ సుబ్బరాయ

నామధేయ ప్రణీతం బైన శ్రీ కౌసల్యాపరిణయంబునందు

షష్ఠా శ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

పుస్తక ము ల పట్టి.

12. ఐమ్మెరపోతన రత్నములు, (కాలిగో, మాండవకూర్పు)	...	0	14	0
--	-----	---	----	---

II

భాగవతములోని మంచిపద్యములన్నియు నేటి భక్తి, నీతి, స్తుతి, వైరాగ్యాదులు తరగతులుగ విభజించి కూర్చబడినవి. 500 కుక్కుపద్యములు గలవు. ప్రత్యాంధ్రుఁడును నుదయమునఁబడినది.

13. శ్రీ కాళహస్తిమాహాత్మ్యము (ధూర్జటికవి ప్రణీతము)	రూ. అ. పై.
,, రెండవకూర్పు (సగము కాలికో)	... 1 0 0
14. భీమఖండము (శ్రీనాథప్రణీతము) సగము కాలికో)	... 1 0 0
15. కృష్ణమంజరి	... 0 1 0
16. † నులభవ్యాకరణము, 5-వ కూర్పు 1-వ భాగము	... 0 11 (
† ,, 3-వ ,, 2-వ ,,	... 1 12 0
† ,, 3-వ ,, 3-వ ,,	... 0 9 0

17. ఆర్యకథానిధి 8 భాగములు. 18. ఆర్యచరిత్ర రత్నావళిమాలికా గ్రంథములు. 19. భక్తి ప్రసూనమాలికా గ్రంథములు. 20 హితచరిత్రమాలికా గ్రంథములు ఈ వన్నియు యీ దిగువ విలాసమునకు దొరుకును.

21. ముముక్షుహితచరిత్ర 2 భాగములు (కాలికోతైండు)	... 2 2 0
,, ప్రథమభాగము (రంగుకాగితమునకు)	... 0 14 0
,, ద్వితీయభాగము	... 0 14 0

౧. శ్రీరామజయమందిరము. నెం. ౨౧. రాజా హనుమంతలాలావీధి, తిరువల్క్రిశి,

మదరాసు.

౨. శ్రీరామసేవాకుటీరము, ఒంటిమిట్ట, కడపజిల్లా.

౩. ఎం. పి. శర్మ ఆంధ్రగ్రంథాలయము, నెల్లూరు.

వీరిలో నెవరికైనను వ్రాసి తెప్పించుకొనవలయును.

